APOLOGIA CARDINALIS BELLARMINI PRO IVRE PRINCIPVM.

Aduersus suas ipsius rationes pro auctoritate Papali Principes Seculares in ordine ad bonum spirituale deponendi.

Authore ROGERO VVIDRINGTONO
Catholico Anglo.

Audite Reges, & intelligite, quoniam data est à Domino potestas vobis. SAP. CAP. VI.

COSMOPOLI,
Apud Theophilum Pratum.
Anno 1611.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

VM duæ tantùm reperiantur potestates, quibus principaliter mundus hic regitur, actibus propriis, & dignitatibus distinctæ [1], *auctoritas nempe sacra Pontificum à Christo Domino instituta, & Principatus politicus ab ipso Deo per legem naturæ, quæ suæ sempiternæ participatio est, sanctissimè ordinatus; ita cautè & prudenter*

1 Ex Gelasio in Epi. ad Anastas. Imperat. Nicolao primo in Epist. ad Michaelem, & Innocẽtio tertio cap. Solitæ de Maiorit. & obediẽtia.

de vtráque agendum est, vt neque Pontificiæ dignitati quidquam detrahatur, neque ei aliquid in Maiestatis Regiæ præiudicium plus æquo tribuatur, sed vt iuxta Christi Domini præceptum 2 *&* Cæsari red-
2. Mat. 22.
dantur, quæ sunt Cæsaris, & quæ sũt Dei, Deo. *Quapropter, cum quæstio hæc de suprema Summi Pontificis, & Principum secularium potestate, tam magni ponderis sit, vt minimus in ea error maximam aut supremis Principibus, aut Summo Pontifici iniuriam inferat, hoc inprimis syncerè, totóque corde protestandum esse duxi, non esse mihi animum in ea pertractanda, vel de supremi Christianorum omnium Patris, ac Pastoris spiritualis, Summi nempe Pontificis auctoritate, quæ illi, siue ex Christi institutione, siue ex Principum*

priuilegijs atque Ecclesiasticis sanctiobus conuenit, quidquam detrahere, vel sacrosanctæ Ecclesiæ Catholicæ Romanæ, quæ Christianæ veritatis columna, ac firmamentum est, in minimo contradicere, cuius infallibili iudicio, quicquid à me dictum fuerit, omni, qua decet, humilitate submitto, vel illustrissimum Cardinalem Bellarminum, quem, vt omni honore, ac obseruantia dignissimum, veneror, atque suspicio, irreuerenter traducere, sed gratia tantũ veritatis, caligine quadã iam diu obductæ, dilucidandæ, quàm debiles sint rationes ipsius, quibus auctoritatem Pontificis temporalem in Regiæ Maiestatis derogationem stabilire contendit, ex ipsiusmet principijs, seruata semper reuerentia illi debita, adeò perspicuè, Deo adiuuante, me demonstraturum confido, vt ipse nec iure mihi

infensus esse, aut ulli vitio vertere meritò possit, quòd Tractatum istum pro iure Principum Apologiam illius nuncupare præsumpserim. Quam quidem Apologiam nō ornatè, ut solent Rhetores, sed solidè, ni fallor, more Theologorum à me contextam tibi, studiosè Lector, dedico. Amor tuæ salutis, sciendæ veritatis, Christianæ perfectionis, pacísque publicæ à perfidis sub fucato Religionis velo, rebellionibus, Regicidijsque conseruandæ, me primò ad scribendum impulit. Dicam candidè quod res est. Cum seriò mecum cogitare iamdudū cœpissem, quanta pericula animarum, corporum, bonorum, quos tumultus, quantásque seditiones, & coniurationes, non Christianæ tantum perfectioni aduersantes, sed à feris etiam Barbarorum animis plurimùm ab-

horrentes doctrina hæc noua 3, & purioribus seculis incognita de Principibus Secularibus per potestatem Spiritualem deponendis in orbē Christianum inuexerit, simúlque mihi certò persuasissem, eam nec Scripturæ sacræ, nec Ecclesiæ primitiuæ praxi, nec sanctorum Patrum auctoritati, nec ipsi rationi naturali consentaneam esse, sed varijs similitudinibus plus iusto extortis, Sophisticis quibusdam argumentationibus, &, quod caput est, nonnullis recentiorum Pontificum factis, atque exemplis duntaxat fulciri (quæ omnia nullum certum huius temporalis Pontificum super Principes potestatis argumentum viris eruditis, quique debitam ex lege Christi erga vtrósque reuerentiam seruare cupiunt, exhibere valent) quantis

3 Nā Gregorius 7. fuit primus omniū Pōtificū, qui Imperatorem deposuit: & vt scribit Bell. li. 5. de Rō. Pōt. cap. 5. *Primi qui temporalem potestatem Pontifici ex Christi institutione tribuunt, videntur esse Hugo de S. Vict. & S. Bernard. quos secuti sunt Alexander Bonauentura Henricus: Durandus, & alij posteriores.* Sed, quòd neque Hugo, neque S. Bernardus, nec Alexander huic sententiæ de tēporali Pontificis potestate faueant, inferiùs nu. 124. 129. & 196. apparebit, & propterea doctrina ista noua est, & prioribus seculis incognita.

cõscientiæ stimulis, quibúsque animi pressuris hinc, illincque derepentè angebar, satis profectò explicare non possum. Hinc enim timor, non Dei, sed hominum me à scribendo valde deterrebat, illinc Dei amor, & proximi me ad scribendũ denuò inuitabat. Atque ita vndique mihi angustiæ erant. Nam & verebar, ne scribendo Põtificis indignationem, cæteráque incommoda, quæ inde nasci solent, incurrerem, & ne silendo Dei iram in me concitarem, ac perpetuum conscientiæ vulnus mihimetipsi infligerem. Verùm in hoc certamine illud S. Pauli,

4.ad Gal.1. 4 Si hominibus placerem Christi seruus nõ essem, *sæpius reuoluens, tãdem præualuit charitas, omnémque foràs emisit timorem. Cuius legibus me omninò obstrictum esse reputabam, vt postquam iam controuersia*

hæc de Principibus auctoritate Papali deponendis hinc inde magno impetu, multóque sanguine agitari cœpta est, ipsam veritatem quæ mentis meæ oculis meridiana luce penè clarior apparebat, non præ timore hominum intùs retinerem absconditam, sed omnibus qui eam diligenter inuestigare, & inuentam toto corde amplecti cuperent, syncerè patefacerem. Aliter enim metuebam, ne infinitis illis malis, cædibus innumeris, cæterisque omnibus periculis obnoxius essem, quæ ex illius ignoratione, tum ipsis Principibus, tum populo etiam Christiano euenire posse, ac solere, quotidiana experimenta, proh dolor, nimis luculenta perhibẽt testimonia. Itaque rem Deo gratissimam, proximo vtilissimam, propriæque conscientiæ exonerandæ per necessariam præstare

existimabam, si deplorando huius tẽporis statu perpenso, in quo quamplurimi, (quod sciens dolénsque refero) quid circa temporalem Pontificis potestatem intus in corde sentiant, foràs propalare præ timore 5 *non audent, ipsam veritatem plurimorũ Sophismatum inuolucris artificiosè contectam apertè detegerem, atque adeo tum populo Christiano notum facerem, quàm firmo ac immobili fundamento nitatur obedientia, quam in rebus ciuilibus Principibus Secularibus iure diuino debent, tum ipsis etiam Principibus, ijs potissimum, qui Romanæ Ecclesiæ non adeo fauent, euidenter ostenderem, quomodò doctrinæ Catholicæ principijs non repugnet, quin potiùs consentaneũ sit, quòd Principibus etiam hæreticis, non*

5 *Tanta est inter Doctores controuersia de plenitudine Ecclesiasticæ potestatis, & ad quæ se extendat, vt pauca sint in ea materia securæ, ita quod his tẽporibus, vt dicit Guliel. Occam circa finem primæ partis Dialogi, summe necessarium foret quod per sapientes iuramentis & horribilibus comminationibus ad veritatẽ dicendam arctatos declararentur, quæ ad plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ spectant.* Ita Iac. Almainus de auct. Eccle. cap. 3. in principio.

obstante quacunque Excommunicationis, aut depriuationis sententia à Summo Pontifice contra illos lata (vtpote cui potestas tantùm spiritualis, & non secularis, qualis est Principes deponendi, ex Christi institutione competit) sit à populo illis ciuiliter subiecto obedientia in rebus politicis iure diuino exhibenda. Ita enim, neque fideles subditi à debita suis Principibus obedientia præstanda vllatenus dimoueri, aut ad seditiones in Republica politica prætextu Religionis excitandas, cum summo tum sui, tum Reipublicę periculo, nec cum minori Religionis Catholicę scandalo, quorumcunque persuasionibus facilè induci poterunt, neque Principes, qui erga Religionem Catholicam alioquin non benè sunt affecti, quoúsq; de subditorum suorum

fidelitate securi reddi queunt, erunt ignari; neque præ timore status sui politici à Catholicis aut euertendi, aut perturbandi, à fide Catholica vel amplectenda, vel saltē permittenda meritò deterreri possūt. Hoc igitur vnū obnixè à te peto; Lector studiose, vt ea, quæ in hoc opusculo in tui gratiam à me conscripta sunt, æqui, boníque consulas, neque tam donum, quantulumcunque illud sit, quàm donantis animū, qui maiora dare expetit, benignè respicias; & si forte aliqua in eo reperias, quæ tibi non arrideant, (non enim omnia omnibus placere solent) modestum, vt decet Catholicum, sed solidum, vt Theologo conuenit, responsum adhibeas, neque ipsi difficultati tenebras offundere, sed eā firmis rationibus clarè, ac perspicuè explicare studeas. Non enim tritæ

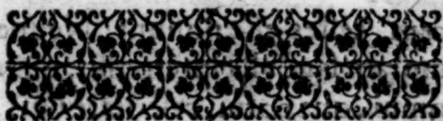
illæ Responsiones, & in plurium ore nimium versatæ: Certum est, & de fide: De reipsa inter omnes Catholicos conuenit, licèt de modo dissentiant, & eiusmodi, *nisi solidioribus rationibus deinceps communiantur, quàm quæ hactenus à doctissimo Bellarmino allatæ sunt, prudentum mentibus plenè satisfacient, aut vllum Lectori erudito terrorem incutient, sed potius iustitiam tuæ causæ viro scienti, & veritatis addiscendæ cupido magis suspectam reddent, & Principum Christianorum, qui Ecclesiæ sanctæ Protectores* [6] *à Deo constituti sunt, animos ad iracundiam meritò prouocare poterunt, qui dum perspiciunt, doctrinam hanc de temporali Pontificis super ipsos potestate his posterioribus tantùm secu-*

[6] 23. q.5. cap. Principes. Concil. Trid. sess. 25. cap. 20. de Reform

lis in Ecclesiam irrepsisse, eámque nullo scripturæ sacræ, aut sanctorum Patrum testimonio, aliáue ratione efficaci firmiter comprobari, non mirum, si contra talem auctoritatem, eiúsque propugnatores valde excandescant, neque se Regali suo iure, quasi per vim spoliari, tam facilè permittant. Denique cum opus hoc non adulãdi animo, aut contradicendi libidine, Deus mihi testis est, sed veritatis perquirendæ studio, animarum zelo, pacísque publicæ conseruandæ gratia in me susceperim, plurimùm confido, Summum Pontificem, qui veritatis custos, & propugnator à Christo constitutus est, contra me pro veritate indaganda humiliter disputantem, neque proteruè aliquid statuẽtem nulla prorsus indigatione commotum iri, Non etenim animo pertinaci quid-

quam assero, sed paratissimo, tum ea, quæ à me conscripta sunt, Doctiorum trutinâ examinanda porrigere, tum præsertim me in omnibus sanctæ Ecclesiæ Catholicæ Romanæ censuræ, atque correctioni, cum omni, qua par est, submissione subijcere, pro cuius fœlici statu, & vt pax vera inter Regna mundi, & Sacerdotium diutissimè conseruetur, assiduis precibus diuinam clemētiam supplex rogo: Est enim valdè metuendum 7, ne, sicut Romana Ecclesia gratuita Principum liberalitate dominium temporale accepit, ita, si Iurisdictionem temporalem super ipsos plus iusto sibi arroget, eorum indignatione, eodem, quod Deus auertat, tandem spolietur.

7 *Prouerbiū vulgare, qui totū vult, totum perdit, vnde timendum est, ne Ecclesia Romana, quæ vniuersa vēdicat, vniuersa perdat.* Ita Durand⁹ sacri Palatij Magister & Episcopus in tract. pro celebrando Cōcilio. part. 1. rub. 8.

ADMONITIO AD LECTOREM.

RIA sunt (studiose Lector) de quibus te præmonendum esse putaui: Primum est: quamuis hæc nostra pro iure Principum Apologia nunc primum in lucem exeat, tres tamen totos abhinc annos à me constructam esse; quam etiam typis tunc protinus mandassem, si charactere satis perceptibili exarata fuisset: vt plures Catholici fide digni, atque ex illis vir quidã Prin-

ceps, testes esse possunt. Neque moram sanè vllā interposui, quin omni, qua potui, celeritate vsus, sim, vt eam benè trāscriptam idoneam prælo redderem. Sed inter transcribendum doctissimus ille Guilielmi Barclaij liber de potestate Papæ in Principes foràs prodijt, qui negotium illud, quod in me suscipere decreuerā, exquisitè admodum perfecit, atque adeò vniuersis ferè Cardinalis Bellarmini argumentis pro potestate Papali Principes deponendi, tam clarè, tam ornatè, támque eruditè satisfecit, vt nihil amplius desiderari posse meo quidem iudicio videretur. Igitur gauisus sū plurimùm, & certè præ gaudio exultaui, quòd de improuiso tam graui onere leuatus, ac tam magna cura, & solli-

citudine liberatus essem. Verùm multo citiùs, quàm sperabã, gaudium istud euanuit. Etenim tum importunæ amici cuiusdam preces, in cuius notitiam hęc mea scripta venerunt, tum rationes, quas crebrò inculcabat (non omnino dissimiles ijs, quas Illustrissimus Cardinalis Bellarminus* ex S. Augustino * adducit (tã magni apud me momenti erant, vt illis tandem persuasus ea etiam diuulgari permitterem. Vt enim taceam doctissimum Barclaium morte præuentum, librum suum non plenè absoluisse, neque ad omnia Cardinalis Bellarmini argumẽta, illud præsertim de Romani Imperij translatione, respondisse (quæ res alijs quoque eandem causam prosequendi sufficiens argumentum

* Tom. 1. in prima Præfatione ad suas cõtrouersias.

* Lib. 1. de Trinit. cap. 3.

præbere poterat) *non solùm non obesse, sed etiam prodesse censeo Ecclesiasticæ causæ, si plures, qui aliqua scribendi facultate præditi sunt*, de hac controuersia grauissima, quæ tantas in Ecclesia tempestates excitauit, hoc potissimùm tempore *scribant, etsi eadem etiam alijs verbis fortasse scripturi. Nam* præterquàm quòd *ex multorum scriptione illud commodum accedit, quòd libri breuiùs, & faciliùs ad manus omnium deferuntur*, ita vt quiuis in aliquem saltem citò incurrere possit, *expedit etiam*, vt Christiani omnes intelligant, *in castris Catholicorum non vnum aut alterum esse, sed multos* (quicquid in latebris aliqui obmurmurent) qui Deo & Cæsari, quæ sua sunt, reddentes, non solùm supremam Sũmi Pontificis auctoritatem spi-

ritualem tueri, & pro ea fortiter dimicare non verentur; verùm etiam ius regium defendere, atq; pro suprema Principum Seculariū potestate temporali totis viribus decertare paratissimi existunt.

Alterum, quod te scire velim, est, me, dum in hac Apologia quædam Cardinalis Bellarmini dicta refero, illud potissimùm, quo Sūmos Pōtifices Imperatoribus Ethnicis, in rebus temporalibus de iure subiectos esse ait, non postremam operum suorum recognitionem, sed priores Editiones, Venetam nimirum ab ipsomet Bellarmino auctam, & castigatam secutum esse, tum quoniam non nouum aliquod opusculum à me recèns confectum, sed anteà, quàm de hac vltima suorum operum re-

cognitione quidquam audiueram, (paucissimis auctoritatibus duntaxat adiunctis) à me compositum tibi in præsenti offero; tum etiam quia satis instituto meo esse putabam, si ex doctrina à Cardinale Bellarm. vel concessa, vel vt improbabili non retractata, eius argumenta dissoluerem. Audeo autem cõfidenter asserere, doctissimum Bellarminum, quantumuis sententiam suam de subiectione Pontificum Principibus Ethnicis iã retractauerit (iure an immeritò aliorum sit iudicium, & alibi forsan à nobis examinabitur) contrariam tamen Alberti Pighij opinionem, quam ipse paucis abhinc annis vt probabiliorem amplexatus est, nequaquam improbabilitatis condemnaturum.

Scias denique tertiò, Responsionem Cardinalis Bellarmini ad Guilielmi Barclaij librum, quam in ore omnium audio versari, me hactenus non vidisse, tametsi in eo perquirendo diligentissimus fuerim. Si, postquā perlegerim, in aliquo me errasse deprehendero, statim me corrigam, atque errorem palàm fateri non erubescam. Sin minùs, dabit mihi, vti spero, veniā Illustrissimus Bellarminus, vt, si in hoc suo contra Barclaium libro, aliquid momenti aduersùs ea quæ in hac Apologia pro Iure Principū à me dicta sunt, de nouo attulerit, cum omni, qua par est, reuerentia Responsionem illi reddam.

His igitur præmissis ad rem ipsam accedamus.

APOLOGIA
PRO IVRE PRINCIPVM.

DIu, ac multùm agitata est controuersia, An penes Romanum Pontificem sit dominium rerum omnium temporalium, & potestas de illis disponendi saltem in ordine ad bonum spirituale, adeóq; Reges, & Principes supremos ob crimen hęresis, aliáque enormia flagitia suis Regnis, atque dominijs temporalibus priuandi. Sed nuperrimè in Anglia hæc quæstio de integro in disceptationem vocari cœpit occasione cuiusdam Iurisiurandi, quo Catholici Angli, ex vi publici Edicti [a] in generali Ordinum conuentu sanciti, ad debitam suam erga

a Hęc lex de iuramẽto fidelitatis pręstãdo lata est anno Domini 1606. in Sessione Parlamenti, quæ proximè secuta est barbaram illã quorũdam Catholicorũ cõiurationẽ, ac iã toti orbi notissimã. sed seculis futuris præ illius horrore vix credendam.

Regem in rebus ciuilibus obedientiam, ac fidelitatem, vt in ipso Decreti initio præfertur, ostendendam deuinciri solẽt.

2 Quamplurimi enim Angli Catholici in ea sunt sententia, vt existiment, Papam, vt Papam, quamuis non habeat vllum dominium, seu potestatem merè temporalem iure diuino, habere tamẽ in ordine ad bonum spirituale, supremũ dominium tẽporale, seu potestatem disponẽdi de rebus temporalibus, omniũ præsertim Christianorũ, & consequẽter Regna, atque Imperia trãsferẽdi, & Reges, ac Principes supremos Principatu priuãdi. Et hanc sententiam tam mordicùs tenent, vt contrariam, non tam sententiam quã hæresim esse arbitrentur. Potissima huius sentẽtiæ fundamẽta sunt rationes, atque exẽpla, quæ ex Cardinale Bellarmino b, tũ doctrina, tũ dignitate illustrissimo pro hac sua sententia, quæ etiam recentiorum Theologorum communis est, confirmãda, inferiùs c adducemus.

3 Veruntamen permulti alij Angli Catholici, qui prædictum Iuramẽtum licitum esse affirmant, & plures alij, qui, quãtumuis negent, præfatum Iusiurandum,

b Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 7. & 8. Auctores primę sentẽtię sunt ipse Bellarminus & plerique ex illis Theologis, non tamẽ omnes, quos ipse ibidem cap. 1. refert.

c Num. 132. & seq.

ob quaſdã clauſulas in eo inſertas, poſſe ab vllo Catholico tuta conſcientia præſtari; aſſerunt nihilominùs, non poſſe ſufficienter demõſtrari, vel Scripturarum teſtimonio, vel Apoſtolica traditione, vel ſanctorum Patrum auctoritate, vel ipſis rationibus Theologicis, Summum Pontificem vllum prorſus habere ex Chriſti inſtitutione rerum temporalium dominium, aut poteſtatem ſiue directè, ſiue indirectè, ſiue abſolutè, ſiue reſpectiuè ad bonum ſpirituale, Principes ſupremos ob quantumuis crimen ſuis dominijs temporalibus diſpoliandi.

4 Hanc ſententiam, vt refert Ioannes Azorius [d] Societatis Ieſu Theologus, ſequuntur Guilielmus Occamus, Ioannes Pariſienſis, Dantes Aligerius, Iacobus Almainus in tractatu de ſuprema poteſtate Laica. q. 3. & Ioannes Maior in 4. diſt. 24. q. 3. concl. 3. Et idem Azorius [e] in hanc etiam ſententiam citat Hugonem relatum à Gloſſa in cap. Cauſam quæ. 2. Extra. qui filij ſint legitimi, in verbo Ad Regem, & Michaelem Vulcurunum in Regimine mundi parte 2. q. 11. principali, atque Albericum in Dictionario in verbo Electio, vbi cęteris

d Tom. 2. Inſtit. lib. 4. cap. 9. q. 3.

e Lib. 10. cap. 6. q. 3.

Auctores & fautores secūdę sentētiæ. Guil. Occamus. Ioan. Parisiensis. Dantes. Almainus. Maior. Hugo. Vulcurunus. Albericus. Gloss. Decretorū. Antonius de Rosellis. Tertullian. S. Ambros. S. Hieron. Otho Frisingensis. Glo. Scripturę sacrę. Grego. Turon. Cōst. Harmenop. Ninian. VVinzetus.

paulò liberius loquitur: *Pastores*, inquit, *Ecclesiæ mittentes falcem in messem alienam, fecerunt quatuor Decretales, vnam de electione Imperatoris, quæ incipit Venerabilem, & ibi de hoc not. per omnes. Alia est super dispensatione Frederici Imperatoris, Extra. de sentētia, & re iudicata, cap. ad Apostolicæ in Sexto, vbi etiam de hoc not. per omnes: Alia est super discordia orta, & sententia criminis læsæ maiestatis lata per Imperatorem Henricum, quæ est in Clementina de sententia & re iudicata, cap. Pastoralis: Alia est in Clementina prima de Iureiurando, quòd Imperator tenebatur præstare iuramentum fidelitatis Papæ, & de aliqua potestate Papæ super Imperatorem. Quæ Decretales, an sint iustæ, Deus nouit, nullam enim earū, saluo meliori consilio (& si erroneum foret reuoco) credo iuri consonam. Immo eas credo proditas contra iura, & libertatem Imperij, & puto potestates distinctas à Deo processisse, de quo satis notaui lege prima Cod. de*

S. Augus. Nicolaus Papa. Ioan. Papa. Celest. Papa. Gratianus. Alexāder Alensis. Petrus Damianus. S. Gregorius Naz. & S. Ambrosius. S. Bernard. S. Gregorius Papa. Gregorius Tholosanus. Sigebert. Vincētius Belluac. Nicola. Cusanus. Guiliel. Barclaius. Auctor Apologiæ Prot. pro Romana Eccles. Parlamentum Parisiens. Cardinalis de Pelleue, & Conuentus ordinum Franciæ. Iacobus Leschasserius. Petrus Pithæus, & totum Franciæ Regnum. Scholastici tempore Trithemij, qui etiam dicit adhuc sub iudice litem esse.

Summa Trinitate, & fide Catholica. Hæc Albericus.

5 Huic etiam ſententiæ fauere videntur Gloſſa in capit. Quoniam, diſt. 10. Antonius de Roſellis de poteſtate Papæ & Imperatoris, & omnes inſuper illi, qui docent Principes, ſi deliquerint, diuino examini relinquendos eſſe, neque in terris à quoquam mortalium iudicari, aut puniri poſſe: quæ ipſorum dicta de pœnis temporalibus, qualis eſt Principũ depoſitio, neceſſariò intelligi debent: nam alioquin poſſe eos pœnis ſpiritualibus coerceri, propter peccata præſertim ſpiritualia nemo Catholicorum inficiatur.

Inter hos annumerari poſſunt Tertullianus in Apologet. contra gentes, qui ait *Deum eſſe ſolum in cuius ſolius poteſtate ſunt* (Imperatores) *à quo ſunt ſecundi, poſt quem primi, ante omnes Deos, & ſuper omnes homines.*

S. Ambroſius in Apologia Dauid. cap. 10. ad illud Pſalmi, *Tibi ſoli peccaui*, ita inquit: *Rex vtique erat, nullis ipſe legibus tenebutur, quia liberi ſunt Reges à vniculis delictorum. Neque enim vllis ad pœnam vocantur legibus tuti Imperij poteſtate. Homini ergo*

(Dauid occidendo Vriam) *non peccauit, cui non tenebatur obnoxius.*

S. Hieronymus tom. 1. epist. 46. loquēs de Dauide post crimen adulterij, & homicidij perpetratum pœnitentiā agēte, ait eum dixisse, *Tibi soli peccaui, quia Rex erat, & alium non timebat.*

6 Otho Frisingensis in epistola ad Fredericum Oenobardum, quæ præfixa est Chronico de gestis Frederici: *Cùm nulla,* inquit, *inueniatur persona mundialis, quæ mūdi legibus non subiaceat, subiacendo coerceatur, soli Reges, vt potè constituti supra leges, diuino examini reseruati, seculi legibus non cohibētur, vnde est illud tam Regis quam Prophetæ testimonium, Tibi soli peccaui.*

Quæ etiam Prophetæ verba explanās Glossa ait, idcirco Dauidē prædicta verba *Tibi soli peccaui,* vsurpasse, *Quia rex omnibus superior tantùm à Deo puniendus est.*

Gregorius Turonensis lib. 5. cap. 17. ad Regem Chilpericum loquens, *Si quis* inquit, *de nobis, ô Rex, iustitiæ tramites transcendere voluerit, à te corripi potest, si verò tu excesseris, quis te corripiet? loquimur enim tibi, sed si volueris, audis: si autem nolueris, quis te damnabit, nisi is, qui se pronunciauit esse*

iustitiam?

7 Constantinus Harmenopolus lib. 1. epi. tit. 1. legem illam, *Princeps legibus solutus est*, ff. de legibus lege Princeps, ita exponit, *Princeps legibus non subijcitur, videlicet, si delinquat, non punitur.*

Atque vt plures alios omittam, Ninianus VVinzetus Abbas in velitatione cõtra Buccananũ, pag. 120. postquam recitauerat illum Scripturæ locum, in quo Dauid pręcepit Abisai, ne Saulem lancea perfoderet, ita subiungit: *Audis veram Dei Prophetæ Theologiam, Regem videlicet quantumuis impium ipsius Dei iudicio, & castigationi relinquendum esse; Nisi, Deus, inquit, percusserit eum, &c.*

8 Sed multo clariùs hanc sententiam sequuntur illi, qui paulò expressiùs asserunt, penes Ecclesiam non esse gladium materialem, sed spiritualem duntaxat, & proprium esse Sacerdotum, quorum arma spiritualia sunt, non corporalia, spiritualem inferre vindictam: Regum autem tẽporalem irrogare pœnam, qua pœna, si ipsi deliquerint, a solo Deo iudicandos, & castigandos esse.

Ita S. Augustinus, qui libro de fide &

operibus cap.2.docet, *Gladium materialem, quo in veteri Testamento Moyses & Phinees vsi sunt, fuisse figuram degradationum, & excommunicationum, quæ in lege noua exercendæ sunt, cum in Ecclesiæ,* vt inquit, *disciplina visibilis fuerat gladius cessaturus.*

9 Nicolaus Papa cap. Inter hæc 33. q. 2. vbi ait, *Sancta Dei Ecclesia mundanis nunquam constringitur, gladium non habet, nisi spiritualem.*

Ioannes Papa octauus, cap. Porro, 16. q. 3. qui ita inquit, *Ecclesiæ corporalia nesciẽtes arma, solum Dominum, & propugnatorem suum quando ei placuerit, misereri patienter expectant.*

Celestinus tertius, capit. Cum ab homine, Extra. de Iudicijs, vbi docere videtur non esse in potestate Ecclesiæ alias pœnas infligere, quàm spirituales, quales sunt degradatio à statu clericali, excommunicatio, & huiusmodi: *Cùm non habeat*, inquit, *Ecclesia vltra quid faciat,* (hoc est quàm excommunicare, & degradare Clericum incorrigibilem) *per Secularem comprimendus est potestatem, ita quòd ei deputetur exilium, aut alia legitima pœna inferatur.*

10 Quod etiam expressissimè docuit

Gratianus.2. q.7. cap. Nos si. *Regum*, inquiens, *est corporalem irrogare pœnam, Sacerdotum spiritualem inferre vindictam.*

Alexander Alensis 3. part. q. 40. membr. 5.quæst.4. ad primum, secundum, & tertium argumentum, qui affirmat *Reges à Deo solo materiali pœna puniẽdos esse. Atque ita 1. Petri 2. Rex dicitur præcellere*, ait Alensis, *in suo ordine secundùm potestatem ad vindictam, non spiritualem, sed corporalem, qua vindicta, si deliquerit, non habet, qui eum puniat, nisi Deum.*

11 Demũ Petrus Damianus, [f] qui in epistola ad Firmanũ Episcopũ ita scribit: *Sicut ergo ipse Dei filius cuncta mundi furentis obstacula, non per districti examinis vltionẽ, sed per inuictam superauit inconcussæ patientiæ maiestatem; ita decet mundi rabiem potiùs æquanimiter ferre, quàm vel arma corripere, vel lædenti læsionibus respondere, cùm præsertim inter Regnũ & Sacerdotium propria cuiusque distinguãtur officia, vt & Rex armis vtatur seculi, & Sacerdos accingatur*

f Apud Baronium in Annalibus, anno 1503.a. nu. 10.qui nu. 14.immeritò verba Petri Damiani, viri non minus sanctitate, quam eruditione clari, vt hæretica criminatur asserens *Catholica dogmata illi penitus aduersari, quibus hæresis errore notantur omnes, qui Romanæ Ecclesiæ non nisi gladium spiritualem concedunt:* cum tamẽ eodem errore notare potuisset sanctos illos Patres, summosque Pontifices, aliósque Doctores iam citatos, qui non nisi gladium, armáque spiritualia Ecclesiæ concedunt.

gladio spirituali, qui est verbum Dei. De Seculi nempe Principe Paulus dicit, Non sine causa gladium portat : Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malè agit. Ozias Rex, qui Sacerdotale vsurpat officium, lepra perfunditur, &, si Sacerdos arma corripit (quòd vtique Laicorum est) quid meretur, &c. Et infrà: *Ad hæc si quis obijciat Leonem bellicis vsibus se frequenter implicuisse Pontificem, nihilominùs verum esse dico, quod sentio; quoniam nec Petrus ob hoc Apostolicum obtinet principatum, quia negauit, nec Dauid idcirco prophetiæ meretur oraculum, quia thorum viri alieni inuasit, cum mala, vel bona non pro meritis considerentur habentium, sed ex proprijs debeant qualitatibus iudicari.* Nunquid hoc *legitur vel egisse, vel literis docuisse Gregorius* g, *qui tot rapinas atque violentias à Longobardorum feritate est perpessus? Num Ambrosius bellum Arrianis se, suámque Ecclesiam crudeliter infestantibus intulit? Nunquid in arma Sanctorum quispiam traditur insurrexisse Pontificum? Causas igitur Ecclesiastici cuiuscunque negotij leges dirimant fori, vel Sacerdotalis edicta Concilij, ne quod gerendum est in Tribunalibus Iudicum, vel ex sententia prodire Pontificum, in nostrum vertatur oppro-*

g quid S. Gregor. & Ambrosius senserint, vide etiam inferiùs nu. 15. & 21.

brium congreßione bellorum.

13 Quibus verbis videtur loqui Petrus Damianus de proprio Pontificum, vt Pontifices sunt, officio, & de auctoritate, quæ illis, quà Pontifices, & spirituales animarum pastores sunt ex Christi institutione competit, & non quà Principatum temporalem ex Principum concessione annexam habent: qua ratione, vt pœnas infligant temporales, gladio accingantur materiali, & armis vtantur seculi, illis eodem modo, quo cæteris etiam Principibus conuenit, non videtur lege Christi esse interdictum.

Fauent quoque huic sententiæ S. Gregorius Nazianzenus, S. Ambrosius, Sanctúsque Bernardus, qui nullum aliud remedium aduersus Principes Ecclesiam persequentes prçter lachrymas, orationes, atque alia id genus arma spiritualia, *quæ*, vt ait Glossa†, *propria sunt militum Christi*, Sacerdotibus, reliquisque Christianis competere apertissimè docent. †Ad Ephe. 6.

24 Nam Gregorius Nazianzenus in orat. 1. cõtra Iulianum Apostatam, qui Religionem Christianã euertere nitebatur, *Hæc*, inquit, *Iulianus deliberabat, quemad-*

modum ſecretorum illius ſodales, & teſtes propalarunt, coercitus eſt tamen Dei clementia, ac lachrymis Chriſtianorum, quæ multæ tam, & à multis erant effuſæ, cùm ſolùm hoc contra perſecutorem haberent remedium. Et nihilominùs tam ingens erat eo tempore Chriſtianorum multitudo, tantæque vires, vt eum facilè debellare, atque vel vi aperta, vel per inſidias abſque vllo ferè tumultu, aut graui Chriſtianorum incommodo illum è medio tollere ſatis opportunè potuiſſent, quod quidem in talibus anguſtijs ipſa Eccleſiæ periclitanti ſuccurrendi neceſſitas poſtulaſſe videbatur, ſi ſubditis in Principes ſuos legitimos occaſione religionis inſurgere per Dei legē licuiſſet. Nunquam enim maiores Chriſtianorū vires, quàm tunc erant: cùm totus Iuliani exercitus ex Chriſtianis conflatus eſſet, vt infrà h fuſiùs oſtendemus: quæ res tantoperè animum Iuliani cōmmouit, *vt res Chriſtianorum,* i *quos Galilæos contumeliæ cauſa nominabat, còmparatione Perſarum, qui contra ipſum fortiter in bello perſeuerabant, ideò illi maiores, ac cura digniotes viderentur, vt bellum contra Perſas nugas, ac ludum exiſtimaret.*

h Nu. 246. & ſeq.

i Nazianzen. orat. 1. in Iulianū.

15 Sanctus etiam Ambroſius illud ip-

sũ, quòd superiùs [k] verbis docuerat, nẽpè *Reges nullis ad pœnam vocari legibus tutos imperij potestate*, opere, atque exẽplo suo confirmat. Nam tametsi eum Valentinianus iunior [l] religionis causa persuasu matris Iustinæ Arrianorum fautricis persequeretur, atque *Ecclesiæ statum conturbare, ipsum que Ambrosium, ac cæteros Christi Sacerdotes in exilium mittere conaretur*, non propterea ipse Imperatorem vlla Imperij sui parte priuauit, aut aliquẽ in populo tumultum in Religionis defensionẽ concitauit, sed ad orationes, lachrymas, aliáque eius generis arma spiritualia, tanquam ad vnicum salutis asylum confugit, *neque se manu defensauit, aut telo*, vt scribit [m] Ruffinus, *sed ieiunijs, continuisque vigilijs sub altari positus per obsecrationes defensorem sibi atque Ecclesiæ Deum parauit. Dolere potero*, ait ipse Ambrosius, [n] *potero flere, potero gemere, aduersus arma, milites Gothos quoque lachrymæ meæ arma mea sunt, talia enim munimenta sunt Sacerdotis, aliter nec debeo, nec possum resistere.*

16 Et tamen facillimum fuisset Ambrosio Imperatorem aliqua saltẽ Imperij sui parte mulctare, & illius iura Maximo viro orthodoxo Imperium ambienti cõ-

k Nu. 5.

l Ruffin. lib. 2. hist. cap. 15. Socrates lib. 5. cap. 11. Theodoret. lib. 5. cap. 13. Sozomen. lib. 7. cap. 13.

m Lib. 2. hist. cap. 16.

n In oratio. contra Auxẽtium. lib. 5. epist. & habetur 23. q. 8. cap. Cõuenior.

o Ruffinus loco citato. Theodore. lib.5.cap. 14. Sozomen. loco citato.

cedere: qui, vt tradunt historici o, *magno collecto exercitu, prætextu quidem, quasi non passurus, vt circa patriam fidem, & Ecclesiasticum ordinem aliquid nouaretur, ideóque datis literis ad Valentinianum impium protestabatur inceptum, fidem Dei impugnari, & statuta Ecclesiæ Catholicæ subrui, minas insuper belli addens, nisi Imperator bellum aduersus pietatem remitteret: quin etiam orationem reipsa confirmans, coactum exercitum Mediolanum versus duxit. Quo comperto, Iustina, hoste simul, atque impietatis conscientia perurgente, in fugam versa cum filio, exilia, quæ Dei Sacerdotibus præparabat, prima sortitur.*

17 Noluit igitur S. Ambrosius ab Imperatore Valentiniano grauiter oppressus, aliquam Imperij sui partem illi adimere, eámque Maximo viro Catholico, suámque opem vltrò pollicenti regendam tradere, tametsi id efficere (Maximo tunc cum ingenti exercitu sub Religionis tuendæ prætextu ad Mediolanum aduentante) abſque vllo ferè negotio potuisset; cùm prę sertim tanta esset apud populum vel solius Ambrosij auctoritas, vt tota Imperatoris potentia aduersus eum præualere tũc temporis ægrè potuisset. *Nam Imperator*, vt ait Ruf-

finus p *pro contumeliæ inuidia, quam falsò conflauerat mater, accensus, armatorum globum ad Ecclesiam mittit, confringi ianuas, oppugnari sancta, Sacerdotem pertrahi, atque in exilium mitti protinùs iubet. Resistebant tamen populi fideles, Ambrosium vehementer diligentes, quorum tanta fuit perseuerantia, vt animas priùs amittere, quàm Episcopum mallent.*

p Lib. 2. cap. 15. Socrates, lib. 5. cap. 11. Sozomen. lib. 7. cap. 13.

18 Quin etiam ipsemet imperator S. Ambrosij potentiam, summámque eius apud populum auctoritatem satis apertè attestatur q. *Nam cùm Imperatorem Comites obsecrarent, vti ipse prodiret ad Ecclesiam, idque petitu militum facere se dicerent, respondit Imperator* (ac si exiguam verbis Comitũ fidem habuisset) *Si vobis iusserit Ambrosius, vinctum me tradetis.*

q Ambrosius lib. 5. epist. 33. ad Marcellinam sororem.

Non itaque S. Ambrosius idcirco orationibus, lachrymis, ieiunijs, cęterísque eius generis armis spiritualibus vsus est, quia vires illi deerant ad se, suámque Ecclesiam à Valentiniani oppressionibus armis corporalibus defendendam, sed quia Christi Sacerdotibus, populóque Christiano pro regione Christiana aut dilatanda, aut conseruanda contra Principes suos legitimos,

arma capessere, vel per seditiones, atque tumultus vllam illis violentiam inferre, Christi lege omninò prohibitum esse iudicabat.

19 Eadem fuit B. Bernardi mens, eadémque sententia. Nã in primis lib. 2. de Considerat. ad Eugenium Papam, *Planũ est*, inquit, *quòd Apostolis interdicitur dominatus ergo & tu tibi vsurpare caue, aut Dominus Apostolatum, aut Apostolicus dominatum: planum est, quia ab vtroque prohibeberis, si vtrumque similiter habere voles, perdes vtrumque*, Deinde lib. 4. ad eundem asserit Sũmum Pontificem *non habere gladium materialem in iussu, sed solum in nutu.* Id est penes Pontificem non esse dominium gladij tẽporalis, sed solùm potestatem quãdam innuendi, dirigendi, atque ordinãdi ad modum inferiùs [1] explicandum, quãdo, & in quibus casibus Imperator, qui illius gladij Dominus est, illum pro Ecclesiæ necessitatibus extrahere debeat.

[1] Numero 196. & seq.

20 Præterea in epistola 170. *Si*, inquit, *totus terrarum orbis aduersum me coniuraret, vt aliquid moliar aduersus Regiam maiestatem, ego tamen Deum timerem, & ordinatum ab eo Regem offendere temerè non auderem. Nec enim ignoro, vbi legerim, Qui potestati resistit,*

stit Dei ordinationi resistit. Et nihilominùs, si majestas Regia aduersus Ecclesiam aliquid moliretur, eámque conculcare, aut iniuriam inferre niteretur, in eo casu S. Bernardus se matris suæ iniurias non dissimulaturum, sed pro ea armis, quæ Domini Sacerdotem, athletam Christi, atque Ecclesiæ filium decent, vsque ad mortem dimicaturum esse intrepidè profitetur. *Nos*, inquit [f], *Ecclesiæ filij matris iniurias, contemptum, & conculcationem omnino dissimulare non possumus. Profectò stabimus, & pugnabimus vsque ad mortem, si ita oportuerit, pro matre nostra armis, quibus licet, non scutis, & gladijs, sed precibus, fletibúsque ad Deum.*

[f] In epist. 221. ad Ludouicum Crassum.

21 Posset etiam pro hac sententia adduci Sanctus Gregorius Papa, vt ita quiuis, quàm concordissimè vniuersi sancti Patres, atque Ecclesiæ Doctores in hac re consentiant, facilè dispicere possit. Ipse etenim, qui tot iniurias à Longobardorum feritate perpessus est, non tamen propterea ab ijs debellãdis, séque, suáque Ecclesię armis corporalibus defendenda abstinuit, quia vires sibi deesse existimabat ad eorum Imperium penitùs dissipandum, sed quoniam,

1 Nu. 256. vt infrà[1] videbimus, ob Dei timorem, & conſcientiæ ſcrupulum in mortem alicuius ſe miſcere formidabat. Quænam igitur fuerit B. Gregorij opinio de poteſtate Papali Principes deponendi, ex his perſpicuè admodùm colligi poteſt. Si enim ipſe, cùm Sũmus eſſet Pontifex, tãtâque eruditione, ac vitæ ſanctimonia excellens, vt inter quatuor Eccleſię Doctores numerari mereatur, in alicuius tamen necẽ, ob ſui, ſuęque Eccleſiæ defenſionẽ, cõsẽtire planè illicitũ ſibi eſſe iudidicabat; quis profectò iure ſuſpicari poterit, talẽ tantũque virũ in ea potuiſſe eſſe ſententia, vt exiſtimaret, Sũmo Pontifici ex Chriſti lege aut præceptum, aut permiſſum eſſe, vt Principibus ſupremis, tametſi Eccleſiam perſequantur, vel vitæ, vel honoris priuationem, non dico, imprecetur (his enim imprecationibus ipſe Gregorius aliquando vſus eſt, & ex ijs nullum perturbandæ Reipublicæ periculum oriri poterat) ſed per ſententiã definitiuam illis, vel vitam, vel Principatum auferat, totúmque ius regnandi alteri etiam extraneo cõcedat, ex quo maximi in Republica tumultus, infinitæ ſtrages, cædéſque hominum innumeræ,

aut semper, aut plerúmque cõsequi solẽt?
22 Quòd si quis respondeat, præfatos sanctos Patres hoc solum asserere voluisse, nõ esse licitum viris Ecclesiasticis arma corripere, aut vllum malefactorẽ, saltem per seipsos, pœna mortis, aut membrorũ mutilationis afficere: hoc etenim sacri Canones [u] Clericis ob status decẽtiam penitùs interdicunt, & in transgressores pœnam Irregularitatis decernunt.
Hoc sanè facilè conuinci potest. Constat enim iuxta communem Theologorum [x] doctrinam, iure tãtùm Canonico, & humano, non naturali, aut diuino Clericis prohiberi, ne arma capiant, aut aliquem malefactorem per seipsos occidant: quæ leges neque Summos Pontifices constringunt, neque alios tã strictè obligant, quin in ijs Papa dispensare possit. Quin etiam absque vlla expressa Sũmi Põtificis dispensatione possunt Clerici, & aliquando etiam tenentur, (si præsens necessitas vrgeat) vel in propriæ vitæ defensionem, vel in Reipublicæ ciuilis tutelam, quæ priuato cuiusque commodo anteponi debet, contra iniquum aggressorem cum inculpatæ defensionis moderamine tam Rempub.

u Dist. 45. can. Episcopum in cap. Sentẽtiã, Extra. Ne Clerici vel Mona. & toto titulo de Clerico percussore.

x In 2. 2. S. Tho. q. 64. ar. 4. vbi Arragona. Salon. & alij.

quàm ſeipſos defenſare.

23 Aliud igitur ſignificare voluerunt præclara illa ſanctæ Eccleſiæ lumina, nēpè dominium gladij temporalis non eſſe penes Eccleſiam, aut Paſtores illius ſpirituales quà tales ſunt, ſed ſolùm penes Rempub. politicam, illiúſque Dominos tēporales, neque ad viros Eccleſiaſticos, quatenus Eccleſiæ ſunt filij, ſpectare, vt armis corporalibus, ſed ſpiritualibus dūtaxat, quæ propria ſunt militum Chriſti, iniurias ſibi allatas propulſent. Quòd ſi interdum cōtingat clericos materiali vti gladio, non illis competere, qua Eccleſiaſtici ſunt, ſed quà homines, aut corporis politici partes, & membra quædam, qui, vel in propriam defenſionem, lege naturali dictante, quòd vim vi repellere cuiuis homini liceat, vel in communem Reipublicæ politicæ tutelam (præhabita eorum, ad quos ſpectat, licentia) nonnunquam armis decertant.

24 Quapropter ſi à iure Eccleſiaſtico abſtrahamus nō minùs Summo Pontifici, aliíſque Prælatis Eccleſiaſticis, qui ex Principum cōceſſione poteſtatem temporalē habent, quàm cæteris etiā Principibus ſecularib⁹ materiali vti gladio per-

mittitur,& propterea ſicut Princeps tẽporalis ob Maieſtatis Regiæ dignitatem non omnia iudicia per ſeipſum exercet, ſed inferiores Iudices, atque miniſtros deſignat, qui ius dicant, & ſentẽtiam Iudicis exequantur; quæ tamẽ omnia Princeps ipſe per ſeipſum, ſi vellet, exequi poſſet, cum tota auctoritas, quam aliꝭs communicat, in ſeipſo ampliſſimè reſideat: ita Summus Pontifex, etiamſi ob ſtatus Eccleſiaſtici decorum, iudicia ſecularia, in cauſis præſertim criminalibus non per ſeipſum, ſed per Iudices ſeculares à ſe ad hoc deputatos exerceat; quia tamen lege diuina cautũ non eſt, ne Clerici auctoritate publica, in cauſis capitalibus ſe immiſceant, ſatis liquet, poſſe Sũmum Pontificẽ ea omnia iudicia per ſeipſum ferre aut exequi, ad quæ ferenda, aut exequenda ipſe aliis poteſtatẽ impertitur. Ex quibus apparet prædictam Reſponſionẽ eſſe nimis debilẽ ad totius Eccleſiæ primitiuæ praxim, & præfatas ſanctorũ Patrũ auctoritates eneruãdas.

25 Hãc quoque ſententiam ex parte ſequitur Gregorius Tholoſanus, lib. 26. de Republica, ca. 5. qui exiſtimat Principes ſeculares propter peccata merè ſecularia;

quæ tamen bono ſpirituali, atque animarum ſaluti obſunt, non poſſe per auctoritatem Papalem ſuis dominijs priuari. Fauere etiam videntur plurimi ex illis Auctoribus inferiùs [y] citãdi, qui aſſerũt Imperium Romanum non fuiſſe à Græcis ad Germanos ſola Romani Pontificis auctoritate tranſlatum: & ex illis quoque, [z] qui negant Regem Childericum fuiſſe per Romanum Pontificem ſuo Regno priuatum, & Pipinum loco illius ſubſtitutum. *Ex hoc enim*, vt ait Oto Friſingenſis † & Godefridus Viterbienſis, [a] *Romani Pontifices Regna mutandi auctoritatem trahunt.*

y Nu.414. & ſeq.

z Nu.404. & ſeq.

† Lib. 5. hiſt. ca. 23.

a. in ann. 754.

26 Sed eam magis expreſsè tenent Sigebertus, vt cõſtat ex Chronico in anno 1080. & ex Catalogo vbi dicit, *ſe rogatu Henrici Archidiaconi, & Decani Eccleſiæ S. Lamberti, validis Patrum argumentis reſpondiſſe Epiſtolæ Hildebrandi Papæ, quam ſcripſit ad Hermannum Metenſem Epiſcopum in poteſtatis regiæ calumniam.*

Vincẽtius Bellouacẽſis in ſpeculo hiſt. lib. 25. cap. 84. vbi poſtquam quædam de abuſu clauium dixerat, eáque referẽs ad Gregorium ſeptimum, & Vrbanũ ſecundũ, hæc verba quæ ex Sigiberto deſum-

pſerat, ſubiungit: *Nimirum vt pace omniũ bonorum dixerim, hæc ſola nouitas (ne dicam hæreſis) necdum è mundo emerſerat, vt Sacerdotes eius, qui dicit Regi Apoſtata, & qui regnare facit hypocritam propter peccata populi, doceant populum, quòd malis Regibus nullam debeant ſubiectionem, & licèt ei ſacramentum fidelitatis fecerint, nullam tamen debeant fidelitatem, nec periuri dicantur, qui contra Regem ſenſerint; immò qui Regi paruerit pro excommunicato habeatur, qui contra Regem fecerit à noxa iniuſtitiæ periurij abſoluatur.*

27 Nicolaus Cuſanus Cardinalis, qui lib.3.de Concordantia Catholica, ca.4. docet, *Principes Electores non habere poteſtatem eligendi à Romano Pontifice ſic, quòd niſi ipſe conſentiret, non haberent, aut ſi vellet, ab ipſis tollere poſſet.* Et cap. 5. affirmat, quòd *Imperatoris celſitudo eſt independens, quoad ſui naturam, & primò, & ſupremò diſtincta à ſpirituali, habens dependentiam immediatam à Deo.* Et in c.41. *Cogitet itaque,* inquit, *dum hæc inſtinctu turbatores pacis mentibus ſuggeruntur, ipſe primus omnium Romanus Pontifex ſe miniſtrum ex humiliatione exaltari, quodque ſupremus aliorum mi-*

nisterialem curam habet, non dominationis imperium, ac vtrásque à Deo esse potestates, ac nostro gratiæ tempore verè distinctas, vt Nicolaus asserit, &c. ——*Et consimilia multa ad minùs distinctionem independentem, & quòd desursum vtraque potestas descendat, probare videntur. Et illa fuit omnium antiquorum opinio vera, & si dubia nouiter exorta sunt ob sinistrum multorum complacendi studium, repetantur vetera.* Et post pauca: *Si Regum,* inquit, *& Imperatorum depositiones, ac Imperij translationes, & cætera fortè ad hoc præsumendum Apostolicum mouerent, sciat, nisi fortè Religioni, & humilitati obstaret, omnibus illis verè, & clarissimè responderi posse, &c.*

28 Guillielmus Barclaius, lib. 4. de Regno contra Monarchormachos, cap. 4. in principio, *Inprimis*, inquit, *fatemur Reges omnes arctissimis & naturæ, & iurisiurandi vinculis astrictos, vt Dei mandata seruent, vt eum piè colant, vt omni studio incumbant in eam curam, ne subditi à vera religione declinent, & ad idololatriam, Iudaismum aut hæresim prolabantur. Sed hæc tamen, si segniùs, si seciùs egerent, à Deo solo posse iudicari; quia soli Deo subiecti sunt: de temporali iu-*

dicio, & subiectione loquimur. Nam quà Ecclesiæ filij, quà Christiani, quà oues Dominici gregis, omnes Principes terræ Summum Pontificem Petri successorem, Deique Vicarium agnoscere debent, tantò se superiorem, quantò ipsi singulis de populo sint; vt quemadmodum rebelles aut alioqui capitalis criminis reos iudicare, & lictoribus ad supplicium tradere possint, ita supremus ille Ecclesiæ Princeps, & Pastor vniuersalis, hos in Deum delinquentes spirituali iudicio condemnare, & tortoribus inuisibilibus inuisibilis spiritus flagello, gladioque ancipiti excommunicationis plectendos tradere.

29 Auctor Apologiæ Protestantium pro Romana Ecclesia, Anglicè cõscriptæ, se etiam in hac eadem esse sententia satis apertè indicat. Nam in Pręfatione ad Lectorem, sect. 19. satis clarè insinuat, doctrinam hanc de Principibus auctoritate Papali deponendis non esse vniuersalem totius Ecclesię, sed à *certis quibusdã Catholicis* solummodò propugnatam. Et sect. 20. ait, *Eos extra modum excedere, qui in competentibus attributis Auctoritatis in temporalibus, atque totius mundani Principatus supremũ Pastorem nimiùm onerant.* Et sect. 21.

22. 23. 24. fusè ostendit, non ideò Christianos à principio nascentis Ecclesiæ per multa deinceps secula, Reges, ac Imperatores, qui Ecclesiam persequebantur, omni honore, ac reuerentia prosecutos fuisse, quia ad id necessitate tantùm, & non religione coacti essent, quasi vires non suppeterent ad se ab eorum crudelitate liberandos; hanc enim *Puritanorum opinationem, seu conceptionem* appellat [b], *sed quia existimabant subditos quoscunque naturali obedientiæ vinculo Principibus suis legitimis astrictos esse, quam tanquam sacram, & inuiolabilem obseruandam esse, non solùm naturalis instinctus, sed ipsa etiam Christi religio nos admonet. Neque arma militiæ nostræ, vt Apostolus ait, esse carnalia, sed lachrymas, & orationes, vt Sanctus Ambrosius affirmat.* Et tract. 3. sect. 5. asserit, *nos Anglos ex legum omnium, tam diuinarum, quàm humanarum præscripto serenissimo Regi nostro Iacobo indissolubiliter in supremo totius mundanæ subiectionis gradu deuinctos esse.*

[b] *Quòd si quis*, inquit, *cum Puritanis opinans* (Anglicè *conceited Vvith the Puritãs*) *responderet, Christũ, & Apostolos fidelibus præcepisse, vt Imperatoribus etiam Ethnicis obedientiam præstarent, solùm pro tempore nascẽtis Ecclesiæ, quando Christianis deerant vires, &c. Nónne hæc expositio extorta est & Scripturæ verbis directè repugnans? &c.*

30 Eandem quoque sententiam amplectuntur quãplurimi horum tẽporum Catholici nationis Gallicanę, atq; ex illis viri doctissimi, tã Ecclesiastici quàm Lai-

ci, vt cõstat ex Laurẽtio Bochello in Decretis Ecclesiæ Gallicanæ, & ex Tractatu Gallico de iuribus, & libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, auctoritate Regis, ac Parlamẽti Parisiensis in lucem edito. Nã anno Domini 1561 quidam Ioãnes Tanquarellus [c] Parisijs à Procuratore Regio in iudicium vocatus erat, quòd publicè hanc propositionem defendisset: *Papa Christi Vicarius Monarcha spirituale, & seculare habẽs potestatẽ, Principes suis præceptis rebelles Regno, & dignitatibus priuare potest.* Et per decretum Parlamẽti ipsi Vniuersitatis Parisiensis Bidello iniunctum erat, vt ipse nomine, & vice dicti Ioannis, qui aufugerat, præfatam propositionem in plena Sorbona præsentibus Decano, & vniuersis Doctoribus recantaret, atque declararet, *se indiscretè, ac inconsideratè eam sustentasse, & disputasse, atque contrariam vt certam reputare, ideóque à Regia Maiestate errati sui veniam humiliter postulare.* Quo peracto ipsi Facultati Parisiensi prohibitum fuit Regis, ac Parlamenti nomine, sub pœnis amissionis priuilegiorũ, alijsque grauioribus ad beneplacitũ Parlamẽti infligendis, ne deinceps eiusmodi propositiones in dispu-

c Apud Boc. lib. 5. tit. 33. cap. 6. & Tract. de Iuribus, &c. pag. 289.

tationem venire permitterent. Et anno Domini 1595. [d] simile Decretum sub pœna læsę Maiestatis renouatum est.

d Apud Boc. li. 5. ti. 4. cap. 8. pag. 755.

31 Præterea anno Domini 1595. [e] in generali Ordinū conuentu Parisijs celebrato Cardinalis de Pelleue, cæterique Prælati, qui tunc aderāt, quædam Concilij Tridentini decreta recipere noluerunt, inter quæ illud erat Sess. 25. cap. 19. in quo permissio duelli Regibus interdicitur: *Concilium*, inquiunt, *Tridentinum excommunicat, & priuat Regem ciuitate illa, vel loco, in quo permittit fieri duellum. Hic articulus est contra auctoritatem Regis, qui non potest priuari suo dominio temporali, respectu cuius nullum omninò superiorem recognoscit.*

e Apud Boch. lib. 5. tit. 20. capit. 45. pag. 917.

Iacobus etiam Leschasserius in tract. de libertate antiqua, & canonica Ecclesiæ Gallicanę, [f] inter cætera summa capita, in quibus iuxta ius commune antiquū, libertatem Ecclesiæ Gallicanę fundari affirmat, hoc primum recenset: *Neque Papam, neque totum omnino Clerum ius habere de vlla re temporali statuendi, multò minùs de vllo Regno, seu Imperio supremo.*

f Apud Boc. lib. 4. ti. 21. cap. 1. pag. 646.

32 Demùm alijs pretermissis, Petrus Pithæus, vir, teste Posseuino [g], *verè eruditus*,

g In apparatu verbo Petrus Pithæus.

& antiquitatis ſedulus perquiſitor, in Codice, quem collegit, libertatum Eccleſiæ Gallicanæ, auctoritate Senatus in lucē edito, anno Domini 1594. [h] aſſerit, *Libertatem Eccleſiæ Gallicanæ duabus potiſsimum niti maximis, quas Francia ſemper vt certas approbauit, quarum prima eſt, Summos Pontifices non poſſe aliquid præcipere, aut ſtatuere, ſiue in generali, ſiue in particulari, quod attinet ad res temporales, in locis, & terris ſupremo Regum Chriſtianiſsimorum dominio ſubiectis: Et ſi aliquid præceperint, vel ſtatuerint, non teneri eorum ſubditos, tametſi ſint Clerici, Summis Pontificibus eam ob cauſam obedire.* Et paulò inferiùs [i] hanc maximā particularem illi generali ſubnixam inter cæteras ſubiungit: *Regnum Franciæ eiuſque pertinentias dare in prædam Papa non poteſt, neque eo regem priuare, aut alio quouis modo diſponere, & non obſtantibus quibuſcunque monitionibus, excommunicationibus, vel interdictis, quæ à Papa ferri poſſunt, Subditi tamen obedientiam pro temporalibus debitam Regi præſtare tenentur, neque in ea per Papam diſpenſari, aut abſolui poſſunt.*

h habetur in lib. de tract. Iurium, & c. tract. 8. pa. 251.

i ibid. pa. 255.

33 Denique hanc ſententiā fuiſſe centum circiter ab hinc annis, à Doctoribus

Scholasticis non sine probabilitate propugnatā fatetur Ioannes Trithemius, vir eximiæ sanctitatis, atque doctrinæ, qui
k in ann. 1106. in Chronico Monasterij Hirsaugiēsis [k] ita scribit: *Ipse autem* (HENRICVS IV.) *primus est inter omnes Imperatores per Papam depositus. Scholastici certant, & adhuc sub Iudice lis est, vtrum Papa Imperatorem poßit deponere: quam quæstionem, cùm ad nos non pertineat, indiscussam relinquamus.* Quapropter tempore Trithemij quæstio hæc de potestate Papali Principes supremos è Regali solio pellendi, non erat ex mente ipsius vt res fidei certò definita, sed inter Scholasticos absque vlla hęreseos, vel temeritatis nota hinc, illíncque controuersa.

34 Miror itaque ob quam causam Cardinalis Bellarminus, dum præsentē controuersiā in lib. 5. de Rom. Pont. ex professo tractet, & in capite primo quęstionē proponat, sentētiasque recenseat, ne vnū quidē scriptorem Catholicum in fauorem huius secūdæ sententiæ, quam tamē multi Catholici iam citati tuētur, profeferat, cum tamen pro prima sentētia ab ipso ibidem relata, quæ dominium Pōtificis directè in tēporalibus defēdit, & pro

sua tertia, quæ dominiũ solùm indirectè in temporalibus Pōtifici concedit, quã plurimos auctores enumeret; nisi forsan eo fine id fecerit, vt Lector non adeò peritus rerum Theologicarum, in ipso primo ad quæstionem ingressu, antequã rationes, & exēpla, quæ ipse pro sua sententia confirmanda adducit, expēdisset, de hac secunda sententia, quæ talem auctoritatem Principes deponendi, aut de rebus temporalibus omnium Christianorum disponendi, neque directè, neque indirectè Pontifici attribuit, opinionem iam præiudicatam haberet, eámque non tã sententiã, quàm manifestã hæresim esse reputaret, quod quidem ipsemet Cardinalis Bellarminus satis apertè indicare videtur eo loco. Sed quàm parùm candidè ipse, cum bona eius venia dixerim, opiniones Auctorũ referat, ipsiusq; controuersię statum proponat, & dum hanc secundam sententiam commemorat, nonnulla confundat, quæ distinguēda essent, quasi de industria Lectorum oculis tenebras offundere studeret, paulò infrà[l] copiosiùs ostendemus.

35 Ad hanc sententiam comprobandam quinque mihi inter alia vidētur esse

l. Nu. 107. & seq. 121. & seq.

præcipua argumenta.

Primũ ſimile eſt illi, quo vtitur Card. m Bellar. aduerſus Summi Põtificis dominium directè in temporalibus: quia ſi Papa haberet poteſtatem priuandi Principes ſuis dominijs in ordine ad bonum ſpirituale, idque iure diuino, deberet id conſtare ex Scripturis, vel ſaltẽ ex Apoſtolorum traditione. Traditionem Apoſtolicam aduerſarij nullam proferunt: ex Scripturis duo potiſſimùm loca afferri poſſunt.

m Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 3.

Primus eſt Matt. 16. vbi Chriſtus promiſit Petro claues regni cœlorum, at tradidiſſe claues regni terrarum nuſquã legitur. Et tametſi in verbis ſubſequẽtibus generaliter dictum ſit: *Et quodcunque ligaueris, & ſolueris ſuper terram, erit ligatũ & ſolutum in cœlis*: illud tamen vocabulũ *quodcunque*, non in tota ſua amplitudine, ſeu cum diſtributione completa, vt dicunt Logici, ſed cum quadam limitatione, ſeu cum diſtributione accõmoda, vt loquũtur, vſurpandum eſſe, neque de quocũque ligamine, ſed de certo tantùm, ac determinato Chriſtum Dominum locutum eſſe nemo ambigere poteſt.

36 Atque ex his verbis antecedẽtibus.

nempe

nempe *claues regni cœlorum*, & subsequentibus, *& in cœlis*, satis perspicuum est, vinculum hoc, quod ex Christi institutione per potestatem Ecclesiasticā ligari, & solui potest, non temporale esse, sed ad cœleste & spirituale ligamen pertinere. Vnde Glossa Interlinearis in illud Mat. 18. *quæcunque alligaueritis, &c. Vinculo*, inquit, *anathematis.* Quod etiam expresse asserit Franciscus Suarez celeberrimus Societatis Iesu Theologus, ita inquiens. [n] *Quod verò additur, Erit ligatum & in cœlo satis declarat potestatem hanc non esse naturalem, sed supernaturalem, & ligamen illud esse spirituale, & superioris ordinis.* Et Ioannes Parisiensis: [o] *Quòd dicitur*, inquit, *secundò, quodcunque solueritis, &c. Respondeo secundum Chrysostomum & Rabanum per hoc non intelligitur aliqua potestas data, nisi spiritualis, absoluendi scilicet à vinculo peccatorum. Stultum autem esset intelligere, quòd per hoc datur potestas absoluendi à vinculo debitorum.* Quinimo ex prædictis verbis, *Tibi dabo claues, &c.* non posse colligi fuisse aliam potestatem Deo promissam, quam quæ illi collata est Iohan. 16. illis verbis, *Pasce oues meas*, apertè deducitur ex ipsomet

n Tom. 5. disp. 1. sect. 2. num. 3.

o In tract. de potest. Regia & Papali, c. 15.

p Lib. 1. de Rom. Pon. cap. 12. in resp. ad 6. obiect.
q. Num. 39.
r In Festo Apost. Petri & Pauli in Responsorio 3. 2. Nocturni.

Car. Bellar. p vt statim q clariùs apparebit.

37 Et quamuis in Breuiario Romano- r legamus, *Deum Petro tradidisse omnia regna mundi*, hæc tamen verba in eo sensu accipere oportet, quo verba Nicolai Papæ 2. in epistol. ad Mediolanenses intelligenda sunt, vbi ait *Christum Beato Petro vitæ æternæ clauigero terreni simul, & cœlestis iura commisisse*, id est, Christum B. Petro cõcessisse ius, & potestatem spiritualem super vniuersum mundum, tum ex hypothesi, si totus mundus conuerteretur ad fidem, tum absolutè potestatem prædicandi Euangelium in vniuerso mundo, & imperandi in spiritualibus omnibus Christianis per totum orbem diffusis, atque soluẽdi, ac ligandi in terra & omnibus mũdi regnis vinculum illud spirituale, & cœleste, quod Mat. 16. promiserat. *Allusit enim Nicolaus* (ait Cardin. s Bellar.) *ad verba Domini Matt. 16. Nec possumus* (inquit) *aliter exponere verba Nicolai, nisi velimus, Nicolaum 2. repugnare Nicolao primo, qui in episto l. ad Michaelem Imperatorem disertè docet Christum distinxisse actus, officia, & dignitates Pontificis, & Imperatoris, ne aut Imperator iura Pontificis, aut Pontifex iura Imperatoris præsume-*

s Lib. 5. de Rom. Pon. cap. 5.

ret vsurpare.

38 Atque hunc fuisse sensum ipsius Ecclesiæ antiquioris constat ex oratione, quæ in festo Cathedræ S. Petri legi solet. *Deus, qui B. Apostolo tuo collatis clauibus regni cælestis animas ligandi, atque soluendi Pontificiũ tradidisti, &c.* Tametsi paucis ab hinc annis vocabulũ illud *Animas* è Breuiariis Romanis iussu Clementis 8. reformatis penitùs expungatur, ne forsan opinioni Theologorum recẽtiorum de suprema, ac absoluta potestate Summi Pontificis in temporalibus derogare videretur.

39 Alter locus est Ioh. vltimo, vbi Christus illis verbis. *Pasce oues meas*, constituit Petrum pastorẽ Ecclesiæ suæ. Veruntamen quàm debile sit argumentum, quod ex hoc loco deduci possit ad confirmandam potestatẽ Põtificis in temporalibus infrà [t] clariùs in solutione quintæ rationis Card. Bella. eludebit. Nã hunc solum locum ex tota Scriptura noui Testamẽti ipse ad suam sententiam corroborandam adhibuit, illúmque ex Mat. 16. suprà allegatũ tanquàm proposito suo minùs forsan deseruientẽ penitùs prætermisit, ideóque in eo loco Matthæi explicando non erat nobis tantoperè insistendum: cum

[t] Nu. 129. & seq.

præsertim ex sententia ipsius Bellar. u in illis verbis Mat. 16. *Tibi dabo claues, & quodcunque solueris, &c. solùm promissa sit, non data* Petro potestas clauium regni cœlestis, *quas claues regni ipse, vt principalis, & ordinarius Præfectus tunc solùm accepit, cùm audiuit, Pasce oues meas.* Quare iuxta mentem Cardin. Bellar. ex loco Matt. 16. non potest probari fuisse vllam aliam potestatem Summo Pontifici communicatam, quã quæ ratione officij Pastoralis spiritualis illi attribuenda est.

u Lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 12. ad 6. obiect.

40 Secundò probatur ratione à priori: nam potestas coercitiua spiritualis & têporalis sunt ex se actibus, officiis, & dignitatibus x discretæ, atque ab inuicem independentes y, duásque constituunt respublicas, vt inferiùs z patebit, & consequenter distincta habent fora, distincta iudicia, atque distinctas pœnas pro delictis infligendas: ergo sicut non potest respub. ciuilis irrogare pœnam spiritualẽ, cùm hæc reip. Ecclesiasticæ, non politicæ sit propria, ita neque spiritualis pœnam infligere temporalem, cùm hæc ad ciuilem non Ecclesiasticam pertineat.

x Suprà in principio Præfationis.
y Infrà nu. 64.
z Num. 83.

41 Et cõfirmatur hęc ratio primò, quia, vt infrà a videbimus, Iudicia fori Ec-

a Num. 90. & seq.

clesiast. & ciuilis in cęteris omnibus cōuenire queunt, præterquàm in pœnarum inflictione, ex qua hæ potestates coercitiuæ potissimum distingui debēt; nam eandem causam, seu delictum, eundémque modum procedendi ad vtrumque forum spectare posse perspicuū est: neque discrimen aliquod singulare, nisi ex animaduersione atque supplicio, quod per vtrasque potestates ex sui natura infertur, assignari potest.

42 Confirmatur secundò, quia nulla respubl. si eius naturam spectemus, potest priuare suum delinquentem, nisi bonis atque priuilegiis, quæ illius reipublicæ sunt propria: cum igitur bona reipub. ciuilis sint temporalia, atque Ecclesiasticæ spiritualia, sicut respublica temporalis non potest subdito suo delinquenti bona spiritualia auferre, ita nec spiritualis potest sibi subiectos, si peccauerint, bonorum temporalium priuatione castigare.

43 Tertium argumentum sumitur ab incommodis, quod Dialectici ad impossibile appellant. Primū autē & pręcipuum inconueniens est, quia sequeretur primò, Summum Pontificem non so-

lùm habere iure diuino auctoritatem in ordine ad bonum spirituale priuandi Principes suis dominiis, verùm etiam vita corporali.

Secundò sequeretur, posse Papam dare etiam licentiam cuilibet priuato, vt tales Principes in ordine ad idem bonum spirituale per insidias interficiat, si alioquin deponi commodè non possint.

44 Prima consequentia est ex se manifesta, tum quia, cum vita sit res temporalis, & Pontifex ex sententia Card. Bellar. plenam habeat potestatẽ disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum in ordine ad bonum spirituale, consequenter in ordine ad idem bonum habet etiam de vita temporali plenam disponendi facultatem: tum etiam quia, si penes Pontificem est potestas disponendi in ordine ad finem spiritualem de bonis fortunę omnium Christianorum, etiam Principum, non potest assignari sufficiens ratio, quare in ordine ad eundem finẽ etiam de vita corporea Principum disponere nõ possit, qui plerunque vita priuari, quàm è regno pulsi viuere cum ignominia, optabilius arbitrantur.

45 Secunda etiam conſequentia erit ſatis perſpicua, ſi priùs ſupponamus, quod docet Gregorius Sayrus b, cum quo cæteri Theologi, & totius Chriſtiani orbis conſuetudo in hoc conſentiunt.

b In claue Regia, lib. 7. cap. 11. nu. 11.

Ita ergo ſcribit Sayrus: *Rex, Princeps, aut respublica legem ſtatuere, aut facultatem alicui concedere abſolutè non poteſt, vt quis ante iudicis ſententiam malefactorem occidat. Ratio eſt, quia eſt contra ius naturæ, vt quis non auditus condemnetur. Etenim condemnationem iuridicam præcedere debet cognitio iuridica, ita ſcilicet, vt condemnandus citetur, eique defenſio concedatur, vt exinde ſtatuatur, licitè, an illicitè aliquid fecerit. Neque Princeps ipſe, quamuis ſcientia priuata certò nouit aliquem morte dignum, eum tamen occidere poteſt, donec iuridicè conuincatur de crimine. Et hinc homicidij ſunt rei occidentes veneno, vel aliàs ſecreto de mandato dominorum non citatos, non auditos, non damnatos, etiamſi rei læſæ maieſtatis dicerentur, vt rectè docet Caietanus in verbo Homicidium. Et quamuis Princeps humanis legibus ſolutus ſit, iuri tamen naturali ſubiectus eſt; exigit autem natura actus publici (qualis eſt iuſta hominis occiſio) vt ex poteſtate, & ſcientia publica procedat.*

46 *Hæc tamen doctrina limitari ſolet, ita vt non procedat primò, quando crimen eſſet publicum & notorium; tunc enim ſine citatione, defenſione, & proceſſu condemnari, & puniri poteſt. Secundò, quando reus ita eſſet potens, vt capi non poſſet; tunc enim non vocatus, & non defenſus condemnari poſſet in abſentia. Et ita Nauarrus in Manuali, nu. 10. cap. 25. dicit ſe excuſaſſe magnum quendam Monarcham, qui virtute proceſſus in abſentia facti, & ſententiæ ſine citatione latæ fecit capite plecti quendam ſuorum militum Ducem ſibi in alio regno militantem, quia nec capi, nec ſine metu rebellionis illius, & magnæ partis exercitus audiri poſſet.*

47 *Poſt latam autem ſententiam, & declaratoriam criminis, qua quis iuſtè ad mortem damnatus eſt, poteſt licitè Princeps, vel reſpublica concedere hominibus priuatis facultatem occidendi malefactores in aliquibus caſibus. Primus eſt circa latrones publicos, aſſaſinos, & alios viarum inuaſores, & perturbatores reipublicæ. Cum enim iſti aggreſſores ſint, & hoſtes reipublicæ, & ſingularum de illa perſonarum, concedi poteſt facultas occidendi iſtos, cum non poſsint alia via comprehendi.* Hactenus Sayrus.

48 Ex qua doctrina euidẽtiſſimè colligitur conſequentia præcedens. Cum enim ex ſententia Card. Bellarm. Summus Pontifex ſit ſupremus Princeps omnium Chriſtianorũ, etiam Regum, non ſolùm in ſpiritualibus, ſed etiam in temporalibus in ordine ad bonum ſpirituale, & conſequẽter in ordine ad illud bonum tantam habeat ſuper Principes auctoritatem, quantam Principes ipſi ſuper ſuos ſubditos habent poteſtatem, neceſſariò conſequitur, quòd habeat poteſtatem lupos quoſcũnque, etiam Principes qui Eccleſiam deuaſtant, latrones publicos boni ſpiritualis, aſſaſinos, & alios non viarum, ſed animarum inuaſores, hoſtes, ac perturbatores Eccleſiæ (quales ſunt Principes hæretici, qui alios ad hæreſim pertrahere conantur) extremo ſupplicio afficiẽdi. Et ſi crimen eſt publicũ, ac notoriũ, aut ſi ipſi ita potentes ſunt, vt ſine periculo rebellionis capi non queãt (quales ſunt omnes eiuſmodi Principes) poſſunt ſine citatione, defenſione, & proceſſu in abſentia condemnari.

49 Atque poſt latam ſentẽtiam, & declaratoriam criminis qua iuſtè ad mortẽ condemnantur, poteſt ſummus Põtifex

concedere hominibus priuatis facultatem huiuſmodi malefactores manifeſtos veneno, aut alijs vijs occultis, vel apertis è medio auferendi. Ex quo ſequitur, cum huiuſmodi condēnationis ſententia ferri poſſit ita ſecretò, vt vix poſſibile ſit ad talium Principum notitiam peruenire non poſſe eiuſmodi Principes vix vno temporis momento vel de propria vita, vel de ſubditorum fidelitate eſſe ſecuros, ſed ipſorum ſalutem ex Pontificis bene placitò quàm maximè dependere. Cum enim ex mēte Bellar. c quid bono ſpirituali proſit, noceat, vel obſiſtat penes Pōtificem ſit iudicare, eiúſque iudicio acquieſcēdum, quis non videat, quòd volūtas Pōtificis (iuxta illud Poëtę) pro ratione ſtare debeat, eiúſque iudicium tam quoad vitam, quàm bona, cæteráq; omnia temporalia quæ bono ſpirituali obſunt, ab illius beneplacito vix diſiungi poſſit?

c Lib. 4. de Rom. Pont. cap. 1. & 5. & Mat. Tort. in Reſpōſ. ad Apologiam p. 6. *Quādo* (inquit) *agitur de re ſacra, de re ſpirituali, de re quæ ad ſalutē, vel perniciē pertinet, nemo Iudex magis cōpetens fingi poteſt ipſo Sūmo Pontifice.* Neque de eius iudicio licet alicui iudicare. *Can. Patet. & can. Aliorū* 9. q. 3.

50 Secundū incōueniens eſt, quia non ſolùm Principes hæretici, ſed etiā qui Epiſcopatus vendūt, Eccleſias diripiūt aut alia ſcelera committūt, immò, qui nō eo modo viuunt, quo ſecundùm ſuum ſtatū tenentur, poſſent dominijs ſuis tēporali-

bus per potestatem Pontificis spoliari: quòd ipsemet Card. Bellar. in quinta sua ratione satis apertè indicat, vt inferiùs [d] videbimus. Et si facinora, quæ perpetrãt, pœna capitali sunt digna, atque publica sunt, & notoria, ac spirituali saluti, aliorũ præsertim obsunt, possent etiam capitis condemnari, [e] ne dicam ijsdem planè modis, quibus Principes hæretici, è medio tolli.

d Nu. 327. 329.

e Nu. 356.

51 Tertium inconueniens est, quia sequeretur non solùm Papam, verùm etiã inferiores Episcopos [f] habere quoque in ordine ad bonũ spirituale potestatẽ Principes hereticos, aut qui non eo modo viuunt, quo secundùm suum statum tenẽtur, qui illis in spiritualibus subiecti sunt, nõ solùm deponẽdi, verùm etiam ob crimina, quæ extremo supplicio digna sunt, vita priuãdi, si argumento Card. Bellar. cõtra dominium Papale directè in temporalibus rectè concludit. Ita enim ipse argumentatur. [g] *Si Papa est Dominus supremus totius orbis Christiani, ergo singuli Episcopi sunt Principes temporales in oppidis suo Episcopatui subiectis; si quidem id, quod est Papa in vniuersa Ecclesia, est quilibet Episcopus in particulari*: nam idem planè argu-

f Nu. 355.

g Lib. 5. de Rom. Põt. cap. 3.

mētum dominio Pontificis indirectè in temporalibus accommodari posse, satis manifestum est.

52 Quartũ inconueniens est, quia hæc doctrina de temporali Summi Pontificis potestate, eâq; suprema in ordine ad bonum spirituale, sub terminis adeò vniuersalibus tradita, non distinctè explicando, quantum, & cuius generis bonũ requiratur ad hoc, vt penes Papã sit potestas disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum, etiam Regũ, ac Imperatorũ, iustam videtur prębere ansam perturbandi pacem publicam, & innumeras suspiciones, atque terrores animis Principum incutiendi, cùm præsertim Summus Põtifex sit etiam ipse Princeps politicus, & homo humanis infirmitatibus subiectus, sicut cæteri qui affectionibus iræ, inuidiæ auaritiæ, atque dominandi, statúsque sui temporalis amplificandi libidine non solùm concitari, verum sub prætextu etiam boni spiritualis superari nonnunquam possit.

53 Neque enim satis declarat hæc sententia, an Sũmus Pontifex plenã habeat in temporalibus potestatem super malos Principes tantùm, idque propter omnia

crimina, tam secularia, quàm spiritualia, vel propter certa quædam facinora duntaxat; an etiã super bonos Principes, qui tamen nõ tantã perfectionẽ assecuti sunt, neq; spirituale Ecclesiæ bonũ adeò promouere student, sicut alij vellent, si ad Principatus apicem eueherentur. Quis enim ignorat maximam bono spirituali fore accessionẽ, si Principes plura fundarent Monasteria tum virorum, tum mulierum, qui cum omni puritate Deo inseruirent, & continuis precibus (quæ cœli penetrandi vim habent) pro Reipublicæ spiritualis, atque policitæ necessitatibus ipsum deprecarẽtur: Si gymnasia erigerent, in quibus omni doctrinę, ac pietatis genere iuuentus instrueretur: Si Collegia Institucrent, quæ viris eruditis omnia necessaria ad quoscunque hæreticorum libros confutandos suppeditarent: si ędes fabricarent, in quibus viri docti, & pij alerentur, qui ad infideles, atque hæreticos conuertendos assiduè mitterentur?

54 Vtrùm igitur propter eiusmodi spirituale bonũ penes Pontificẽ sit potestas Principem Secularem, cui pia hęc opera præstare cordi non est, Regno suo priuã-

di, & alium, qui illa efficere paratus esset, in locum suum substituendi, non satis declarat hæc sententia, sed sub terminis nimis generalibus, nempè *in ordine ad spirituale bonum, in ordine ad finem spiritualem*, potestatem hanc indistinctè relinquit; neque satis explicat, quid per bonum spirituale intelligi debeat, neque vtrùm propter bonum sprituale conseruandum duntaxat, vel etiam amplificandum, neque an propter bonum vniuersale omnium, seu plurimorum, an etiam ob particulare aliquorum talis suprema potestas super Principes Seculares in Papa resideat.

55 Quapropter non immeritò Comes Salisburiensis, nũc Regni Angliæ supremus Thesaurarius, vt refert P.R. i auctor tractatus Anglici de Mitigat. pag. 20. affirmauit, *se iàdiu molestia affectum esse, quòd clara aliqua explicatio auctoritatis Papalis per publicam aliquam, ac definitiuam sententiam orthodoxam, &c. hactenus non sit facta* (ex qua scilicet tã Principibus, quàm populo Christiano constare posset, quantam auctoritatẽ, & in quibus casibus habeat Sũmus Pontifex super Principes Seculares in rebus temporalibus potestatẽ) *vt nõ so-*

i Iste Auctor creditur esse P. Rob. Parsonius Iesuita Anglus.

lùm Principes illi, qui istam Superioritatem (Papalem) agnoscunt, à continuarum proditionum timoribus, ac suspicionibus, atque à cruentorum assasinorum impetitionibus securi esse possint, verùm etiam illi Reges, qui talem auctoritatem non approbant, & benignam nihilominùs de suis subditis opinionem retinere cupiunt, certò cognoscant, quantam fiduciam in ipsorum fidelitate, quoad ciuilem obedientiam attinet, tutò reponere queant, quomodocunque in rebus quæ ad conscientiam spectant, ab eis disiungi se conspiciant.

56 Ita enim non solùm Principes Seculares de suo erga Pastorem spiritualem officio, sed fideles etiam subditi, præterquam quòd multis periculis, tum vitæ, tum bonorum inde liberarentur, de debita vtrisque obedientia iure diuino præstanda certiores redderentur. Neque molesta, sed potiùs gratissima & Summo Pontifici, & Principibus Secularib⁹ deberet esse eiusmodi declaratio: nam si Pontifex talem habeat auctoritatem sibi à Christo traditam, Ecclesia, quæ columna & firmamentum est veritatis, quęque in rebus fidei determinādis, Spiritu sancto ei assistēte, errare nequit, illam Pōtifici nō denegabit, ne-

que Principes Christiani, qui colla sua Christi iugo sponte submiserunt, eiusmodi potestatē Pontifici à Christo concessam, & per Ecclesiæ definitionem illis patefactam grauatè ferent: Sin autem talem auctoritatem ex Christi institutione Pontifex non habeat, (*de quo certant Scholastici*, vt ait Trithemius, *& adhuc sub Iudice lis est*) non est, quòd illam sibi arroget in summum Supremorum Principum præiudicium, *quibus nemo præstantior est, aut similis in rebus omnibus creatis*, inquit Ignatius in epist. ad Smyrnenses, & *qui à Deo secundi sunt, & solo Deo minores*, ait Tertullianus ad Scapulam, cap. 2. *Non habentes parem vllum super terram: summitas & caput omnium super terram hominum*, vt inquit Chrysost. hom. 2. ad pop. Antioch.

57 Neque satisfacit Responsio illius Auctoris P. R. qui ibidem dicit: *Quamuis inter Canonistas & Theologos controuersia adhuc sit de modo, quo Papa talem habeat in temporalibus auctoritatem, directè scilicet, an indirectè, vtrosque tamen vnanimiter consentire, Christum in Ecclesia talem reliquisse auctoritatem temporalem in casibus magni ponderis; quia alioqui Ecclesiæ necessitatibus non*

non sufficienter prospexisset. Etidem planè Responsum adhibet Matthæus Tortus k (seu ipse potiùs, sub Torti nomine, Card. Bellarm. vt nonnulli opinātur.) *De qua re,* inquit, *Theologi & Iurisconsulti disputant, si quidem inter omnes conuenit, posse Pontificem Maximum hæreticos Principes iure deponere, & subditos eorum ab obedientia liberare. Cum hac enim conditione Reges terræ ad Ecclesiam admittuntur, vt sceptra sua Christo subijciant, & fidem ac religionem non euertere, sed protegere, defendere, non oppugnare debeant. Quòd si nolint, ius est illi, qui toti Ecclesiæ vice Christi præest, eos à communione fidelium segregare, subditisque interdicere, ne illis pareant.* Et infrà: l *Neque de hac re,* inquit, *vllæ sunt inter Doctores Scholasticos controuersiæ, alioqui proferat aduersarius vel vnum Catholicum Auctorem, qui scribat non licere Summo Pontifici Regem, vel Principem hæreticum excommunicare, & populum Catholicum ab eius obedientia liberare.*

k in Resp. ad Apolog. Anglic. pag. 9.

l Pag. 6.

59 Non, inquam, satisfacit hæc Responsio, vt partim ex supradictis m cōstat, vbi plures tum Theologos, tum Iuriscōsultos protulimus, qui apertè negāt, talē auctoritatem, non quidem excommuni-

m Nu. 4. & seq.

candi, & per Censuras spirituales, quæ Reipublicæ spirituali, eiúsque regimini proportionatæ sunt, coercendi, (de hoc enim inter Catholicos non controuertitur) sed deponendi Principes delinquẽtes, eósque pœnis temporalibus castigandi, qui quoad tales pœnas, iuxta sanctorum Patrum, quos suprà [n] retulimus, doctrinam, diuino examini relinquendi sunt, Summo Pontifici ex Christi institutione vllo modo competere, &, vt ait Trithemius anteà [o] citatus, *Scholastici certant, & adhuc sub Iudice lis est, an Papa poßit Imperatorem deponere*: partim ex infrà dicendis clariùs apparebit, quando ad rationes quę à P. R. [p], & à Matthæo Torto [q] iam adductæ sunt, nempe *quia alioqui Christus Dominus Ecclesiæ neceßitatibus non satis consuluisset, & quod reges terræ cum hac conditione ad Ecclesiam admittuntur, vt Sceptra sua Christo subijciant.* [r] & c. specia-tim respondebimus.

60 Quartum argumentũ sumitur ex praxi totius Ecclesię ab ipsis primordiis per multa deinceps secula; nusquam enim in Scriptura sacra, vel apud antiquos Patres vlla fit mẽtio de potestate vel Pontificis, vel populi Christiani, Principes Ecclesiã

n Nu. 5. & seq.

o Num. 33

p Nu. 176. & seq.

q Nu. 303. & seq.

r Sunt enim 2. & 4. ratio Card. Bell.

persequentes aut occidēdi, aut principatu priuādi, sed ad crucē Christi tollendā, & persecutiones pro fide Christi tolerandas, atque ad obediētiam Principibus etiam infidelibus exhibendam tum Christus ipse, tum Apostoli, tum sancti Patres vnanimi cōsensu Christianos passim adhortantur, at si vel summus Pontifex, vel populus Christianus aliquo legis Euāgelicæ pręcepto tenerentur, quando vires illis suppetunt, Principes Ecclesiam deuastantes è Principatu eijcere, profectò de tali præcepto, quòd tanti ponderis est, aut Christus ipse, aut Apostoli, aut aliqui saltem ex sanctis Patribus Ecclesiæ primitiuæ, quorum plurimi singulari tā doctrina, quàm zelo sunt præditi, pro debito suo officio Pastorali fidelem populum instituissent; neque verisimile est voluisse Christum imponere fidelibus necessitatem Principibus, qui tunc Ecclesiam persequebantur, tributa pro temporali suo principatu illis debita soluendi, & necessitatem, qua Christiani obligantur ad auferendum à Principibus Principatum, si vires adsint, tacere voluisse.

61 Quoniam igitur Christus Domi-

r Mat. 10. Luc 10.

nus r discipulos suos, quibus tam amplam dedit potestatem infirmos curandi, mortuos suscitandi, dæmones eijciendi, &c. misit tamen in orbem terrarum, tanquam oues in medio luporum, eósque hortatus est, vt crucem eius tollant, eúmq; sequãtur, vt persecutiones & flagella patienter sustineant, neque in persecutores violenter insurgant, sed potiùs cũ persecuti eos fuerint in vna ciuitate, fugiant in aliam, & si eos percusserint in dexteram maxillam, præbeant illis & alteram. Quoniam etiam sancti Apostoli Petrus & Paulus, sæpiùs [s] admonent fideles, vt Principibus etiam infidelibus, & qui tunc temporis Ecclesiam persequebantur, subditi essent non solum propter iram, sed etiam propter cõscientiã: & antiqui Patres [t] idẽ Domini prçceptũ sçpissimè inculcãt.

s Ad Rom. 13. ad Tit. 3. 1. Pet. 2.

t Infra nu. 284. 285.

62 Quoniam insuper sanctissimus pariter & doctissimus Papa Gregorius, [u] vt infrà [x] apparebit, apertè fatetur, in sua fuisse potestate, vt Longobardorum gens (qui Romanam Ecclesiam, & totam Italiã crudeliter diuexabant) nec Reges, nec Duces nec Comites haberet, atque in summa confusione diuisa esset; quia tamẽ Deũ timebat, in mortem alicuius se mis-

u In epist. ad Sabiniã.

x Nu. 256.

core formidabat, nō eſt credibile aut sū-
mum Pōtificem, aut populum Chriſtia-
num, quando vires illis ſuppetunt, talē à
Chriſto accepiſſe poteſtatem, Principes
Eccleſiam perſequētes vel dominijs, vel
vita priuandi: quin potiùs ſi tale præcep-
tū de eiuſmodi Principibus è principatu
pellendis extitiſſet, profectò, cùm ſit prę-
ceptum tanti momenti, quódque abſque
ſummo æternæ ſalutis periculo à Chri-
ſtianis ignorari vix queat, vel Chriſtus
ipſe, vel Apoſtoli, vel aliqui ſaltem ex an-
tiquis patribus pro debita illorum cura
Paſtorali, aliquam illius memoriam po-
ſtèris reliquiſſent, neque vniuerſi illud tā
alto ſilentio præterijſſent. Circa hoc ar-
gumentum vide plura inferiùs [y], & quę y Nu.267.
ſuperiùs [z] etiā docuit Petrus Damianus z Nu.11.
qui vixit ante Pontificatum Gregorij 7.
qui, vt teſtātur Godefridus [a] Viterbien- a in Henr. 4.
ſis, Otho Friſingenſis, [b] Trithemius, b Lib.6. hiſt.cap.35. & lib. 1. de geſtis Friderici, cap.1.
[c] & alij, primus omnium Pōtificum Im- c Supra nu.33.
peratorem depoſuit, & doctrinam hanc
nouam, prioribúſque ſeculis incognitam
de poteſtate Papali Principes deponen-
di in Chriſtianorum ſcholas inuexit.

63 Quintum denique argumētum eſt:
Qui abſque ſufficienti ratione iugo al-

tertius potestatis colla Principum rebus temporalibus subijcere præsumit, nefandum perduellionis crimen incurrit, & maximam Principibus irrogat iniuriam, cum ipsi nullum in temporalibus Superiorem recognoscant, vt Innocentius [d] tertius, aliique plurimi superius [e] citati fatentur, at nulla sufficiens ratio assignari potest huius Pontificię potestis priuandi Principes suis dominijs temporalibus etiam in ordine ad bonum spirituale, ergo, &c. Maior ex se constat: Minor autẽ probatur; nam si qua esset, maximè essent rationes Card. Bellar. quo nemo hoc seculo doctiùs, nemo accuratiùs de rebus hodie controuersis scripsit, at singulæ eius rationes sunt valdè insufficientes, & ex ipsiusmet principijs facillimè solui possunt, ergo &c.

d Cap. Solitæ Extra. de maiorit. & obediẽt.
e Nu 5. & seq.

64 Pro quorum solutione, & præsentis controuersię maiori dilucidatione diligẽter obseruãda est doctrina, quã sparsim [f] tradidit Card. Bellarm. ex qua singulæ eius rationes facillimè euertuntur.

Primò igitur docet, *potestatem ciuilem,* " *& Ecclesiasticam esse ex se duas distinctas* [g] *potestates, quæ habeant distinctos actus, officia, fines, &c. duásque constituere* [h] *respublicas, quæ*

f in li. pręsertim 5. de Rom. Põt.
g Lib. 5. cap. 3. 5. & 6.
h Cap. 6.

habeant distinctos Principes, leges, iudicia, &c. vt patet [i] *tempore Apostolorum: & potestatem politicã esse* [k] *temporalem, quæ pro fine habeat pacem temporalem, Ecclesiasticam verò esse spiritualem, & pro fine habere salutem spiritualem animarum; atque veram potestatem politicam posse consistere* [l] *absque ordine ad veram potestatem Ecclesiasticã, vt patet in Principibus infidelibus, quorum dominio ciuiliter subiecti erant etiam Pontifices, non solùm de facto,* [m] *sed etiam de iure, vt patet in S. Paulo; qui Act. cap. 25. cum accusaretur seditionis, & tumultus in populo excitati, ad Cæsarem appellauit, eumque Iudicem agnouit.*

i Cap.6.
k Cap.6.
l Cap.6.
m Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29.

65 Secundò docet, etiam *Christum Dominum distinxisse actus, officia, & dignitates* [n] *Pontificis, & Imperatoris, ne aut Imperator iura Pontificis, aut Pontifex iura Imperatoris præsumeret vsurpare; & propterea Imperium à Pontificatu absolutè* [o] *non pendere, atque non solùm Reges, & Imperatores Christianos nullum superiorem in temporalibus recognoscere, verùm etiam infideles non solùm ante, sed etiam post* [p] *Christi aduentum esse veros, & supremos Principes* [q] *suorum regnorum, quia dominium non fundatur, in gratia, aut*

n Lib.5. cap.5.
o Cap.3.
p Cap 3.
q Cap.2.

" *fide, sed in libero arbitrio & ratione, Ideoque*
" *Deus in vtroque Testamento regna Gentilium*
" *approbat, vt Dan. 2. Tu es Rex regum, &*
" *Dominus cœli dedit tibi regnum & imperium,*
" *&c. Et Matth. 22. Reddite quæ sunt Cæsaris,*
" *Cæsari. Nota, Reddite, non donate id est, quæ*
" *iure illi debentur, Et Rom. 13. Reddite omni-*
" *bus debita, cui tributum, tributum, cui vecti-*
" *gal, vectigal, &c. Et iubet ibidem etiam pro-*
" *pter conscientiam obedire Principibus Ethni-*
" *cis. Christus enim non abstulit neque aufert*
r Cap. 3. *regna* [r] *ijs, quorum erant, neque priuat a-*
s Lib. 2. ca. 29. *liquem iure suo, & dominio,* [s] *quod prius ha-*
t Lib. 5. Cap. 3. *bebat, non enim venit Christus destruere ea* [t],
" *quæ bene se habebant, sed perficere. Et propterea,*
" *quando Rex fit Christianus, non perdit re-*
u Cap. 3. *gnum terrenum,* [u] *aut aliquod ius suum, seu*
x Lib. 2. ca. 29. *dominium* [x] *amittit, cum lex Christiana ne-*
" *minem priuet suo iure, & dominio, sed acquirit*
" *nouum ius ad regnum æternum* [y]; *alioqui obesset*
y Lib. 5. ca. 3. *Regibus Christi beneficium, & gratia naturam*
" *destrueret.*

Hæc est doctrina Card. Bellarm. ex qua plura corollaria colligi possunt.

66 Primum est, Reges ad fidem conuersos, si solum ius diuinum, & naturale inspiciamus, non amittere sua regna, quę

anteà iure possidebant, aut aliquo suo iure, vel tẽporali dominio priuari, eo ipso, quòd à fide descilcant, cum dominium in gratia aut fide non fundetur, sed illud duntaxat ius ad regnum æternum, quod Christus beneficio acquisierant, deperdunt. Quanam igitur auctoritate deponi possint Principes à suo principatu (si in hæresim labantur) quos tamen Christus ipse alioqui nec deposuit, nec deponit, vt pote qui neque abstulit, nec aufert regna ijs, quorum erant, neque priuat aliquem suo iure & dominio, quod neque in gratia, nec in fide fundatur, vlteriùs inquirendum est.

67 Secundum corollarium est, eosdem Reges Christianos iam factos (idem ius diuinum, & naturale tantũmodò spectemus) eandem omnino iurisdictionem, & dominium ciuile super Pontifices retinere, quod antea quando infideles erant, super ipsos habebant, *cum lex Christiana neminem priuet iure suo, & dominio*: & propterea ex hac parte non esse rationi dissonum, quòd oues licèt in spiritualibus Pastori spirituali subiiciantur; in rebus tamen temporalibus iudicent suos Pastores.

68 Pro quo meliùs intelligendo, aduertendum est, nullum esse inconueniens, si ipsas rerum naturas consideremus, quòd idem homo, si ad diuersa comparetur, simul subdatur, & præsit, sitque secundùm vnam potestatem supremus, & secundùm aliam inferior. Exempla habemus in Saule, Dauide, & aliis, qui Reges simul, & filij erant suorum parentum, ideóque, quantumuis secundùm patriam potestatem parentibus suis tanquam filij subiecti essent, secundùm Regiam tamen potestatem parentibus tanquam subditis imperabant. Quocirca, cum duæ, vt diximus [z], reperiantur supremæ potestates, actibus, officiis, dignitatibus, finibúsque discretæ, ciuilis nẽpe, seu politica, quæ constituit, & conseruat pacem publicam, & dirigit hominem in finem naturalẽ, atque Ecclesiastica, seu spiritualis, quæ hominem ordinat ad finem supernaturalem, nihil ex hac parte impedit, quo minùs Summus Pontifex sit supremus Pastor, & pater omniũ Christianorum etiam Regum & Imperatorum in spiritualibus, Imperatoribus tamen, aut Regibus subsit in ciuilibus, & oues Pastoribus suis spiritualibus præci-

z In principio Præfationis.

piant in ijs, quæ ad temporalia spectant, licet in spiritualibus Pastoris vocem sequi teneantur.

66 Vnde Gelasius Papa [a] Imperatorem vocat *filium & rerum diuinarum Præsulibus subditum*, atque simul *humano generi præsidentem*, & consequenter ipsi Papæ, qui nullum temporalem dominatum eo tempore habebat. Et Gregorius Magnus [b] seipsum *Imperatoris famulum* vocat, & *iussioni eius subiectum*, & *debere* se ait *obedientiam Imperatori, & potestatem super omnes homines* (ideóque super ipsum Papam) *Imperatori cœlitùs datam esse*. Et alio in loco [c] dicit, *Deum Imperatori omnia tribuisse, & dominari eum non solùm militibus, sed etiam Sacerdotibus concessisse*. Vnde Seuerinus Binnius in suis notis [d] super illa verba S. Gregorij, *Sacerdotes meos manui tuæ commisi*, ait, Gregorium illis verbis significasse, *Sacerdotes Mauritio Imperatori sic à Deo subiectos fuisse, vt olim eosdem Neroni, atque Diocletiano Imperatoribus subiecerat*, at constat ex doctrina Card. Bellarmin. [e] superiùs relata, Summos Pontifices in causis ciuilibus fuisse non solùm de facto, sed etiam de iure Imperatoribus Ethnicis subiectos.

a In epist. ad Anast. Imper.

b In epist. ad Maurit. lib. 2. epist. 62.

c In epist ad Theodorum, lib. 2. epist. 65.

d Tom. 2. concil lib. 2. ep. 62.

e Num. 64.

Veruntamen alibi [f] idem S. Gregor. ait, *Sacerdotes honore & reuerentia* (cui ex phrasi sacrę Scripturæ coniuncta est & obedientia) *ab Imperatoribus prosequendos esse.*

f Lib. 2. ep. 31. ad Mauritium.

70 Quapropter, quotiescunque apud sanctos Patres, [g] scriptum legimus, oues non debere pascere, reprehendere, aut iudicare suos Pastores, si velimus eiusmodi propositionum veritatem ex rerum natura desumptam esse, vel intelligi debent solùm de illis ouibus, quæ in temporalibus suo Pastori non præsunt; vel si generaliter, & absque exceptione eos loqui velimus, ad spiritualia tantùm, & quæ ad officium pastorale spectant, eiusmodi sententiæ referri debent. Nam si ouis sit etiam quoad temporalia Dominus sui Pastoris, nullum videtur incommodum ex hoc solùm capite, quia ouis est, cum simul etiam sit Dominus, Pastorem suum in ijs, in quibus Pastor ipsi oui subiectus est, iudicare.

g Ita loquuntur Nazianzenus in oratione qua se excusat, quòd diu Ecclesiastica functione abstinuerit. Greg. Magnus lib. 9. epist. 39 ad Theotistã, & alij.

71 Et certè si à iure Ecclesiastico, & priuilegiis principum abstrahamus, non videtur negari posse, quin Prælati inferiores, vt Episcopi, possint à supremis Principibus, quibus ciuiliter subiecti sunt, in causis politicis iudicari, si vera sit opinio

communis Theologorum quā olim expressissimis verbis approbauit Card. Bel. in prioribus suorum operum editionibus qui [h] asserit *exemptionem clericorum in rebus politicis à Secularium Principum potestate, tam quoad personas, quàm quoad bona, iure humano introductam esse, non diuino.* h Lib. de Clericis, cap. 28.

72 Atque hinc patet rationem illam, qua probari solet, Summum Pontificem, quia est supremus Pastor, & Princeps spiritualis Ecclesiæ, non posse ob vllam causam, vel crimen ab aliquo Principe Christiano iudicari, quia ouis est, si in iure solùm diuino, & naturali sistamus, non esse solidam, nisi in sensu formali accipiatur, vt dictum est. Ouis enim quà ouis, id est, in iis, in quibus pasci & regi debet, Pastorem suum iudicare non potest: sicut neque seruus, quà seruus, id est, in iis, in quibus subditus est, potest iudicare Dominum suum. Verùm, si contingat, eundem hominem simul esse ouem, & Dominum sui Pastoris, non inconuenit, ouem, quà Dominus est, iudicare Pastorem suum, quoad ea, in quibus Pastor ipsi oui subiectus est. Neque quoad hanc præcisè rationem videtur vlla posse assignari disparitas inter Summum Pontifi-

cem & inferiores Episcopos; dummodò vtrique Principibus temporalibus ciuiliter subiecti sint, & verum sit, quod superiùs [i] docuit Card. Bellar. *Id quod est Papa in Ecclesia vniuersa, esse quemlibet Episcopum in particulari.*

i Num. 51.

73 Sed occurrit primò Card. Bellar. [k] & latum discrimen assignat inter inferiores & supremum Pastorem, *Quia supremus Pastor est Princeps totius Ecclesiæ, & ideò non potest iudicari ab vllo Ecclesiastico Antistite: & rursum, quia respublica Ecclesiastica spiritualis est, ac proinde maior, & sublimior quauis republica temporali, propterea Summus Princeps Ecclesiæ dirigere, & iudicare potest Summum Principem reipublicæ temporalis, non autem ab eo dirigi aut iudicari, nisi rectus ordo, & ipsa rerum natura peruertatur. Et hæc est ratio primaria, & à priori*, ait Card. Bellarm. *quare Papa à nemine iudicari possit.*

k Lib. 2. de Rom. Pon. cap. 29.

74 Veruntamen hæc ratio discriminis ab ipso allata neque sufficiens est, neque officit iis, quæ à nobis dicta sunt. Non enim ipse differentiam assignat inter supremum, & inferiores Pastores in ratione officij Pastoralis, sed solùm inter Papam, & Principes seculares in ratione nobilioris principatus. Nam tam Episcopi,

quàm Papa sunt verè & propriè Pastores, licèt Papa sit Episcopis superior: Si igitur rationi dissentaneũ est, quod ouis suum Pastorem iudicet, non solùm nefas esset Regi, aut Imperatori Summum Põtificem, sed etiam Episcopos inferiores, qui illis in temporalibus subditi sũnt, & nihilominus in spiritualibus eos verè & propriè pascunt, iudicare.

75 Sed aliam rationem affert Card. Bellarm. quare Summus Pontifex à nullo Principe Seculari iudicari possit, quia nimirum Respub. spiritualis, cuius Supremus Princeps est summus Pontifex, maior ac sublimior est quauis Repub. temporali, cui Principes Seculares dominãtur, & proinde rectus ordo, & ipsa rerum natura postulare videtur, vt Sũmus princeps Ecclesiæ dirigere, & iudicare debeat Summum Principem Reipub. temporalis, non autem ab eo dirigi aut iudicari.

76 Attamẽ neque hæc ratio quidquam concludit, nisi vnũ supponat, quod quidem à Car. Bellar. asseritur, [1] sed neque sufficienter, neque etiam conformiter ad eius principia ab eo probatur, vt inferiùs

[1] Lib. 5. de Rom. Pon. cap. 7. in prima ratione.

m Nu.83. & seq. [m] constabit, nẽpe potestatem ciuilem, & Ecclesiasticã apud Christianos vnã dũtaxat Rempublicam constituere. Nam alioqui, quando potestas ciuilis, & Ecclesiastica non simul coniunctæ erant, vt accidit tempore Apostolorum, satis cõstat S. Paulum Act. 25. ad tribunal Cęsaris appellasse, & eum Iudicem suum non solùm de facto, sed etiam de iure ex mẽte Card. Bellarm. [n] agnouisse. Vnde & ipse [o] probabilius arbitratur, *Summos Pontifices fuisse de facto, & de iure Principibus Ethnicis ciuiliter subiectos.* Ideóque quando hæ duæ potestates separatæ inueniuntur, non inconuenit, etiam iuxta doctrinam Card. Bellarmini, posse absque vlla recti ordinis peruersione maiorem & sublimiorem Rempublicam à minori dirigi, ac iudicari.

n Lib. 2. de Rom. Pon. cap. 29.

o Ibidem.

77 Deinde propria Superioritas, de qua iã est sermo, non ex maioritate, vt ita loquar, dignitatis seu nobilitatis, sed ex maioritate imperij, seu auctoritatis attendi debet; constat autem ex iam dictis quod sicut Princeps Ecclesiasticus superior est Principe temporali, & huic imperare, ac iudicare potest in causis spiritualibus, ita in ciuilibus Princeps politicus

cus superior est Principe Ecclesiastico, & propterea in ijs huic imperare, & iudicare potest, absque eo quòd rectus ordo, & ipsa rerum natura peruertatur.

78 Sed responderi potest secundò ex eodē Card. Bellarmino p *Sicut ante Christianam legem homines subiecti erant Imperatoribus, ita etiam postea eisdem subditos esse, cum lex Christiana neminem priuet iure suo, & dominio. Quare Petrus & Paulus paßim hortantur fideles, vt subditi sint Principibus, vt patet ad Rom.13.Tit.3.1.Pet.2. Meritò itaque Paulus Cæsarem appellauit, eumque Iudicem agnouit cum accusaretur seditionis, & tumultus in populo excitati. At verò cum Principes Christiani facti sunt, & sponte leges Euangelij susceperunt, continuò se, tanquam oues Pastori, & membra capiti, subiecerunt Præsidi Ecclesiasticæ hierarchiæ, & proinde ab illo iudicari, non illum iudicare deinceps debent.*

p Loco citato.

79 Hęc tamen ratio à Card. Bellarmino adducta nihil obest, quin potiùs plurimum fauet doctrinæ à nobis iā traditæ. Nam si Pontifices Imperatoribus & Regibus Ethnicis subditi erant non solū de facto, sed etiam de iure, ob quam igitur causam ijdē Reges & Imperatores, quā-

do Christiani fiunt, non retinent idem ius,& dominium super Pontifices, quòd priùs super ipsos habebāt,cum lex Christiana neminem priuet suo iure & dominio? Neque enim, quando per baptismū leges Euangelij suscipiunt, iuri suo & dominio in temporalibus (quo lex Christiana neminem priuat)renunciant, sed tātùm cum membra corporis Christi mystici,& oues gregis Dominici fiāt, in rebus spiritualibus, & quæ ad æternā salutem pertinent,tanquam membra capiti,& oues Pastori,se Præsidi Ecclesiasticæ hierarchię submittunt, & proinde ab illo iudicari,non illum iudicare in rebus spiritualibus, & quæ ad æternam salutem spectant, deinceps debent.

80 Hoc tamen nihil impedit,quo minùs Pōtifices à Principib⁹ Christianis in rebus tēporalibus,& quæ ad pacem publicā pertinēt, in quibus subditi manēt, sicut anteà (*cum lex Christiana neminem priuet suo iure & dominio*) iudicari & possint, & debeant, si ipsas potestatis Ecclesiasticæ,& ciuilis naturas cōsideremus. Nihilominùs nō negamus,quin iure Ecclesiastico,& Principū priuilegijs personæ Ecclesiasticę à tribunalibus Secularium

magiſtratuum exemptæ ſint. Sed hoc ſolùm iam contendimus, Paſtores ſpirituales ex rei natura, eo quòd Paſtores ſint animarum, à poteſtate coercitiua Principum Chriſtianorum etiam iuxta principia Card. Bellarmini in rebus ciuilibus nullatenus immunes eſſe.

81 Veruntamen modus ille inuſitatus loquẽdi, quo in hac materia vtitur Cardinal. Bellarminus q non ſatis ſibi ipſi conſtans non videtur, pace eius dixerim, eſſe approbandus, qui ait, *Principi non eſſe ſubditos Eccleſiaſticos exiſtentes in eius dominijs, neque correlatiua eſſe Principẽ, & Eccleſiaſticos in domo illius commorantes, quia exempti ſunt, vana enim,* inquit, *foret exemptio, ſi Eccleſiaſtici propter natiuitatem, aut flagitium perpetratum eſſent ſubditi.* Non enim exiſtimo vllum reperiri Principem Chriſtianũ, qui non reputaret maieſtatem ſuam ab illo grauiter læſam eſſe, qui affirmaret, ſe ſecularium tantùm, & non Eccleſiaſticorum in ſuo dominio commorantium Principem eſſe, aut perſonas Eccleſiaſticas non eſſe ſibi ſubiectas. Nã quãuis Eccleſiaſtici à tributis & iudicijs forenſibus Magiſtratuum Secularium iure

q In Reſponſione contra Ioã. Marſi. pag. 245.

Ecclesiastico & Principum priuilegjis liberi sint, non tamen exemptio Ecclesiasticos ab omnimoda subiectione Principibus debita immunes reddit. Sed *cum ipsi, præterquam quòd Ecclesiastici sunt, Reipublicæ etiam* [r] *politicæ sint ciues, & partes quædam*, vt Card. Bellarm. fatetur, necessariò illius Principi subijci debent, *omne enim membrum subiectum esse debet capiti*, vt idem [s] Bellarminus asserit, sicut quilibet ciuis supremo Reipublicæ Principi iure naturæ subijcitur. Non sunt eo modo locuti Sãcti Patres; repetãtur vetera, euoluantur Concilia tam generalia, quàm prouincialia omnium Regnorum. In illis reperietur, quòd Episcopi tum Imperatores, tũ cæteros Reges Dominos suos vocitauerint, seque eorum famulos, & iussioni eorum subiectos agnouerint. Ab huiusmodi inordinatis locutionibus abstinẽdum est, quæ tum malè sonant, tum pias aures offendunt, tum Principum Christianorum, qui Ecclesiæ sanctæ Nutritij & Protectores [t] constituti sunt, animos ad indignationem meritò prouocare possunt. Suum cuique reddendum est, tam Cæsari, quæ sunt Cæsaris, quàm quæ sunt Dei, Deo.

r Lib. de Clericis cap. 28.

s Lib. de Monachis cap. 19.

t Isai. cap. 49. & 23. q. 5. cap. Principes.

83 Tertium Corollarium eſt, poteſtatem Eccleſiaſticam, & ciuilem non eſſe partes vnius, & eiuſdem Reipub. ſed duas omnino Reſpublicas actibus, officijs, dignitatibus, finibuſque diſtinctas conſtituere. Quod ex eo manifeſtè conſequi videtur, quoniam vna ex ſe nullum ordinem dependentiæ dicit ad alteram, qui tamen ad rationem partium, quæ vnum totum cōſtituunt, neceſſariò requiritur. Et quamuis in Chriſtianis ambæ poteſtates coniungantur, ita vt idem Chriſtianus vtrique poteſtati ſubiectus ſit, & vtraque in eodem Chriſtiano reſidere poſſit, non tamē proinde ſequitur, quod aſſerit Card. Bellarminus,[x] & videtur vnum eſſe ex præcipuis fundamentis, quibus ſuprema poteſtas Pontificis in temporalibus innititur, nempe *poteſtatem ciuilem & ſpiritualem eſſe partes vnius Reipublicæ, ſcilicet Chriſtianæ, & Reges, Pontifices, Clericos & Laicos non facere duas Reſpublicas, ſed vnam, id eſt, vnam Eccleſiam: ſumus enim omnes vnum corpus, Rom.* 12. & 1. *Cor.*12.

x Lib. 5. de Rom. Pōt. cap. 7. in prima ratione.

84 Quis enim negare poteſt etiam inter Chriſtianos diſtingui debere Regnum Chriſti, & regna huius mundi, cor-

pus Christi mysticũ, & corpora politica? Nam Regnum Christi [x] non est de hoc mũdo, id est, terrenum, sed spirituale, nõ constat honoribus, opibus, potentia mũdana. Christus enim persuasit hominibus contemptum gloriæ, deliciarum, opum, & omnium rerum terrenarũ, quibus tamen maximè affluunt Reges huius mundi: Regnum Christi habet pro fine salutem æternam; Regna huius mũdi pacem temporalem. Regnum Christi habet Sacerdotes, Episcopos, Synodos, Concilia, & omnium caput summum Pontificem, quibus commissa est potestas solùm in ordine ad salutem æternam & vt homines in pace viuentes fœlicitatẽ perpetuam consequantur. Regna huius mundi habent Magistratus, Prætores, Senatus, Parlamẽta, seu Comitia, & Principes Seculares nullum Superiorem in temporalibus recognoscentes, qui vitæ, & mortis gladium portant, vt homines in pace & quietè vitam temporalem transigant.

x Bellar. li. 5. de Rom. Pont. ca. 4.

85 Deinde, quomodo per baptismum potestas ciuilis, & Ecclesiastica in vnam Rempub. coalescũt, quæ anteà duas cõstituebant? Neque enim vniũtur inter se,

ita vt vna in aliam trãſeat, niſi Imperium cum Pontificatu confundere velimus, quæ tamen neque idem eſſe, neque vnũ ab alio abſolutè pendere apertè fatetur Card. Bellarminus. [y] Neque tertiam aliquam Rempub. conſtituunt, quæ neque Eccleſiaſtica ſit, nec ciuilis. y Supra nu. 65.

Dices conſtituere vnam tertiam Rempubl. quæ ſimul Eccleſiaſtica ſit, & ciuilis, nempe vnam Eccleſiam, ſeu vnam Rempubl. Chriſtianam.

Contra hoc eſt primò, quia tempore Apoſtolorũ, & primitiuæ Eccleſiæ, Eccleſia Chriſti quoad ſuam ſubſtantiam perfecta erat, nullo tamen tunc temporis temporali dominio ſeu poteſtate potiebatur, vt ipſe Bellarminus [z] affirmat, ergo Eccleſia Chriſtiana non componitur ex vtraque poteſtate, licèt vtraque poteſtas apud Chriſtianos reperiatur. z lib. 5. de Rom. Põt. cap. 6.

86 Præterea Eccleſia Chriſti monſtrum quoddam eſſet ſimul plura ſuprema, & independentia habens capita: Nã caput poteſtatis politicæ ſunt Principes ſeculares, qui in negotijs temporalibus nullum ſuperiorem recognoſcunt, vt ex Innocentio tertio & alijs ſuperiùs [a] dictum eſt, ſed caput Eccleſiaſticæ poteſta- a Nu. 63. & num. 5. & ſeq.

tis est summus Pontifex, qui in causis spiritualibus est omnium supremus: at vnam Rempub. plura simul in terris habere capita suprema, est planè impossibile. Quinimò ipse etiam Card. Bellarminus [b] satis apertè indicare videtur, potestatem ciuilem, & Ecclesiasticam apud Christianos duas distinctas Respublicas constituere, dum de Christianis loquens Rempub. Ecclesiasticam, seu spiritualem, & summum eius Principem à Republica temporali, & Principe eius supremo expressis verbis distinguat. Quòd autem de Christianis tantùm loquatur in illa ratione, qua probare contendit Rempub. spiritualem non posse à temporali Republica iudicari, satis est manifestum, nisi sibi ipsi contradicere velit, cum ipse paulo inferiùs [c] expressè fateatur, vt suprà etiam visum est, [d] Rempub. spiritualem potuisse à Republica temporali, quando hæc Christiana non erat, vt tempore Apostolorum, iudicari.

b Lib. 2. de Rom. Pōt. cap. 26. vt supra vidimus nu. 63.

c Lib. 2. de Rom. Pōt. cap. 29.

d Nu. 76.

87 Quapropter hæc duo vocabula *Ecclesia, & Respublica Christiana*, sunt nomina æquiuoca, quæ prius distingui debent, quàm aliquid ex eis solida argumentatione concludi possit. Vel enim

primò per *Ecclesiam*, & *Rempub. Christianam* intelligitur corpus Christi mysticũ, seu cœtus fidelium sub hac formali ratione, quatenus fideles sunt, & Christo capiti inuisibili, atque Summo Pontifici, Christi in terris Vicario, ac capiti visibili in eiusdem Christianæ fidei professione, & eorundem Sacramentorum communione subijciuntur; in quo sensu Ecclesia propriè accipitur; & à Card. Bellarmino [d] definitur; sed iuxta hanc significationem potestas Ecclesiastica, & ciuilis non constituunt vnam Rempub. id est, Ecclesiam, sed potestas solùm Ecclesiastica Ecclesiam constituit, potestas autẽ ciuilis constituit corpus politicum, seu Congregationem hominũ siue fideliũ, siue infidelium, non quatenus fideles aut infideles sunt, sed quatenus Principi tẽporali in eadem vitæ ciuilis societate, & legum politicarũ communione subsunt.

[d] Lib. 3. de Ecclesia c. 2.

88 Vel secundò nomine *Ecclesiæ*, & *Reipub. Christianæ*, intelligitur cœtus quidem fidelium non formaliter, quatenus vniuntur in spiritualibus sub vno capite spirituali, sed solùm materialiter, & absolutè, in quo sensu nomina prædicta, *Ecclesia* præsertim, nõ adeò propriè acci-

piuntur. Sed hoc modo *Ecclesia* non est vna Respublica, sed aggregatum quoddam per accidens comprehendens Statum politicum, seu Regnum temporale Christianorũ, & Regnum Christi spirituale; quæ licèt accidentaliter, & quodammodo subiectiuè in hominib⁹ Christianis simul coniuncta reperiantur, vt etiam inferiùs [e] dicemus; duas tamen constituunt Respublicas, Ecclesiasticam nempe, & ciuilem, quæ diuersas leges, iudicia, fines, Magistratus, & Principes habent, idémque prorsus Christian⁹ diuerso modo consideratus, potest esse vtriusque corporis membrum.

e Nu. 140

89 Quando igitur S. Paulus ait omnes Christianos esse vnum corpus, solùm loquitur de corpore Christi mystico, quod tamen noluit cõfundere cum corpore politico, cui Christianos etiam subesse voluit ad Rom. 13. & ad Tit. 3. Et propterea, *Reges*, *Pontifices*, *Clerici*, *&* *Laici non solùm vnam Rempub. constituunt, id est Ecclesiam:* Sed quatenus in spiritualibus subsunt Summo Pontifici, vnam Rempub. nempe corpus Christi mysticum, id est *Ecclesiam* constituunt, quatenus verò in negotijs secularibus Prin-

cipibus terrenis ſubiciuntur, aliam Remp. nempe corpus politicum, & Regnum terrenum componunt. Vnde ipſemet Card. Bellarminus ſuperiùs [f] relatus, apertè fatetur, Clericos, ſeu *Eccleſiaſticos prӕterquàm quòd Eccleſiaſtici ſunt, eſſe etiam ciues, & partes quaſdam Reipublicӕ politicӕ*; & alibi [g] dicit, *Eccleſiam cõtinere omnes Chriſtianos Catholicos, ſiue ſint Clerici, ſiue Laici. Si quis autem conſideret cœtum Laicorum, non vt Chriſtiani ſunt ſed vt ciues, vel quocumque alio modo, is cœtus Eccleſia dici non poteſt.* Quapropter ſi cœtus Laicorũ Chriſtianorũ quatenus ciues ſunt, nempe Reipublicӕ politicӕ, ex mente Card. Bellarmini non ſunt Eccleſia, profectò aliam Remp. cõſtituere debẽt, & conſequenter Reſpublica ciuilis Chriſtianorum, & Eccleſiaſtica, non vnã formaliter Remp. ſed duas, ipſo Bellarmino Iudice, cõponũt.

f Nu. 81.

g Lib. de Clericis cap 30. in fine.

Vides itaque quàm parùm ſolidè, neque ſibimet ſatis cõſentanc è ratiocinetur quę Card. Bellarminus in re grauiſſima, debitam obedientiã ab vnoquoque Chriſtiano Principibus Supremis iure diuino prędandam, quàm intimè attigit. Nam *& Cӕſari reddenda ſunt quӕ sũt Cӕſaris, & quӕ ſunt Dei, Deo.*

90 Quartum Corollarium eſt, eandem prorſus actionem diuerſo modo cõſideratã poſſe ſimul poteſtati Eccleſiaſticæ, & ciuili, tam quoad vim cogentem, quàm dirigẽtem ſubiacere. Pro quo meliùs intelligẽdo ſupponendum eſt, duplicem poteſtatem Eccleſiaſticã à Theologis aſſignari, vnam Ordinis, quam Sacerdos accipit ex vi ſuæ ordinationis; alterã Iuris dictionis, quæ, vt ex ipſo vocabulo conſtat, eſt poteſtas ius dicendi. Poteſtas Iuriſdictionis (de qua ſola nunc agimus) eſt etiam duplex, interior nimirùm, quæ ad Pœnitẽtię Sacramentale forum duntaxat ordinatur, & conſcientiam ſolùm, atque internũ animarum bonum reſpicit, ideòque; interior Iuriſdictio nominatur; & exterior, quæ ordinata eſt ad gubernandam Eccleſiam in exteriori foro per iudicia, pœnas, & cætera, quæ ad bene conſtituendam & regendam hominum Rempub. neceſſaria ſunt, ideóque exterior Iuriſdictio appellatur. Ad quam pertinet vis dirigens, præcipiendi ſcilicet, & leges condendi, quæ obligẽt in conſcientia, & vis coercens compellendi ſubditos vi pœnarum ad eiuſmodi præcepta, & leges adimplendas.

91 Quoniam enim omnis Respublica bene instituta indiget potestate Iurisdictionis, tam cogente, quàm dirigente, vt conuenienter regi possit (vt ex ipso naturæ lumine perspicuè constat) & Christus suam Ecclesiam instituit tanquam vnam Rempublicam per homines regendam & gubernandam, vt ex sacris literis est manifestum, negari non potest, quin Christus ipse suę Ecclesiæ concesserit exteriorem potestatem Iurisdictionis, tam cogentem quàm dirigētem populum Christianum in rebus spiritualibus gubernādi. Et hāc exteriorem iurisdictionem Doctores Catholici colligūt ex Math. cap. 16. & 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus*: & *Quodcunque ligaueris, seu ligaueritis, super terram, &c.* & Ioh. cap. 21. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, & cap. 21. *Pasce oues meas.* & ex alijs plerísque locis.

92 Cùm igitur finis potestatis politicæ sit pax publica, & Ecclesiasticæ salus animarum, & sæpiùs diximus ex Card. Bellarmino, vt plærunque contingat eandem numero actionem, exempli causa, peierādi, tum quieti publicæ, tum ani-

marum ſaluti detrimento eſſe, fit, vt quatenus peccatum eſt, ſeu offenſa Dei, vt finis ſaltem ſupernaturalis eſt, & ſaluti ſpirituali nocet, poteſtati Eccleſiaſticæ ſubiaceat, & ab ea iudicari, ac caſtigari oporteat; vt verò pacis publicæ eſt violatio, poteſtati politicę ſubijciatur, & ab ea iudicari, ac puniri debeat. Ex qua doctrina ſequitur, quòd quemadmodum Princeps politicus in rebus, quæ ad animæ ſalutem pertinent, à Principe ſpirituali dirigi, iudicari, atq; puniri debet, ita Princeps ſpiritualis (ſi rerum naturas inſpiciamus) eſt in ijs, quæ ad pacem publicam ſpectant, à Principe politico dirigẽdus, iudicandus, atque caſtigandus.

93 Quinimò, ſicut adminiſtratio temporalium in ordine ad bonum ſpirituale, id eſt, quatenus ſpirituali ſaluti aduerſatur, qua ratione naturam criminis ſpiritualis induit, ad forũ Principis Eccleſiaſtici ſpectat, in quo corrigi, & iudicari debet: ita iniuſta ſpiritualiũ adminiſtratio, veluti Excommunicatio Principis notoriè iniuſta, aut interdictũ Regni manifeſtè iniquũ, ab Epiſcopo, qui tali Principi ciuiliter ſubijcitur, latũ, quatenus pacem publicam perturbat, & ſeditiones, ac tu-

multus in Republica excitat, qua ratione naturam criminis politici sortitur, ad tribunal Principis politici pertinere videtur. Et propterea, si ipse etiam summus Pontifex, qui nullum Superiorem in rebus temporalibus recognoscit, per Excommunicationes, aut alias Cẽsuras manifestè iniustas, Reipublicæ politicæ pacem temporalem perturbaret, posset Princeps politicus iniuriam illatam vijs licitis, atque intra fines potestatis politicæ comprehensis propulsare, & Principem Ecclesiasticum vi & armis constringere, vt per illicitas actiones spirituales à Reipublicæ suæ tranquillitate turbanda desistat.

94 Neque videtur posse aliqua esse cõtrouersia, (si naturas potestatis Ecclesiasticæ, & ciuilis consideremus) quia sicut Respublica Ecclesiastica potest quascunque oppressiones sibi à Republica politica factas, quæ bono spirituali obsistunt, propulsare; ita etiam penes Rempublicã politicam sit potestas suis ciuibus, eorũque tranquillitati temporali consulendi, atque à quibuscũnque violentiis etiã spiritualibus, quæ pacem suã publicam iniuriosè perturbant, defendẽdi. Quia, vt re-

ctè ait Victoria [h]: *Respublica ciuilis est perfecta, & sibi sufficiens, ergo potest se defendere ab iniuria cuiuscunque propria auctoritate. Et confirmatur, nam possunt Principes seruare proprias respublicas ab iniuria aliarum reru͠ publicarum non solùm per modum defensionis, sed auctoritatiuè, ergo etiam ab iniuriis Clericorum.* Et propterea, *licitum est Principi* (vt optimè inquit Ioh. Parisiensis [i]) *abusum gladij spiritualis repellere eo modo, quo potest, etiam per gladium materialem, præcipuè vbi abusus gladij spiritualis vergit in malum reipublicæ, cuius cura Regi incumbit, aliter enim sine causa gladium portaret.*

h Relect. 1. de pot. Ecclesiæ, sect. 2 §. Octaua propositio.

i De pot. Regia, & Papali, cap. 21. ad 37.

95 Sed totius controuersiæ neruus est, quænam sint pœnæ vtriusque potestatis, Ecclesiasticæ præsertim, propriæ, quibus iniurias sibi illatas vindicare poterit. Nemo enim inter Catholicos negabit, quin penes Ecclesiã sit potestas puniendi peccatores etiam Imperatores, & Reges Christianos pœnis, & Censuris Ecclesiasticis, quia iste modus castigandi proportionatus est Ecclesiasticæ potestati. Sed tota difficultas est, an priuatio bonorum temporalium, & depositio à temporali Principatu, atque eiusmodi, in pœnis, quæ à potestate Ecclesiastica, vt talis est, infligi,

infligi possunt, sint annumerandę. Cardin. enim Bellarminus, & qui eius opinionem defendunt, hoc quidem asserunt, sed debilissimis rationibus illud probant, vt infrà [l] clariùs apparebit.

l Nu. 131. & seq.

96 Alij verò non ad pœnas Ecclesiasticas, seu quę spirituali potestati sunt accommodatę, sed ad ciuiles duntaxat, & quę potestati temporali tantùm conueniunt, eas reuocandas esse probabilius arbitrantur: cùm vniuscuiusque Reipublicę conditioni consentaneum sit, vt subditos suos delinquentes punire, vel coercere possit, priuando illos proprijs bonis, aut priuilegiis illius Reipublicæ: bona autem Reipublicę Ecclesiasticę spiritualia sunt, non temporalia, sicut bona Reipublicę politicę temporalia sunt, non spiritualia, atque idcirco potestati temporali gladius materialis, non spiritualis, & potestati spirituali gladius spiritualis, non temporalis congruit, vt superiùs [m] ex sanctis Patribus copiosè admodum commõstrauimus. Vnde quidam Doctores apud Ioan. Gersonem [n], & plerique, vt refert Almainus [o], cuius verba infra [p] referemus, existimant, non posse potestatem Ecclesiasticam ex

m Nu. 8. & seq.

n De potest. Ecclesiast. considerat. 4.

o de dominio naturali &c. conclus. 2. in probat. illius.

p Nu. 122.

Christi institutione aliquem delinquentem carceri mancipare, sed talem auctoritatem ex iure positiuo, & concessione Principum accepisse.

97 Quapropter esto, quòd Princeps Ecclesiasticus habeat potestatem dirigẽdi, præcipiendi, atque compellendi Principes temporales etiam in temporalibus, quatenus temporalia animarum saluti notabile damnum afferunt, non tamen propterea potestatem habet omni pœnarum genere transgressores puniendi, sed pœnis tantùm certis, & à Christo definitis. Neque enim ex eo, quòd quis Superior constituitur, & consequenter potestatem habet imperandi sibi subdito, poterit omni ratione, qua placuerit, eum cogere ad sibi obediendum. Potest magister præcipere discipulo, & eum compellere vt sibi pareat, non tamen quauis pœna, sed solùm intra limites disciplinæ. Potest pater filio, vir vxori, dominus famulo imperare, & si non obtemperauerint, pœnis coercere, sed leuioribus, lege, vel consuetudine constitutis.

98 Similiter potest respublica politica leges ferre, ac præcepta, quę etiã in cõscientia obligent, imponere, & subditos

ad ea obſeruanda conſtringere pœnis temporalibus quibuſcunque, exilij, carceris, bonorum omnium, tam corporis, quàm fortunæ, amiſſionis; ſed ad pœnas ſpirituales, cum reſpublica ſit tēporalis, non extenditur poteſtas eius. Denique Eccleſia, cùm ſit Reſpublica ſpiritualis, habet omnem poteſtatem etiam coercētem, quæ ad conueniens Reipublicæ ſpiritualis regimen neceſſaria eſſe poteſt, & propterea pœnæ, quæ huic ſpirituali poteſtati ſunt proportionatæ, non temporales, quales ad Rempub. temporalem ſpectant, ſed ſpirituales eſſe debēt; quod etiam rectè deduxit Franciſcus Suarez ex illis verbis Matth. 16. *Erit ligatum & in cælis*, vt ſuperiùs † annotauimus. † Nu. 36.

99 Ex his infertur quintum Corollarium, nempe aliud eſſe, habere poteſtatem, ſeu ius dirigēdi alterum in temporalibus, ſeu præcipiendi alteri, vt tali, vel tali modo de tēporalibus diſponat, & aliud habere dominium rerum temporalium, ſeu poteſtatem, & ius de tēporalibus diſponendi; ſicut aliud eſt habere poteſtatē, ſeu ius præcpiendi alteri, & cogendi, ne ſpiritualia in perniciem Reipublicæ tem-

poralis illicitè administret ; & aliud habere dominium rerum spiritualium, seu potestatem de spiritualibus disponendi. Exempli causa, Quilibet Episcopus, vt Episcopus est, potestatem habet præcipiendi, & censuris Ecclesiasticis cogendi Iudices Seculares sibi in spiritualibus subiectos, vt iustitiam administrent, atque malefactores pœnis debitis puniāt, & extremo supplicio ex legum præscriptis dignos morti adiudicent, ipse tamen prout Episcopus est, non habet de vita aut morte vllam disponendi facultatem.

100. Præterea si Paulus promissione, voto, aut iuramento se astringeret, vt in bonis suis distribuendis iussionem Petri sequeretur, teneretur quidem Paulus in bonis suis erogādis sub pœna promissionis, voti, aut iuramenti violati beneplacitū Petri expectare, nihilominùs ratione talis iuramēti nō amitteret Paulus ius illud seu dominiū, quòd priùs habebat in bona sua, neq; si cōtra mentem Petri bona sua distribueret, iniustitiam cōmitteret, aut distributio irrita esset, neq; Petrus vi talis Iuramenti ius aliquod, aut dominiū acquireret bonorum Pauli, sed

tantùm ius quoddam, ſeu facultatem haberet, ratione, cuius penes illum poteſtas eſſet dirigendi Paulum in bonis ſuis diſtribuendis, illíq; imperandi, vt hoc vel illo modo, prout ipſi Petro magis placitum eſſet, de bonis ſuis ſub pœna periurij diſponeret.

101 Quocirca licèt Eccleſia habeat poteſtatē ſibi à Chriſto traditam dirigendi Principes Seculares in temporalibus in ordine ad bonum ſpirituale, ſeu imperandi illis, & cogendi, ne in perniciem ſuarũ animarum tali, vel talio modo illicito de temporalibus diſponant, non tamen proinde ſequitur, Eccleſiam in ordine ad ſalutem animarum habere dominium rerum temporalium, aut poteſtatem de temporalibus diſponendi. Sed hoc ſolũ colligi poteſt, Eccleſiam habere poteſtatem dirigendi, imperandi, atque pœnis Eccleſiaſticis conſtringendi Principes Seculares, ne cum diſpendio ſalutis ſpiritualis temporalia adminiſtrent.

102 Sicut etiam quamuis Reſpublica politica poteſtatē habeat imperandi perſonis Eccleſiaſticis ſibi ciuiliter ſubiectis ne in detrimentum ſtatus ſui politici ſpiritualia illicitè adminiſtrent, non tamen

propterea dominiũ habet rerũ ſpiritualiũ, aut poteſtatẽ de ſpiritualib⁹ in ordine ad finem tẽporalem nẽpe pacis publicæ conſeruationem, diſponẽdi. Et hoc Corollarium etiam ex ſimilitudine, qua Card. Bellarminus paulò inferiùs [q] cõparat poteſtatem ciuilem & Eccleſiaſticã carni & ſpiritui, atque ex Reſponſione, quam ad auctoritatem S. Bernardi de vtroque gladio adducemus, [r] clariùs eluſcet.

q nu. 137. & ſeq.

r nu. 196. & ſeq.

103 His obſeruatis nõ erit difficile ſingulis rationibus; quæ à Card. Bellarmino [ſ] pro poteſtate temporali Pontificis demonſtrãda afferuntur ex ipſiuſmet principiis abundanter ſatisfacere. In primis tamẽ nõ abs re erit paucis declarare, quã artificiosè ipſum quęſtionis ſtatum proponat, & ſententias Auctorum de poteſtate Pontificis temporali recenſeat.

ſ Infra 131. & ſeq.

Is igitur ad quæſtionem hanc de poteſtate tẽporali Pontificis diſputãdam aggrediens, [t] in primo diſputationis aditu tres circa poteſtatem Pontificis temporalem ait inueniri Auctorum ſententias.

t lib. 5. de Rom Põt. cap. 1.

104 *Prima eſt, Summum Pontificem iure diuino habere pleniſſimam poteſtatem in vniuerſum orbem terrarum, tum in rebus*

Ecclesiasticis, tum in politicis. Ita docent Augustinus Triumphus in Summa de potestate Ecclesiæ, q. 1. ar. 1. Aluarus Pelagius lib. 1. de planctu Ecclesiæ, cap. 13. & multi Iurisconsulti, vt Hostiensis in cap. Super his de voto, & voti redempt. Panormitanus in cap. Nouit de Iudicijs, Syluester in Summa de peccatis verbo Papa, §. Secundò, & alij non pauci. Quin etiam Hostiensis vlteriùs progreditur; docet enim per Christi aduentum omne dominium Principum infidelium translatum esse ad Ecclesiam, & residere in Summo Pontifice, vt Vicario Summi, & veri Regis Christi, & ideo posse Pontificem Regna infidelium iure suo donare quibus voluerit fidelium.

105 Altera, non tam sententia quàm hæresis, in altero extremo duo docet. Primò, Pontificem, vt Pontificem, & ex iure diuino, nullam habere temporalem potestatem, nec posse vllo modo imperare Principibus Secularibus, nedum eos regnis, & Principatu priuare, etiam si illi priuari alioqui mereantur. Secundò docet, non licuisse Pontifici, alijsque Episcopis accipere temporale dominium, quod nunc habent in quasdam vrbes, & prouincias, siue eiusmodi dominium donatum eis fuerit, siue illud vsurpauerint. Prohibet enim ius

,, *diuinum vni homini gladium spiritualem &*
,, *temporalem simul committi. Ita docent hære-*
,, *tici omnes huius temporis: ac præcipuè Calui-*
,, *nus, lib. 4. Institut. cap.* 11. §. 8.9.10.11.12.
,, 13. *&* 14. *& Petrus Martyr in cap.* 13. *ad*
,, *Rom. ac Brentius in Prolegomenis contra Petrũ*
,, *à Soto. Magdeburgenses autem centuria prima*
,, *lib. 2. cap. 4. colum.* 435. *ponunt inter notas*
,, *Antichristi, quòd Pontifex duos gladios gerat,*
,, *vndecunque illos habuerit. Ac deinde centuria*
,, 8. 9. 10. *&* 11. *in vitis Pontificum de hoc ma-*
,, *ximè eos reprehendunt.*
,, 106 *Tertia sententia media est Catholi-*
,, *corum Theologorum communis, Pontificem,*
,, *vt Pontificem, non habere directè, & imme-*
,, *diatè vllam temporalem potestatem, sed so-*
,, *lùm spiritualem, tamen ratione spiritualis ha-*
,, *bere saltem indirectè potestatem quandam*
,, *eamque summam in temporalibus. Ita Hugo de*
,, *S. Victore lib 2. de Sacramentis part. 2. cap.*
,, 4. *quem sequitur Alexander Alensis* 3. *part.*
,, *Summæ, q.* 40. *memb.* 5. *&* 4. *part. q.* 10. *in ex-*
,, *plicatione Canonis Missæ in illud, Et pro Re-*
,, *ge. Item S. Bonauent. in lib. de Eccles. Hierar-*
,, *chia, part. 2. cap. 1. Durandus in lib de origine*
,, *iurisdictionum, q. 3. in fine. Petrus ab Aliaco*
,, *in quæst. de re sumpta, vtrùm Petri Ecclesia*

fide confirmetur. Ioannes de Pariſio in tract. de poteſtate Regia & Papali, cap. 6. & 7. Iacobus Almainus in tract. de ſuprema poteſtate Eccleſiaſtica, cap. 6. Gabriel Biel in explicatione Canonis Miſſæ, lect. 23. Henricus de Gandauo, quod l. 6. q. 23. Ioh. Driedo, lib. 2. de libertate Chriſtiana, cap. 2. Iohan. de Turrecremata, lib. 2. Summæ, cap. 113. & ſequentibus. Albertus Pighius, lib. 2. hierarchiæ Eccleſiaſt. Thomas VValdenſis lib. 2. doct. fidei, art. 3. cap. 76. 77. 78. Petrus de Palude in lib. de poteſtate Eccleſiaſtica, Caietanus in Apologia, cap. 13. ad 8. Franciſcus Victoria relect. 1. q. 6. de poteſtate Eccleſiæ. Dominicus à Soto in 4. d. 25. q. 2. ar. 1. Nicolaus Sanderus lib. 2. cap. 4. viſibilis monarchiæ. Nauarrus relect. in cap. Nouit. de Iudicijs. Notab. tertio. Antonius Cordubenſis, lib. 1. quæſt. 56. dubio 3. & alij plurimi.

107 Hæ ſunt tres illæ Auctorum ſententiæ, quas circa hanc quæſtionẽ reperiri docet Cardin. Bellarminus. In quibus quidem recẽſendis tam pulchro vtitur artificio, vt Lector in rebus Theologicis minùs exercitatus, ſtatim, ac quæſtionem hãc de poteſtate temporali Põtificis, tali modo, quo iam vidimus à viro tam erudito explicatam, ante oculos

proposuerit, in ea sententia, quæ potestatem Pontificis temporalem denegat, exitiale hæreseωs venenum latitare nequaquam dubitare possit. Cùm enim in primo introitu tres Auctorum sentētias de potestate temporali Pōtificis reperiri audiat, vnam, quæ asserit Pontificem plenissimam in temporalibus habere potestatem in vniuersum orbem terrarum; & aliam, quæ docet Pontificem talem quidem habere potestatem, non tamen directè, vt voluit prima opinio, sed solùm indirectè, seu in ordine ad bonum spirituale; & tertia sententia pro hæresi reputetur: nequaquam profectò hæsitare potest, quin si Card. Bellarmino viro vtique doctissimo in re tam graui fides adhibenda sit, necessariò vel primam, vel secundam sententiam amplecti debeat, nisi inapertā hæresim labi scienter velit.

108 Verumtamen non videtur ipse (salua semper reuerentia illi debita) adeò accuratè, ne dicam fideliter, sententias Auctorum de hac potestate Pontificis temporali commemorare, sicut deceret Doctorem Theologum quæstiones grauissimas dequa nunc agitur, vt potè quæ ad debitam Principibus supremis,

qui solo Deo minores sunt , [u] ; obedientiam à fidelibus subditis iure diuino exhibendam spectat) ex professo veritatis indagandæ, aut illustrādæ gratia pertractantem; sed in hoc potiùs incumbere videtur, vt Lectorum oculis tenebras offundat, & ipsorum mentes quadam confusionis caligine obducat, ne quis huius controuersiæ (quæ tantos in Christiano orbe tumultus, tantásque inter Regnum, & Sacerdotium discordias [x] excitauit) status sit, ab ipsis perspici possit.

u Tertull. ad Scapul. cap. 2.

x Vide infra nu. 455.

109 Atque vt primam sententiam ab ipso relatam , & meritò impugnatam missam faciamus , in secunda sententia, quam ipse hæresim nuncupat, plures simul permiscet sentētias, seu propositiones inter se omninò distinctas, & à Catholicis Doctoribus singulas propugnatas. Prima est , Pontificem vt Pontificem, & ex iure diuino, nullam habere tēporalem potestatem, hanc etenim propositionem plurimi Doctores Catholici tuentur, quos suprà [y] recitauimus. Altera propositio seu sententia est , Pontificem , vt Pontificem , & ex iure diuino , nullo modo posse imperare Principibus Secularibus , in causis , sub-

y Nu. 4. & seq.

intellige, temporalibus (de quibus duntaxat præsens quæstio à Cardin. Bellarmino instituitur;) nam alioqui posse Pōtificem in causis spiritualibus imperare Principibus Secularibus omnes Catholici profitentur.

110 Pro cuius propositionis meliori intelligentia sciendum est, causas, & crimina à Theologis distingui, vt videre licet apud Ioh. Parisiensem [z], & Iacobum Almainum [a], in causas, & crimina Ecclesiastica, seu spiritualia, in Secularia, atque in mixta. Causæ Ecclesiasticæ dicuntur, quę pertinent ad Sacramenta, & legem Euãgelicam & crimina Ecclesiastica seu spiritualia, dicuntur, quæ è directo Sacramentis, & legi Euangelicæ repugnant, vt hæresis, Simonia, Sacramenti, vel Cēsuræ Ecclesiasticæ violatio &c. Causæ politicæ sunt, quæ ad Sacramenta, & legem Euangelicam non spectant: & crimina secularia dicuntur, quæ seclusa quacunque reuelatione diuina, & Euangelica, stando in lege naturæ, adhuc peccata essent, vt furtum, homicidiū, fornicatio, ebrietas, &c. Crimina verò mixta sunt, quæ vtróq; modo prohibita sunt, vt adulteriū, quod est tū contra legē naturę, tum cōtra matrimonij Sacramentū.

z. In tract. de potest. Regia & Papali. cap. 14.
a De pote. Ecclesiast. & Laica. q. 1. cap. 9.

111 Præterea poteſt aliquis in temporalibus dupliciter peccare, vno modo peccato *erroris aut oppoſitionis*, vt dicunt, hoc eſt, iudicando peccatum illud quod committitur circa Secularia nõ eſſe peccatum, vt iudicando, furtum, homicidiũ, aut eiuſmodi non eſſe peccata: alio modo *peccato vendicationis*, vt loquũtur, id eſt, ſibi vendicando, vel retinendo quod eſt alterius, furtum ſcilicet, aut tale aliquod peccatum ſeculare perpetrando.

112 Quamuis igitur omnes Theologi concedant, penes Eccleſiam ex Chriſti inſtitutione eſſe poteſtatem cognoſcendi de quocunque peccato mortali erroris, & iuridicè definiendi, an hoc, vel illud ſit peccatum mortale; eóſque, qui contra talem Eccleſiæ definitionem ſenſerint, pœnis Eccleſiaſticis caſtigãdi: quidam tamen Theologi (vt refert Almainus†) defendunt, non ſpectare ad Pontificem cognoſcere de pecatis publicis purè Secularibus, quæ vocant vendicationis, neque eiuſmodi peccatores publicos pœnis etiam Eccleſiaſticis coercere; adeò vt non ſit Papa, quà Papa, iure diuino punire latronem publicum pro furto, vel homicidam pro homicidio. Et

† De poteſt. Eccleſiaſt. & Laica. q 1. cap. 10. & q. 3. cap. 2.

propterea iuxta istā sententiam non potest Summus Pōtifex in eiusmodi causis purè tēporalibus Principibus Secularibus, aliisve laicis in foro exteriori quoad vim coercentē imperare, quia eiusmodi causæ, & peccata non sunt fori Ecclesiastici, sed Secularis. Neque *spectat*, inquiunt,[b] *ad Ecclesiam iudicare de omnibus medijs ad beatitudinem necessarijs coercitiuè, sed tantùm suasitiuè, & innuitiuè*, innuendo scilicet, & ostendendo quæ sint media necessaria ad beatitudinem consequendam.

b Apud Almain. qu. 1. cit. cap. 10.

113 Et quamuis hæc sententia mihi non placeat, ab aliquibus tamen Theologis defenditur, vt iam ex Almaino diximus. Immò ipse Almainus eam probabilem esse existimare videtur, dum ita scribit[c]: *Item vterque duorum secundorū modorum est probabilis, videlicèt, quod Papa in rebus purè ciuilibus nullam iurisdictionem nec regulariter, nec casualiter habeat iure diuino, & ex institutione diuina; vel quòd habeat non regulariter, sed casualiter, puta in duobus casibus tantùm suprà numeratis; scilicèt, si nullus sit Iudex temporalis. & si non potest exercere, vel negligat, probabile est, quod in illis duobus casibus habeat iurisdictionem administrandi in*

c q. 3. citata c. 2. in fine.

temporalibus. Hæc Almainus. Per iurisdictionem autem administrandi intelligit solùm per censuras spirituales, vt ex principio capitis planè colligitur. Sed eam expressiùs tueri videtur Ioh. Parisiensis [d] his verbis: *Et ita de peccato in temporalibus non iudicat, vel cognoscit Iudex Ecclesiasticus, sed Secularis tantùm, nisi fortè aliundè quàm à Christo concessum ei fuerit, vel permissum*; Vnde ipse ab Almaino pro hac sententia citatur.

d Cap. 14. cit.

114 Tertia propositio, cuius mentionem facit Card. Bellarminus in illa secunda sententia, quam ipse hæresim appellat, est, non posse Pontificem Principes Seculares suis Regnis, & principatu priuare, etiamsi illi priuari alioqui mereâtur. Et neque hæc propositio hæresis est, aut doctrinæ Catholicæ repugnans, eámque expressis verbis defendunt plures doctores Catholici, quos suprà [e] cómemorauimus. *De ea enim*, vt dixit Trithemius [f], *certant Scholastici, & adhuc sub Iudice lis est*. Atque ita patet tres omninò distinctas sententias in secunda illa sententia, quam Bellarminus hæresim appellat, ab ipso simul confundi.

e nu. 4. & seq.
f Suprà nu. 33.

115 Prima sententia est, Papam nul-

lam prorſus habere poteſtatem temporalem coercentem nec actu, nec habitu, nec regulariter nec caſualiter, non ſolùm diſponendi de bonis temporalibus, aut Principes ſuis regnis priuãdi, ſed neque etiam propter crimina merè Secularia excõmunicandi, aut alias pœnas Eccleſiaſticas infligendi, & conſequenter nec præcipiendi quoad vim coercentẽ Principibus, aut cuiuis Laico in cauſis purè temporalibus; ſed ſolùm habere poteſtatem quandam ſuadendi, innuendi, ſeu, vt alij loquuntur, dirigendi in ſenſu ſupradicto: quam ſententiam ſequi videtur Ioh. Pariſienſis, eámque vt probabilem tenet Almainus, vt iam vidimus.

116 Secunda ſententia eſt, Pontificẽ habere quidem poteſtatem coercentem non ſolùm in cauſis ſpiritualibus, ſed etiã in temporalibus in quantum temporalia ſaluti ſpirituali obſunt, eáque ratione ad naturam ſpiritualium accedunt; ſed pœnis tantùm Eccleſiaſticis, & poteſtati ſpirituali proprijs; nullam tamen habere poteſtatem diſponẽdi de temporalibus, aut Principes Seculares propter crimina ſiue ſpiritualia, ſiue temporalia ſuis Regnis, & dominijs temporalibus priuandi; &

di; &

di; & hanc etiã sentẽtiam quamplurimi Doctores superiùs citati amplectuntur.

Tertium verò illud dictum, quod in posteriori illius secũdæ sententiæ membro asseritur, à nullo Doctore Catholico astruitur. Et nihilominus hæc tria in vna eadémque sententia à Card. Bellarmino simul confunduntur, quasi nullum ex tribus illis pronũciatis ab ipso in priori illius secundæ sententiæ membro relatis ab vllo Auctore Catholico defenderetur.

117 Quapropter, si Card. Bellarminus secundam sententiam *hæreseos* nota inurendam esse velit, quia affirmat Pontificem, vt Pontificẽ, & ex iure diuino nullam habere temporalẽ potestatẽ, neque posse Principes Seculares suis Regnis & principatu priuare, cum præsertim nullã Ecclesiæ definitionem ad hæc dicta impugnanda afferat, proculdubiò nimis rigidus Censor à multis meritò reputatur, *dum ita properè viros doctissimos* (vt verbis Couarruuiæ[m] vtar) *hæc nota dignos esse censuit. Siquidẽ etsi opinio communis falsa censeri possit, hæretica tamen dici, donec ab Ecclesia cõtrarium fuerit definitum, absque temeritatis nota minimè valet. Hactenus enim nihil cer-*

m In regula peccatũ, 2. part. relect. §. 9. Nu. 7. iuxta impressionẽ Lugdunensem.

tum in hac controuersia Ecclesia Catholica definiuit (sed de eo certant Scholastici, & adhuc sub Iudice lis est, vt ait Trithemius h) *proptereaque disputationi locus est absq; vlla hæreseos suspicione.* Immeritò igitur Card. Bellarminus in posterioribus operum suorum editionibus vocabulũ illud *hæreseos* secundæ sententiæ apposuit; quod in prioribus editionibus penitùs prætermisit, cum tamen nihil prorsus de nouo ad suam sententiam corroborandam, illámque secundam confutandam apportet, quod priùs non attulerat.

h Supra Nu. 33.

118 At multò longiùs progressus est Anglus quidam Iesuita, qui in libro, quẽ sub emẽtito Philopatris nomine diuulgauit, h vltra quã credi potest, præcipitãter locutus est. *Hinc*, inquit, *inferatur vniuersa Theologorum, ac Iurisconsultorum schola, & est certum, & de fide, quemcumque Principem Christianum, si à Religione Catholica manifestè deflexerit, & alios auocare voluerit, excidere statim omni potestate, ac dignitate ex ipsa vi iuris, tum humani, tum diuini, hocque ante omnem sententiam supremi Pastoris, ac Iudicis contra ipsos prolatam, & subditos quoscunque liberos esse ab omni iuramenti obligatione, quod ei de obedientia tanquam Princi-*

Pag. 194.

pi legitimo præstitissent, posseque, & debere (si vires habeant) istiusmodi hominem tanquam Apostatam, hæreticum, ac Christi Domini desertorem, & Reipublicæ inimicum, hostemque ex hominum Christianorum dominatu eijcere, ne alios inficiat, vel suo exemplo, aut imperio à fide auertat. Atque hæc certa, definita, & aindubitat doctißimorum sententia doctrinæ Apostolicæ conformis planè ac consona est. Hactenus Philopater.

119 Quę verba quàm temerè; inconsideratè, & absque vllo penitùs fundamẽto ab eo prolata sint, quiuis, in rebus Theologicis vel mediocriter versatus, facillimè deprehendent. Nã præterquã quòd tam Iurisconsulti; quã Theologi prę̨clarissimi contra ipsum sentiunt, nullos omnino hęreticos (vt taccam Principes, qui secundùm regulas Iuris Canonici, quod ad pœnas attinet, clausulis generalibus comprehendi non solent, & iuxta sanctorũ Patrum doctrinam legibus humanis, seu pœnis ciuilibus non subijciuntur) priuari dominio suorum bonorum etiam ex ipsa vi Iuris positiui (*nam lex Christiana*, vt rectè dixit Card. Bellarminus k, *neminem priuat*

k Lib. 2. de Rom. Põt. cap. 29.

suo iure & dominio) ante sententiam Iudicis declaratoriam; inter quos est Simancas l, Antonius Gomes, m, Victoria [n], atque insignis sui Ordinis Theologus Gabriel Vasquez o. Si iste auctor attētè perpendisset, quænam ex mēte doctissimorum Theologorum, vt Caietani p, Cani, q, Cardin. Bellarmini r, & aliorum plurium requirantur ad hoc, vt aliqua definitio vel Papæ, vel etiam Concilij generalis sit de fide tenenda, non adeò confidenter, Dei forsan zelo, sed certè non secundùm scientiam sententiam suam tam exorbitantem, seditiosam, summisque Principibus iniuriosam, atq; nullo prorsus vel Scripturæ sacræ, vel sanctorū Patrum testimonio nixam, sed ab Ecclesiæ primitiuæ praxi, quæ tum sacræ paginę, tū veterum Patrum doctrinæ conformis est, penitùs alienam protudisset: cum neque ex Sacris literis, nec Apostolorum traditione, nec Ecclesiastica definitione, nec aliqua ratione Theologica satis constare possit, Supremum totius Ecclesiæ Pastorem vllam omninò habere auctoritatem ex Christi institutione Principes Seculares, etiam ob crimen hæresis, aut Apostasiæ manifestum, suis dominiis tē-

l Simancas tit. 9 de Cath. instituendis à Nu. 157.
m Gomes tom. 1. cap. vlt. suorum opusc.
n Victor. rel. 1. de Indis insul. à nu. 8.
o Vasqu. 1. 2. dis. 170. c. 3. à nu. 8.
p Caiet. quodl. de potest. Papæ, cap. 8
q Canus li. 5. de locis ca. 5. qu. 4.
r Bellar. li. 2. de Cōciliis, ca. 12.

poralibus priuand.

120 Multò minus *esse doctrinam certam, definitam, indubitatam, de fide tenendam, doctrinæ Apostolicæ planè conformem, atque vniuersa Theologorum; & Iurisconsultorum Ecclesiasticorum schola receptam, Principes manifestè hæreticos, ante vllam sententiã Summi Pontificis declaratoriam, ex ipsa vi Iuris diuini, excidere statim omni potestate ac dignitate.* Si forsan Auctor iste, qui in re tam graui, vt pote, quæ ad obedientiam supremis Principibus iure diuino præstandam pertinet, tanta confidentia, tantóque verborum impetu locutus est, alias vel rationes magis validas, vel definitiones magis apertas ad hæc noua sua dogmata, quę Reges legitimos, eo ipso quòd à fide manifestè descissant, Tyrannos & iniustos Regnorum vsurpatores ex vi Iuris diuini esse statuunt, confirmanda, reconditas habuisset, quàm quæ hactenus cæteris præcedentium Seculorũ Theologis innotuerunt, maximam profectò vniuersæ tum Theologorum, tum Iurisconsultorum scholæ gratiam præstitisset, si eas in mediũ protulisset, & vel hoc solo nomine Philopatris titulo insigniri promeruisset. Sed interim cauere sibi de-

buiſſet, ne dum confićto Philopatris nomine compellari cupiat, & nihilominus tam peſtifera ſeditionis ſemina, quæque effrænato populo, atque ad tumultus præcipiti, apertam ad rebelliones, atque Regicidia viam muniunt, ſpargere præſumat, perfidi, tum patriæ, tum Principi ſuo proditoris, vt ne quid grauius dicam, & re, & nomine gaudere mereatur.

121 Verùm & illud quoque nonnihil admirationis mihi affert, qua de cauſa Cardin. Bellarminus in his etiam ſuorũ operum editionibus poſtremis; inter ſuæ ſententiæ Patronos adduxerit Ioannem Pariſienſem, Iacobum Almainũ, alióſque nonnullos, quorũ in prioribus editionibus mentionem nullam fecerat, cũ tamen ipſi, præſertim Pariſienſis (quod idem quoque de Alexandro Alenſi paulò inferiùs [s] annotabimus) contrariam potiùs ſententiam ſatis expreſſè amplećti videantur. Nam præterquàm quod Ioannes Azorius in loco ſuperiùs [t] allegato tam Almainum, quàm Pariſienſem citet pro oppoſita ſententia, Ioannes Pariſienſis [u] (quod attinet ad controuerſiam principalem, an ſcilicet penes Papã ſit poteſtas per ſententiã definitiuã Prin-

[s] Nu. 124.

[t] Nu. 4.

[u] De poteſt. Regia & Papali, cap. 14.

cipes deponendi) proculdubio sententiæ, quam sequitur Cardin. Bellarminus, apertissimè aduersatur, & verbis disertis asserit, *Excommunicationem, vel aliam similem pœnam spiritualem esse vltimam, quã Iudex Ecclesiasticus inferre potest. Licèt enim,* inquit, *Iudex Ecclesiasticus habeat homines in Deũ reducere, & à peccato retrahere, hoc tamen non habet nisi secũdùm viam à Deo sibi datam, quæ est separando à Sacramentis, & participatione fidelium.*

122 Quin etiam Almainus, quando ex propria sententia loquitur, non exponens scripta aliorum, sententiæ Card. Bellarmini satis clarè refragari videtur. Nam inprimis in libro suo de auctoritate Ecclesiæ, cap. 2. ita scribit: *Consequenter ex dictis multiplex haberi potest differentia inter potestatem Ecclesiasticam Iurisdictionis in foro exteriori, & potestatem Laicam; prima ex parte institutionis, cum vna sit naturalis quantum ad institutionem, altera supernaturalis; secunda ex parte finis, vna enim est ad finem naturalem, altera ad supernaturalem: tertia ex parte pœnarum, quæ infligi possunt per has potestates, quia per vnam corporalis pœna duntaxat, per alteram verò spiritualis præcisè.* Deinde in libro de Dominio naturali, ciuili,

& Ecclesiastico , conclusione secunda dicit , *Dominium Ecclesiasticum , seu Euangelicum ex institutione diuina nullam habere in temporalibus Iurisdictionem annexam.* Et paulò infrà in probatione illius conclusionis *De ratione,*ait,*potestatis Laicæ est, posse pœnam ciuilem infligere, vt sunt mors, exilium, bonorum priuatio, &c. sed nullam talem pœnã ex institutione diuina infligere potest potestas Ecclesiastica, immò nec incarcerare, vt plerisque Doctoribus placet, sed ad solam pœnam spiritualem extenditur vt putà Excõmunicationem, reliquæ autem pœnæ, quibus vtitur, ex iure purè positiuo sunt.*

123 Sed & plures alij ex antiquioribus præsertim Theologis, quos Cardin. Bellarminus in his tantũ posterioribus operum suorum editionibus pro sua sententia, quasi de industria citat, ne forsan opinio eius à recẽtioribus solùm Theologis propugnari videretur, commodè exponi possunt, vt intelligãt, Summũ Pontificẽ in hoc sensu habere potestatẽ temporalẽ in ordine ad bonũ spirituale, non quidẽ disponendi de temporalibus in eo sensu, quo verbũ *disponere* à Card. Bellarmino accipitur, id est, priuãdi Principes suo iure; quod in temporalibus habẽt, sed solũ

innuendi, ordinandi, & dirigendi Principes temporales, quomodò tẽporalia rectè, & sine ęternæ salutis periculo gubernare debeant, atque etiam præcipiendi, eósque cogendi pœnis tantũ Ecclesiasticis & spiritualibus, ne cum salutis spiritualis dispendio tẽporalia administrent, absque eo quòd Pontifici tribuatur potestas Reges, ac Imperatores Dominijs suis, & Principatibus priuandi.

124. Nam Alexander Alensis [x], quem Card. Ballarmin. pro sua sentẽtia refert, potiùs fauet Canonistis, & dominio Põtificis directè in temporalibus, quàm ipsi Bellarmino, & supremo Põtificis dominio temporali solùm in ordine ad bonũ spirituale; vnde à Thoma Bozio [y] & Alexãdro Carerio [z] acerrimis huius directi dominij defensoribus, tam Alẽsis, quàm Hugo de S. Victore, quos etiã Card. Bellarminus in suę sententię patrociniũ adducit, pro sententia planè opposita, quæ Canonistarum est, afferuntur, sed reuera, si verba Alexandri diligenter expendantur, facilè cõperietur, eum neq; Bozij, neque Bellarmini, sed nostræ potiùs sentẽtiæ apertissimè suffragari. Nam quãtumuis ipse disertis verbis affirmet, potestatẽ

x 3 part. q. 40 mẽb. 5. q. 4.

y De Italiæ statu. lib. 4. cap. 5.

z De potest. Rom. Põt. cap. 9.

Secularem subiectã esse spirituali, quod nos etiam, ad modum superiùs[a] explicatum, libenter concedimus, tamen, dum modũ huius subiectionis declarat, & argumẽta in contrarium obiecta dissoluit, clarissimè commõstrat, potestatem Secularem nõ esse subiectam spirituali quoad pœnas temporales, neque potestatem spiritualem posse secularem, si deliquerit, pœnis corporalibus, sed spiritualibus tantùm coercere, quòd sanè consentaneum est ijs, quæ à nobis sæpius dicta sunt.

a Nu.92.& seq.

125 Tria etenim ipse in principio quęstionis argumenta proponit, quibus probari videtur, nõ posse Sũmum Pontificẽ Reges, aut Imperatores iudicare. Primũ adducit ex Glossa super illud Psalmi 50. *Tibi soli peccaui*; vbi inquit Glossa, *Quia Rex omnibus est superior, ideo tantùm à Deo, qui maior est eo, puniendus est: Si quis de populo errauerit, Deo peccauit, & Regi, Rex verò non habet hominem, qui eius facta dijudicet*; *ergo Summus Pontifex non potest Regem aut Imperatorem iudicare.* Respondet Alexander *hanc subiectionem esse ad vindictam spiritualem non corporalem, secundùm quod dicitur* 2. q. 7. *quòd Regum est exercere pœnam cor-*

poralem, Sacerdotum spiritualem inferre vindictam. Vnde Ambrosius Imperatorem excommunicauit Arcadium, & ab ingressu Ecclesiæ prohibuit. Sicut enim Iudex terrenus non sine causa gladium portat, sicut dicitur 13. ad Romanos, ita non sine causa claues Ecclesiæ Sacerdotes accipiunt; ille portat gladium ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: isti claues habent ad exclusionem excommunicandorum, & reconciliationem pœnitentium. Expone igitur, A Deo tantum est Rex puniendus, supple, materiali pœna. Et iterum, Non habet hominem, qui eius facta dijudicet, supple, ad corporalem pœnam inferendam. Hæc est Responsio Alexādri ad primum argumentum.

126 Ad Secundum, quod desumptũ erat ex Hugone in libro de Sacramentis, vbi dicit, *quod spiritualis potestas non ideo præsidet, vt terrenæ in suo iure præiudicium faciat, sicut ipsa terrena potestas: quod spirituali debetur, nunquam sine culpa vsurpat:* Respondet Alexander, quòd *spiritualis potestas, si iudicet terrenam ratione delicti, cum scilicet abutitur potestate, non præiudicium facit, Immò sicut spiritus constitutus est ad dirigendum corpus, ita spiritualis potestas consti-*

tuta est ad dirigendum terrenam. Quæ Alexandri verba intelligenda sunt de potestate directiua tantùm, & non de coactiua, nisi secundùm potestatem ad vindictam spiritualem, non corporalem, vt ipsemet in solutione primi argumenti explicauerat.

127 Demum, ad tertium argumentũ, quod allatum erat ex 1. Petr. 2. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi tanquam præcellenti, &c. Si ergo Rex præcellit, non est subditus alicuius iudicio,* Respondet Alexãder, *quòd Rex præcellit, verum est, in suo ordine scilicet ad corporalem vindictam exercendam, qua vindicta, si delinquat, non habet, qui eum puniat nisi Deum.*

Ex quibus cõstat, non potuisse ab Alexandro quidquã apertiùs, explicatiùs, & significãtiùs dici, ad sententiam tam Bozij, quàm Bellar. refellendam, nostramq; corroborandam.

128 Quod ad Hugonem attinet; quẽ Card. Bellarminus pro sua sententia affert, & Canonistæ etiam pro se adducũt, tametsi ipse in cap. illo quarto libri secũdi de Sacramentis à Card. Bellarmino citato asserat, *quòd quando vita spiritualis dignior est quàm terrena, & animo quàm cor-*

pus, tanto spiritualis potestas terrenam, siue Secularem potestatem honore, ac dignitate procellit. Nam spiritualis potestas terrenam potestatem & instituere, vt sit, & iudicare habet, si bona non fuerit, ipsa vero à Deo primùm instituta est, & si deuiat, à solo Deo iudicari potest, &c.

129 Attamen Ioannes [h] Parisiensis prædicta Hugonis verba (quæ, si strictè accipiantur, & Bellarmino parum fauent, & propter ambiguum eorũ sensum. maximas difficultates pati possũt) ita exponit, *quòd cùm mos sacræ Scripturæ sit, vt ait S. Augustinus lib. 1. de Ciuitate Dei, dicere rem fieri, quando manifestatur, pro tanto dicit Hugo, quòd potestas spiritualis Regiam instituit, non quidem ipsam efficiendo vt sit, cum sit à Deo, & populo, consentiente, & eligente; sed quia in vngendo ipsum instituit, & electum manifestat, non ita tamen, vt de necessitate potestatis Secularis sit, quod inungatur cum aliæ gentes Reges habeant, qui non inunguntur. Vnde & in nouo Testamento non legimus, quòd Sacerdotes inungere debeant Reges, nec etiam obseruatur, in omnibus Regibus Christianis, vt patet in regibus Hispaniæ.*

h De potest. Regia & Papali ca. 18. ad argumetum.

130 *Atque idcirco Papa non instituit*

Regem nisi admodum iam explicatum, sed vterque est à Deo institutus suo modo, nec Papa dirigit Regem per se, vt Rex est, sed per accidens in quantum conuenit Regem fidelem esse, in quo instruitur à Papa de fide, & non de regimine, vnde subÿcitur Papæ in ÿs, in quibus subiicit eum potestas suprema, scilicet in spiritualibus tantùm. Ita Parisiensis. Ex quo apparet verba Hugonis sententiæ Cardin. Bellarmini nequaquam patrocinari, & propterea neque ipsum Card. Bellarminum (quod superiùs i etiam prænotauimus) sententias auctorum pro potestate Pontificis temporali adeo fideliter recensuisse, prout quæstionis controuersæ magnitudo ingens in re tam graui errandi periculum, & debitum ex Christi lege tam erga Regem, quàm erga Põtificem obsequium postulare videntur.

i Nu. 34.

131 Atque hæc de tribus sententijs à Card. Bellarmino relatis, & de statu pręsentis cõtrouersiæ dicta sufficiant. Iam ad argumenta ipsius dissoluenda aggrediamur.

Postquam itaque Card. Bellarminus tres Auctorum sententias circa potestatem Pontificis temporalem, vt vidimus, adduxerat, primámque sententiã confu-

tauerat, atque ostenderat, Papam nec esse Dominum totius mundi, aut vniuersi Orbis Christiani, neq; habere iure diuino vllã Iurisdictionem merè temporalẽ, tandem in principio capitis sexti suã sententiam proponit, & asserit, Pontificẽ, vt Pontificem, & si non habeat vllam merè temporalem potestatem, habere tamẽ in ordine ad bonum spirituale summã potestatem disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum.

Ad quam propositionem comprobandam priusquàm aggrediatur, duas affert similitudines ad rem magis declarandam.

132 *Prima est, qua potestas ciuilis, & Ecclesiastica assimilantur arti frænofactoriæ, & equestri, ac similibus. Vt enim duæ illæ artes sunt inter se distinctæ, quia diuersa habẽt obiecta, & subiecta, & actiones, & tamen quia finis vnius ordinatur ad finem alterius, ideo vna alteri præest, & leges ei præscribit: ita videntur potestas Ecclesiastica, & politica distinctæ potestates esse, & tamen vna alteri subordinata, quia finis vnius ad finem alterius natura sua refertur.* »

133 Sed hanc similitudinem non approbat Card. Bellarminus vt omnimo-

dè conuenientem. *Nam in illis*, inquit, *artibus inferior est solùm propter superiorem, adeò vt ablata superiore tollatur continuò etiam inferior. Si enim non sit ars equestris, certè superuacanea est ars frænorum faciendorum: At potestas politica nō est solùm propter Ecclesiasticam. Nam etiamsi Ecclesiastica non esset, adhuc politica esset, vt patet in infidelibus, vbi est vera potestas temporalis, & politica, & tamen sine ordine ad aliquam veram potestatem Ecclesiasticam & spiritualem.*

" 134 *Est igitur*, inquit, *alia similitudo*
" *longè aptior in nobis ipsis, qua hoc ipsum ex-*
" *plicat Gregorius Nazianzenus in oratione ad*
" *populum timore perculsum, & Præsidem iras-*
" *centem, & post eum Hugo de S. Victore lib. 2.*
" *de Sacramentis part. 2. cap. 4. Thomas VValdensis lib. 2. de doctrin. fidei, cap. 78. Ioannes*
" *Driedo lib. 2. de libertate Christiana cap. 2.*
" *Victoria, & Sotus locis citatis. Vt enim se ha-*
" *bent in homine spiritus & caro, ita se habent*
" *in Ecclesia duæ illæ potestates. Nam caro, &*
" *spiritus sunt quasi duæ Respublicæ quæ & se-*
" *paratæ & coniunctæ inueri possunt. Habet*
" *caro sensum, & appetitum, quibus respondent*
" *actus, & obiecta proportionata, & quorum*
" *omnium finis immediatus est sanitas, & bona*

constitutio

constitutio corporis. Habet spiritus intellectũ, & voluntatem, & actus, atque obiecta proportionata, & pro fine animi sanitatem, & perfectionem. Inuenitur caro sine spiritu in brutis; inuenitur spiritus sine carne in Angelis.

135 *Ex quo apparet neutrum esse praecisè propter alterum. Inuenitur etiam caro adiuncta spiritui in homine, vbi quia vnam personam faciunt, necessariò habent subordinationem, & connexionem. Caro enim subest, spiritus praeest, & licèt spiritus non se misceat actionibus carnis, sed sinit eam exercere omnes suas actiones, vt in brutis exercet, tamen quando ea officiunt fini ipsius spiritus, spiritus carni imperat, eamque castigat, & si opus est indicit ieiunia, aliasque afflictiones etiam cum detrimento aliquo, & debilitatione ipsius corporis, & cogit linguam ne loquatur, oculos ne videant. &c. Pari ratione si ad finem spiritus obtinendum necessaria sit aliqua carnis operatio, & ipsa etiam mors, spiritus imperare potest carni, vt se, ac sua exponat, vt in Martyribus videmus.*

136 *Ita prorsus politica potestas habet suos Principes, leges, iudicia, &c. & similiter Ecclesiastica suos Episcopos, Canones, Iudicia. Illa habet pro fine temporalem pacem, ista sa-*

" *lutem æternam. Inueniuntur quandoque sepa-*
" *ratæ, vt olim tempore Apostolorum; quandoq;*
" *coniunctæ, vt nunc. Quando autem sunt con-*
" *iunctæ, vnum corpus efficiunt, ideoque debent*
" *esse connexæ, & inferior superiori subiecta, &*
" *subordinata. Itaque spiritualis non se miscet*
" *temporalibus negotiis, sed sinit omnia procede-*
" *re, sicut antequam essent coniunctæ, dummodo*
" *non obsint fini spirituali, aut non sint necessa-*
" *ria ad eum consequendum. Si autem tale quid*
" *accidat, spiritualis potestas potest, & debet*
" *coercere temporalem omni ratione, & via,*
" *quæ ad id necessaria esse videbitur.*

137. Hæc est similitudo illa, quæ Card. Bellarm. maximè arridet, tanquam valdè idonea ad eius sententiā corroborandam. Et propterea, quotiescunque occasio cōmoda sese offert, eā in cæteris suis libris inculcare non prætermittit. Et certè primo aspectu videtur esse similitudo satis pulchra, & propositio illius aptissimè deseruiēs, veruntamen non tam apta, eiusuè instituto accommodata reperietur, si paulò diligentiùs introspiciatur, & duo potissimùm circa eam obseruentur.

Primum est, potestatem politicam ex se & natura sua non habere pro suo fine potestatem Ecclesiasticā, neque illi per se

subijci, seu subordinari ex doctrina ipsius Cardin. Bellarmini iam tradita: quia *in infidelibus est vera potestas politica absque ordine ad aliquam veram potestatem Ecclesiasticam, & spiritualem.* Ideoque quod istæ duæ potestates simul sint coniunctę, vel separatæ, cum vna ex se alteram non respiciat, est omnino per accidens vtrique potestati.

138 Secundum est, potestatem politicam & Ecclesiasticam quoad aliquid rectè comparari carni & spiritui, quoad alia minimè. *Neque enim* (vt sæpius docet Cardin. Bellarminus) [k] *quæ vt similia afferuntur, in omnibus similia esse debent, sed tantùm in eo, in quo est vis argumenti ex illa similitudine ducti:* in quo assignando, quia plurimùm peccari inter disputandum vsuuenit, propterea non minùs verè quàm vulgatè dici solet, *Argumentum à simili claudicare vno pede.* Quin & ipsemet Cardin. Bellarminus alio in loco hanc eandem similitudinem inter corpus naturale, & corpus mysticum Ecclesiæ non probat, & ne propter eam concedere cogatur, Ecclesiam esse supra Pontificem, & illo principaliorem, sicut corpus naturale est prin-

k Lib. 2. de Eucharistiæ Sacram. cap. 6. & lib. 1. de Sacra. Matrimonij cap. 16.

cipalius qualibet sua parte, liberè fatetur, [l] *aliud esse ferendum iudicium de corpore Ecclesiæ*, quod iuxta eius doctrinã ex potestate Ecclesiastica, & politica constituitur, & *aliud de corporibus naturalibus*, quæ ex materia, & forma, sicut homo ex carne & spiritu, componuntur.

l Lib. 2. de Concilijs, cap. 19. ad. 2.

139 Conueniunt igitur in hoc, quòd sicut spiritus est perfectior, & nobilior ipsa carne, ita potestas Ecclesiastica, cui vniuersi fideles, quà Christiani, subduntur, quia spiritualis est, perfectior, & nobilior est politica seu tẽporali, qui omnes Christiani, etiam Clerici, *quatenus reipublicæ politicæ sunt ciues, & partes quædam*, subijciũtur, vt superiùs [m] ex principijs Card. Bellarmini ostẽdimus. Et in hoc potissimùm consistere similitudinem illam voluit Gregorius Nazianzenus, vt ex verbis ipsius manifestè colligi potest. Nam loquẽs ad Præsides, hoc solùm ait: *Nam vos quoq; potestati meæ, meisq; subsellijs lex Christi subijcit. Imperium enim ipsi quoq; gerimus, addo etiam præstantius, ac perfectius, nisi verò æquum est spiritum carni fasces submittere, & cœlestia terrenis cedere.* Ex quib⁹ verbis hoc solùm deduci potest, potestatẽ spiritualem nobiliorem esse temporali, & Chri-

m Nu. 67. & seq.

ſtianos omnes etiam Principes Seculares, quà Chriſti ſunt oues, paſtoribus Eccleſiaſticis in rebus ſpiritualibus ſubiectos eſſe, de qua re inter Catholicos nulla planè controuerſia exiſtit.

140 Differunt tamen maximè, quia caro ſe habet vt materia, ſpiritus vt forma, & propterea vnum quid eſſentiale, vnamque perſonam conſtituunt: & hæc eſt cauſa, quare caro ſit propter ſpirituũ illique per ſe ſubijciatur, ſicut materia ex ſua natura eſt propter formam à qua perficitur. At verò poteſtas politica non ſe habet vt materia reſpectu Eccleſiaſticæ, neque vna per ſe aliam reſpicit, vt ſuprà [n] docuit Cardin. Bellarminus, & conſequenter neque per ſe ſubordinantur, aut vnum corpus conficiunt, ſed ſolùm per accidens, & quodammodò ſubiectiuè coniunguntur, partim, ſicut duo Regna, Angliæ, exempli cauſa, & Scotiæ vniuntur in ſereniſſimo Rege noſtro Iacobo, cui vtraque ſubſunt, ita enim poteſtas Eccleſiaſtica, & politica in Summo Pontifice reipſa coniunguntur, quibus tamen accidentarium eſt ita coniungi; partim quia inter Chriſtianos vtraq; poteſtas ſimul (licèt in diuerſis perſo-

n Nu. 133.

nis) coniuncta reperitur; sed vna prorsus distincta ab alia, ita vt quilibet Christianus, qui in spiritualibus & temporalibus Superiorem recognoscit, vtrique potestati simul subiiciatur. Propter huiusmodi tamen vnionē non rectè infertur (vt superiùs ° ostendimus) potestatem Ecclesiasticam, & politicam vnum corpus, seu Rempublicam constituere, vt perperam hoc etiam in loco affirmat Card. Bellar. sed potiùs apud eosdem Christianos duo distincta Regna, Christi scilicet, & mundi simul reperiri, quæ diuersas leges, diuersa iudicia, diuersos fines, diuersos Principes habeant.

° Nu. 83. & seq.

141 Atque hinc patet, prædictam similitudinem non esse proposito Cardinali Bellarmini adeò congruentem, cum neque inde probari queat, potestatem ciuilem, & Ecclesiasticam constituere vnam Rempublicam, quod præcipuum ferè fundamentum est potestatis Pontificiæ in temporalibus, neque si comparatio apta esset, rectè ex ea colligeretur, posse Principes politicos per potestatem spiritualem suis Regnis priuari, aut quādo potestas temporalis obest fini spirituali, posse spiritualem potestatem omni

ratione, aç via, sed certa tãtùm à Christo præfixa temporalem potestatẽ coercere. Sicut enim spirit⁹ carni præcipere potest, vt omnes suas affectiones inordinatas, quæ penè inumeræ sunt, iuxta rationis normam repellat, non tamen ipsam carnem rebellem, & sua desideria perficientem omni pœnarum genere castigare poterit, ita etiam potestas spiritualis imperandi temporali, quando fini spirituali, seu animæ saluti obest, est quidem penè illimitata, sicut infinita ferè sunt peccatorum genera, potestas tamen coercendi, seu pœna afficiendi temporalem potestatem sibi in ijs, quæ ad animæ salutem spectant, contradicentem, est ad certum terminum extra quem egredi non licet, à Christo definita.

142 Vnde ex hac similitudine potiùs impugnari posset, quam confirmari eius sententia: vt si quis ita argumentaretur: *Sicut se habet spiritus ad corpus naturale, ita potestas Ecclesiastica ad ciuilem,* vt supponit Cardin. Bellarminus, *sed spiritus ob nullum delictum habet potestatem corpori suo naturali caput amputandi, & aliud loco eius substituendi, ergo neque potestas Ecclesia-*

stica habet auctoritatem corpori politico caput suum, nempe Principem adimendi, & alium vice eius surrogandi. Vides igitur quàm aptam similitudinem attulit Card. Bellarminus ad suam sententiā oppugnandam potiùs, quàm corroborandam.

Hac similitudine declarata probat Cardin. Bellarmin. in capite septimo suam sententiam quinque rationibus, & in capite octauo duodecim exemplis.

143 Prima ratio est eiusmodi.

" *Potestas ciuilis subiecta est potestati spi-*
" *rituali, quando vtraque pars est eiusdem*
" *Reipublicæ Christianæ, ergo potest Prin-*
" *ceps, spiritualis imperare Principibus tempo-*
" *ralibus, & disponere de temporalibus re-*
" *bus in ordine ad bonum spirituale. Omnis*
" *enim Superior imperare potest inferiori suo.*
" *Quòd autem potestas politica non solùm vt*
" *Christiana, sed etiam vt politica sit subiecta*
Prima demonstratio antecedētis *Ecclesiasticæ, vt talis est: Primò demonstra-*
tur ex finibus vtriusque. Nam finis tem-
" *poralis subordinatur fini spirituali, vt patet:*
" *quia fœlicitas temporalis non est absolutè vl-*
" *timus finis, & ideò referri debet in fœlicita-*
" *tem æternam. Constat autem ex Arist. lib.*
" *1. Eth. cap. 1. ita subordinari facultates, vt*
" *subordinantur fines.*

144 *Secundò, Reges, & Pontifices, Clerici, & Laici non faciunt duas Respublicas, sed vnam, id est, vnam Ecclesiam Rom. 12. & 1. Cor. 12. at in omni corpore membra sunt connexa, & dependentia vnum ab altero; non autem rectè asseritur spiritualia pendere à temporalibus; ergo temporalia à spiritualibus pendent, illisque subijciuntur.* Secunda demonstratio antecedentis.

145 *Tertiò, si temporalis administratio impedit spirituale bonum, omnium iudicio tenetur Princeps temporalis mutare illum modum administrandi etiam cum detrimento temporalis boni, ergo signum est subiectam esse temporalem potestatem spirituali.* Tertia demonstratio antecedentis.

146 *Neque satisfaceret, qui responderet, teneri Principem illum ad mutandam rationem suæ administrationis non propter subordinationem ad spiritualem potestatem, sed solùm propter ordinem Charitatis, quo tenemur anteponere maiora bona minoribus. Nã propter ordinem Charitatis non tenetur vna Respublica pati detrimentum, ne simile detrimentum patiatur alia Respublica nobilior. Et vnus priuatus, qui tenetur dare omnia sua bona pro conseruatione suæ Reipublicæ, non tenetur tamẽ similiter facere propter remp. alienã quamuis nobiliorem. Cum ergo teneatur Respublica temporalis pati detrimentum propter*

" *spiritualem, signum est, eas non esse duas di-*
" *uersas, sed vnius, & eiusdem partes, & vnam*
" *alteri subiectam.*

" 147 *Neque etiam valet, si quis dicat Prin-*
" *cipem temporalem teneri pati detrimentum pro*
" *bono spirituali non propter subiectionem ad*
" *Rempub. spiritualem, sed quia alioquid noce-*
" *ret suis subditis, quibus malum est amittere*
" *spiritualia pro temporalibus. Nam etiamsi non*
" *subditi, sed homines alterius regni patiantur*
" *notabile damnum in spiritualibus propter ad-*
" *ministrationem temporalis alicuius Regis*
" *Christiani, tenetur ille mutare suum modum*
" *administrandi, cuius rei nulla alia ratio reddi*
" *potest, nisi quia sunt eiusdem corporis mem-*
" *bra, & vnum alteri subiectum.*

148 Hæc est prima ratio Card. Bellarmini, quæ tota, vt ex dicendis constabit, est debilissima, cum supponat potestatem Ecclesiasticam, & ciuilem vnam tantùm Rempub. saltem apud Christianos constituere, quod tamen superiùs [p] ex ipsius principijs ostendimus esse veritati dissentaneum. Et propterea non opus esset sigillatim respondere ad tria illa membra, quibus demonstrare nititur, potestatē politicam, non solùm vt Christianam, sed etiam vt politicam, subie-

p Nu. 83. & seq.

ctam esse Ecclesiasticæ, vt Ecclesiastica est, cum ex eadem non satis probata hypothesi procedant, & ex supradictis facillimè solui possint.

149 Sed ne fortè quis existimet, prædictam Card. Bellarmini argumentationem non esse sufficienter refutatam, & quoniam, ipse in eo multum insistit vt demonstret, potestatam politicam, non solùm vt Christianam, sed etiam vt politicam, subiectam esse Ecclesiasticæ, vt Ecclesiastica est; quæ prepositio bifariam intelligi potest, & in quocunque sensu accipiatur, tum falsa est, tum Card. Bellarmini principijs repugnat, propterea totam hanc eius rationem paulo diligentiùs discutiemus.

150 Et primùm, propositio hæc, *Potestas politica non solùm vt Christiana, sed etiam vt politica, est subiecta Ecclesiasticæ vt talis est*, vel sic intelligi potest, quòd potestas politica, non solùm apud Christianos, sed etiam præcisè, & secundùm se considerata potestati Ecclesiasticæ, vt Ecclesiastica est, subdita sit, atque ita tũ falsa est, tum apertè repugnat doctrinæ ipsius Card. Bellar. qua superiùs q docuerat, q Nu. 133. potestatem politicam secundum se, &

ex natura sua non dicere ordinẽ ad potestatem Ecclesiasticã, *vt patet in infidelibus, vbi est vera potestas politica sine ordine ad aliquã veram potestatem Ecclesiasticã*: attamen prima, & tertia demõstratio antecedẽtis apertè hunc sensum cõfirmare videntur.

151 Vel secundò ita intelligi potest prædicta propositio, quòd potestas politica non præcisè, & secundùm se considerata, sed solùm apud Christianos sit per se subiecta Ecclesiasticæ (nam vtramque potestatem sibi inuicem per accidens subijci posse, ex supradictis satis constat, & ex dicendis magis manifestũ erit) & hic sensus, tametsi à Card. Bellarmino in propositione antecedente expresè intendatur, illumque in secunda eius demonstratione comprobare conetur, est etiam falsus, neque principijs ipsius consentaneus, vt superiùs [r] ostendimus, & statim etiam repetemus.

r Nu. 83. & seq.

152 *Ad propositionem igitur antecedentem respondetur*, potestatem ciuilem, & Ecclesiasticam non esse partes eiusdem Reipublicæ, sed apud Christianos accidentaliter, & quodammodò subiectiuè coniungi ad modum superiùs [s] explicatum, ratione cuius coniũctionis pote-

s Nu. 140.

ſtas ciuilis ſubiecta eſt per accidens poteſtati ſpirituali in rebus tantùm ſpiritualibus, & non in temporalibus, niſi quando temporalia ratione peccati annexi, quod eſt ſpirituale, naturam ſpiritualium induunt. Veruntamen poteſtas ciuilis non ſubijcitur, & ſubordinatur per ſe poteſtati Eccleſiaſticæ. Ea enim ars, ſcientia, aut facultas dicitur per ſe ſubijci, ſeu ſubalternari alteri, quæ eſſentialiter, ſeu neceſſariò ex natura rei pēdet ab alio in eſſe artis, ſcientię, aut facultatis, vt conſtat ex Metaphyſica; at clarum eſt, poteſtatem ciuilem in eſſe poteſtatis ciuilis non neceſſariò depēdere à poteſtate Eccleſiaſtica, cum in infidelibus perfecta ratio poteſtatis ciuilis conſeruetur abſque vlla ſubordinatione ad poteſtatem Eccleſiaſticam, vt ſæpius diximus ex Card. Bellarmino.

153 Similiter poteſtas Eccleſiaſtica ſubiecta eſt ciuili per accidens in rebus tantùm temporalibus, & non in ſpiritualibus, niſi in caſu, quo ſpiritualia in perniciem Reipublicæ temporalis, & finis illius malè adminiſtrata ratione iniuriæ temporalis, quæ Reipublicæ politicæ infertur, naturam temporalium ſortiūtur.

Per se tamen neutra potestas alteri subijcitur, aut ab altera dependet in esse suæ potestatis, sed vtraque potestas habet suos Principes supremos, & absolutos, qui nullum Superiorem Iudicem recognoscunt in ijs causis, & negotijs, quæ vnicuique Reipublicæ sunt propria.

154 Si tamen contingat potestatem ciuilem abuti temporalibus in damnum Reipublicæ spiritualis, & finis illius, qui est animarum salus, per accidens subijcitur potestati spirituali, cui commissa est cura spiritualium, & consequenter potestatem Iurisdictionis habet super omnes actiones externas, quę finem spiritualem iniustè impediunt. Et pari ratione si cuempiam potestatem spiritualem malè vti spiritualibus in perniciem Reipublicæ temporalis, & finis illius, qui est pax temporalis, per accidens subditur potestati politicæ, cui cura temporalium incūbit, & consequenter potestatem habet super vniuersas actiones externas, quæ pacem temporalem iniuriosè perturbant.

155 Hæc autem, quę diximus, intelligēda sunt, vt aliàs * monuimus, iuxta ipsas potestatis Ecclesiasticę & politicę naturas, abstrahendo ab Ecclesiasticis legi-

* Nu. 80.

bus & Principũ priuilegijs, quæ personas Ecclesiasticas deuotionis ergò, & vt maior illis exhiberetur reuerẽtia, à tribunalibus Magistratuũ Seculariũ exemerunt.

156 Atque hinc colligi potest, ipsam etiam Euangelij prædicationem (quod idem de similibus actionibus spiritualibus intelligendum est) quatenus fit modo illicito, iniquè perturbando pacem publicam, aut per Prædicatores Statui politico, cui prædicare mittuntur, alioquin inimicos, potestati politicæ subijci posse. Quo fit, vt si Papa aliquas personas mitteret ad prædicandum Christi Euangelium in Regno alicuius Principis infidelis, quas Princeps ille argumentis verè rationalibus ductus arbitraretur fore statui suo politico inimicas, non teneretur tales Prædicatores admittere, sed posset tum eas sub pœna capitis è Regno suo excludere, tum subditis sub eadem pœna interdicere, ne eas hospitio excipiant, & si post debitam Principis admonitionem discedere nollent, extremo supplicio eas afficere licitè posset.

157 Nec propterea tales Prædicatores, qui ob eiusmodi inordinatam Euangelij prædicationem pœna mortis mul-

ctarentur, essent à Christianis Martyres iudicandi, quoniam Princeps infidelis solùm teneretur tales Prędicatores tolerare, quos ipse rationibus verè probabilibus persuasus iudicaret, non fore statui suo politico inimicos, aut sibi in licita tēporalium administratione verè aduersarios. Neq; enim quælibet Euangelij prædicatio licita est, sed ea solū, quæ ex nulla praua circumstantia redditur vitiosa.

158 Immò posset Princeps ille infidelis cogere Summum Pontificem intra limites potestatis politicæ, ne tales Prædicatores in suum Regnum mittat, quos Princeps matura, ac probabili habita deliberatione existimaret fore statui suo politico turbulentos, & seditiones in Republica excitaturos. Cum enim talium Prædicatorum missio sit Reipublicæ politicæ, eiusque Principi iniuriosa, potest Princeps ille Summū Pontificem admonere, vt tales Prædicatores tumultuosos è Regno suo euocet, & ne vlteriùs mittat eos, quos Princeps rationabiliter iudicat Reipublicæ suæ quietē alijs machinationib' illicitis, quàm ex pura prædicatione Euangelica perturbaturos. Et si Pontifex debitè admonit', à talibus seditiosis

ditiosis Prædicatoribus mittendis non desistit, potest Princeps vim vi repellere, & iniuriam sibi illatam armis propulsare, cum quilibet ex lege naturæ ius habeat ad se à quibuscunque, etiam Summi Pontificis, iniustis aggressionibus cum inculpatæ tutelæ moderamine defendendum.

159 *Ad Consequentiam Respondetur*, eam non rectè inferri ex antecedēte, cùm in illa duæ propositiones confundantur, quarum vna vera est, & ex antecedente sequitur, altera verò falsa, & nullo modo ex antecedente deduci potest. Concedimus enim posse Principem spiritualem imperare Principibus temporalibus in ordine ad bonum spirituale eo modo quo diximus [t], non tamen propterea posse in ordine ad bonum spirituale disponere de temporalibus in eo sensu, quo verbum *disponere* à Cardinale Bellarmino vsurpatur, cùm disponere, & imperare vt alter disponat, sint valdè distincta, nec primum ex secundo sequatur, vt superiùs [u] annotauimus. Atque idcircò argumentum Cardinal. Bellarmini fallax est, cum in eadem argumentatione terminos mutet, & ab imperare ad disponere transitum faciat.

t Nu. 99. & seq.

u Nu. 99. & seq.

160 Illa verò propoſitio, *Omnis Superior imperare poteſt inferiori ſuo*, ſi ſermo ſit de illo, qui non dignitate tantùm, ſed auctoritate etiam eſt ſuperior, veriſſima eſt in ſenſu formali, id eſt, in illis tantùm rebus, in quibus eſt Superior. Et propterea, cum poteſtas Eccleſiaſtica in rebus tantùm ſpiritualibus, vel quæ ad ſpiritualia reuocantur, ſuperior ſit poteſtate ciuili, in illis tantùm poteſtati politicæ imperare poteſt. Et pari ratione, cum poteſtas ciuilis in rebus ſolùm politicis, vel quæ ad politica reducuntur, ſuperior ſit poteſtate Eccleſiaſtica, propterea in illis tantùm poteſtati Eccleſiaſticæ imperare poteſt. Veruntamen ſicut poteſtas politica, tametſi imperare poſſit Eccleſiaſticæ in rebus politicis, & in ſpiritualibus in ordine ad politica, vt ſuprà [x] diximus, non tamen proinde de ſpiritualibus in ordine ad temporalia diſponere poteſt, quia imperare vt quis diſponat, & diſponere multùm differunt; ita poteſtas Eccleſiaſtica, licet imperare poſſit politicæ in rebus ſpiritualibus, & in temporalibus in ordine ad ſpiritualia, de rebus tamen temporalibus etiam in ordine ad ſpiritualia diſponere nequaquàm valet.

x Nu. 92. & ſeq.

162 *Ad primam demonstrationem antecedentis Respondetur*, Non omnem finem temporalē subordinari fini spirituali per se, & ex natura sua, sed tantùm per accidens, quatenùs ab homine, qui agit propter finem, ad finem spiritualem ordinatur. Et quamuis concederemus temporalia esse per se ordinata ad spiritualia, sicut fręna ex se sunt propter equos, non tamen inde sequitur, vt rectè aduertit Ioan. Parisiensis y, quòd si Papa haberet dominium super finem, id est spiritualia, haberet etiam in temporalibus, quæ ad spiritualia, vt ad finem ordinantur; sicut neque bona est deductio, *Iste est Dominus omnium equorum, ergo & omnium frænorum, quæ fiunt propter equos.*

y De potest. Regia & Papali. cap. 10. ad 12.

163 *Ad Confirmationem dico*, fœlicitatem temporalem non esse absolutè vltimum finem hominis, esse tamē vltimum finem potestatis temporalis. Quælibet enim potētia, vt potentia est, habet pro vltimo fine suum actū, sicut quælibet scientia habet per se pro vltimo fine speculationem sui obiecti, licet ipse homo, cui talis potentia, aut scientia inhæret, vlteriorē finem respiciat. Quamobrem rectè S. Augustinus ait,[z] voluntatem vidēdi non ha-

z Lib. 11. de Trinit. cap. 6.

bere alium finem præter visionem. *Voluntas*, inquit, *videndi finem habet visionem, & voluntas hanc rem videndi finem habet huius rei visionem. Voluntas itaque videndi cicatricem finem suum expetit, hoc est visionem cicatricis, & ad eam vltrà non pertinet.*

164 Quapropter sicut à Philosophis distingui solet finis vltimus scientiæ, aut operis à fine vltimo scientis, aut operantis, ita distingui debet finis ipsius potestatis, & potestatem habentis. Dicitur autem vltimus finis operis, quia in eo opus vltimò terminatur, non autem operátis, quia operans non refert omnia sua in talem finem tanquam in quid optimum, & maximè amabile.

165 Concedimus igitur finem temporalem potestatem habentis esse fœlicitatem spiritualem, & æternam, ad quam Christiani singulas suas actiones, & vsum tum potestatis Ecclesiasticæ, tum ciuilis dirigere debent: sed finem vltimum, & per se ipsius potestatis politicæ dicimus esse pacem, & quietem publicam, in cuius acquisitione, & conseruatione vltimò conquiescit. Ideoque propter hanc rationem non est necesse, quòd potestas ciuilis per se subordine-

tur potestati Ecclesiasticæ, sed solùm per accidens, eo modo quo diximus.

Aristoteles autem in loco à Cardin. Bellarmino relato, quando dicit, *Ita subordinari facultates, vt subordinantur fines*, loquitur de finibus per se ipsarum facultatum, & non de finibus facultates habentium.

166 *Ad secundam demonstrationem antecedentis, Respondetur*; negando antecedens: Nam vt ex dictis[a] constat, Reges & Pontifices, Clerici & Laici sub diuerso respectu faciunt duas Respublicas, & non vnam solummodò. Nam quatenus referũtur ad potestatem Ecclesiasticam, & illi in spiritualibus subsunt, faciunt vnam Rempublicam, nempe Ecclesiam, id est, Regnum Christi, & corpus eius mysticum; quatenus verò potestatem ciuilem respiciunt, & illi tãquam mẽbra capiti in temporalibus subijciuntur, faciunt aliam Rẽpublicam, nempe Regnum mundi, & corpus politicum; vt fusiùs ibidem diximus.

[a] Num. 83. & seq.

167 Vnum solùm addendum est circà propositionem illam, quam vltimo loco assumit Cardinalis Bellarminus, nempe, *non rectè asseri spiritualia pendere à temporalibus*. Nam quamuis eiusmodi propositio-

nes, *Spiritualia non dependent à temporalibus, potestas Ecclesiastica non est subiecta Seculari*, & aliæ eius generis, veræ sint in sensu formali, & per se loquendo: Si tamen ratione abusus per accidens contingat, quod spiritualia induant naturam temporalium, aut potestas Ecclesiastica potestatis politicæ fines inuadat, non inconuenit, quin potiùs necessario consequitur, quod spiritualia, vt per accidens naturam temporalium sortiuntur, à temporalibus pendeant, & potestas Ecclesiastica, quatenus per accidens potestati politicę iniuriam infert, potestati politicæ subiiciatur, vt superius [b] obseruauimus.

b Nu 63. & seq. 163. & seq.

168 *Ad tertiam demonstrationem antecedentis respondetur*, Propositionem antecedentem esse æquiuocam: vel enim intelligi potest primo, quod temporalis administratio impediat spirituale bonũ negatiuè tantùm, id est, impediendo duntaxat spiritualis boni progressum, & in hoc sensu propositio illa non est adeo certa omniũ iudicio, sed potius à veritate prorsus aliena. Neque enim Princeps temporalis aut alius quicũque priuatus tenetur semper boni spiritualis incremento consulere

cum notabili detrimento temporali, vel ſui, vel alterius, niſi forſan quis velit Chriſtianos non tantùm ad pręcepta, ſed etiam ad conſilia Euangelica obligari, quod tamen ipſi conſiliorum naturæ manifeſtò repugnat.

169. Vel ſecundò intelligi poteſt, quod temporalis adminiſtratio impediat ſpirituale bonum priuatiuè, id eſt, quòd impediat ſpirituale aliquod bonum, quod non impedire tenebatur: & in hoc ſenſu concedo propoſitionem illam antecedentem, nego tamen conſequentiam, ſi ſermo ſit de ſubiectione, & ſubordinatione per ſe. Nam, ſi temporalis adminiſtratio impedit ſpirituale bonum, tenetur Princeps temporalis mutare modum illum adminiſtrandi, etiam cum detrimento temporalis boni, non quia poteſtas temporalis per ſe ſubiecta eſt ſpirituali, quaſi ex poteſtate ſpirituali, & temporali fiat formaliter vnum corpus politicum, ſed propter vtraſque cauſas à Cardinale Bellarmino allatas, nec ab eo in ſuis replicationibus ſufficienter impugnatas.

170. Prima cauſa eſt propter ordinem charitatis, quo tenemur anteponere ma-

iora bona minoribus.

Ad replicationem autem in contrarium Dico, quòd licèt propter ordinem charitatis non teneatur vna Respublica pati detrimentum, ne simile detrimentum patiatur alia Respublica nobilior, tamen, si contingeret vtramque rempublicam eidem Principi subiectam esse, vel Principem Reipublicę minùs nobilis esse etiam subditum nobiliori, teneretur Princeps ille propter ordinem charitatis cæteris paribus anteponere Rempublicam nobiliorum minus nobili.

171 Et licèt vnus priuatus, qui tenetur dare omnia sua bona pro conseruatione suę Reipublicæ, non teneatur similiter facere propter Rempublicam alienam, quamuis nobiliorem, tamen in casu, quo idem priuatus simul esset ciuis vtriusque Reipublicæ, si teneretur dare omnia sua bona pro conseruatione Reipublicæ minùs nobilis, cuius ciuis est, à fortiori propter eundem ordinem charitatis teneretur dare omnia sua bona pro conseruatione Reipublicæ nobilioris, cui etiam est subiectus. Atque ita prorsus res se habet in præsenti materia. Nam potestas Ecclesiastica, & ciuilis, &

Respublicæ quas constituunt, ita simul coniunctę sunt, vt singuli Christiani sint ciues vtriusq; & vtraq; Respublica eidem Principi subiecta esse possit, vt patet in Papa, qui dominium spirituale super vniuersum orbē Christianū, & temporale super aliquas eius prouincias simul habet.

172 Secunda causa, ob quam Princeps teneretur mutare rationē suę administrationis in casu prædicto, est, quia alioquin noceret suis subditis, quibus malum est amittere maiora bona pro minoribus, nempè spiritualia pro temporalibus.

Ad Replicationem Respondeo, quod si non solùm subditi, sed etiam homines alterius Regni patiantur notabile damnum in spiritualibus propter administrationem temporalis alicuius Regis Christiani, teneatur Princeps mutare suum modum administrandi, vt asserit Cardinalis Bellarminus, huius rei rationem non esse, quia potestas temporalis per se subiecta est spirituali, aut vtraque est per se pars vnius & eiusdem Reipublicæ, sed quia tam Rex, quàm homines illi alterius Regni sunt membra etiam eiusdem corporis Christi mystici, & conciues eiusdem Regni spiritualis, propterea

Rex ille, ne notabiliter noceat in spiritualibus Regno Christi, cuius est conciuis propter administrationem tēporalem tenetur modū administrandi immutare. Atque ita satisfactum est primæ rationi.

173 *Secunda ratio* Cardinalis Bellarmini duo habet membra.

» Primum est: *Respublica Ecclesiastica*
» *debet esse perfecta, & sibi sufficiens in ordi-*
» *ne ad suum finem, tales enim sunt omnes*
» *Respublicæ bene institutæ, ergo debet ha-*
» *bere omnem potestatem necessariam ad suū*
» *finem consequendum: sed necessaria est ad*
» *finem spiritualem potestas vtendi, & dispo-*
» *nendi de temporalibus, quia alioquin pos-*
» *sent mali Principes impunè fouere hæreti-*
» *cos, & euertere religionem, igitur & hanc*
» *potestatem habet.*

» 174 Secundum membrum est: *Po-*
» *test quælibet Respublica, quia perfecta, &*
» *sibi sufficiens esse debet, imperare alteri Rei-*
» *publicæ non sibi subiectæ, & eam cogere ad*
» *mutandam administrationem, immo etiam*
» *deponere eius Principem, & alium institue-*
» *re, quando non potest aliter se defendere ab*
» *eius iniuriis, ergo multo magis poterit spiri-*
» *tualis Respublica imperare temporali sibi su-*
» *iectæ, & cogere ad mutandam administra-*

tionem, & deponere Principes, & alios »
instituere, quando aliter non potest bonum »
suum spirituale tueri. »

175 *Et hoc modo intelligenda sunt verba* »
S. Bernardi, lib. 4. de Consideratione, & »
Bonifacij Octaui in Extrauag. Vnam San- »
ctam de maioritate, & obedientia, vbi di- »
cunt, in potestate Papæ esse vtrumque gla- »
dium: volunt enim significare, Pontificem »
habere per se & propriè gladium spiritua- »
lem, & quia gladius temporalis subiectus »
est spirituali, posse Pontificem Regi impe- »
rare, aut interdicere vsum gladij tempo- »
ralis, quando id requirit Ecclesiæ necessitas. »
Sic enim habent B. Ber. verba quæ Bonifa »
cius imitatus est. Quid tu (*inquit, Papā al-* »
loquēs) denuo vsurpare gladiū tētes quē »
semel iussus es ponere in vaginā? quem »
tamē, qui tuū esse negat, nō satis mihi vi- »
detur attēdisse verbū domini dicentis, »
Conuerte gladiū tuū in vaginam. Tuus »
ergo & ipse, tuo forsitā nutu, etsi nō tua »
manu euaginād⁹ alioquin, si nullo modo »
ad te pertinet & is, dicētibus Apostolis, »
Ecce duo gladij hîc nō respōdisset Domi- »
nus, Satis est, sed nimis est. Vterq; ergo »
Ecclesiæ & spiritualis scilicet gladius & »
materialis, sed is quidem pro Ecclesia, »

ille verò & ab Ecclesia exercendus est: ille Sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum Sacerdotis, & iussum Imperatoris.

176 Hæc est secunda ratio Card. Bellarmini, quam solam tanquam ex se potētissimam ad temporalem Pontificis potestatem euincendam, attulit P. R. anteà [c] citatus; ex doctrina tamen superiùs [d] tradita de distinctione actuum, officiorum, ac finium potestatis politicæ, & Ecclesiasticæ, etiam iuxta Card. Bellarmini principia, facillimè euertitur.

c Nu. 57.
d Nu. 64. 90. & seq. & 133. & seq.

Ad primum igitur huius rationis membrum Respondetur, propositionem illam antecedentem, nempe *Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta, & sibi sufficiens in ordine ad suum finem*, verissimam esse, si rectè intelligatur. Sed quoniam non ita clarum est, quænam requirātur, & sufficiant ad hoc, vt Respublica Ecclesiastica dicatur perfecta, id est, cui nihil deest in suo genere, nimirum Reipublicæ spiritualis, & sit tibi sufficiens in ordine ad suum finem, qui est salus æterna animarum, si quis ex tali propositione ita vniuersaliter accepta, neque sufficienter explicata, aliquid momenti, vt putà dogma fidei stabilire contenderet, facilem errandi

occasionem viris in Theologia minùs versatis præberet.

177 Pro clariori itáque intelligentia huius propositionis, videlicet, *Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta, atque habere debet omnem potestatem sibi sufficientem, & necessariam ad consequendum suum finem, qui est Spiritualis, & salus æterna animarum.*

Obseruandum est, in illis vocabulis *potestatem sufficientem*, nonnullam latere æquiuocationem: Vel enim primò intelligi potest Ecclesiam talem habere *Potestatem sufficientem* ad consequẽdum suum finem, qui est animarum salus, ita vt possit actu perducere quamlibet animam ad Paradisum, & tollere omnia obstacula, quæ salutem æternam impedire queunt; quem sensum habere possunt verba illa Cardinalis Bellarmini [e] qui ait, *Summum Pontificem posse efficere totum illud, quod necessarium est ad perducendas animas in Paradisum, & posse omnia impedimenta remouere, quæ mundus, aut Dæmon cum omnibus suis viribus, & astutijs opponere possunt.*

e In Respons. ad tract. Gersonis de validitate Excõmunicationis in vndecima consideratione.

178 Et hic sensus est apertè falsus, & optimè impugnatur à Paulo Veneto [f] tum quia Põtifex nullum habet medium suf-

f In sua Apologia Italica fo. 57. columna Secunda.

ficiens ad ſaluandum infantem exiſtentem in vtero matris, quem viuum ipſa parturire non poteſt; (neque enim aperire licet ventrem matris, vt infans baptizetur) aut ad ſaluandum eum qui in peccato mortali exiſtens factus eſt inſanus, niſi iterum ad mentem redeat, quod tamen efficere non eſt in Pontificis poteſtate; tumquia ſuper internos animi motus, qui ad ſalutem maximè ſunt neceſſarij, Papa nullam habet poteſtatem: tum etiam, quia neque eſſent Turcæ, neque infideles, neque hæretici, nec mali etiam Chriſtiani abſque graui Pontificis culpa, ſi ipſe haberet poteſtatem efficiendi totum illud, quod neceſſarium eſt ad perducendas animas in paradiſum, & ea omnia remouendi, quæ ſalutem æternam impediunt.

179 Vel ſecundò intelligi poteſt, *Eccleſiam habere poteſtatem ſufficientem in ordine ad ſuum finem*, ex parte tantùm ipſius poteſtatis, & non ex parte etiam eorum omniũ, quæ quocunque modo neceſſaria ſunt ad hoc, vt poteſtas exeat in actũ. Sicut poteſtas, verbi gratia, illuminãdi in ſole intelligi poteſt ſufficiẽs, vel reſpectu ipſius potentiæ illuminãtis, vel reſpectu etiã

gorum, quæ quocunque modo ad illuminationem concurrunt, quæque si non adsunt, ipsam illuminationem impedient, qualia sunt approximatio debita, subiectum capax, & bene dispositum. Et licèt Sol non habeat sufficientem potestatem tollendi omnia, quæ illuminationem impedire possunt, ita enim & posset approximare sibi corpus, & facere illud diaphonum, quæ tamen non sunt in eius potestate, nihilominùs quis propterea negare potest, Solem habere potestatem perfectam, & sibi sufficientem ad illuminandum?

180 Atque in hoc sensu vera est illa propositio antecedens: habet enim Respublica Christiana, seu Christi Ecclesia perfectam, & sibi sufficientem potestatem spiritualem perducendi animas ad regnum cœlorum quantum est ex parte ipsius potestatis quæ nihilominùs supponit subiectum aliàs aptum, & benè dispositū. Habet enim potestatem sibi à Christo traditā conferēdi gratiam, qua ad regnum cœlorum peruenitur; infantibus quidem per Sacramentum Baptismi, adultis vero per alia etiam Sacramenta prȩsertim Pœnitētiæ, per quam Sacerdos, vt Christi Mini-

ſter virtute clauium, quas à Chriſto accepit, abſoluit à peccatis, & gratiam confert, hæc tamen poteſtas, vt exeat in actum, ſupponit diſpoſitiones quaſdam neceſſarias ex parte ſubiectorum tam in infantibus, quàm in adultis, quas ponere non eſt ſemper in poteſtate Eccleſiæ.

181 Habet quoque Eccleſia præter hanc poteſtatem, quam Ordinis appellant, poteſtatem etiam Iuriſdictionis: habet enim auctoritatē prædicandi verbum Dei, corripiendi peccatores, condendi leges, & tranſgreſſores pœnis Eccleſiaſticis, ſeu ſpiritualibus coercendi. Sicut enim Eccleſia poteſtas Eccleſiaſtica eſt ſpiritualis, & finem habet ſpiritualem, ita quoque media ad talem finem proportionata habere debet.

182 *Concedimus itaque* propoſitionem illam antecedentē in ſenſu explicato, ſed negamus neceſſariā eſſe ad finē ſpiritualem poteſtatem vtendi, & diſponendi de rebus temporalibus omnium Chriſtianorum, quia hæc poteſtas non eſt proportionata illi fini, & propterea nō eſt veriſimile propter finem ſpiritualem talem poteſtatem temporalem fuiſſe à Chriſto ſuæ Eccleſiæ

clesiæ, quæ est Respublica spiritualis, communicatam.

183 Neque tamen subinde sequitur, quod, perperam, sibique repugnans infert Cardinalis Bellarminus, posse alioqui malos Principes *impune* fouere hæreticos, & euertere religionem. Habet enim Ecclesia, vt diximus[g], potestatem eos coërcendi, non quidem pœna temporali & ciuili, sed pœnis Ecclesiasticis & spiritualibus, nisi forsan censuræ Ecclesiasticæ, & spirituales non sint dignæ, vt inter pœnas recenseantur, cùm tamen vt pœnæ acerbissimæ, & tremendissimæ ab omnibus prædicentur. Quamobrem ipsemet Cardinalis Bellarminus[h] disertis verbis affirmat, *Nullam esse pœnam grauiorem, quæ ab Ecclesia infligi potest, quàm sit excommunicatio.* Et alibi[i] dicit, *Excommunicationem esse pœnam maiorem morte temporali*; atque ad hoc citat S. Augustinum[k] asserentem, *horribilius esse tradi Sathanæ per Excommunicationem, quàm gladio feriri, flammis absumi, ferisuè subigi ad deuorandum.*

g Nu. 90. & seq.

h Lib. 3. de Ecclesia, cap. 6.

i Lib. 3. de Laicis. ca. 21.

k Lib. 1. contra aduersarium legis & prophet. cap. 1.

184 Quod si huiusmodi mali Principes pœnas omnes Ecclesiasticas contēpserint, non habet Ecclesia ampliùs quod

faciat; præstitit enim officium suū, neque auctoritatem sibi concessam excedere debet, & *propterea ipsius Dei iudicio, & castigationi eos deinceps relinquere, atque cum corporalia nesciat arma,* vt recte dixit Ioannes Papa †, *solum Dominum & propugnatorem suum, quando ei placuerit misereri, expectare oportet.* Vnde optime Aeneas Syluius [l], *Tolerandum est,* inquit, *patienter quod Princeps facit, quamuis inique, expectandaque est vel Successoris emenda, vel superni correctio Iudicis, qui violentias, atque iniurias non sinit esse perpetuas.* Et Petrus Gregorius [m], *Quocirca,* inquit, *rebelliones in Principem prætextu vitiorum effugere non possunt crimen maiestatis, & Dei indignationem. Et potius relinquendi sunt male regnantes iudicio Dei, quam polluendæ manus sacrilegio, & parricidio per subditum. Non caret Deus modis, quibus possit, quando voluerit, huiusmodi malos Principes tollere, vel emendare.*

† Supra nu. 9.

l In lib. de ortu & auctorit. Imperij Rom. cap. 16.

m Lib. 26. de Rep. ca. 5. nu. 25.

185 Neque propterea periculum est, Religionem Christianam fore euertendam, vt Cardinalis Bellarminus, non satis sibi constans, haud recte deducit. Hoc etenim Christus ipse, qui Ecclesiam principaliter regit, sua virtute impediet, quamuis ob occulta sua iudicia in quibusdam prouin-

tijs eam nonnunquam grauiter impugnari sinat, atque etiã prorsus euerti interdum permittat. In tali euẽtu orationibus, ieiunijs, lachrymis, eleemosinis, patientia, & huiusmodi armis spiritualibus, *quæ* vt ait Glossa[n], *propria sunt militum Christi* pugnandum est, (*aliter enim*, vt inquit, S. Ambrosius[o], *nec possumus, nec debemus resistere*) & obsecrandus est ab Ecclesia Deus, vt irã suam auertat, & corda Principũ ad bonum inclinet: Neque Christus vnquam deerit in necessarijs, cum ipse promiserit, [p] *nec portas inferi esse aduersus eam præualituras.*

n Ad Eph. 4.

o Supra nu. 15.

p Math. 16.

186. Quapropter pulcherrimè Card. Bellarminus [q] ait, *Durasse Ecclesiam à Christo hucusque frustra eam oppugnantibus primò Iudæis, deindè Paganis, vltimò hæreticis, nec solùm durasse, sed etiam ex persecutionibus creuisse. Vt enim aquæ diluuij palatia Regum obruebant, atque deijciebant, arcam verò Noe magis ac magis attollebant, ita persecutiones Regna tẽporalia facilè destruũt, Christi regnũ, quod est Ecclesia, non solum non destruunt, sed etiam illustrant. Itaque Iustinus in Tryphone dicit, persecutionem id esse* Ecclesiæ, *quod est vineis putatio. Vt enim vineæ putatione ad vbertatem prouocantur, ita quoque Ecclesia persecu-*

q Lib. 4. de Ecclesia, cap. 6.

« *tionibus crescit. Et Tertullianus capite vlti-*
« *mo Apologetici sanguinem Martyrum se-*
« *men Christianorum vocat, quod explicasse*
« *videtur Leo, serm. 1. de sanctis Petro &*
« *Paulo, cùm ait, Non minuitur persecutioni-*
« *bus Ecclesia, sed augetur, & semper Domi-*
« *nicus ager segete ditiore vestitur, dum gra-*
« *na, quæ singula cadunt, multiplicata nascun-*
tur. Hæc eo loco Card. Bellarminus.

187 Quocirca non erat, quod hoc loco tam meticulosè formidaret, ne mali Principes Ecclesiam persequentes religionem euerterent. Quinimo si ipsemet Turca, communis Christianorum hostis, Principum fidelium Regna inuadere, atque Mahometismũ introducere, & Christi fidem ac religionem penitùs extirpare tentaret, non esset absolutè necessarium ad spirituale Ecclesiæ bonum conseruandum, vt illi resistatur. Neque proinde periculum esset, vel ipso Cardinali Bellarmino iudice ne Christiana religio euerteretur. *Non enim est absolutè necessarium,* inquit ille,[r] *vt communi hosti, qualis est Tur-*
« *ca, resistatur. Si enim Ecclesia conuersari*
« *potuit sub immanissimis persecutionibus*
« *Neronis, Domitiani, Decij, Diocletiani,*
cur non possit etiam sub persecuteone Tur-

r Lib. 1. de Concilijs, cap. 10.

earum? »

188 Simili prorſus huic, quam adhibuimus, reſponſione in re non diſſimili vtitur Card. Bellarminus de malo Pontifice Eccleſiam vexante, & eius ruinam machinante, nec tamen iuxta eius doctrinam habet Eccleſia in eo caſu vllum efficax remedium quo ſe liberet à tali iniuria. Reſpondet enim, *non mirum eſſe, ſi in eo caſu manet Eccleſia ſine remedio humano efficaci, quandoquidem non nititur ſalus eius præcipuè humana induſtria, ſed diuina protectione, cum eius Rex Deus ſit; Itaque etiamſi Eccleſia non poßit deponere Pontificem, tamen poteſt, ac debet Domino ſupplicare, vt ipſe remedium adhibeat. Et certum eſt Deo fore curæ eius ſalutem, qui talem Pontificem vel conuertet, vel è medio tollet, antequam Eccleſiam deſtruat.* Quam quidem reſponſionem ad malos principes Eccleſiam perſequentes, totidem planè verbis rectiſſimè applicari poſſe, ſatis eſt manifeſtum. »»»»»»»»»

ſLib. 2. de Concil. ca. 19. ad 2.

189 *Ad ſecundum membrum reſpondetur,* illud non habere maiorem probabilitatis ſpeciem, quàm præcedēs. Nam imprimis, quod ad propoſitionem antecedentem attinet, poteſt quiſpiam meritò dubitare,

quomodo vna Respublica possit imperare alteri sibi non subiectæ, in casu, quo se defendere nequeat ab eius iniuriis, cum imperare (si propriè loqui velimus) sit proprius Superioris actus, vt omnes Theologi[t] fatentur, & nihil aliud sit, quàm aliquid inferiori ex voluntate Superioris faciendum proponere. Aut igitur concedendum est, Rempublicā illam, quæ ab altera iniuriam sustinet, non posse ratione iniuriæ acceptæ illi alteri Reipublicæ propriè imperare cum non sit altera propriè Superior; aut dicendum est, Rempublicam illam, quæ alteram iniuria afficit, quamuis simpliciter, & absolutè non sit altera inferior, illiue subiecta, quia tamen illi iniuriam affert (ad quam, non solùm propulsandam, sed etiam vindicandam, atque puniendam Respublica læsa auctoritatem habet) ratione iniuriæ illatæ se vtcunque subditam reddere, atque ab ea tanquam à proprio Iudice puniri posse.

t In 1. 2. q. q. 17. ar. 1. vbi Medina, Vasquez & alij.

190 Quapropter, tametsi *ad resistendum & vim vi repellendam non requiratur aliqua propriè auctoritas*, vt rectè ait Cardin. Bellarminus,[u] cum quo omnes Theologi cōcordant, ideoque quilibet etiam priua-

u Lib. 2. de Concil. ca. 19. ad 2.

tus bellum defensiuum cum inculpatę tutelæ moderamine, suscipere, & gerere licitè potest, attamē ad bellum offensiuum ratione iniuriæ acceptæ vindicandæ legitimè ineundum auctoritas Superioris necessariò requiritur. Vndè *Princeps*, vt optimè scribit Victoria x, *qui gerit bellum iustum, habet se in causa belli tanquam Iudex, & postquam bellum ritè, & iustè susceptum est, hostes obnoxij sunt Principi tanquam Iudici proprio.*

x Relect. 6. de iure belli, q. 4 propos. 4 & 5.

191 Sed quicquid sit de modo loquēdi, de reipsa satis constat, &, vt egregiè docet Gabriel Vasquez y, *apud omnes Theologos est indubitatum. Principem supremum, quando manifestam ab alio patitur iniuriam, cum non habeat alium Superiorem, apud quem postulet iustam vindictā illius, posse per seipsum eam, aut imminentem armis propulsare, aut illatam vlcisci.* Et propterea siue Respublica læsa possit propriè imperare alteri Reipublicæ sibi non subiectæ, vt Cardin. Bellarminus in propositione antecedenti affirmat, siue non possit, cum ad præsentem controuersiā de potestate Pontificis temporali dirimendam parùm conducat, non magni refert, quomodo loquamur, dummodo de re ipsa non discrepemus.

y In 1. 2. disp. 64. cap. 3. nu. 12.

192 *Attamen consequentia* procul dubio est infirmissima, qua Cardinalis Bellarmi-
« nus infert, *ergo à fortiori potest Respublica*
« *spiritualis imperare temporali Reipublicæ*
« *sibi subiectæ, & eam cogere ad mutandam*
« *administrationem, immò & deponere eius*
« *Principem, & alium instituere, quando ali-*
« *ter non potest bonum suum spirituale tueri.*
Nam quamuis Respublica illa temporalis sit spirituali subiecta in spiritualibus, tamen in temporalibus non magis illi subijcitur, quàm alteri Reipublicæ temporali, cùm in temporalibus nullum Superiorem præter Supremum eius Principem temporalem recognoscat, vt superiùs [z] ex Innocentio tertio docuimus, quin potiùs in temporalibus Respublica spiritualis temporali subijcitur. Quare quoad hoc eadē saltem ratio est Reipublicæ temporalis ad spiritualem, atque Reipublicæ temporalis ad aliam temporalem comparatæ.

z Nu. 63.

193 Ex alia verò parte multò maior est ratio, quare Respublica temporalis ad illatam sibi ab alia Republica tēporali iniuriam propellendam possit Principem eius deponere, immò & occidere, si aliter ius suum tueri non possit, quia Reipublicæ

temporalis arma ſunt temporalia & propterea nihil mirum, ſi vi & armis poſſit, ac debeat iniuriam ſibi illatam propulſare, etiam vſque ad depoſitionem, & occiſionem ipſius Principis, ſi aliter ſe defendere nequeat. At verò Reipublicæ Eccleſiaſticæ arma ſunt ſpiritualia, & propterea non armis temporalibus, qualia ſunt depoſitio, & occiſio Principum, ſed ſpiritualibus tantùm armis, & cenſuris Eccleſiaſticis illi certandum eſt. Et ſi hæc non ſufficiant ad iniuriam propellendã, oportet cum omni patientia Supremi ſui Principis Chriſti protectioni ſe ſubmittere, qui eo modo, quo ſibi magis placuerit eius cauſam tuebitur, vt in ſolutione præcedentis argumenti fuſiùs annotauimus. Atque idcirco non rectè à fortiori colligit Cardinalis Bellarminus, poſſe Rempub. Eccleſiaſticam deponere Principem temporalem, quando aliter non poteſt ſe defendere ab eius iniuriis, quia Princeps temporalis poteſt in tali caſu Principem temporalem deponere, cùm potius planè contrarium deberet deducere, vt ex iam dictis eſt ſatis perſpicuum.

194 Quod ſi talis argumentandi modus quali in hac ratione vſus eſt Cardin. Bel-

larminus, pro legitimo habeatur, non video quare non possint ex eius principijs adeo vniuersaliter sumptis huiusmodi confici argumentationes.

Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta, & sibi sufficiens in ordine ad suum finem, tales enim sunt omnes Respublicæ bene institutæ, ergo debet habere omnem potestatem necessaria ad suum finem consequendum: sed necessaria est ad finem spiritualem potestas coercendi eos omnes, qui finem spiritualem iniuste impediunt, alioquin possent mali Pontifices impunè fouere homimes sceleratos, & euertere religionem: ergo Ecclesia habet potestatem deponendi Pontifices, quando religioni obsunt, & eius ruinam machinantur.

195 *Præterea quælibet Respublica, quia perfecta, & sibi sufficiens esse debet, potest imperare alteri Reipublicæ non sibi subiectæ, & eam cogere ad mutandam administrationem, immò etiam deponere eius Principem, & alium instituere, quando non potest aliter se defendere ab eius iniuriis, ergo multò magis poterit Respublica temporalis imperare spirituali sibi in temporalibus subiectæ, & eam cogere ad mutandam administrationem, immo etiam deponere eius Principem, & alium instituere, quando non*

potest aliter se defendere ab eius iniurijs, atque bonum temporale tueri.

Vides igitur quàm debile sit totum hoc secundum Card. Bellarmini fundamentum etiam iuxta ipsiusmet principia, ad temporalem pontificis potestatem sustentandam.

169. Reliquum est, vt auctoritati S. Bernardi de vtroque gladio, quem Bonifacius Papa imitatus est, satisfaciamus: cuius quidem verba si rectè ponderentur, nostram potius sententiam, quàm oppositam plurimùm confirmant.

Respondemus itaque, verba illa ex *S.* Bernardo allata solum significare, vtrumque gladium tam materialem, quàm spiritualem ad Ecclesiam quodãmodo pertinere, illique subesse, non quod potestas politica per se subiecta sit Ecclesiasticæ, aut quod Ecclesia habeat potestatem iure diuino vtendi gladio materiali etiam in ordine ad bonum spirituale; sed quia principes Christiani, cum Ecclesiæ sint filii, teneantur iure diuino pro defendenda Sancta matre Ecclesia, vti temporali gladio, quotiescunque Ecclesiæ necessitas id postulauerit.

197 Quamuis igitur possit Ecclesia

propter instantem suipsius necessitatem præcipere, vel prohibere vsum gladii materialis, vel potiùs absque vllo positiuo præcepto teneantur principes Seculares in tali casu eo vti, non tamen hinc sequitur, Ecclesiam habere dominium, ius, seu potestatem vtendi gladio corporali, cum vsum præcipere, & ipsemet vsus longè differant, vt superius a dixi mus. Veluti si quis promittat, aut aliàs obligetur vitam suam, aut bona pro defensione alterius profundere, non propterea vitæ suæ, aut bonorum dominium transfert in alterũ, si promissis non steterit, sed fidem frangit, & peccatum committit, qui ideo ab Ecclesia, si id expedire iudicauerit, pœnis spiritualibus, & Reipublicæ spirituali propriis mulctari poterit.

a Nu. 99.

198 Quin & ipsa B. Bernardi verba hoc planè significant, Nam alioquin, si Ecclesia in ordine ad bonum spirituale haberet dominiũ gladii materialis, eoque vti posset; non solùm pro Ecclesia, sed etiã ab Ecclesia, nec tantùm militis manu, sed etiam Sacerdotis euaginari, atque exerceri iure diuino posset: quod tamen S. Bernardus affirmat esse contra Domini præceptum, qui iussit Petro, vt gladium suum in vagi-

nam conuerteret.

199 Quocirca mihi non displicet ipsa Card. Bellarmini expositio horum verborum, qui hoc eodem loco dicit, *Voluisse S. Bernardum, & Bonifacium illis verbis significare, Pontificem habere per se, & propriè gladium spiritualem* (sicut principes temporales per se, & propriè habent gladium materialem;) *& quia gladius temporalis subiectus est spirituali* (per accidens scilicet ad modum sæpius explicatum) *posse Pontificem Regi imperare, aut interdicere vsum gladij temporalis, quando id requirit Ecclesiæ necessitas.*

200. pertinet itaque ad Summum pontificem ex mente S. Bernardi gladius tẽporalis, suusque esse dicitur, quia quando Ecclesiæ necessitas id exigit, est pro Ecclesia, non ab Ecclesia, non Sacerdotis, sed militis manu extrahendus, ad nutum quidem Sacerdotis, sed iussum Imperatoris. Quibus postremis verbis significat S. Bernardus, Imperatorem in gladio pro Ecclesiæ necessitate vtendo, esse quidem à pontifice dirigendum, sed ipsius gladii vsum ab Imperatoris iussu proximè dependere, cuius imperio milites in gladio tẽporali vtendo immediatè subduntur.

201 Quid autem si ad nutum Pontificis Imperator vti gladio recusauerit? Num propterea ex sententia Bernardi Pontifex illum extrahere poterit, aut Imperator per auctoritatem Pontificis dominio illius priuari? Minimè. Sed quia fidem Ecclesiæ datam non seruat, & contra ius diuinum Ecclesiæ necessitatibus non succurrit, potest ab Ecclesia pœnis Eccleasticis castigari, vt sæpius diximus. Quare ista S. Bernardi verba nihil fauent potestati Pontificis temporali, quin potius illi ex diametro aduersantur.

b In tract. de potest. Regia & Papali cap. 11.

Atque hæc Responsio apud Ioannem Parisiensem[b] expressis verbis habetur, qui ita scribit: *De nullo loco Scripturæ Canonicæ possunt accipere prædictam discretionem, nisi forte velint accipere dictum Bernardi ponentis, quod Papa habeat gladium materialem in nutu. Sed dictum hoc, quod non est magnæ auctoritatis, magis est contra eos quàm pro ipsis. Et signanter dicit Bernardus, quod Papa materialem gladium habet in nutu, quia vbi innuit Papa propter necessitatem boni Spiritualis Imperator debet exercere iurisdictionem Secularis potestatis. Si tamen nolit, vel non videtur sibi expediens: Papa non habet aliud*

facere, quia non habet ipsum in iussu, sed Imperator tantum, sicut ipsemet dicit, & infrà dicitur magis. Et eodem modo responderetur ad auctoritatem Bonifacii Papæ, qui, vt Cardinalis Bellarminus ait, verba S. Bernardi imitatus est.

202. His denique adde sensum literalem illorum verborum, *Ecce duo gladij hic* &c. Et *Conuerte gladium tuum in vaginam*, non esse illum, quem affert S. Bernardus de gladio materiali, & spirituali, sed mysticum duntaxat, vt etiam ipse Bellarminus c fatetur: at ex solo sensu literali, & non mystico, nisi per alium Sacræ Scripturæ locum fuerit declaratus peti potest efficax argumentum ad dogma fidei stabiliendum, vt ipsemet etiam Bellarminus d concedit, idemque à sancto Augustino e, Sanctoque Hieronymo f asseritur. Quare neque auctoritas S. Bernardi huic Scripturæ loco innixa, quamcunque sententiam ipse alioquin amplecteretur, multùm vrgeret iuxta Card. Bellarmini principia, ad temporalem Pontificis potestatem confirmandam: sed aliã fuisse S. Bernardi sententiam iam diximus. Qualis autẽ fuerit Ecclesię primitiuę praxis per mille fermè continuos annos, &

c Lib. 5. de Rom. Pōt. cap. 5.

d Lib. 3 de verbo Dei cap. 3.

e Aug. in Epist. ad Vincentium.

f *Hier.* in cap. 13. Math.

quid circa gladium pontificis temporalem ſenſerint alii ſancti patres, ſuperius g oſtenſum eſt.

g Nu 5. & ſeq nu. 60. & ſeq.

203 Atque ita quàm infirma ſit hæc ſecunda ratio Cardinalis etiam iuxta ipſiuſmet principia, ex dictis euidenter apparet. Ex quibus etiam conſtat, quam exiliter Auctor tractus Anglici de mitigatione, qui in hac ſecunda Cardinalis Bellarmini ratione totum ſuum diſcurſum pro poteſtate papali principes deponendi vnicè fundat, deſiderio Comitis Saliſburienſis, cuius ſupra h mentionem fecimus ſatisfaciat. Nam tametſi verum ſit, quod iſte Auctor tanquam baſim ac fundamẽtum ſui diſcurſus conſtituit, nempe Chriſtum Dominum in Eccleſia ſua, (quæ Reſpublica ſpiritualis eſt) ſicut & in cæteris Rebuſpublicis rectè ordinatis, ſufficientem reliquiſſe auctoritatem, ac poteſtatẽ quantùm eſt ex parte poteſtatis, ſe à quorumcũque iniuriis defendẽdi & quoſlibet facinoroſos, cuiuſcunque ſtatus & conditionis exiſtant, qui ſupremo huius Reipublicæ ſpiritualis principi, tanquam mẽbra capiti, oues paſtori, & filii patri ſubiiciuntur, coercendi, iudicandi, atque caſtigandi: Attamen, quod Chriſtus in

h Nu. 55.

Ecclesia sua vires reliquerit sufficientes quoscunque Principum Christianorum excessus omni tempore comprimendi, aut, quòd pœnæ, quibus tales Principes ab Ecclesia plecti queant, temporales sint, quæ Reipublicæ spiritualis limites illi à Christo constitutos transcendunt, hoc, præterquam quòd ab isto Auctore absque vlla prorsus ratione vt certum supponi videtur communi etiam sanctorum Patrum doctrinæ, qui superius † docent Ecclesiæ arma spiritualia esse, non temporalia, & Principes, si deliquerint; diuino tantùm examini, atque iudicio, quòd ad pœnas temporales attinet, relinquendos esse, apertissimè aduersatur.

† Nu. 5. & seq.

204 Manet igitur in Ecclesia sufficiens remedium, atque auctoritas spiritualis (nam temporalis auctoritas Reipublicæ spiritualis conditioni nequaquam congruit) enormia quorumcunque sibi subditorum facinora pœnis spiritualibus reprimendi, & de hoc inter Catholicos non controuertitur; sicut etiam in quauis republica temporali plena, & perfecta auctoritas temporalis ex Dei, legisque naturæ præscripto residet, quos-

[illegible]

[illegible] patet. Ex quibus etiam constat, quam exiliter Auctor tractus Anglici de mitigatione, qui in hac secunda Cardinalis Bellarmini ratione totum suum discursum pro potestate Papali principes deponendi vnicè fundat, desiderio Comitis Salisburiensis, cuius supra [h] mentionem fecimus satisfaciat. Nam tametsi verum sit, quod iste Auctor tanquam basim ac fundamentum sui discursus constituit, nempe Christum Dominum in Ecclesia sua, (quæ Respublica spiritualis est) sicut & in cæteris Rebuspublicis rectè ordinatis, sufficientem reliquisse auctoritatem, ac potestatē quantùm est ex parte potestatis, se à quorumcúque iniuriis defendēdi & quoslibet facinorosos, cuiuscunque status & conditionis existant, qui supremo huius Reipublicæ spiritualis principi, tanquam mēbra capiti, oues pastori, & filii patri subiiciuntur, coercendi, iudicandi, atque castigandi: At tamen, quod Christus in Ecclesia-

[h] Nu. 55.

[illegible] excessus [illegible] quod vni- [illegible] istius [illegible] cula, ex au[illegible] xat inni- ab[illegible] ratione qu[illegible] co- Christo [illegible] ob præterquam quod ab isto [illegible] vlla prorsus ratione vt [illegible] videatur communi etiam [illegible] to[illegible] doctrinæ, qui superius [illegible] Ecclesiæ [illegible] spiritualis esse, non [illegible] poralia, & Principes, si delinquerint, [illegible] uino tantum examini, atque iudi[illegible] quod ad pœnas temporales attinet, re- linquendos esse, apertissime aduersa- tur.

204 Manet igitur in Ecclesia suffi- ciens remedium, atque auctoritas spiri- tualis (nam temporalis auctoritas Rei- publicæ spiritualis conditioni nequa- quam congruit) enormia quorumcun- que sibi subditorum facinora pœnis spi- ritualibus reprimendi, & de hoc inter Ca- tholicos non controuertitur: sicut etiam in quauis republica temporali plena, & perfecta, auctoritas temporalis ex Dei, legisque naturæ præscripto residet, quos-

M

quid circa gladium pontificis temporalem senserint alii sancti patres, superius g ostensum est.

g Mu 5. & seq nu. 60. & seq.

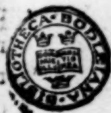
203 Atque ita quàm infirma sit hæc secunda ratio Cardinalis etiam iuxta ipsiusmet principia, ex dictis euidenter apparet. Ex quibus etiam constat, quam exiliter Auctor tractus Anglici de mitigatione, qui in hac secunda Cardinalis Bellarmini ratione totum suum discursum pro potestate papali principes deponendi vnicè fundat, desiderio Comitis Salisburiensis, cuius supra h mentionem fecimus satisfaciat. Nam tametsi verum sit, quod iste Auctor tanquam basim ac fundamẽtum sui discursus constituit, nempe Christum Dominum in Ecclesia sua, (quæ Respublica spiritualis est) sicut & in cæteris Rebuspublicis rectè ordinatis, sufficientem reliquisse auctoritatem, ac potestatẽ quantùm est ex parte potestatis, se à quorumcũque iniuriis defendẽdi & quoslibet facinorosos, cuiuscunque status & conditionis existant, qui supremo huius Reipublicæ spiritualis principi, tanquam mẽbra capiti, oues pastori, & filii patri subiiciuntur, coercendi, iudicandi, atque castigandi: Attamen, quod Christus in

h Nu. 55.

Ecclesia-

Ecclesia sua vires reliquerit sufficientes quoscunque Principum Christianorum excessus omni tempore comprimendi, aut, quòd pœnæ, quibus tales Principes ab Ecclesia plecti queant, temporales sint, quæ Reipublicæ spiritualis limites illi à Christo constitutos transcendunt, hoc, præterquam quòd ab isto Auctore absque vlla prorsus ratione vt certum supponi videtur communi etiam sanctorum Patrum doctrinæ, qui superius † docent Ecclesiæ arma spiritualia esse, non temporalia, & Principes, si deliquerint; diuino tantùm examini, atque iudicio, quòd ad pœnas temporales attinet, relinquendos esse, apertissimè aduersatur.

† Nu. 5. & seq.

104 Manet igitur in Ecclesia sufficiens remedium, atque auctoritas spiritualis (nam temporalis auctoritas Reipublicæ spiritualis conditioni nequaquam congruit) enormia quorumcunque sibi subditorum facinora pœnis spiritualibus reprimendi, & de hoc inter Catholicos non controuertitur; sicut etiam in quauis republica temporali plena, & perfecta auctoritas temporalis ex Dei, legisque naturæ præscripto residet, quos-

cunque malefactores sibi subiectos pœnis temporalibus, non spiritualibus, quæ Reipublicæ temporali non aptè conueniunt, afficiendi, & se à quorumcunque, etiam exterorum, quantiscunque viribus ac potentia præpolleant; iniuriis atque violentiis, armis corporalibus defendendi, tametsi non semper remedium efficax, seu vires sufficientes sibi suppetant, ad se ab iniquis, non tantùm exterarum nationum, verùm suorum etiam subditorum, præ nimia eorum nonnunquam potentia, oppressionibus vindicandum.

Et propterea non solùm controuersia est inter Catholicos de modo quo Papa potestatem in temporalibus habet, directè scilicet an indirectè, vt iste Auctor tanquam certum, & apud Catholicos indubitatum, perperam, & absque vlla prorsus probatione supponit, sed de reipsa, an talem auctoritatem vllo modo habeat, certant Scholastici, & *adhuc sub Iudice lis est, an Papa posßit Imperatorem deponere*, vt sæpiùs ex Trithemio diximus.

205 Denique, si in quauis Republica rectè instituta sufficiēs remedium, seu auctoritas ab Auctore naturæ relictū sit, ad

grauiores ſupremi ſui Principis exceſſus coercendos, atque caſtigandos, quod vnicum eſt fundamentum, cui diſcuſus iſtius Auctoris in prima ſua quæſtiuncula, ex qua reliquæ quæ pendent, duntaxat innititur, non video qua via, quaue ratione extricare ſe poſſit, quin conſequenter cõcedere cogatur, Summos Pontifices ob enormia quæcunque flagitia ab Eccleſia vniuerſali coercendos, iudicandos, atque puniendos eſſe, cum tamen Cardinalis Bellarminus ſuperiùs †docuerat, non eſſe penes Eccleſiam aliquod efficax remediũ humanum, ſeu quod iuxta eius ſententiam idem eſt, aliquam auctoritatem ſufficientem, vlla ſummorum pontificum ſcelera, ſola hæreſi excepta, coercendi. Vides itaque quale fundamentum ieceris hic Auctor ad Summos pontifices Concilij generalis, quod vniuerſalem Eccleſiam repræſentat, examini, cenſuræ, atque coercioni ſubijciendos, atque ad doctrinam Cardinalis Bellarmini ab vniuerſis Societatis ſuæ ſcriptoribus receptam, de poteſtate papæ ſupra Concilium funditus euertendam. †Nu. 188.

Iam tertiam Card. Bellarm. rationem expendamus.

Tertia ratio Cardinalis Bellarmini.

206 *Non licet Christianis tolerare Regem « infidelem aut hæreticum, si ille conetur per- « trahere subditos ad suam hæresim, vel infi- « delitatem; at iudicare, an Rex pertrahat ad « suam hæresim necne, pertinet ad Pontificem, « cui commissa est cura religionis, ergo Ponti- « ficis est iudicare Regem esse deponendum, « vel non deponendum.*

Prima probatio antecedentis.

Probatur huius argumenti propositio ex cap. 17. Deuteron. Vbi prohibetur populus eli- « gere Regem, qui non sit de fratribus suis, « id est, non Iudæum, ne videlicet pertrahat « Iudæos ad idololatriam, ergo etiam Chri- « stiani prohibentur eligere Regem non Chri- « stianum. Nam illud præceptum morale est, « & naturali æquitate nititur. Rursus eius- « dem periculi, & damni est eligere non Chri- « stianum, & non deponere non Christianum, « vt notum est; ergo tenentur Christiani non « pati super se Regem non Christianum, si ille « conetur auertere populum à fide. Addo au- « tem istam conditionalem propter eos Princi- « pes infideles, qui habuerunt dominium supra « populum suum, antequàm populus conuerte- « retur ad fidem; Si enim tales Principes non « conentur fideles à fide auertere, non exi- « stimo posse eos priuari suo dominio. Quan-

quam contrarium sentit B. Thomas in 2. 2. q. 10. ar. 10. At si isti iidem Principes conentur auertere populū à fide, omniū consensu possunt, & debent priuari suo dominio.

207 *Quod si Christiani olim non deposuerunt Neronem, Diocletianum, & Iulianum Apostatam, & Valentem Arrianum, & similes, id fuit, quia deerant vires temporales Christianis. Nam quòd alioqui iure potuissent id facere, patet ex Apostolo, 1. Cor. 6. vbi iubet constitui nouos Iudices tēporalium causarum, ne cogerentur Christiani causam dicere coram Iudice Christi persecutore: Sicut enim noui Iudices constitui potuerunt, ita & noui Principes, & Reges propter eandem causam, si vires adfuissent.*

208 *Præterea, tolerare Regem hæreticum, vel infidelem conantem pertrahere homines ad suam sectā, est exponere religionē euidentissimo periculo.* Qualis enim est Rector ciuitatis, tales & habitantes in ea, Ecclesiastici 10. *Vnde est illud,* Regis ad exemplar totus componitur orbis. *Et experientia idem docet. Nam quia Hieroboam Rex Idololatra fuit, maxima etiam Regni pars continuò Idola colere cœpit, 3. Reg. 12. Et post Christi aduentum regnante Constantino florebat fides Christiana, re-*

probatio antecedētis.

" *gnante Constantio florebat Arrianismus,*
" *regnante Iuliano iterum refloruit Ethnicis-*
" *mus. Et in Anglia nostris temporibus re-*
" *gnante Henrico, & postea Eduardo, totum*
" *regnum à fide quodammodo apostatauit; re-*
" *gnante Maria iterum totum regnum ad Ec-*
" *clesiam rediit; regnante Elizabeta iterum*
" *regnare cœpit Caluinismus, & vera exula-*
" *re religio.*

" 209 *At non tenentur Christiani, immò*
" *nec debent cum euidenti periculo religionis*
" *tolerare Regem infidelem; nam quando ius*
" *diuinum & humanum pugnant, debet serua-*
" *ri ius diuinum omisso humano; de iure autem*
" *diuino est seruare veram fidem & religio-*
" *nem, quæ vna tantùm est, non multæ, de iu-*
" *re autem humano est, quòd hunc, aut illum*
" *habeamus Regem.*

Tertia probatio antecedentis.

210 *Denique, cur non potest liberari popu-*
lus fidelis à iugo Regis infidelis pertrahentis ad
" *infidelitatem, si coniunx fidelis liber est ab*
" *obligatione manendi cum coniuge infideli,*
" *quando ille nō vult manere cū coniuge Chri-*
" *stiana sine iniuria fidei, vt aperte deducit ex*
" *Paulo* 1. ad Cor. 7. *Innocentius tertius*, ca.
" Gaudemus, Extra de diuortijs: *Nō enim*
" *minor est potestas coniugis in coniugē, quàm*
" *regis in subditos, sed aliquantò etiam maior.*

211 Hæc est tertia ratio Cardinalis Bellarmini, cui etiam nullo planè negotio satisfit, si distinctionem ex Principijs ipsius suprà positã inter iudicia potestatis ciuilis, & Ecclesiasticæ diligenter obseruemus.

Respondemus igitur, Cardinalē Berllarminē in hac tertia sua ratione in eo potissimum elaborare; vt probet, Principem infidelem vel hæreticum, si alios pertrahat ad hæresim vel infidelitatem, posse à populo sibi subiecto Principatu priuari: præsens autem controuersia, quæque in hac quæstione à Cardinale Bellarmino instituitur, non est, An, & ob quas causas possint Reges à temporali Republica deponi, sed solùm, An Summus Pontifex habeat auctoritatem iure diuino priuandi Principes suis dominijs.

212 Nam siue Respublica tēporalis possit suum Principem ob aliquam causam, vel crimen deponere, siue non possit (quæ quæstio potius ad Philosophū moralem, quàm ad Theologum spectat) & aliquid circa eam inconsiderate asseuerare facilē præbere potest tumultibus, rebellionibus, & Regicidijs occasionem, cùm præsertim longè dispar videatur esse ratio in quibusdã Rebuspublicis, quæ vel totã suam po-

testatem in suos Principes transtulerunt, vel ipsi iusto bello eam acquisierunt, atque in reliquis; item in quibusdam criminibus, atque in aliis (attamen hinc nullum efficax peti potest argumentum ad probandum, Summum Pontificem vllam prorsus iure diuino habere potestatem etiam in ordine ad bonũ spirituale, Principes temporales è suis dominiis exterminandi. Et proptereà omnia illa argumenta, quæ in hac tertia ratione congerit Cardinalis Bellarminus (primo duntaxat excepto) solutione non indigent, cùm solùm contendant Principem hæreticum, aut infidelem, si alios inducat ad suam hæresim, aut infidelitatem, posse à populo fideli sibi subiecto è Principatu expelli.

213 Nam dato, sed non concesso, illicitum esse Christianis tolerare Regem hæreticum, aut infidelem, si ille conetur pertrahere subditos ad suam hęresim aut infidelitatem, quæ est prima propositio Cardinalis Bellarmini, & ab ipso quamuis pluribus, nullo tamen valido argumento (vt mox videbimus) confirmata, quomodo tamen hinc rectè deduci potest, Summũ Pontificem habere auctoritatem *Princi-*

pes deponendi?

Card. Bellarmin⁹ in principio huius tertiæ rationis illud colligit hoc argumēto.

Pertinet ad Pontificem, cui commissa est cura Religionis, iudicare an Rex pertrahat ad hæresim necne, ergo si Rex ob hæresim deponi potest, pertinet ad Pontificem iudicare Regem esse deponendum, vel non deponendum. »

214 Sed hæc argumentatio, licet prima facie solida videatur, si tamen diligenter discutiatur, valde fallax reperietur propter multiplicem sensum quem habere potest illa antecedens propositio, *Pertinet ad Pontificem iudicare an Rex &c.*

Vel enim primò intelligi potest illa propositio de *iudicio* in foro animæ, vel de *iudicio* extra animæ forum: Si intelligatur de *iudicio* in foro animæ, dicimus, ad Pontificem quidem pertinere vel per seipsum immediatè, vel mediatè per inferiores Prælatos, aut Pastores *quodammodo iudicare*, an Rex pertrahat alios ad hæresim, necne, Addo particulam illam *quodāmodo*, quoniā iudiciū Patris spiritualis in foro pœnitentiæ præsupponit ipsum pœnitētē per propriā cōfessionē cū animo cōtrito & satisfaciēdi proposito sui Cōfes-

arii iudicio se submittente. Quare si princeps ad confessionem accedens agnoscat se vel in hæresim lapsum esse, vel alios ad heresim induxisse, iudicio Sacerdotis, claue non errante, stare tenetur, tum quoad pœnitentiam sibi iniunctã ad implendam tum quoad peccatum præteritum, & occasiones illius in posterum deuitandas.

215 Veruntamen si princeps ille probabilem aliquorum opinionem secutus existimet, se neque in hæresim lapsum esse, neque alios ad hæresim pertraxisse, quamuis Confessarius ipsius (tametsi sit Summus Pontifex) aliis etiam rationibus probabilibus persuasus contrarium sentiat, non tenetur Princeps in eo casu, relicta propria opinione probabili, sequi iudicium Summi Pontificis, quin potius iuxta communem recentiorum Theologorum sententiam tenetur Summus pontifex contra propriam opinionem iudicio probabili Principis se conformare, quoad hoc, vt absolutionem illi debitam impendere obligatur. Sed de hoc interno foro animæ iudicio non videtur locutus esse Cardinalis Bellarminus, cum clarum sit depositionem Principum ad forum exterius pertinere.

i In 1. 2. q. 19. art 6. vbi Medin. & Vasqu. & in 2. 2. q. 63. ar 4. vbi Petrus de Arragona, Solon & alij, Vide etiam Soyrum in claue Regni lib. 1. à cap. 6.

216. Si autem de iudicio extra forum animæ propositio intelligatur, duplicem etiam sensum habere potest; primus est, pertinere ad Pontificem *iudicare* an Rex pertrahat ad hæresim, non quidem proxime, sed remote, definiendo scilicet, ac declarando in genere talem actionem, verbi gratia, cum talibus circumstantiis factam esse hæresim, aut alterius generis peccatum: Et in hoc sensu non negamus quin ad Pontificem, tanquam ad *caput* k *vniuersalis Ecclesiæ*, pertineat, (quotiescunque in Ecclesia oritur aliqua controuersia circa res fidei, aut morum) *iudicare & determinare*, an tale quid sit hæresis, alteriusne generis peccatum.

217. Attamen cum hoc iudicium Pontificis (quando ex cathedra definit) sit infallibile, & nunquam mutari possit, neque etiam mortuo Pontifice, nō est sufficiens, vt Pōtifex ratione illius dicatur habere auctoritatem principem hæreticum deponendi, nisi dicere velimus, pontificem, qui multis ab hinc seculis defūctus aliquā propositionem, vt hæreticam condēnauit, dici posse habere auctoritatem deponendi principem iam superstitem, qui subditos suos ad illā hæresim pertrahere co-

k Sed verū Ecclesiæ vniuersalis Caput, vt certo infallibiliter, & ex Cathedra definiat, debeat esse coniunctum cum membris, & in concilio Episcoporum sedere oporteat, vt Doctores parisienses volunt, in præsenti non disputamus cum ad præsentem controuersiam de potestate Pontificis temporali dirimendam parum cōducat.

natur. Et neque in hoc duntaxat ſenſu vocabulum illud *iudicare* à Card. Bellarmino accipi videtur.

218 Secundus ſenſus eſt, pertinere ad Pontificem *iudicare*, an Rex pertrahat ad hæreſim, iudicando, & determinando in particulari, an talis, vel talis actio, quæ hæreſis reputatur, facta ſit à Rege. Et adhoc in hoc ſenſu propoſitio bifariam intelligi poteſt, Et primò de *iudicio* communiter ſumpto, vt ſignificat rectam determinationem rationis inter verum, & falſum, rectũ, & prauum in quacunque materia, ſiue ſpeculatiua, ſiue practica, quæque conſiſtit in apprehenſione rei, vt in ſe eſt.

219 Et ſi de hoc *iudicio* ſit ſermo, non magis, immò minùs pertinet ad Pontificem qui millium milliarium ſpatio forſan diſtat *iudicare*, an Rex pertrahat ad hæreſim quàm ad populũ Regi ſubiectum, qui illi inſeruit, & omnes eius actiones intuetur, & ex cuius relatione tota notitia, quã habet Pontifex de particulari illo Regis facto depẽdet. Et neque de hoc *iudicio* intelligẽdus eſſe videtur Card. Bellarminus cum huiuſmodi *iudicium* nõ magis pertineat ad Pontificem. quàm ad alios homi-

nes priuatos, qui de rebus prout ſunt, re-ctam apprehenſionem, ſeu *iudicium* habere poſſunt.

220 Vel ſecundò intelligi poteſt propoſitio de *iudicio* propriè, & iuxta primam nominis impoſitionem, prout *iudicium* ſignificat rectam determinationem eius, quod iuſtum eſt, ſeu quod idem eſt prout ſignificat actum *Iudicis*, vt *Iudex* eſt & *Ius* dicit idem ſunt *Iudex*, & *ius* dicens, *iudicare*, & *ius dicere*, *iudicium* & actus, quo *ius* dicit. Et de hoc *iudicio* videtur loqui Cardinalis Bellarminus, cum ipſe agat de *iudicio*, quod propriè ad *Pontificem* ſpectat, vt ſupremus *Index* ſpiritualis.

221 Si igitur propoſitio intelligatur de hoc *iudicio*, quatenus ſcilicet eſt actus *Iudicis* vt *ius* dicentis, vt ſenſus ſit, Quamuis non ſit proprium Pontificis, ſed potiùs eorũ, qui Regi propiùs aſſiſtunt, *iudicare* *iudicio* latè ſumpto, an Rex pertrahat ad hæreſim, cũ tota notitia *Pontificis* de tali Regis facto ex ipſorum notitia depẽdeat. pertinet tamen ad Pontificem cui cura religionis tanquã ſupremo I*udici* ſpirituali eſt commiſſa, *iudicare*, id eſt, *iuridicam* ſententiã pronunciare, an Rex pertrahat

ad hæresim.

222 Quemadmodum, quamuis non sit proprium Regis *iudicare iudicio* latè sumpto, an aliquis ex subditis homicidiũ, verbi causa, commiserit, sed potius eorum, qui talis homicidii testes oculati fuerunt, pertinet tamen ad Regem: cui cura Reipublicæ tanquam supremo *Iudici* temporali est concredita, *iudicare*, id est, *iuridicam* proferre sententiam, an homicidium perpetrauerit, necne. Si inquam, in hoc sensu propositio accipiatur, *Respondemus* eam adhuc esse æquiuocam, & in vno sensu esse veram, sed in eo, quo à Cardinali Bellarmino applicatur ad Regum depositionem, esse à veritate penitùs alienam.

223 Quod vt meliùs intelligatur, obseruandum est, duplex *iudicium*, sicut & duplex forum, quantum ad præsens institutum attinet esse distinguendum: Seculare nimirũ, quod deinde in ciuile, & criminale, seu capitale distingui solet, atque Ecclesiasticum, seu spirituale. Quæ quidẽ fora ita inter se distincta sunt, vt licèt eadẽ prorsus causa, & crimen in vtroque foro audiri, iudicari, & terminari possit, habeant tamẽ suos proprios, & distinctos Iudi-

ces, distinctas leges, & distinctas pœnas pro delictis infligendas. Nam supremus Iudex fori Ecclesiastici est Summus Pontifex, qui iudicat secundùm ius Canonicum, & pœnam Ecclesiasticam à Iure Canonico constitutam pro delictis imponit. At fori secularis Iudices supremi sunt Principes temporales, qui in suis iudiciis, & pœnis corporalibus pro criminibus imponendis vel à Iure ciuili, vel à legibus municipalibus iuxta cuiusque Regni consuetudinem diriguntur.

244 Exempli causa, crimen hæresis iudicatur à Iudice Ecclesiastico, & punitur pœna Ecclesiastica, etiam vsque ad depositionem à statu clericali, si fuerit clericus, & à priuilegio fori Ecclesiastici, quo priuatus traditur foro Seculari, vt in eo pro eodem hæresis crimine rursus iudicetur, cum hac tamen protestatione à Iudice Ecclesiastico facienda, *vt Iudex Secularis citra mortis periculum sententiam circa eum moderetur*, vt habetur in cap. *Nouimus de verborum significatione*, in foro autem Seculari idem crimen hæresis auditur, iudicatur, & pœna mortis mulctatur.

245 Atque hinc patet fallacia argumen-

tationis, fit enim in ea transitus ab vno foro in aliud. Veluti si quis ita argumentaretur: *Qui pertrahit ad hæresim pœna mortis est mulctandus, sed pertinet ad Iudicem Ecclesiasticum* iudicare *an quis per trahat ad hæresim, ergo ad Iudicem Ecclesiasticum spectat* iudicare *an sit morte mulctandus*, Cum tamen ferre sententiam mortis ad forum tantùm Seculare pertineat. Similiter Incendiarii secundùm legem Canonicam [l] sunt excommunicandi, & secundùm ius ciuile[m] sunt igne cremãdi aut bestijs subijciendi: Quare apertè fallax esset huiusmodi ratiocinatio. *Qui ædes, aut segetes incendunt, sunt excommunicandi, sed pertinet ad magistratum politicum* iudicare, *an quis ædes, vel segetes incenderit, ergo ad magistratum politicum pertinet* iudicare, *an sit excommunicandus.*

l Cap. Pessimam 23. q 8.
m ff de incend. leg. qui ædes.

226 *Iudicare* igitur an quis pertrahat ad hæresim, spectat ad vtrumque forum, ad Ecclesiasticum quidem, non vt *indicetur*, & extremo mortis supplicio puniatur, sed pœnis tantum foro Ecclesiastico propriis: ad forum autem Seculare, non vt *iudicetur*, & puniatur pœnis Ecclesiasticis, sed pœna mortis, aut aliis huic foro peculiaribus.

227 Quapropter ad prædictam argumentationem Cardinalis Bellarmini *Respondetur*, esse captiosam, & quatuor habere terminos, cum in ea fiat transitus de vno foro in aliud. Namquamuis pertineat ad Pontificem *iudicare*, an Rex pertrahat ad hæresim, quatenus *iudicium* illud refertur ad Censuras Ecclesiasticas infligẽdas, quatenus tamen *iudicium* illud respicit principis depositionem, quæ non pœna spiritualis, seu Ecclesiastica, sed temporalis, seu politica, non pertinet ad Pontificem *iudicare* an Rex pertrahat ad hæresim, necne. Itaque verbum illud *iudicare* est æquiuocum, & aliter sumitur in præmissis, quàm in conclusione.

228 Simili argumentatione omnia omninò negotia non solùm publica & politica, sed etiam priuata, & domestica ad tribunal Pontificis reuocari possunt. Quoniam nulla est prorsus actio externa siue ad politicũ ipsius Reipublicæ regimen, siue ad domestica patrum familiâs negotia spectans, quæ ratione vnius, aut alterius circumstantiæ non possit esse peccatum; At sine dubitatione pertinet ad Summum Pontificem *iudicium*, seu *censura* de peccatis, *quam in quemlibet exercere potest*,

& debet, vt ait Innocentius tertius in cap. *Nouit* de Iudicijs, ergo *iudicium*, ſeu cenſura de qualibet actione tam priuata quàm publica, tam domeſtica quàm ciuili, pertinet ad tribunal Summi Pontificis.

229 Sed tota vis huius argumentationis ex dictis facilè perſpicitur. Nam in foro mundano, peccata quatenus ſunt cõtra bonum pacis publicæ, ſubiiciuntur poteſtati politicæ, per quam iudicari, & pœnis temporalibus puniri debent: & in foro Eccleſiaſtico, quatenus ſunt offenſa Dei, & ſaluti ſpirituali nocent, ſubſunt poteſtati Eccleſiaſticæ, adeo vt ad Pontificem quidem pertineat, vti diximus, tum *iudicare*, atque ex Cathedra definire, an actio aliqua generatim ſumpta, à quocunque fiat, ſit peccatum, Deoque diſpliceat, & ſi graue ſit crimẽ, illud etiam ſub pœnis ſpiritualibus prohibere, tum in foro pœnitentiæ delinquentes, ſi debitè confiteantur, à peccatis abſoluere, tum denique in foro externo peccatores notos atque manifeſtos, ſi poſt debitam admonitionem contumaces exiſtant, pœnis Eccleſiaſticis caſtigare. At verò vel pœna mortis peccatores punire, vel eos temporali-

bus dominijs priuare, hoc Pontificis potestatem iure diuino sibi traditam transcendit, neque in Scripturis sacris, aut veterum Patrum monumentis scriptum legimus sanctos Apostolos, aut Patres primitiuæ Ecclesiæ talem auctoritatem sibi arrogasse.

Vides igitur quàm debile sit prædictum argumentum à Cardinale Bellarmino confectum ad rem tanti ponderis comprobandam.

230 Nunc expendamus paululùm, quàm valida sint illa tria argumenta, quibus probare conatus est propositionem illam antecedentem suæ tertiæ rationis: nimirum, *Non licet Christianis tolerare Regem infidelem, aut hæreticum, si ille conatur pertrahere subditos ad suam hæresim, vel infidelitatem.*

Imprimis tamen non est hoc loco prætereundum, quàm facilem errandi occasionem præbere possit minùs peritis propositio illa ita generaliter pronunciata, propter multiplicem illius sensum, & ambiguas significationes singulorum fermè vocabulorum, quæ in ea continentur.

231 Et primò vocabulum illud *Chri-*

stianis accipi potest vel pro Christianis formaliter, vt Christiani sunt, quasi prohibitum sit Christianis lege tantum Euangelica tolerare huiusmodi Regem, vel tãtùm pro Christianis materialiter, id est pro hominibus illis, qui Christiani sunt, vt sensus sit, Nemini licitum est tolerare Regẽ hæreticum, aut infidelem, &c. & propterea, seu potiùs à fortiori non est licitum illis hominibus, qui legem Christi susceperunt, talem Regem tolerare.

232 Deinde idem vocabulum *Christianis* vel sumi potest pro Christianis quibuscunque etiam Regi hæretico, aut infideli non subditis, vel solùm pro Christianis, qui principi illi hæretico, aut infideli subiiciuntur. Denique idem vocabulum *Christianis* vel supponit distributè, vt dicunt Logici, id est, pro vniuersis Christianis seorsim, & sigillatim sumptis, vel copulatè, vt loquuntur, id est, pro ipsa Christianorum congregatione, adeò vt præceptum illud de tolerando Rege hæretico, aut infideli, vel obliget omnes, & singulos Christianos siue subiectos Regi hæretico, aut infideli, siue non subiectos, vel solùm obliget ipsam Christianorum communitatem.

233 Secundò verbum illud *non tolerare* est etiam ambiguum: vel enim idem significat, quod resistere, seu impedire vi, & armis corporalibus, non solùm mouendo bellum contra principem hæreticum, aut infidelem, sed ipsum etiam clanculum occidendo, si vi, & armis deponi non possit; vel significat impedire, resistere, non quidem armis corporalibus, sed spiritualibus, *quæ propria sunt militum Christi*, nempe non consentiendo, arguendo, increpando, obsecrando in omni patientia, & doctrina, atque, si opus est, pœnas Ecclesiasticas irrogando.

234 Tertiò in illo vocabulo *Regem* multiplex latet ambiguitas; Quidam enim Reges regno potiti sunt iure belli iusti, alij electione, alij donatione, alij hæreditaria successione. Insuper aliqui Reges possunt esse hæretici, aut infideles, antequam regnum adepti sunt, alij postquam insignia Regia susceperunt, de quibus omnibus non videtur esse eadem ratione philosophandum.

235 Quartò demum verbum illud *pertrahere*, duplicem etiam habet sensum, vel enim intelligi potest de tractione violēta

per vim, aut metum facta, iuxta illud Luc. 21. *trahentes* ad Reges & Præsides; vel detractione voluntaria, precibus nempe, exemplo, lucri, aut voluptatis desiderio, &c. iuxta illud Poëtæ, *trahit sua quemque voluptas*: & Apoc. 12. dicitur, *Draco caudâ suâ traxisse tertiam partem stellarum cœli.*

Vides itaque quàm lubrica sit ista propositio Cardinalis Bellarmini, ex vocibus adeo ambiguis conflata, ex qua deinde ipse magis lubricè deducit Pontificem habere auctoritatem Reges hæreticos, aut infideles iuridicè deponendi.

236 Verùm deductionem iam suprà examinauimus, modò propositionem ipsam consideremus.

Non licet Christianis, inquit, *tolerare Regem infidelem aut hæreticum, si ille conetur pertrahere subditos ad suam hæresim aut infidelitatem.* Quid igitur? An quilibet Christianus, etiam non subditus, tenetur vi & armis eiusmodi Regem inuadere, & ipsum occidere, si bellum illi indicere non valeat, an hoc spectat tantùm ad quoslibet Christianos non subditos, vel potiùs ad ipsam Christianorum communitatem? Et quid si Respublica elegerit Principem, quem ante electionem cogno-

uit fuisse infidelem, aut hæresi infectum, an eadem ratio habenda est illius, atque alterius, qui iure hæreditariæ successionis ad Regni solium est euectus?

257 Et quid si Rex infidelis aut hæreticus iure belli iusti regnum alicuius Principis Christiani occupauerit, ratione cuius ipsi etiam Christiani efficiuntur serui, & mancipia Principis victoriam reportantis, vt plures Theologi [n] probabiliter existimant, num inter hunc, & alios Principes nulla ratio discriminis est assignanda? Denique quid si Rex pertrahat subditos ad suam hæresim aut infidelitatem non minis, sed exemplo duntaxat suo, iuxta illud à Cardinali Bellarmino relatum, *Regis ad exemplar totus componitur orbis*; An pari ratione de isto est philosophandum? Hæc omnia in vnica propositione confunduntur, neque quid in singulis dicendum sit, satis declaratur, adeo vt Lector non admodùm cautus ex tali propositione haud rectè intellecta plures conclusiones perniciosas facilè deducere possit.

n Syluest. verb. furtum q. 6. Sotus de Iustit. lib. 4. q. 2. art. 2. Ludo. Molina to. 1. de Iustit. tr. 2. disp. 33. Mich. Salon de Dominio q. 3. post 4. conclu. & plures alij.

238 Sed pergamus ad huius propositionis probationes, & videamus, an perti-

culosa hæc Card. Bellar. doctrina, quæ populo effrænato sub fuco Religionis tuendæ habenas laxat, viamque ad seditiones, atque Regicidia parat, vllo firmo nitatur fundamento.

Prima probatio est huiusmodi.

Eiusdem periculi, & damni est eligere Re-
« *gem non Christianum, & non deponere non*
« *Christianum, vt notum est; sed prohibentur*
« *Christiani eligere Regem non Christianum,*
« *ergo tenẽtur Christiani non pati super se Re-*
« *gem non Christianum, si ille conetur auerte-*
« *re populum à fide, Probatur huius argumen-*
« *ti minor propositio ex cap, 17. Deuteron. vbi*
« *prohibetur populus eligere Regem, &c. Ad-*
« *do autem istam conditionalem propter eos*
« *Principes infideles, &c.*

« 239 *Respondetur* negando maiorem, nõ enim illa propositio nota est, vt asserit Card. Bellar. sed eius opposita potiùs est notissima. Vnde ipsemet protinus, dum subiungit illam conditionem, manifestã disparitatem assignat inter electionem, & depositionem principis infidelis; quia iuxta eius doctrinam tenẽtur Christiani non omninò eligere Regem infidelem, at non tenẽtur deponere infidelẽ, nisi in casu, quo pertrahit subditos ad infidelitatẽ. Quę ta-

men exceptio frustra à Cardinali Bellarmino apponi videtur, cum semper contingat principem infidelem suo saltem exemplo, subditos pertrahere ad infidelitatem, iuxta illud: *Qualis est Rector ciuitatis, tales & habitantes in ea*, & *Regis ad exemplar totus componitur orbis*, de qua etiam tractione ipse disertis verbis loquitur, vt ex secūda eius probatione euidēter apparet.

240. Dicimus itaque, cum totum ius, quod vnusquisque habet in regnum (si sermo sit de iis Regibus, qui per populi tantum suffragia eliguntur, & non iure hæreditario Principatum vendicant) ab electione dependeat, nemini fieri iniuriam, siue hic, siue ille in Principem eligatur, at postquàm Rex fuerit electus, & Respublica potestate sua se abdicauerit, eaque tota in Regem translata fuerit, magna Regi fieret iniuria, si inuitus à populo sibi subiecto deponeretur, & maius dānum Reipublicæ immineret propter periculum seditionis, & rebellionis, atque multa alia incommoda, quæ inde nasci solent.

241 *Nam*, vt rectè dixit winzetus Abbas, o *Nunquam contingit, vt à legitimo Rege quantumuis improbo, & tyrannicè im-* o In flagell. Sectariorum pag. 93.

perante regnum ita dißipetur, vt intestino bello, maxime autem subditorum in Regem rebellione dißipari solet. Non enim p *tam perditæ vitæ poterit esse Rex, quin plurimos ex omnibus Regni Ordinibus sibi habeat satis coniunctos, quorum ope adiutus sine cruentis cædibus in ordinem redigi non poterit.* Facile ergo est impedire, ne Rex infidelis eligatur, sed postquam electus fuerit, difficillimum est, vt inuitus deponatur, iuxta illud vulgatum, *Faciliùs impeditur aliquid faciendum, quàm destruatur, quod ritè factum est.*

p In velitatione pag. 172.

242 Vnde si quis ex prædicto Card. Bellarmini principio ita argumentaretur:

Eiusdem periculi, & damni est eligere Pontificem valde scandalosum, atque talem Pontificem non deponere, vt notum est; sed Christiani iure diuino prohibentur eligere Pontificem valde scandalosum, ergo & eodem iure tenentur non pati super se talem Pontificem, non est dubium, quin statim Card. Bellarminus talem argumentationem vitiosam reputaret.

243 *Ad Probationem minoris* ex illo Deuteron. 17. Respondetur, quòd, si quispiam assereret, præceptum illud, de non eligendo Rege nisi ex gente Iudæorum,

non fuisse morale, sed cæremoniale, Iudæos tantùm obligans, vt nullũ alienigenam, quamuis alioqui Idola non colentem sibi in Regem eligerent, non posset tam facilè improbitatis conuinci, cùm sacra Scriptura eo loco absolutè prohibeat, ne Iudæi alterius gentis hominem faciant, qui non sit frater suus, neque de periculo Idololatriæ vllam mentionem faciat.

244 Et quantumuis præcepti illius Mosaici finis fortasse fuisset, ne populus Iudaicus ad Idola colenda alioquin nimiùm propensus temporis progressu ad Idololatriã traheretur, non tamen proptereà sequitur ipsis Iudæis præcepto aliquo morali, quod non solùm Iudæos, sed etiam Christianos obligat, prohibitum fuisse, ne Regem alienigenam sibi constituerẽt. Sicut etiam ob periculum Idololatriæ omnis Imaginum vsus ipsis Iudæis interdictus erat Exodi 20. vt multi doctissimi Theologi, quos refert, & sequitur Gabriel Vasquez q probabiliter existimant; neque tamen inde sequitur, præceptũ illud fuisse morale, & consequenter iam Christianos obligans, ne vllas omnino Imagines depingant.

q Lib. 2. de Adoratione disput. 4. c. 2.

245 Similem enim prorſus ratiocinationem poſſet quis conficere

Prohibetur populus Iudaicus Exodi 20. vllas Imagines, aut statuas effingere (vt probabilis fert opinio) *ne vix Iudæi inde ad Idololatriam pertraherentur, ergo propter idem periculum prohibentur Christiani Imagines vllas, aut statuas effingere. Nam illud præceptum morale eſt, & naturali æquitate nititur.*

Atque hinc patet maiorem huius primę probationis propoſitionem, cuius veritatem notam eſſe affirmat Cardinalis Bellarminus eſſe manifeſtè falſam, & minorem quoque ab eo inſufficienter confirmatam.

246 Ad illud autem, quoque aſſerit, *Si Christiani olim non depoſuerunt Neronem, & Diocletianum, & Iulianum Apoſtatam, & ſimiles, id fuiſſe, quia deerant vires temporales Christianis. Nā quod alioqui iure potuiſſent id facere, &c.*

In Præfat. ſec. 21. vide ſupra nu. 49. *Reſpondemus*, hanc Bellarmini aſſertionem, (quam Auctor Apologiæ Proteſtantium pro Eccleſia Romana, * Puritanorum conceptionem appellauit, gratis, & abſque ſolido fundamento ab eo proferri, quod quidem apertiſſimè oſten-

di potest, Nam inprimis non videtur candidissimæ Christi, atque Apostolorum synceritati consentaneum esse, quod imponerent præcepta fidelibus de præstanda principibus infidelibus ficta tantùm, ac simulata quadam obedientia pro tempore solum illis opportuno, & cum secreta quadam mentis reseruatione, nisi vires sibi suppeterent ad tales principes debellandos: quod eleganter expressit Adam Blacuodæus q his verbis: *Paulus vtendum foro præcepit Laruatam hypocrisim sub persona religionis latere voluit? Potestatibus obedientiam edixit, quia resisti non posset? Christianos viribus auctos*

Ad arma cessantes, ad arma
Concitat, imperiumque frangit?

q In Apologia pro Regibus cap. 30.

247 Secundò, quia Sancti Apostoli petrus, paulus, atque Ioannes vixerunt tempore crudelissimi Neronis: Si ergo non debent Christiani cum euidenti periculo Religionis tolerare Regem infidelem, quando alios ad infidelitatem pertrahit, ob quam, obsecro, causam, illi, qui lux erant mundi, & exemplum posteris præbere debebant, Neronem tam sæuè Christianos persequentem tolerabant. An forsan etiam illis vires deerant? At

Christus gratiam miraculorum illis contulit, virtute cuius non fuisset illis difficilius Principes Ecclesiam persequentes vel Regnis priuare, vel è medio tollere (si tale præceptum de ilis non tolerandis extitisset) quàm Eliæ duos Principes quinquagenarios cum quinquaginta suis incendio perimere; aut ipsi etiam Petro Thabitam mortuam ab inferis excitare, & contra Saphiram ob votum violatum, & mendacium de precio agri venditi cōfictum sententiam mortis pronunciare, aut Simonem Magnum potentia dæmonum in aëra subleuatum in terram prosternere.

248 Tertiò, quia si ob periculum Religionis euertendæ tenentur Christiani deponere Regem hæreticū, aut infidelē, qui alios ad hæresim, aut infidelitatē trahit propter idem periculum, si ad ipsum deponendū vires non suppetant, possunt, & consequenter in hoc casu tenentur, ipsum occidere, postquam lupus, perturbator, & hostis Ecclesiæ fuerit declaratus, iuxta doctrinam ex principijs Card. Bellarmini superiùs [r] manifestè deductam, atque inferiùs [f] etiam deducendā; Atqui ad Regem hæreticum, vel infidelem oc-

[r] Nu. 43. & seq.
[f] Nu. 239. & 365.

cidendum non tantæ copiæ requiruntur, vt vel exercitus instrui, vel multi milites congregari debeant, cũ vnus, vel alter ad id præstandum sufficiat, cuius rei, proh nefas! nimis frequentia hac nostra ætate extiterunt exempla. Et quamuis absque propriæ vitæ discrimine nemo tale facinus aggredi possit, constat tamen (si aliàs id licitum esset) non esse vnius vel alterius priuati hominis mortem communi Christianorum periculo præponendam.

249 Quartò, quia non defuisse tunc temporis vires Christianis ad impios infidelium Principum conatus reprimendos facilè probari potest. Et primò illud ostendit Adam Blacuodæus [t] ex Clemente Petri discipulo, [u] qui loquens de tumultibus, quos Caiphas excitauit in Ierusalem, affirmat, *Christianos etsi numero pares, virtute potiores propter numinis obedientiam occîdi maluisse, quàm occidere.* Deinde Tertullianus ad Christi seculum proximè accedens idem apertè docet. * *Si enim*, inquit, *hostes exteros, non tantùm vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum, & copiarum? Plures nimirum Mauri, & Marcomanni, ipsique Parthæ, vel quantæcunque*

t Cap. 30. cit.

u Lib. 1. recog. ad Iacobum fratrem Domini.

* In Apologet. cap. 37. nu. 487. & seq.

vnius tamen loci, & suorum finium gentes, quàm totius orbis? Externi sumus, & vestra omnia impleuimus, vrbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatia, Senatum, forum. Sola vobis reliquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus etiam impares copijs, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quàm occidere? &c.

250 Præterea, tanta erat tempore Diocletiani Christianorum multitudo, vt à sæuissima illius persecutione sese vindicare, & Ecclesiæ necessitatibus consulere haud difficulter potuissent, si Principem legitimum tametsi infidelem aut hæreticum, & alios ad suam hæresim aut infidelitatem pertrahere conantem, & armis impetere, solio deijcere, aut, si hæc minùs prosperè succedant, ipsum è medio tollere populo fideli sub quouis Religionis Catholicæ tuendæ prætextu lege Christi præceptum, vel permissum esse iudicassent; adeò vt Maximinus acerrimus Christianorum hostis, qui temporibus Diocletiani, & Maximiani post abdicatum à se Imperium à Maximiano Galerio Imperator Orientis constitutus est,

est, apertè fateatur, totum ferè terrarum orbem, priusquam Diocletianus Christianos persequi decreuisset, relicto idolorũ cultu Christianorum cœtui se adiunxisse.

251 Ita enim, vt refert Eusebius y, ad Sabinum scribit: *Iouius Maximinus, Augustus Sabino. Et dexteritati tuæ, & cunctis mortalibus manifestum esse confido, Dominos nostros Diocletianum & Maximianum, Patres nostros, cum omnes ferè mortales Deorũ cultu relicto Christianorum se genti commiscère vidissent, rectè præcepisse, vt cuncti mortales à cultu deorum immortalium discedentes indubitatis pœnis ac supplicijs ad religionem Deorum reuocarentur.* Quin & Eusebius, qui eodem fermè tempore vixit, narrans, quæ persecutionem Diocletiani præcesserant, hoc ipsum non obscurè significat: *Quis autem*, inquit, z *numerosas illas aggregationes, ac multitudines cœtuum per singulas ciuitates, insignesque concursus ad oratoria describet, quorum gratia priscis ædificijs non contenti, in singulis ciuitatibus spatiosas, & amplas ex ipsis fundamentis construxerunt Ecclesias?*

y Lib. 9. cap. 9.

z Lib. 8. cap. 1.

252 Demùm, quod attinet ad Iulianum Apostatã præterquam quod *ipsemet in primo eius in Imperiũ ingressu*, vt ait Car-

dinalis Baronius [a], *optime sciuit Christianos multitudine implesse Romanum Imperium*, satis etiam constat ex Ruffino [b] Socrate [c], & Theodorito [d], totum pene eius exercitum fuisse Christi fide imbutum, & propterea non defuisse illis vires ad impijssimum Apostatam aut Imperio, aut vita priuandum. Nam cum interfecto Iuliano totus exercitus Iouinianum postulasset Imperatorem, & ipse, eo quod Christianus esset, electioni reclamasset, magna libertate respondens, [e] *Non possum ego, qui Christianus sum, talium Imperator, neque Iuliani copiarum Rex esse improbo assuetarum desciplina. Hac audita oratione exclamauere communiter vniuersi: Ne dubites Imperator, neue repellas Imperium nostrum, vt improbum: Imperator enim es Christianorum futurus, qui in pietatis disciplina educati sint; cum grandiores inter nos doctrinam Constantini perceperint, minores autem illis Constantius instruxerit. Neque istius proxime mortui diuturnum Imperij tempus fuit, vt circumuentis quibusdam ad infigendum malum suffecerit.*

253 Non est igitur credibile, Christianum exercitũ sub Iuliano Christi Ecclesiam persequente militãtem, ab eo exter-

a In Annalib. anno Christi 361 nu. 17.
b Lib. 2. ca. 1.
c Lib. 3. ca. 22.
d Lib. 4. ca. 1.
e Apud Theodorit loco citato.

minando ob virium imbecillitatem abstinuisse; quod sane facili negotio potuissent efficere, atque ita vnius Apostatæ interitu totam Ecclesiam à maximis periculis liberare, si in Principem legitimum violentas manus inijcere lex Christi aut præcepisset, aut licitum esse docuisset; cum præsertim eo tempore Imperatorem à militibus designari in more positũ esset, quos vtique, temporibus Iuliani, tanto Christianæ fidei zelo succẽsos fuisse historici tradunt, vt quidam ex illis, quamprimùm se Iuliani fraudibus deceptos fuisse, & thus adolendo Christi fidem inscienter abnegasse perspexissent, cœperunt f *exclamare, & lamentari, atque capillis euulsis per forum currere, seseque profiteri maxima voce Christianos esse, & fraudulentia Imperatoris circumuentos; ac nunc palinodiam canere, atque per ignorantiam admissum dedecus noua pugna abolere velle. Cũ talibus clamoribus in regiam cursu perueniant accusantes Imperatoris imposturas, & postulantes se in ignem conijci, vt igne polluti alio igne repurgentur.*

f Apud Nazianz. orat. 1. in Iulian. & Theodorit lib. 3. cap. 17.

254 Quis itaque meritò dubitare potest, tã intrepidos Christi athletas, ac martyrij cupidos, vnà cum Iouiniano & Va-

lentiano (qui eo tempore militum tribuni erant, sed paulò post ad Imperij solium euehebantur) viris vtique strenuissimis,& pro fide Christi quæuis supplicia, ipsamque mortem subire paratissimis, non potuisse multò faciliùs, & opportuniùs rebus omnibus ritè perpensis, iniquissimo Apostatæ vitam pariter cum Imperio eripere, quàm perfidum homuncionem Regem Franciæ potentissimum ingenti militum pręsidio stipatum in medio sui exercitus cultro confodere? Sed quoniam doctrina hæç de Principibus principatu priuandis, aut è medio tollendis, quando alios ad hæresim aut infidelitatem trahunt, doctissimis, pariter & sanctissimis illius seculi Patribus planè incognita erat, & à populo fideli tanquam seditiosa,& Christianæ professionis aduersaria habebatur,

255 *Noluit exercitus Christianorum*, vt rectè dixit Ninianus VVinzetus loco statim citando, *vlla rebellione Cæsari licet Idololatræ, & Apostatæ in fidelium fratrum defensionem sese opponere. Existimauere enim illi Christi agnelli satius multò esse, vt iusti iniustè à Cæsare propter veram institiam paterentur, quàm, vt ipsi Cæsaris auctoritati vim vllam,*

licet impie agenti, vllius fucatæ iustitiæ prætextu inferret. Vide quæ ex eodem VVinzeto, Guilielmo Barclaio, Adamo Blacuodæo, alijsque nonnullis, qui hæc omnia accuratius prosequuntur, paulò inferius g adducemus.

256 Denique sanctus Gregorius Papa, ob summam eruditionem, vitæque sanctimoniam Magnus cognominatus, atque Ecclesiæ Latinæ Doctor præcipuus, quique ideo neque veritatem ab vniuersis fidelibus cognitu pernecessariam ignorare, neque cognitã cum summo suarum ouium, & Christianæ religionis periculo occultare poterat, apertissimis verbis testatur, h sibi non defuisse vires ad Longobardorum Principes (qui tunc Ecclesiam crudeliter infestabant) eorumque Principatum penitus euertendum; & nihilominus quia Deum timebat, in ipsorum necem se miscere formidabat. *De qua re*, inquit, *vnum est, quod breuiter suggeras serenissimis Dominis nostris, quia si ego seruus eorum in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione esset diuisa. Sed quia Deum timeo,*

g Nu. 258. & seq.

h Lib. 7. epi 1. ad Sabinian. Diaconũ.

in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido.

257 Noluit igitur sanctus Gregorius, quia vir rectus erat, & timens Deum, illud efficere, quod tamen præstare facile potuisset, si per Dei mandatum id sibi licuisse iudicasset, nempe, vt Longobardorũ gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione diuisa esset, quantumuis Ecclesia innumeras tribulationes, atque iniurias ab illis illatas perpessa fuerit, quas ipse in suis super Ezechielem commentariis[k] enumerat: & alio in loco[l], *Qualiter*, inquit, *quotidianis gladiis, & quantis Longobardorum incursionibus ecce iam per triginta quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere vocibus suggestionis valemus.* Et propterea recte dixit Petrus Damianus[m]: *Nunquid hoc legitur vel egisse, vel literis docuisse Gregorius, qui tot rapinas ac violentias à Longobardorum feritate est perpessus? Num Ambrosius bellum Arrianis se, suamque Ecclesiam crudelitatem infestantibus intulit? Nunquid in arma Sanctorum quispiam traditur insurrexisse Pontificum?*

k Hom. 18 super Ezec.
l Lib. 11 ep. 45. ad Phocam Imperat.
m Suprà nu. 12.

258 Nec mirum, quod S. Ambrosius, Gregorius, cæterique sancti Pontifices in

Principes insurgere non auderent, *cū olim* (temporibus Tertulliani) vt rectè ait Cardinalis Baronius [n], *ne gregarius quidem miles, teste Tertulliano* [o], *inueniri posset, qui aduersus Imperatores licet Ethnicos, & Christianorum quoque persecutores in partibus aliquando steterit insurgentium tyrannorum.*

n In Annalib. an. 350. nu. 4.
o In Apolog.

Denique, vt rem istam paucis complectar, referam, si placet, breuiter, quid alij quoque nostri temporis Theologi de hac re senserint.

Cunerus Episcopus Leouardiensis [q], *Cum Martyres*, inquit, *noui Testamenti propter multitudinem facile contra tyrannidem persecutorum suorum conspirare potuissent, pro obedientia tamen & honore, quem iussi sunt Christiani Regibus, & sublimiori potestati deferre, maluerunt pati, quàm resistere.*

q In lib. de offic. Princip. cap. 7.

259 Gaspar Vlenbergius [r], *Neque enim*, inquit, *Apostoli subditos contra Magistratū, neque Principes aut Duces contra Romanum Imperium ad rebellandum incitarunt, sed obedientiam auditoribus suis semper inculcarunt; Vnde veteres Christiani etiam cum viribus, & numero Gentilibus superiores fuerunt, nihilo tamen minus persecutiones, opprobria,*

r In libro qui inscribitur, Graues & iustæ causæ, &c. causa. 22.

contumelias, supplicia, mortem demum ipsam à Gentium Magistratu perpeti maluerunt, quàm huiusmodi contra eos rebellionem moliri.

260 Gregorius Tholosanus[f], *Suppetunt*, inquit, *rursum exempla, quæ admonere possunt, non licere subditis insidiari, rebellare, manus iniÿcere in Principem naturalem auctoritate publica, electione, vel successione, vel alia causa legitima imperium adeptum & detinentem, &c.* ——— *Sed & à Christo passo vsque ad Diocletianum per interuallum prope trecentorum annorum, etsi innumera, crudeliaque tormenta Christiani passi fuerint, & clades atrocissimas semel viginti millibus necatis, alias integris oppidis Christianis subuersis, tamen nusquam omnino legitur, Christianos licet pares viribus, & numero fuerunt, vi & armis aduersus leges, Rempubl. & magistratum, Imperatorem, securitatemque eius, vel tantillum molitos fuisse, vel rebellasse.* ——— *Quin vnico amore Dei & diuini cultus, Christianos se ab eo dicerent appellari, cuius sit hoc piÿssimum dogma, vt magistratui pareant.*

f Lib. 26. de Repu. ca. 7. sect. 10.

261 Ninianus etiam VVinzetus[t], postquàm copiosè ostendisset, Christianos vbique terrarum non solùm Iuliani, sed

t In flagello sectariorum, pag 100.

præcedentium etiam Imperatorum temporibus non ſolo timore, & diffidentia ſuarum virium, ſed diuino potius metu, ne gladium tollerent in eos, qui poteſtate publica, ac Dei proinde ordinatione gladium ipſi portarent, nullum Principibus, qui eos tunc ob Chriſti fidem perſequebantur, violentiam intuliſſe, cum nihil ſibi de iure gladij traditum diuinitùs intellexiſſent, protinùs ſubiungit; *Sed ad Iulianum ipſum redeo, qui tam numeroſum in Perſidem ductarat exercitum: Suſpicari non immeritò poſſet quiſpiam potuerintne tunc temporis Chriſtiani armorum virtute quicquam in Apoſtatam tentare? Qui ſcrupulus facile depellitur, ſi quis ſibi perſuadeat, quod res erat, quódque hîc obſeruatu digniſſimum eſt, exercitum iſtum non fuiſſe perfidia Iulianum, ſed religione Chriſtianum. Nam cum impius per triennium tantùm imperium tenuiſſet, Conſtantini Conſtantijque exercitui ducendo potius, quàm ſuo ipſius præfuit. Id quod diuina quadam prouidentia factum eſſe, orbique conteſtatum voluiſſe videtur ſupremus ipſe orbis moderator, ne facilè ſeditioſus populus quauis prætenſa cauſa in legitimum Principem, in ſummam Reipublicæ perniciem bellum mouere inſti-* 264

se putaret. Nam si contra tam insignem omni impietate virum, Christianus exercitus nihil imperiosè sit molitus, quis nunc sibi in animum inducat, vt quouis prætenso errore, aut vitio, licere vasallis, & subditis in suum Regem, aut Principem rebellionem concitare, iusue detractare imperium? Sed de his, quæ à nobis asserta sunt, audiatur grauissimi authoris D. Theodoriti testimonium, &c.

263 Guilielmus Barclaius qui fusissimè rem totam per diuersos libros prosequitur, demum ita concludit. [u] *Sed illud Christianis hominibus grauissimo argumento esse debet, quòd non Ioh. Baptista, non Christus, non Apostoli in Regem impium surgere, aut de medio eum tollere docuerunt, quòd nemo præterea Sanctorum Patrum, vel scriptor alioqui orthodoxus per totos mille annos, & amplius, licèt & Ecclesia omnibus tunc floreret copijs, & impiorum Principum ac tyrannorum magnus esset numerus, tale quid vnquam vel verbo, vel scripto docuisse legitur.*

264 Et paucis interiectis. *Certè aut efficiendi facultas Patres istos [x] impediebat, quo minùs id agere & exequi per virium imbecillitatem potuerint, aut eos iusticiæ & æquitatis*

[u] Lib. 6. de Reg. ca. 26.

[x] Nempe Ambrosiũ, Hiero Aug. Gregorium, & alios qui in Valentem Valẽtia iuniorẽ, Heraclium, & alios impios Principes populum non cõcitarunt.

defectus ab eiusmodi conatu deterrebat; aut denique Pastorali officio segniter, vitiose, & negligenter functi sunt, quod sui Populum iuris, & officij non admonuerint, quódque Reges impios nō solùm pertulerint, sed magna etiam, quà Reges erant, reuerentia, & honore sint prosecuti. Primi suspicionem omnem ingens illa Christianorum multitudo, & vires Ecclesiæ tunc temporis, si vnquam aliàs maximæ dimouent:

y In Apologia pro Regibus, & lib. 2. de cōiunctione Religionis & Imperii.

265 *Postremi verò sanctitas & scientia tantorum virorum, qui non suo solùm seculo, sed sequentibus etiam omnibus maximam doctrinæ, pietatis, ac iustitiæ facem prætulerunt. Medium ergo supererat tantummodò, quod illos, ne sceptra seditionibus turbarent, aut aliquid in Principum legitimorum perniciem molirentur, metu numinis, & arctissimo conscientiæ vinculo vsque adeo distrinxit, vt subditos ad defectionem, & rebellionem in Reges impios non modò non inuitarent, sed vt ab omni in eos impetu, & coniuratione abstinerent, pie, grauiter, & copiose sunt hortati.*

z In præfa. ad Lect nu. 21. & seq. quē librū Thomas Fitzh. 2. par. de polit. & religi. c. 25 p. 366. *opus egregium Authoremque* eius *perdo*-*tū* appellat; Vide etiam P. R. seu P. Rob. Parsoniū in epist admonitoria libri Anglici. *A Sober reckoninge* nuncupati, qui eandem Apologiā maximis laudibus extollit.

266 Denique Adamus Blacuodæus y, & Auctor Apologiæ Protestantium pro Ecclesia Romana Anglicè conscriptæ z, hoc ipsum etiam vberius pertractant, à

quorum verbis recensendis, cum satis prolixa sint, neque ab ijs quæ ex præfatis Auctoribus iam illata sunt, multum discrepantia, ne nimium molestiæ Lectori adhibeam, in præsenti supersedebo.

267 Quoniam igitur, vt breuiter concludam, Christus Dominus, & Apostoli Sancti tam stricte fidelibus præceperunt, vt in rebus licitis tum propter iram, tum propter conscientiam Principibus etiam infidelibus obtemperarent; & cæteri deinde Sancti Patres per totos ferme mille annos eandem obedientiam Principibus etiam infidelibus à Christianis exhibendam sæpiùs inculcarunt, neque ipsorum aliqui aut verbo, aut facto contra Principum maiestatem ipsam Ecclesiam persequentium quippiam attentarunt, aut populum ad rebellionem concitarunt, tametsi satis exploratum habuerint, non defuisse tunc Christianis aut vires, aut animum tales Principes, si id per Dei legem licuisset, vel Principatu, vel vita priuandi; quique optimè prænouerant, exempla sua, atque doctrinam, vnà cum vitæ sanctimonia coniunctam firmissima vestigia in mentibus Christianorum, qui deinceps vsque ad finem mundi nasce-

tentur, fore impressura, signum profectò euidens est, opinionem hanc de deponẽdis, aut si deponi nequeant, occidendis Principibus, qui alios ad hæresim, aut infidelitatem pertrahunt, non esse *de fide certam, definitam, indubitatã, & doctrinæ Apostolicæ, planè conformem*, quicquid Philopater [a] temerè, inscitè & seditiosè affirmauerit, sed esse nouam, & à Sacræ Scripturæ sensu, à Sanctorum Apostolorum, ac veterum Patrum doctrina, & ab ipsa Ecclesiæ primitiuæ praxi longissimè discrepantem.

a Supra nu. 118.

268 Vide Ignatium in epist. ad Smyrnenses, & in epistola ad Antiochenos, Iustinũ Martyrem in oratione ad Antoninũ Pium, Tertullianum ad Scapulam, c. 2. & de Idololatria c. 15. Augustini. in Psal. 124. in illud, *Quoniam nõ derelinquet*, &c. Optatum Milleuit. lib. 3. contra Parmenian. & Hieronymum ad Tit. 3. super illud, *Admone illos Principatibus, & Potestatibus subditos esse*: qui omnes, vt complures alios omittam, absque vlla exceptione docent, principibus etiã infidelibus esse à Christianis in rebus licitis obedientiam præstandam, & huius præcepti grauissimi de deponendis principibus infidelibus, quãdo

res Christianis suppetunt, nullam omnino mentionem faciunt, quod tamen pro singulari illorum eruditione, neque ignorare potuissent; nec pro inuicta animi sui constanti, debitoque officio Pastorali illud tam alto silentio præterire proculdubio voluissent. Ex quo profectò manifestè colligi videtur nullum tale præceptum penitus reperiri, vt superiùs [b] etiam in initio deduximus.

b Nu. 6. & seq.

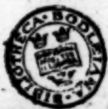
269 Sed audiamus iam quàm solidè Cardinal. Bellarminus hanc suam assertionem probet nempe non ideo Christianos non deposuisse Neronem, Diocletianum, & similes, quia deerant illis vires temporales.

" *Nam quòd alioquin*, inquit, *iure potuisset*
" *id facere, patet ex Apostolo*, 1. *Cor*. 6. *vbi*
" *iubet constitui nouos Iudices temporalium*
" *causarum, ne cogerentur Christiani causam*
" *dicere coram Iudice Christi persecutore. Si-*
" *cut enim noui iudices constitui potuerunt,*
" *ita & noui Principes, & Reges propter*
" *eandem causam, si vires adfuissent.*

270 *Debile sanè fundamentum*, & graui Theologo indignum ad conclusionem tanti ponderis, quęque effrænato populo facilem ad rebelliones viam munit, stabi-

liendam. Non enim S. Paulus eo loco iubet constitui nouos Iudices ordinarios temporalium causarum, quales sunt, qui à suprema potestate Laica legitimam potestatem coerciuam accipiunt lites in foro Seculari terminandi; sed tantùm Arbitros, qui scilicet nullam talem habentes potestatem, ex consensu tantùm partium litigantium Iudices eliguntur, & ab ipsis potestatem suam accipiunt, quorum iudicium post electionem ex compromisso subire obligantur. Et huiusmodi Iudices Arbitri, seu compromissarij, absque vlla iniuria Principi facta, à populo subiecto constitui possunt. Neque idcirco populus se subtrahit à Principis Iurisdictione, sed solùm vel causa vitandi scandali, vel pacis conseruandæ, aut simili Iudices Arbitros eligit, qui suas lites absque tanto strepitu Iudicij forensis quietiùs componant, ita tamen vt si ad tribunal Principis eos vocari contigerit, statim comparere, eiusque sententiæ stare teneantur.

271 Atque hæc Responsio desumpta est ex Glossa, cuius quoque sentẽtiam totidem planè verbis sequitur S. Thomas in commẽtarijs huius loci. *Sed illud Apostoli,*

ait Glossa, *dictum esse videtur contra illud, quod dicitur 1. Petr. 2. Subiecti estote omni creaturæ humanæ, siue Regi tanquã præcellenti siue Ducibus tanquam ab eo missis. Ad quod dicendum, quòd Apostolus non prohibet hic fideles sub Principibus infidelibus constitutos cõparêre coram eis, quando vocantur, hoc enim esset contra subiectionem, quæ Principibus debetur, sed prohibet, ne voluntarie recurrant ad Iudices infideles in illis negotijs, quæ determinari possunt per fideles*. Hæc Glossa.

272 Quin etiam ipsemet Card. Bellarminus non satis conformiter, meo iudicio, ad ea quæ hoc loco scribit, videtur inferiùs [d] hanc eãdem expositionem amplecti, qui ita inquit; *Secularia iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, hos constituite ad iudicandum. Sic non est sapiens quispiam in vobis, qui iudicare possit fratrem suum? Vbi Apostolus monet Corinthios, vt in ijs caussis in quibus non tenebantur necessariò adire tribunalia Gentium, constituerent inter se Iudicem.* Quæ Bellarmini expositio cum ea planè concordat, quam ex Glossa, & S. Thoma modò adhibuimus.

d Lib. 3. de Laicis, ca. 12.

273 Admonet igitur S. Paulus fideles eo loco, ne sint contentiones, aut iudicia

cia inter ipſos, ſed vt magis iniuriam accipiant, fraudemque patiantur; Quodſi contingat propter eorum infirmitatem inter ipſos aliquam oriri controuerſiam, apud ſeipſos eligant Iudices, qui lites ſuas componant, neque voluntariè Iudicum infidelium forum adeant, qui, dum vident Chriſtianos inter ſe diſcordes, facilem arripient occaſionem eos, quos propter fidem odio habent, contemnendi, calumniandi, & opprimendi, atque etiam ipſi à fide Chriſtiana magis auertentur.

274 Itaque non eſt bona hæc cõſequẽtia: Poſſunt fideles, ac debent ex ſententia Apoſtoli nouos Iudices arbitros conſtituere in ijs cauſis, in quibus tribunalia Gentilium adire non tenentur, ergo pari ratione nouos Principes, & Reges cõſtituere poſſunt. Nam primũ nihil derogat Principumpoteſtati, at ſecundum eſt contra ſubiectionẽ Principibus debitã: Non debent autem Chriſtiani aliquid moliri, quod debitæ Principibus etiam infidelibus ſubiectioni aduerſatur, vt iam ex gloſſa, & S. Thoma vidimus.

275 Quinimò hæc ipſa Cardin. Bellarmini expoſitio ſeipſam deſtruere vide-

tur. Quomodò enim tunc temporis vires erant Christianis constituendi nouos Iudices temporalium causarum, tametsi Principes infideles repugnarent, & non nouos reges, ac Principes, si Iudices ordinarios, & non tantùm Arbitros constituere illis præceptum esset? Nam absque dubio Principes infideles nunquam permitterent, vt Christiani, qui illis ciuiliter subiecti erant, sese ab eorum potestate in causis temporalibus subtraherent, & nouos Iudices ordinarios illis inuitis constituerent. Et propterea eædem planè vires, quæ Christianis suppetebant ad nouos Iudices temporalium causarum sibi constituendos, quantumuis Principes infideles contradicerent, etiam sufficerent, vt nouos principes illis quoque repugnantibus sibi eligerent. Atque hinc patet, quã infirma sit hæc prima probatio propositionis antecedentis, *Non licet Christianis tolerare Regem hæreticum*, &c.

276 *Ad secundam probationem illius propositionis antecedentis respondetur*, Si quis huiusmodi argumentationem rationi à Cardinale Bellarmino confectæ persimilem adduceret, non fore proculdubio ab ipso vt legitimam approbandam.

Tolerare Pontificem valde scandalosum, & conantem pertrahere alios ad sua scelera, est exponere religionem euidentissimo periculo; Qualis enim est Rector ciuitatis, tales & habitantes in ea, Ecclesiastici 10. Vnde est illud, Regis ad exemplar totus componitur orbis: At non tenentur Christiani, immò nec debent cum euidenti periculo Religionis tolerare Pontificem scandalosum, qui alios ad sua scelera pertrahere conatur. Nam quando ius diuinum, & humanum pugnant, debet seruari ius diuinum, omisso humano; de iure autem diuino est seruare legem Christi ac naturæ, & scelera non committere, de iure autem humano est, quòd hunc, aut illum habeamus Pontificem.

277 *Respondetur* secundò, Tolerare seu permittere aliquid, non esse actionem aliquam positiuam, sed puram omissionem, actusque negationem, ex qua si deinde effectus aliquis sequatur, ad hoc vt euentus securus sit omittenti etiam indirectè voluntarius, aut saltem illi ad culpã imputetur, oportet quòd omittẽs non solùm habeat potestatem impediendi euentũ, verùm etiam ad illum impediẽdum sit alioquin obligatus. Vt exẽpli causa, si quis videat nauim submergi, & cum possit impe-

dire non impedit, dummodò submersioni nullam causam positiuam adhibeat, & nullum vrgeat præceptum, quo eam impedire tenetur, non est illi submersio etiã indirectè voluntaria, neque ipse est moralis causa huiusmodi euentus, vel saltem (quod apud omnes Theologos [e] est indubitatum) ipsa submersio non magis illi vitio verti debet, quàm si illam impedire nullatenus potuisset.

e In 1. 2. q. 6. art 3. vbi Medina, Vasquez & alij.

278 Vnde vulgatum illud B. Ambrosij [f] dictum in lib. de officijs, *Quisquis pascendo seruare hominem poteras, si non pauisti, occidisti*: ita Doctores interpretantur, Si non pauisti, quando pascere debuisti, occidisti. Nam peccatum omissionis in priuatione, seu negatione actus debiti consistere omnes Theologi [g] vnanimiter profitentur.

f Habetur dist. 86. ca. Pasce.

g In 1. 2. q. 71. at. 5. vbi Medina, Vasquez & alij.

Dicimus ergo, illum, qui Regem hæreticũ pertrahentem ad hæresim tolerat, seu permittit, ex quo Religio Christiana in discrimen vocatur, non exponere Religionem periculo, nisi illud impedire per media licita & possit, & debeat: nam alioqui, si vel impedire non possit, vel per talia media impedire non teneatur, ipse non impediendo nequaquam exponit Reli-

gionem periculo. Atque ita explicata manet maior propositio.

279 *Quod attinet ad minorem*, Concedimus etiam teneri Christianos impedire Reges hæreticos, ne pertrahant alios ad hæresim, & ne periculum immineat Religioni Christianæ, quantum possunt arguendo, increpando, obsecrando cum omni patientia & doctrina, alijsque medijs licitis, atque à Deo ordinatis. Sed vt ratio Cardinalis Bellarmini valida sit, ostendere oportet seditiones, ac tumultus in Republica excitare, Reges hæreticos deponere aut occidere, si deponi non possit, esse media licita, & à Deo ordinata ad Religionem Christianam aut dilatandam, aut conseruandam.

280 At probat ille minorem, nempe non debere Christianos cum euidenti periculo Religionis tolerare Regem hæreticum, &c. argumento quoad apparentiã satis pulchro, sed propius inspicienti non rectè formato. *Nam quando*, inquit, *ius diuinum & humanum pugnant, debet seruari ius diuinum omisso humano.* Quis hoc negare audet? *De iure autẽ diuino est seruare veram fidem & reliogionẽ, quæ vna tantùm est.*

non multæ, de iure autem humano est, quòd hunc aut illum habeamus Regẽ. Et hæc quoque propositio verissima est, si rectè intelligatur, quia tamen est æquiuoca, priùs distingui debet. Nam præceptũ diuinum de seruanda vera fide & Religione, vel intelligi potest primò, vt quilibet teneatur in seipso seruare veram fidem & religionem; in quo sensu videtur Cardinalis Bellarminus accepisse *seruare veram fidem* infrà
h Nu. 301. h in quarta sua ratione principali. Et in hoc sensu propositio est verissima; sed quid deinde ex illa deduci possit, quod proposito ipsius deseruiat, penitus ignoro, neque enim ipse quidquam deducit.

281 Vel secundò, præceptum illud de seruanda vera fide & religione intelligi potest obligare quemcunque, vt non solùm in seipso, sed etiam in aliis conseruet veram fidem & religionem ex vi præcepti diuini de Deo diligendo & proximo. Et in hoc quoque sensu propositio est verissima. Sed quoniam modus ille, quo tenemur ad Deum diligendum & proximum, & eorum bonis consulendum, non adeo notus est, atque ideo in ipso Decalogo (in quo modus iste vtcunque, id est, per cõmunia quædam principia exprimitur)

omnia fermè præcepta negatiuè potiùs, quid ſcilicet non ſit faciendum, quàm affirmatiuè, quid ſit faciendum, explicantur; & præcepta etiam affirmatiua, licèt obligent ſemper, non tamen ad ſemper (vt loquuntur Theologi) ſed poſitis certis quibuſdam conditionibus, quæ non ſunt omnibus ita manifeſtæ;

282 Propterea quænam ſint conditiones illæ, quæ requiruntur ad hoc, vt præceptum iſtud affirmatiuum de ſeruanda vera fide & religione, nō ſolùm in ſeipſo, ſed etiam in alijs, ſingulos Chriſtianos obliget, ſatis obſcurum eſt, neque illas fuſiùs explicare ad præſens inſtitutum pertinet. Hoc tamen certiſſimum eſt, neminem obligari ad poſitiuè conſulendum, vel diuino honori, vel proximorum ſaluti, niſi per vias licitas, atque à Deo ordinatas. Vtrùm tamen rebelliones in Republica excitare, Regéſue Principatu, aut vita priuare, quantumuis fidem Chriſti perſequētes, ſit medium licitum, & à Deo ordinatum ad veram fidem & religionem conſeruandam, eſt quidem iam apud Cardinalem Bellarminum controuerſum, ſed adhuc ab ipſo inſufficienter probatum: Quare ſi propoſitionem illam mi-

norem velit esse ita intelligendam, vt de iure diuino sit seruare veram fidem & religionem per eiusmodi media, nempe per depositionem, aut occisionem principum, iam supponit illud, quod ab ipso esset probandum. Atque idcirco ex hac probatione non rectè concluditur, quod ipse intendebat.

283 Sed hoc vlteriùs aduertendum est, tunc ius diuinum & humanum repugnare, quando ius diuinum vnum præcipit, & idem prohibet ius humanum, vel è conuerso; aut quando ius diuinum aliquid præcipit eodem tempore, quo ius humanum aliquid incompatibile iubet faciẽdum: Tunc enim quia maioris obligationis est Dei præceptum, quàm hominis, qui diuinæ auctoritati subiectus est, *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*. Quapropter cùm seruare veram fidem & religionem sit diuinum præceptum, si princeps illud prohiberet, vel aliquid incompatibile præciperet, seruandum esset diuinum præceptum, humano prætermisso.

284 Similiter de iure diuino est, quòd principibus etiã infidelibus in rebus politicis fides, ac obedientia sit à Christianis

exhibenda. Nam tametsi de iure humano sit, quòd hic, vel ille sit Princeps, postquàm tamen iam Princeps factus fuerit, de iure diuino est, quòd ei in rebus ciuilibus obtemperem. Ideoque si aliquid moliar contra Regiam maiestatem (quod attinet ad res politicas) diuinæ ordinationi resisto, qui mihi præcipit, vt ipsi iam Principi facto, & propter iram, & propter cõscientiam in rebus licitis obediam. Vnde non minùs deuotè, quàm eleganter S. Bernardus [i] superiùs [k] etiam relatus asserit: *Si totus terrarum orbis aduersum me coniuraret, vt aliquid moliar aduersus Regiam Maiestatem, ego tamen Deum timerem, & ordinatum ab eo Regem offendere temerè non auderem. Nec enim ignoro vbi legerim, Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

i Epi. 170.
k Nu. 20.

285 Sanctus etiam Ambrosius, [l] *Iulianus*, inquit, *Imperator, quamuis esset Apostata, habuit sub se Christianos milites, quibus cùm dicebat, producite aciem pro defensione Reipublicæ, obediebant; cùm autem diceret eis, producite arma in Christianos, tunc cognoscebant imperium cœli non terræ.* Et præclarè S. Augustinus, [m] *Aliquando*, inquit, *iniusti perueniunt ad honores seculi. Cum per-*

l 11. q. 3. ca. Iulianus.
m In Psal. 124.

uenerint, & facti fuerint vel iudices, vel Reges, quia hoc facit Deus propter disciplinam populi sui, non potest fieri, nisi vt exhibeatur illis honor debitus potestati. Ordinauit enim sic Deus Ecclesiam suam, vt omnis potestas ordinata in seculo habeat honorem, & aliquando à melioribus.

286 Et post pauca: *Aliquando*, inquit, *potestates bonæ sunt, & timent Deum, aliquando non timent Deum. Iulianus extitit infidelis Imperator. Nonne extitit Apostata iniquus, idololatra? Milites Christiani seruiebant Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in cælo erat. Quando volebat, vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, Producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum æternum à Domino temporali, tamen subditi erant propter Dominum æternum Domino temporali.* Similia habent Ignatius, Iustinus Martyr, Tertullianus, & Hieronymus, quorum sententias infrà [n] referemus. Quare rectè Gregorius Tholosanus [o] *Propter peccata*, ait, *subditorum Deus plerumque dat Reges in furore suo, & permittit regnare hypocritam. Ita Christiani sub*

n No. 344.
o Lib. 26. de Repub. c. 5. nu. 24.

paganis Principibus, Arrianis hæreticis, sub Apostata Iuliano abstinuerunt ab eorum iudicio, & depositione, memores, quòd omnis anima debeat esse subdita potestatibus sublimioribus propter Deum, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Miserrimi certè omnium essent Principes, si expositi essent censuræ, & iudicio subditorum.

287 Hoc igitur vnum certissimum est, teneri Christianos iure diuino Principibus etiam infidelibus in rebus politicis obedientiam exhibere. Quòd verò sit diuinum præceptum teneri Christianos ad sese subtrahendum ab obedientia sui Principis infidelis, quando populum ad infidelitatem pertrahit, ipsumque deponendum, ne dicam vita priuandum, si aliàs deponi non possit, non probauit adhuc Card. Bellarminus, neque in sequentibus probat illud vel scripturæ sacræ, vel Ecclesiæ primitiuæ praxi, vel antiquorum Patrum doctrinæ, vel ipsi rationi naturali esse vllatenus consentaneum. Et propterea Sigebertus Gemblacensis, & Vincentius Belluacensis, vt suprà p vidimus, doctrinam hanc de Principibus etiam auctoritate Papali deponendis, quando primùm pullulare cœpit, tempore nimirum

p Nu. 2.6.

Henrici quarti, qui(vt testãtur Otho Frisingensis, Godefridus Viterbiẽsis, Iohannes Trithemius, & alij p) primus omnium Imperatorum fuit depositus, si non *hæreseos*, turpi saltem nouitatis macula aspergere non formidabant.

p Suprà nu. 62.

288 *Ad tertiam probationem,* qua Cardinalis Bellarminus ex similitudine, qua Rex, & Respublica viro, & vxori comparantur, probare contendit *posse liberari populum fidelem à iugo Regis infidelis pertrahentis ad infidelitatem, sicut coniux fidelis libera est ab obligatione manendi cum coniuge infideli, quando ipse non vult manere cum coniuge Christiana, sine iniuria fidei, quoniam non est minor potestas coniugis in coniugem, quàm Regis in subditos sed aliquantò etiam maior;*

Respondetur, In hac etiam probatione, sicut & in præcedentibus, plura confundi, quæ distinguere oportet. Atque inprimis, aliud est populum Christianum obligatũ esse, vt maneat cum Principe infideli, aut hæretico, qui alios ad suã hæresim, aut infidelitatẽ pertrahere conatur; & aliud habere auctoritatem talem suum principem, aut infidelẽ deponendi, ac alterum eligẽdi: Sicut aliud est, coniugem fidelem libe-

ram esse ab obligatione manẽdi, seu cohabitandi cum cõiuge hæretico, aut infideli; & aliud solutam esse vinculo matrimonij, ita vt alteri coniugi nubere possit.

289 Nam esto, quòd populus fidelis non teneatur manere cum principe hæretico, aut infideli, qui subditos ad suam hæresim, aut infidelitatem pertrahere conatur, non subinde sequitur, posse talem principem à populo deponi: hoc enim arguit auctoritatem quandam, eamque supremam, quæ populo subiecto, qui se tota sua auctoritate abdicauit, eamque in principem transtulit, competere non potest; illud autem ius quoddam duntaxat ad inculpatam suæ salutis tutelam, quæ alijs vijs, quàm depositione sui pincipis, nempe armis spiritualibus, quæ propria sunt Christianorum, aut saltem fugâ defendi potest. De qua re, an scilicet, & in quibus casibus liceat subditis fugam capiendo sese ab obedientia sui principis etiam hæretici, aut infidelis, absque eius licentia subtrahere, non est præsentis instituti disputare. Nam quicquid sit non inde sequitur (quod ad præsentem quæstionem spectat) penes populum esse auctoritatem principem suum infidelem,

aut hæreticum principatu priuandi.

290 Similiter esto, quòd coniunx fidelis non teneatur manere cum coniuge infideli, aut hæretico cum iniuria creatoris, vel fidei (id est, si conatur ipsam pertrahere ad infidelitatem, aut quoduis aliud peccatum mortale, vt Theologi exponunt) non tamen indè sequitur, ipsum matrimonii vinculum disrumpi, sed solum ius illud ad thorum, & mutuam cohabitationem deperdi. Nam tametsi quando vna infidelium coniugum conuertitur, altero manente in infidelitate, si infidelis conatur inducere coniugem fidelem ad infidelitatem, aut aliud peccatum mortale, possit fidelis non solùm coniugem infidelem relinquere, id est, non habitare cum illo, verùm etiam alterum sibi eligere coniugem q, atque ita ipsum matrimonij vinculum dissoluere; Secus tamen dicendum est, quando ambo coniuges fuerunt baptizati, & vnus non vult habitare cum altera absque iniuria fidei; tunc enim potest quidem vna coniunx alterum relinquere, sed matrimonium, quod quidem post consummationem est indissolubile, dissoluere, & alterū ducere coniugem priori superstite nequaquam potest.

q Ca Quāto de diuortijs.

291 [1] *Ad argumentum igitur* Cardinalis Bellarmini respondetur, Si verba illa ita intelligantur, vt sonant, nempe coniugem fidelem esse liberum ab obligatione manendi, id est, cohabitandi cum coniuge infideli, non hinc concludi, quod ipse contendit, tametsi concederemus similitudinem hanc esse alioqui conuenientem. Non enim sequitur: Coniunx fidelis libera est ab obligatione cohabitandi cum coniuge infideli, si eam à fide auertere conetur, ergo populus fidelis potest deponere suum Principem infidelem, si ipsum ad infidelitatem pertrahere nitatur: Sed si à pari argumentari velimus, ad summum hoc consequitur, ergo populus fidelis non tenetur manere cum Principe infideli in suo Regno, sed propriam patriam relinquere potest.

[1] Ca. Quãto de diuortijs, & c. ex par. 2. de conuersione coniugatorũ.

292 Si autem verba ita intelligãtur, vt coniunx fidelis in casu prædicto ab ipso matrimonij vinculo libera sit, ita vt Card. Bellarminus similitudinem illam in hoc consistere velit, quòd coniunx fidelis adeò libera est ab obligatione manendi cum coniuge infideli, vt alium etiam coniugem sibi eligere possit, ita populus fide-

lis adeò liber ſit ab obligatione manendi cum ſuo Principe infideli, vt alium Principem ſibi eligere, & conſtituere queat: Si hoc, inquam, velit, quod quidem maiorem præ ſe fert probabilitatis ſpeciem ad probandum, penes populum eſſe poteſtatem Principem ſuum infidelem deponendi.

293 *Reſpondetur*, Neque hinc intentum eius rectè concludi poſſe: Primò, quia hęc ſimilitudo nihil illi fauet, ſi ſermo ſit de Principibus baptizatis, quorum potiſſimùm causâ lis hæc de Principibus auctoritate Papali deponendis primùm excitata eſt, & de quibus etiam Card. Bellarminus loquitur in propoſitione antecedẽti, quam his tribus probationibus cõfirmare contendit. Conſtat enim coniuges baptizatos, vt ſuprà [f] diximus, non ita eſſe liberos à vinculo matrimonij, vt alios coniuges ſibi eligere poſſint, quamdiu vterque viuit, etiamſi vnus à fide deſciſcat, & alteram ad infidelitatem pertrahere conetur. Et propterea hæc ſimilitudo potiùs obeſt, quàm prodeſt ſententiæ Bellarmini, vt ſi quis ita argumentaretur.

[f] Nu. 290.

Eodem modo ſe habet Princeps ad populum ſibi ſubiectum, ſicut coniunx ad ſuam coniugem,

gem, vt Cardinalis Bellarminus hoc loco supponit, *sed non potest coniunx baptizata eligere sibi alium maritum, quamdiu ipse maritus, qui baptizatus est, viuit, tametsi ipse à fide deficiat, & illam ad suam hæresim, vel infidelitatem pertrahere conetur: ergo neque potest populus fidelis eligere, & constituere sibi alium Principem, quamdiu Princeps viuit, tametsi Princeps, qui baptizatus est, à fide deficiat, & populum à fide auocare conetur.*

294 Secundò, quia hæc similitudo non videtur esse omnino conueniens. Ratio enim quare coniunx fidelis libera est ab obligatione manendi cum coniuge infideli, quando ipse non vult manere cum illa absque iniuria fidei, non est, quia coniunx super coniugem vllam habeat auctoritatem, nam quoad hanc separationem, vxor & maritus sunt omnino pares; at si populus suum Principem deponere posset, argueret populum subiectum maiorem esse suo Principe, cùm nemo nisi à maiori iudicari, & castigari queat; & supremam potestatem coerciuam in populo subiecto residere.

Ad illud denique, quod in fine addidit

Cardinalis Bellarminus, nimirum *maiorem esse potestatem coniugis in coniugem, quàm Regis in subditos*, ex quo probat posse populum fidelem liberari à iugo Principis infidelis; quia coniunx fidelis libera est ab obligatione manendi cum coniuge infideli, &c.

Respondetur, dictum illud, si in rigore accipiatur, videri planè paradoxum, neque adeò generaliter absque maiori declaratione pronunciandum, ne morosi, & difficiles mariti maiorem potestatem super suas coniuges, quàm Regiam sibi competere præsumentes, facilem hinc ansam arripiant auctoritatis sibi debitæ limites transcendendi.

295 Potest igitur propositio illa multiplicem habere sensum, & in quocunque accipiatur, instituto Bellarmini parùm deseruit. Nam in primis potestas hæc coniugum potest dici maior, vel quia ad plura & maiora se extendit, vel quia magis alligata est subiecto, & minùs ab eo separabilis. Deinde per hanc potestatem *Vel primò* intelligitur propria potestas, quæ imperium, & superioritatem annexam habet; in quo sensu Dominus Gen. 3. subiecit mulierem potestati viri

ſui, *Sub viri*, inquit *poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui;* ratione cuius poteſtatis, *vir dicitur caput mulieris* ad Epheſ. 5. Et hæc poteſtas coniugis in coniugem non eſt maior, ſed potius multò minor, quàm poteſtas Principis in populum ſibi ſubiectũ, tum quoad extenſionem, tum quoad ſeparationem à ſuo ſubiecto.

296 Et quod attinet ad extenſionem, ſi ſermo ſit de bonis, quæ ad corpus pertinent, poteſt Princeps plura & maiora præcipere ſuis ſubditis, quàm vir vxori: & Princeps habet poteſtatem ordinariam ſubditos ſuos delinquentes pœna carceris, membrorum mutilationis, atque extremo etiam mortis ſupplicio afficiendi, quæ tamen poteſtas marito non competit. Si verò de bonis fortunæ loquamur: dicimus bona illa, quæ propria ſunt vxoris, vt Parapharnalia, id eſt, quæcunque habet mulier præter dotem, vt ſucceſſiones hæreditariæ, & legata ei vel donata, poſſe vxorem iuxta ius ciuile * vendere, alienare, aut donare abſque licentia mariti, neque ea magis eſſe ſub poteſtate viri, quàm ſint bona ſubditorum ſub poteſtate Principis, qui quamuis illorum non habeat dominium proprietatis, habet

* Cod. de pact. con. lege hac lege.

tamen illorum plenum dominium iurisdictionis, & de illis disponere potest, si id exigat Reipublicæ necessitas.

297 Si verò sermo sit de difficultate maiori separationis à subiecto, potestas Principis in populum subiectum propriè dicta ratione cuius ipse subditis actu imperare potest, & illi tenentur obedire, non est maior, quàm potestas viri in vxorem: illa etenim, vt Cardinalis Bellarminus superius [c] asseruit, à Principe infideli, inuito, separari non potest, nisi in casu quo subditos ad infidelitatem pertrahit; at hęc potestas, ratione cuius vir vxori actu imperare potest, & illa obedire tenetur, in pluribus aliis casibus à viro separari potest, nempe in iis ferè omnibus, in quibus coniuges quoad thorum, & habitationem separari possunt.

c Nu. 206.

298 *Vel secundò*, per potestatem intelligitur illa, ratione cuius S. Paulus 1. Cor. 7. dicit, *mulierē non habere corporis sui potestatem, sed virū; similiter & virum non habere corporis sui potestatem, sed mulierem*; quæ potestas nihil aliud est, quàm ius illud, quod vterque coniugum habet ad petendum, & reddendum debitum coniugale, quæque nō est maior in viro, quàm in muliere.

Et si de hac potestate loquatur Car. Bellar parum adiuuat eius sententiã, tum quia hæc potestas coniugis in cõiugem, quoad difficultatem separationis, non est maior, quàm sit potestas Regis in subditos: Nam potestas hæc coniugis in coniugem faciliùs, & in pluribus casibus separari potest, quàm possit potestas Regis in populum subiectum, vt iam suprà dictum est. Quoad extensionem verò hæ potestates commodè comparari non possunt: tum etiam quia ratione huius potestatis nec vir est Dominus mulieris, nec mulier viri, sed ambo quoad hanc potestatem sunt æquales; at præsens controuersia tantùm est de potestate imperandi, ratione cuius Princeps verum, proprium, & supremum dominatum in subditos habet.

299 *Vel tertiò denique*, per potestatem intelligitur ipsum matrimonij vinculum, quod consistit in mutua quadã obligatione, qua vir efficitur maritus vnius fœminæ, vt non possit esse alterius illa viuente, & mulier ita efficitur vxor vnius viri, vt illo viuente non possit esse alterius. Et si de hoc vinculo loquatur Card. Bellarminus, Dicimus primò, vinculum hoc non adeo, propriè dici potestatẽ, (illam potestatem

intelligendo, quæ actu imperare potest) nam licet potestas supponat vinculum, & ex eo vt plurimùm consequatur, tamen ratione ipsius vinculi præcisè, nec mulier est sub potestate viri, nec vnus corporis alterius potestatem habet, vt patet in ijs præsertim coniugibus, qui ex mutuo consensu in Religione approbata professionem emittunt, qui iuxta legem Canonicam [u] ita separantur, vt nunquam etiam ex vtriusque consensu simul cohabitare possint. Atque ita vxor soluta esse potest à potestate viri, & ab obedientia, quam illi debet, vinculo coniugij non soluto; at præsens difficultas non est de alio vinculo, quàm de vinculo potestatis & obedientiæ, quod multò maius est inter Principem & subditos, quàm inter maritum & vxorem.

[u] Cap. dudum de cõuersione cõiugatorum. Sylvester verbo Diuortium, & omnes alij.

300 Dicimus secundò, non esse maius vinculum coniugis infidelis & fidelis, quàm sit Regis infidelis & populi fidelis, sed saltem esse æquale etiam ex Pincipijs ipsius Cardinalis Bellarmini. Nam sicut coniunx fidelis libera est ab obligatione manendi cum coniuge infideli solùm in casu, quo eam ad infidelitatẽ pertrahit, ita populus fidelis liber est à iugo Regis infi-

delis solùm in casu, quo eum à fide amo- uere conatur, vt ipse Bellarminus superiùs [x] docuerat; In hoc autem argumento solùm loquitur de vinculo coniugum infidelium, non fidelium. Immò inter fideles vinculum coniugale potest quodammodò dici minus, quàm vinculũ Regale: nam coniuges fideles post matrimonium contractum, sed non consummatum possunt etiam iuxta ius Canonicum [y] quoad vinculum separari, si vxor marito etiam inuito, vel è conuerso Religionem approbatam intra duos menses à die matrimonij initi ingrediatur, atque in ea, professionem emittat; at subditi per Religionis ingressum à Principis secularis potestate non liberantur, sed eum pro supremo suo Principe in rebus ciuilibus deinceps quoque recognoscunt.

x Nu. 206

y Ca. verũ, & cap. ex publico de conuers. coniugat.

301 Tertiò denique, si ratione vinculi rectè fieret cõparatio mariti & vxoris, ad Regem & populum sibi subiectum (si de Principibus baptizatis loquamur, de quibus potissimùm præsens cõtrouersia instituitur) hæc similitudo à Cardinale Bellarmino allata plurimùm nocet suæ sentẽtię, vt superiùs [z] diximus: Nam sicut coniuges baptizati non possunt liberari à vinculo

z Nu. 293.

coniugali etiamsi alter alteram à fide auocare conetur, ita nec populus Christianus liberari potest à vinculo potestatis Principis Christiani, tametsi populum ad hæresim, vel infidelitatem pertrahere studeat.

Atque hinc patet rationes omnes Cardinalis Bellarmini, quibus probare contendit penes populum fidelem esse auctoritatem deponẽdi Principem hæreticum aut infidelem, qui alios ad suam hæresim aut infidelitatem pertrahere conatur, esse valdè insufficientes, & propterea totam hanc tertiam eius rationem, quoad singulas illius partes, esse debilissimam.

302 Quarta ratio Cardinalis Bellarm.

" *Quando Reges & Principes ad Ecclesiam*
" *veniunt, vt Christiani fiant, recipiuntur*
" *cum pacto expresso, vel tacito, vt sceptra*
" *sua subijciant Christo & polliceantur se fidẽ*
" *Christi seruaturos, & defensuros etiam sub*
" *pœna perdendi regni: ergo quando fiunt hæ-*
" *retici, aut religioni obsunt, possunt ab Eccle-*
" *sia iudicari, & etiam deponendi à Principa-*
" *tu, nec vlla eis iniuria fiet, si deponantur.*
" *Nam non est idoneus Sacramento Baptismi,*
" *qui non est paratus Christo seruire, & prop-*
ter ipsum amittere quicquid habet. Ait enim

Dominus, *Luc.* 14. Si quis venit ad me, »
& non odit Patrem, & matrem, & vxo- »
rem, & filios, adhuc autem & animam »
suam, non potest meus esse discipulus. »

Præterea Ecclesia nimis grauiter erraret »
si admitteret aliquem Regem, qui vellet im- »
pune fouere quamlibet sectam, & defen- »
dere hæreticos, ac euertere religionem. »

303 Hæc est quarta ratio Cardinalis Bellarmini, quam Matthæus Tortus supra [a] relatus tanti æstimauit, vt eam solam præ cæteris elegerit tanquam omnium potissimam, & maxime sufficientem ad auctoritatem Papalem Principes hæreticos Principatu pellendi comprobandam: cum tamen cæteris multo infirmior sit, & ex iisdem suis principiis solui possit, quibus satisfactum est rationi præcedenti, vt ex dicendis melius constabit.

[a] Nu. 58.

Respondetur igitur, Totam hanc argumentationem non habere plus virium, quam præcedentes, cum neque antecedens propositio vera sit, neque si vera esset, ex ea recte colligeretur, quod ipse deducere contendit.

Et primo, quod attinet ad propositionem antecedentem, in ea duo asseruntur:

Primùm est, Reges,& Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, recipi cum pacto expresso vel tacito, vt sceptra sua subijciant Christo, & polliceantur se fidem Christi seruaturos,& defensuros.

Secundum est,huic pacto esse annexam pœnam perdendi regni, si fidem datam violauerint.

304 *Circa primùm*: Quamuis hæretici,quando ad Ecclesiæ vnitatem redeunt, debeant iuxtà ius Canonicum [b] tum hæresim abiurare, tum scripto polliceri se deinceps fidem Catholicam seruaturos; *& si sint Comites, Barones, Rectores, & Consules ciuitatum, & aliorum locorum iuxta commotionem Episcoporum, præstito corporaliter iuramento, debent insuper promittere, quòd fideliter, & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuabunt bona fide iuxta officium, & posse suum*: Attamen, quando Reges, & Principes, aut alij quicunque primùm Christiani fiunt, & Baptismum suscipiunt, non potest vllo iure, aut ratione probari, eos ad tale pactum expressum, vel tacitum obligari, si de pacto, & promissione propriè loqui

b Cap. Ad abolēdam de hæreticis.

velimus. Nam in adultis vera fides, & contritio est sufficiens dispositio ad Baptismi gratiam consequendam, neque ex sententia Theologorum requiritur pactum aliquod, aut promissio, quam pactum includit, vt Baptismus ritè suscipiatur. Multò minùs ab Infantibus tale pactum exigi potest.

305 Et quamuis Sacerdos baptizandum interroget An abrenunciet Sathanæ, & omnibus pompis eius? & ipse, aut Patrini vice eius, respondeant, Abrenuncio: sub hac tamen verborum formula, non pactum aliquod, aut promissio, sed nudum tantùm propositum, quod multùm à promissione differt, continetur: vt sensus sit, An abrenuncias Sathanæ, & omnibus pompis eius? id est, An propositum firmum, atque intentionem deliberatam habes Sathanæ nuncium remittendi, & nullis eius operibus communicandi? & ipse Respondes, abrenuncio, id est, talem animi intentionem, & tale propositum iam teneo. Qua locutione clarũ est, non promissionem aliquam, sed propositum duntaxat significari.

306 Promissio enim, & propositum ita inter se distinguuntur, quòd propositũ

latiùs pateat, quàm promissio; siquidem omnis promissio propositum quoddam est non tamen viciſſim omne propositum est, promissio, * quia propositum in sola voluntatis actione perficitur, & nihil aliud est, quàm constás quædam intentio voluntatis aliquid faciendi, vel cauendi, quæ intentio nullam obligationem inducit: sed promissio præter dictam intentionem superaddit iudicium rationis, seu affirmationem, aut negationem intellectus, quo se obligat ad illud faciendum, quod apud animum proponit suum. Atque ita qui promissum non seruat, mendax dicitur, quia non adimplet facto, quod mentis verbo faciendum decreuit, sed qui propositum mutat, non mentitur, quia nulli mentis actioni contradicit, *mentiri enim est contra mentem irę.*

* Thomas 2. 2. q. 88. ar. 1. & omnes Theol. tractantes de voto. Vide Sayrum in Claue Regia lib. 6. cap. 1.

Quòd si fortasse aliqui Reges, quando ad Christi fidem conuersi sacro Baptismatis fonte tincti fuerint, maioris deuotionis ergò talem promissionem fecerint, non debet vnius, vel alterius exemplum pro regula generali cæteris assignari.

307 Verùm, si Card. Bellarminus propositionem suam conuertisset, atque dixisset, Quando Christiani ad Rempub.

politicam veniunt, vt Reges, ac Principes fiant, atque Regali diademate coronentur, recipiuntur cum pacto expresso, vel tacito, vt fidem Christi tueantur, & polliceantur se Christi fidem seruaturos, & defensuros, cum maiori profectò probabilitatis specie locutus fuisset. Nam Imperator Romanus, antequã coronetur, præstito iureiurando pollicetur, se Romanam Ecclesiam defensurum, & protecturum: c Et forsan apud alias etiam nationes vetus consuetudo inoluit, vt Principes Catholici, quando primùm consuetis Regni ritibus initiantur, & Regali diademate coronantur, spondeant, ac iurent se Ecclesiam Catholicam protecturos esse. Cęterùm quod talis promissio (si promissio propriè accipiatur) à Principibus baptizatis exigi debeat, cum ad effectum Baptismi consequendum nequaquam sit necessaria, non satis firmiter à Card. Bellarmino commonstratur.

c Clementina prima de Iureiurando.

308 Et licèt interdum apud antiquos Patres scriptũ reperiamus, inter baptizatum, & Christum, seu Ecclesiam Christi sponsam, iniri pactum cum promissione; Vnde Vrbanus primus, d *Hortamur*, inquit, *Vt sponsionem, quam Domino in Baptismo fe-*

d In Epist. decretali, cap. 6.

e Lib. 1. de Sacram. c. 2 *eistis, firmiter teneatis*; & S. Ambrosius e; *Vbi*, inquit, *promiseris, considera, vel quibus promiseris, chirographum tenetur non in terra, sed in cœlo.* Sanctus etiam Isidorus f

f Lib. 2. de officiis Ec. cap. 24. duplicem dicit intercedere pactionem, *alteram renunciationis Diaboli, & pomparum eius, alteram in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum*: Attamen, vt recte

g. Tom. 1. in 3. part. q. 71. ar. 1. aduertit Franciscus Suarez g, hæc pactio, sponsio, & promissio *non est intelligenda de proprio voto, seu promissione Deo facta, sed de obligatione, quam ipsamet professio Christianæ Religionis, quæ in Baptismo fit, inducit ratione diuinæ legis à Christo latæ, & potestatis Ecclesiæ suæ concessa.*

309. Quin & ipse Cardinalis Bellarminus h

h Lib. 2. de monachis cap. 19. tametsi dicat, *in Baptismo omnes Christianos promittere, se legem Dei seruaturos, atque ex eo tempore abrenunciare Diabolo, & pompis eius, id enim & ritus Baptismi testatur, & Patres apertissimè docent*, tamen asserit, *eam promissionem nihil aliud esse, quàm testificationem quandam, & acceptationem obligationis, quam lex Dei secum affert.* Et propterea non est ex mente ipsius propriè votum, aut promissio Deo, vel Ecclesiæ facta, propria enim promissio ex se vim habet obligãdi, at promissio illa, quæ in Baptismo

fit, non habet peculiarem vim obligandi, neque enim fideles, dum baptizantur, *vllam aliam intentionem aut explicitam, aut implicitam se obligandi habere tenentur, nisi quantum ex ipsis Dei legibus obligantur*, vt Card. Bellarminus docet eo loco. Et propterea in fine capitis[i] ait, *Christianos baptizatos cogi ab Ecclesia, vt seruent legem Christi, non tam ex eorum promissione, quàm ex eo, quòd per Baptismum facti sunt membra, & filij Ecclesiæ, omne enim membrum subiectum esse debet capiti, & omnis filius parenti iure naturæ subijcitur.* in. quarto.

310 Sed esto, concedamus disputationis gratiâ, quod Card. Bellarminus verum esse frustrà contendit, nempe Reges, ac Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, pacisci, id est, proprium pactum inire cum Ecclesia de fide Catholica seruanda, & protegenda, quo tamem testimonio, quaue ratione verisimili probari potest illud aliud pactum de perdendo Regno, si promissis non steterint? Nam pactum expressum inter Principes baptizandos & Ecclesiam de perdendo Regno initum, apud neminem (solo Card. Bellarmino excepto) scriptum reperi, neque in vlla

auctoritate, aut ratione fundatur. At verò pactum tacitum de Regno perdendo ex duobus duntaxat, quantum conijcere valeo, colligi potest, nimirum vel ex ipsa contritione, quæ ad Baptismum disponit, ex qua ipse Bellarminus in probatione huius rationis, *Nam nō est idoneus*, &c. illud colligere videtur; vel ex ipsa promissione de vera fide seruanda, & defendenda Ecclesia Catholica, quam promissionem in Principibus baptizandis interuenire dicit quidem, sed non probat Cardinalis Bellarminus, vt paulò post videbimus.

311 Et primò ex natura contritionis colligi non potest illud pactum implicitū de regno deperdendo. Nam tametsi vt aliquis sit verè cōtritus, teneatur in animi præparatione vel expressè vel tacitè seu virtute omnia regna mundi contemnere, ipsamque vitam potiùs amittere, quàm peccatum aliquod lethale committere, quia hoc ipso fit Dei inimicus, & amittit ius ad regnum cœlorum, atque dignus est vt gehennæ incendijs in perpetuū crucietur, & hoc ad perfectam contritionem satis esse (præsupposita detestatione peccatorum, vt sunt offensa Dei summè dilecti) docent

docent Theologi*; Totum tamen hoc in solo proposito non peccandi in futurum, absque vlla cõparatione expressa de hoc vel illo perdendo, plenè perficitur, neque præter tale propositum vlla alia promissio requiritur vt tradunt Theologi de contritione tractantes. *Vide Suarez tom. 4. disp. 4.

312 Immò *neque formalis comparatio inter culpam & pœnam*, vt optimè scribit Franciscus Suarez k *ad perfectam contritionem aut est necessaria, aut semper vtilis, aut hominibus nouiter conuersis proponenda, quando præsertim fit comparatio in specie cum aliquo malo sensibili, vt est mors propria, aut vxoris, amißio liberorum, bonorum omnium deperditio, &c. quia homines regulariter loquendo multùm mouentur ab his sensibilibus, & ideo verendum est, ne dum hæc comparationes illis formaliter proponuntur, in nouo periculo peccandi constituantur. Ideoque rectè Nauarrus in Summa, cap. 1. nu. 37. ait, nec Scripturam, nec Concilia, aut sanctos Patres à nobis exigere illas comparationes paucißimis cognitas, & paucissimis vsitatas.* Hæc Suarez. Quapropter iuxta hanc doctrinam non esset laudandus, qui ad hoc, vt Princeps baptizandus verum contritionis actum eliceret, ipsum

k Tom. 4. disp. 3. sect. 10.

interrogaret, num potiùs Regno priuari, quàm Deum, aut Ecclesiam offendere paratus esset. Et multò minùs pactum aliquod, aut promissionē de Regno deperdendo à Principe baptizādo exigere licet. Atque ita patet pactum hoc implicitum de Regno amittendo ex natura contritionis deduci non posse.

313 Sed nec secundò colligi potest ex vi ipsius promissionis de seruanda vera fide, & tuenda Ecclesia Catholica (si ad talem promissionem Principes baptizandi obligati essent) tum quia ipse Cardinalis Bellarminus satis apertè indicat hoc loco tale pactum de regno perdendo non necessariò consequi ipsam promissionem de fide Catholica tuenda, dum ait, Principes recipi cum pacto expresso vel tacito, vt sceptra sua subijciant Christo, & polliceantur se fidem Christi seruaturos & defensuros, *etiam sub pœna perdēdi regni*: vbi per hanc clausulam *etiam sub pœna perdendi regni* insinuat pœnam hanc ex priori tantùm promissione non necessariò consequi; tum potissimùm quia tametsi concedamus illum, qui cum alio paciscitur de re aliqua, tacitè etiā pacisci de pœnis ordinarijs subeundis,

quæ promiſſioni violatæ ſunt annexæ; & ita qui præſtito iureiurando ſtipulatur de depoſito, exempli cauſa, cuſtodiendo, implicitum etiam pactum ineat, quòd ſi iuramentum violat, pœnis illis ſubiectus erit, quæ ordinariè pro tali periurio ex legum præſcripto infligi ſolent; de pœnis tamen extraordinarijs non eſt ſimiliter philoſophandum, niſi in tali pacto pœna illa extraordinaria ſit expreſsè nominata. Vnde licèt conſideremus Reges & Principes, quando ad Eccleſiam veniunt, vt Chriſtiani fiant, recipi cum pacto ſaltem tacito, vt ſceptra ſua ſubijciant Chriſto, & polliceantur ſe fidem Chriſti ſeruaturos, & defenſuros, ſub pœna cœleſtis Regni deperdendi, non tamen ſequitur talem promiſſionem de fide Catholica ſeruanda, & protegenda continere pactum implicitum de pœna Regni temporalis amittendi, quia amiſſio Regni cœleſtis eſt pœna ordinaria iure diuino impoſita Chriſtianæ fidei deſertoribus, niſi reſipuerint; at amiſſio Regni terreni eſt pœna extraordinaria, neque per legem diuinam aut humanam pro hæreſis crimine Principibus conſtituta, & propterea vt talis pœna ex vi pacti incurri debeat, in ipſo 314

pacto oportet esse exprimendum.

315 Quòd si quis dicat, non solùm bonorum omnium deperditionem, verùm etiam mortem temporalem esse pœnam ordinariam hæreticorum à lege[l] taxatam, & propterea qui paciscitur de fide Catholica seruanda, pactionē etiam implicitam facit de amissione bonorum, & consequenter Regni terreni, atque de ipsa quoque capitis pœna subeunda, si in hæresim labatur.

l Cod. de hæret. leg. Manichæos leg. Quicunque eo titulo, & leg. vltimū supplicium, ff. De pœnis.

Responsio est facilis, has leges non obligare Principes quoad vim coërcentem, sed solùm subditos. Principes enim legibus soluti sunt[m] tuti Imperij potestate, id est, si delinquant, à solo Deo puniuntur, pœnis, subintellige, temporalibus, vt superiùs[n] ex sanctis Patribus ostensum est.

m Glossa in verbo ab omnibus de constitut. cap. Canonum.

n Nu. 5. & seq.

316 Neque obstat, quòd lege Canonica[o] sancitum sit bona hæreticorum confiscanda esse. Nam præterquam quòd Principes in pœnalibus sub clausulis generalibus comprehendi non solent; Respondet Ioannes Parisiensis ex Cardinali Hostiensi, vt inferiùs[p] videbimus, decretum illud factum fuisse ex assensu Imperatoris, qui tunc Paduæ præsens con-

o Ca. Verg. extra de hæreticis.

p Nu. 454.

ſenſit; & propterea nec Imperatorem, nec alios Principes abſolutos quoad vim coercentem obligare poterat.

Atque hinc patet; quàm debilis ſit hæc antecedens propoſitio quoad vtramque eius partem, cum neque verum ſit, quod Principes, quando ad Eccleſiam veniunt, vt Chriſtiani fiant, recipiantur cum pacto etiam tacito ſe fidem Chriſti ſeruaturos & defenſuros, neque etiam tametſi tale quid pollicerentur, promiſſio illa facta ſit ſub pœna perdendi Regni, ſi eam non ſeruauerint.

317 Et quamuis hæc propoſitio antecedens quoad vtramque eius partem vera eſſet, non tamen inde rectè deduci poteſt, quod Cardinalis Bellarminus concludere vellet, videlicet, *Ergo quando Principes fiunt hæretici, aut religioni obſunt, poſſunt ab Eccleſia iudicari, atque etiam deponi à Principatu, nec vlla eis fiet iniuria, ſi deponantur.*

Non enim melior eſt prædicta conſequentia, quam iſtæ, quæ ſequuntur. *Quando aliqui ad Eccleſiam veniunt, vt Chriſtiani fiant, recipiuntur cum pacto expreſſo, vel tacito, vt ſe, ac ſua ſubijciant Chriſto, & polliceantur ſe fidem Chriſti ſeruaturos & defenſuros,*

etiam sub pœna vitæ temporalis, simul & æternæ amittendæ; ergo quando fiunt hæretici, aut religioni obsunt, possunt ab Ecclesia iudicari, atque etiam vita temporali, ac æterna priuari, nec vlla eis iniuria fiet, si talis contra eos sententia ab Ecclesia feratur.

318 Magna profectò eis fieret iniuria, cum ad Ecclesiam non spectet ferre sententiam in causa mortis, sed hoc iudicium, si de morte temporali loquamur, ad forum Principum Secularium spectat, sicut etiam ad Dei tribunal pertinet post hanc vitam morti æternæ hæreticos adiudicare. Pari modo dicimus esse quidem penes Ecclesiam potestatem iudicandi Principes hæreticos, quod attinet ad pœnas Ecclesiasticas: at potestas iudicandi quoad pœnas ciuiles, qualis est Principum depositio, Ecclesiasticæ auctoritatis limites excedit. Vide etiam quæ superius q diximus in solutione tertiæ rationis, ex quibus huius consequentiæ imbecillitas clarius innotescit.

q Nu. 120. & seq.

319. Sed probat Cardinalis Bellarminus suum argumentum duabus rationibus adeò imbecillis, vt vix vlla prorsus solutione indigeant.

Prima probatio est: *Nã non est idoneus* »
sacramento Baptismi, qui non est paratus »
Christo seruire, & propter ipsum amittere »
quicquid habet; Ait enim Dominus, Luc. »
14. *Si quis venit ad me, & non odit pa-* »
trem, & matrem, & vxorem, & filios, »
adhuc autem & animam suam, non potest »
meus esse discipulus. »

Hæc ratio, cum agat de præparatione necessaria ad Baptismum, propositionem antecedentem confirmare videtur. Sed profectò non video, quomodo Cardinalis Bellarminus ex hac propositione, quę proculdubiò est verissima, propositionem antecedentem corroborare possit, nisi pactum & promissionem cum proposito confundere velit, quæ tamen ab omnibus doctis distinguuntur, vt superiùs [r] diximus. Nam antecedens propositio disertis verbis agit de promissione, & pacto expresso, vel tacito, de fide Christi seruanda, & defendenda etiam sub pœna perdendi regni: At hęc propositio planè loquitur de proposito: Non est, inquit, idoneus Sacramento Baptismi, qui non est *paratus*, id est, *apud animum suum proponit*, Christo seruire, propter ipsum omnia relinquere, quæ habet. Quomodo

r Nu. 306. 320

igitur ex eo, quod quiſpiam quoad interiorem animi præparationem paratus eſſe debet omnia pro Chriſto relinquere, vt idoneus ſit Sacramento Baptiſmi, rectè concluditur, Ergo pollicetur, & expreſsè, vel tacitè paciſcitur de Chriſto inſeruiendo, etiam ſub pœna omnia amittendi, niſi promiſſionem à propoſito diſtinguere nolit?

321 Illud verò quod adducitur ex Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem*, &c. nullum pactum aut promiſſionem inuoluit, ſed ſolùm confirmat id, quod de propoſito diximus; vt ſenſus ſit, Qui vult ſequi Chriſtum, debet quoad animi præparationem potiùs patrem, matrem, vxorem, & omnia relinquere quàm Chriſtum. Quinimò expreſſiſſimis verbis hoc idem alibi [f] docet Cardinalis Bellarminus, vbi ſummatim repetens argumenta ſua hìc allata ad probandum penes Pontificem eſſe auctoritatem regna atque imperia transferendi, ſi Eccleſiæ neceſſitas id poſtulauerit, poſtquam hunc textum ſacræ Scripturæ allegaſſet, « ita inquit: *Quæ loca, vt S. Auguſtinus re-* « *ctè exponit in epiſt. 5. ad Marcellinum, ſic* « *intelligenda ſunt, vt is non poſſit eſſe Chriſti*

[f] Lib. 1. de tranſlat. Imperij Rom. c. 12.

discipulus, qui non est paratus carere potius »
vxore, liberis, parentibus, opibus, honori- »
bus, atque ipsa etiam vita, quàm vt Chris- »
tum offendat: Cum igitur textus iste sacræ Scripturæ iuxta expositionem Cardinalis Bellar. de odio patris, matris, &c. quoad animi præparationem, seu propositum intelligatur, nihil prorsùs conducit ad propositionem antecedentem confirmandam, quæ de promissione, & pacto disertè loquitur.

322 Secunda Probatio est, *Præterea Ecclesia nimis grauiter erraret, si admitteret aliquem Regem, qui vellet impunè fouere quamlibet sectam, & defendere hæreticos, & euertere religionem.*

Verùm, quid ex hac propositione quæ verissima est, deduci possit ad propositionem antecedentem stabiliendam, capere non valeo. Nam si ad formam syllogisticam eā reducere velimus, hæc videtur esse eius probatio. *Nimis grauiter erraret Ecclesia, si admitteret* ad Baptismū (vt reor) *aliquem Regem, qui vellet impunè fouere quamlibet sectam, &c. sed nisi Reges, & Principes, quando ad Ecclesiam veniunt, reciperentur cum pacto expresso, vel tacito, vt sceptra sua subijciant Christo, & polliceantur se fidem*

Christi seruaturos, & defensuros etiam sub pœna perdendi Regni, Ecclesia admitteret Reges, qui vellent impunè fouere quamlibet sectam, & euertere Religionem; ergo non debet Ecclesia nisi eam grauiter errare velimus, admittere Reges, &c. Quæ quidem argumētatio quàm insufficiens sit, quiuis vel mediocriter doctus statim perspicere potest, cum minor propositio sit apertè falsa, vt ex se satis constat, atque ex supradictis est etiam manifestum. Neque exi-
323 stimo locutum esse Card. Bellarminum de admissione Regis Christiani ad Regnum; nam præterquàm quod illud à re hîc instituta esset planè alienum, vt ex toto eius discursu in hac ratione manifestò colligitur, satis perspicuum est, non pertinere ad Ecclesiam, sed ad Remp. ciuilem Reges Christianos ad Regnum temporale *admittere*.

Si Card. Bellarminus in illo verbo *admittere*, primam tantùm syllabam cōmutasset, existimassem eum rationē hanc attulisse, non tam ad probādam propositionem antecedentem quā ad consequentem corroborandā, quę erat, *Ergo Principes hæretici possūt ab Ecclesia iudicari, & etiam à Principatu deponi, nec vlla eis iniuria*

fiet, *si deponantur*, quia alioquin Ecclesia nimis grauiter erraret, si *permitteret*, non dico admitteret, aliquem Regem, qui vellet impunè fouere quamlibet sectam, &c. Sed de huiusmodi etiam ratiocinatione satis multa diximus superiùs[t] in solutione secundæ, & tertiæ rationis. Atque in illo vocabulo *impunè* subdola latet æquiuocatio, vt suprà[u] etiam diximus, quasi verò alia pœna non possit ab Ecclesia principibus hæreticis infligi præter depositionem à regno. Scio Card. Bellarminum benè meminisse illius, quod alibi * ex S. Augustino docuerat, nimirum Excommunicationem Ecclesiasticam esse pœnam maiorem quàm sit mors temporalis, & consequenter, quàm sit depositio à Regno temporali. Hoc igitur puniendi genere, cum sit Ecclesiasticæ potestatis proprium, vti potest Summus Pontifex, absque eò quòd potestatis politicæ fines inuadat.

t Nu. 183. & seq. 220. & seq.

324

u Nu. 183. &seq.

* Lib. 3. de Laicis. cap 21.

Vides itaque quàm infirma sit tota hæc quarta ratio Card. Bellarmini, cum neq; vera sumat in antecedenti, neque rectam construat consequentiam, neque etiam rationibus, quas deinde affert, aliquid rectè deducat, quod ipsius propositio deser-

uiat. Hac igitur ratione penitùs euersa, quæ tamen à Matthæo Torto, vt suprà [a] vidimus, in tanto precio habetur, ad quintam, & postremam eius rationem accedamus.

a Nu. 58.

" 325 *Quinta ratio Card. Bellarmini.*

" *Cum Petro dictũ est, Pasce oues meas, Ioh.* " *vltimo, data est illi facultas omnis, quæ est* " *Pastori necessaria ad gregem tuendum: At* " *Pastori necessaria est potestas triplex, nimi-* " *rũ vna circa lupos, vt eos arceat omni ratio-* " *ne qua poterit; altera circa arietes, vt si quã-* " *do cornibus lædãt gregẽ, poßit eos recludere,* " *& prohibere, ne gregem vlteriùs præcedãt;* " *tertia circa oues reliquas vt singulis tribuat* " *conuenientia pabula: ergo hanc triplicem* " *potestatem habet Summus Pontifex.*

" 326 *Ergo tria ducuntur argumenta ex* " *hoc loco: Primum sit; Lupi, qui Ecclesiam* " *domini vastãt hæretici sunt, vt patet ex illo* " *Math. 7.* Attẽdite à falsis prophetis, *&c.* " *Si ergo princeps aliquis ex oue, aut ariete fiat* " *lupꝰ, id est, ex Christiano fiat hæreticus, pote-* " *rit Pastor Ecclesiæ eum arcere per excõmu-* " *nicationem, & simul iubere populo ne eum* " *sequantur, & proinde priuare eum dominio* " *in subditos,*

" 327 *Alterum verò sit: Potest Pastor*

arietes fur ipsos destruẽtes ouile separare, & recludere, Princeps autẽ est aries furiosus destruens ouile, quãdo est Catholicus fide, sed adeò malus, vt multũ obsit religioni, & Ecclesiæ, vt si Episcopatus vẽdat, Ecclesias diripiat, &c. ergo poterit Pastor Ecclesiæ eum recludere, & redigere in ordinem ouium. »

328 *Tertium argumentum est; Potest Pastor, ac debet omnes oues ita pascere, vt eis conuenit, ergo potest, ac debet Pontifex omnibus Christianis ea iubere atque ad ea cogere, ad quæ quilibet eorum secundum suum statum tenetur, id est, singulos cogere, vt eo modo Deo seruiant, quo secundum statum suum debent; debent autem Reges Deo seruire, defendendo Ecclesiam, puniendo hæreticos, & schismaticos, vt Augustinus docet in epist. 50. ad Bonifacium, Leo Epist. 75. ad Leonem Augustum, & Gregorius lib. 2 epist. 61. ad Mauritium; ergo potest, ac debet Regibus iubere, vt hoc faciant, & nisi fecerint, etiam cogere per Excommunicationem, aliasque cõmodas rationes.*

329 Hæc est quinta, & vltima ratio Card. Bellarmini, in qua ipse magis ingeniose, quàm solidè ex pastoris officio probare contendit penes Pontificem esse au-

ctoritatẽ Principes hæreticos deponendi. Immo hac ipsa ratione, qua ille probat, posse Pontificem Principes propter hæresim suis Principatibus pellere, plus probari videtur, quàm ipse forsan expressis verbis libenter fateri velit, (quamuis ex eius doctrina de Principum depositione necessaria consecutione colligatur, vt superiùs y dictum est) nempè Pontificem habere potestatem Reges & Principes non solùm ob crimen hæresis, sed etiam propter alia quæcunque scelera, quæ extremo supplicio digna sunt (si præsertim Ecclesiæ monitionem audire noluerint) non tantùm dominatu, verùm etiam vita priuandi; & quod maius est, posse Pontificẽ cuilibet priuato licentiam impertiri, vt tales Principes propter eiusmodi scelera, quæ spiritualem Ecclesiæ pacem perturbant, & animarum saluti damnum afferunt etiam per insidias interficiat, si alioqui deponi non queant.

y Nu. 45. & seq.

330 Quæ doctrina, si vera est, quàm lubrica, ac planè misera, innumerisque periculis atque cruentarum insidiarum suspicionibus exposita sit Principum, præsertim illorum cõditio, qui non eo modo viuunt, quo secundùm statũ suum tenẽtur,

æquis rerum æstimatoribus iudicandum relinquo.

Verum, si discrimen inter Pastorem spiritualem, & temporalem, hominum, & pecudum diligentibus aduertamus, tota hæc ratio Cardinalis Bellarmini funditus corruit, & prædicta incommoda nullo labore deuitantur, etiam iuxta ipsius principia in superioribus sæpius allata. Sicut enim Pastor, seu Princeps temporalis habet pro suo fine pacem temporalem, & Pastor spiritualis æternam animarum salutem, ita vterque tum potestates, tum instrumenta proportionata ad hos fines, & consequendos, & conseruandos habere debet.

331 Hæc igitur ratio Card. Bellarmini non multùm reipsa discrepat à secunda sua ratione superius z cõmemorata, nisi quia ibi comparat Ecclesiam Regno, seu Reipublicæ benè institutæ vt inde probet Summum Pontificem huius Reipublicæ spiritualis Principem habere Potestatem deponẽdi Principes hæreticos, qui Ecclesiam, & veram Religionem euertere student, hic verò Ecclesiam confert cũ ouiaria optimè gubernata vt hinc demonstret penes Pastorem eius esse omnem potesta- z Nu. 173.

tem necessariam ad suum gregem tuendum, & consequenter ad Principes hæreticos, qui tanquam lupi, gregem deuastare nituntur, omni ratione, qua poterit, coërcendos. Quapropter eadem pene Responsio, quam ibi ad illam rationem dissoluendam adhibuimus, huic etiam satisfaciendo accommodari potest.

332 Nam siue Ecclesia conferatur cum Regno benè instituto, siue cum familia rectè gubernata, siue cum castrorum acie ordinata, siue cum naui in medio mari fluctibus agitata, siue cum ouiaria optimè custodita, siue alio quouis modo comparetur, tota potestas Rectoris ipsius, siue Rex, siue Pater famillias, siue Dux, siue Nauarcus, siue Pastor, aut alio quouis nomine nuncupetur, spiritualis est, & ex fine, qui spiritualis est, nempe animarum salute peti debet. Neque potestas qua Princeps spiritualis regit Rempub. distincta est ab ea, qua Pastor spiritualis custodit gregem suum, sed eadem prorsus potestas est, quamuis per diuersas similitudines explicetur. Vt enim rectè ait Cardinalis Bellarminus [a], *Illud quod in ædificio est fundamentum est in corpore caput, in ciuitate Rector, Rex in Regno*

Pater-

[a] Lib. 1. de Rom. pôt. cap. 10

Paterfamilias in domo; possumus etiam adiungere, Dux in exercitu, Nauarchus in naui, & Pastor in grege..

333 Quocirca sicut ibi diximus, Ecclesiam esse Rempublicam perfectam in suo genere, & habere omnem potestatẽ spiritualem, necessariam, & sufficientem ad suum finem consequendum, quantũ est ex parte ipsius potestatis, non tamen propterea vel habere potestatem ea omnia ponendi aut remouendi, quæ executionem ipsius potestatis, id est, vt animæ actu saluentur, adiuuant, aut impediunt; vel etiam idcircò habere auctoritatẽ Reges propter hæresim aut infidelitatem deponendi, vel aliquos vita priuandi, cũ hæc potestas temporalis sit, & Reipublicæ ciuili, non Ecclesiasticæ propria: Ita modò asserimus Ecclesiam rectè cõparari ouiarię optimè custoditę, & cum Petro dictum est Ioh. vltimo, *Pasce oues meas*, datam esse illi facultatem omnem, quæ Pastori spirituali necessaria est ad gregẽ Domini tuendum, quantum est ex parte ipsius facultatis, neque idcirco habere facultatem ea omnia ponendi aut tollendi, quæ ad hoc, vt facultas in actum suum exeat, necessariò requiruntur: alioquin

nulla ouis absque Pastoris negligentia perire posset, si penes eum esset potestas omnes & singulas ad salutem æternam actu perducendi: neque etiam propterea habere omnem potestatem lupos, id est, hæreticos arcendi, sed tantùm spiritualem. Cùm igitur duæ tantùm sint supremę potestates, quibus mũdus hic regitur actibus proprijs, & dignitatibus distinctæ, auctoritas nempè sacra Pontificum seu spiritualis, & regalis potestas seu temporalis (vt in initio diximus) immeritò sanè Cardinalis Bellarminus in hac sua ratione vtriusque potestatis actiones cõfundit, & ab vna in alteram artificiosè transilit.

335 Sed priusquàm tria hæc eius argumenta ex officio Pastorali desumpta speciatim soluamus, quorum tamen solutio iam ex supradictis satis cõstat, *Obseruandum est primò* discrimen inter lupos, arietes, & oues rationales, atque rationis expertes; ex quo nascitur, vt Pastor pecudum, & Pastor hominum, spiritualis & temporalis non sint eadem planè ratione adinuicem cõparandi. Lupus enim qui animal brutum est, nequaquam fuit ouis neque esse potest, & licitè occidi potest

non ſolùm à Paſtore, verùm etiam absq; Paſtoris licentia à quocunque priuato, cui cura ouium non eſt cõmiſſa; At Princeps hæreticus, qui lupo aſſimilatur, tum erat ouis aliquando, tum denuò eſſe poteſt, neque à quocunque priuato abſque Paſtoris licentia interimi poteſt. Immò neque vllus, vt opinor, admittet poſſe Paſtorem ſpiritualem priuatis hominibus licentiam concedere, vt talem lupum, qua poſſint arte, aut ſtratagemate occidant, quamuis, vt ſuprà [b] diximus, illud ex hac doctrina de Principum depoſitione manifeſtè ſequatur.

b Nu. 45. & ſeq.

336 Deinde arietes irrationales ita ſunt de grege, vt in omnibus Paſtōris regimini ſubijciantur, neque ipſi alterius gregis ſunt Paſtores deſignati; at verò arietes rationales, quales iuxta Cardinalẽ Bellarminũ ſunt Principes temporales, tametſi quoad aliqua, nempe ſpiritualia, Paſtori ſpirituali ſubdantur, quoad tẽporalia tamen ſunt etiã ipſi abſoluti Domini, & Paſtorem ſpiritualem, vt ſuperiorem non recognoſcunt, ſed & ipſi alteri' gregis, nempe Status politici ſunt à Deo Paſtores conſtituti. Vnde 1. Paralip. 11. dicitur de Dauide Rege, *Tu paſces populũ*

meum Israel, & tu eris Princeps super eum. Et Isa. 44. dicit Dominus de Cyro Rege, *Qui dico Cyro, Pastor meus es.*

337 Denique oues rationis expertes nulla prorsus habent arma, quibus vel lupo noceant, vel se ab eius incursu tueantur, at oues spirituales habent arma spiritualia, quibus cum gregis Dominici hoste fortiter pugnent, & ab eius insidijs incolumes se seruent, immò neque ab ipso, nisi volentes, lædi possunt. Quo fit, vt in Pastore spirituali non sit necessaria tanta potestas ad lupos arcendos solū propter spiritualem gregis Dominici salutē, quanta necessaria est Pastori pecudum ad oues inermes à crudelitate lupi liberandas, cum oues spirituales plurima habeant arma, quibus omnes inimicorū suorum impetus, insidiasque vitare possunt. Sed attende qualia armorum genera ouibus Christi assignet S. Paulus 2. Cor. 10. *In carne,* inquit, *ambulantes non secundum carnem militamus. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum.* Et ad Ephes. 6. *Induite,* inquit, *vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli, quoniam nō est nobis colluctatio aduersus carnem & san-*

guinem, sed aduersus Principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Propterea accipite armaturam Dei, vt poßitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo poßitis omnia tela nequißimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, &c. Vnde Glossa super hunc locum, *Induite*, inquit, *vos armaturam Dei, id est, virtutibus, quæ sunt arma militum Christi.*

339 *Secundò obseruandum est*, duplex reperiri genus Pastorum, vnũ eorum, qui solùm sunt pastores ouium, alterum, qui & ouium Pastores, & simul Domini sunt. Inter hos illud est discrimen, quòd Pastores secundi generis plenum habeant dominium & potestatem quasi illimitatam super gregem, adeo, vt si oues vel à grege errantes, vel scabie inquinatas, aut alio quouis modo gregi molestas repererint, possint illas aut recludere, aut si

magis placuerit, etiam mactare; hæc tamen potestas non illis competit, quà Pastores sunt, sed quà ouium sunt Domini. At Pastoribus primi generis est quidem cura ouium concredita, sed angustioribus terminis limitata. Nam & gregem pascendi cura illis quidē ex officio incumbit, adeoque munus illorum est cōuenienti pabulo omnibus prouidere; si à grege deuiauerint, voce, baculo, canibus ad gregem reuocare; si scabie, aut alia contagione conspersæ fuerint, eas à reliquis separare, & remedium opportunum quātocyùs adhibere: Denique à luporum, omniumque ferarum incursibus in quantum possunt, ac debent, eas incolumes seruare. Veruntamen neque oues erraticas, aut morbo infectas, aut alio modo gregi infestas Domino non consulto, interficere vllatenus illis licet, cùm solùm Pastores ouium, & non Domini existant. Quando itaque Summus Pontifex, cui cura Dominici gregis est commissa, Pastori assimilatur, eiusmodi comparatio Pastoribus primi generis accommodanda esse videtur.

340 *His obseruatis ad rationem Cardinalis Bellarmini respondetur*, Pastorem tam

temporalem quàm ſpiritualem, vnumquemque in ſuo gradu triplicem habere poteſtatem, ſeu circa tres perſonas poteſtatem habere; circa lupos, circa arietes, & circa oues [c]. Habet enim Paſtor ſpiritualis poteſtatem populum Christianū regendi, & à Chriſtianæ fidei hoſtibus defendendi, ſed ſpiritualem [d]. Habet etiam Princeps temporalis poteſtatem eoſdem homines gubernandi, & à pacis publicæ perturbatoribus vindicandi, ſed temporalem; adeo vt nec Princeps temporalis vſurpare auctoritatem ſpiritualem, nec Princeps ſpiritualis poteſtatem temporalem ſibi arrogare debeat; vterque tamen in ſuo genere habet poteſtatem ſufficientem, quantum eſt ex parte poteſtatis, Chriſtianæ Reipublicæ gubernacula moderandi.

c In Eccleſia lupi ſunt perſecutores, arietes prælati, oues cæteri. In Repub. ciuili lupi ſunt hoſtes arietes magiſtratus inferiores, oues reliqui ſubditi.

d S. Bern. ad Eugen. Papam ſcribens, lib. 4. de conſid. cap. 3. ait. *Dracones*, inquis, *me mones paſcere & ſcorpiones, nō oues. Propter hoc, inquam, magis agredere eos, ſed verbo, non ferro.*

341 Habet namque Paſtor Eccleſiæ auctoritatem ſibi à Chriſto traditam oues Dominicas, tum doctrinæ ſacræ, tum Sacramentorum, Euchariſtiæ potiſſimùm pabulo reficiendi; ſi peccatorum ſcabie contaminentur, remedia ſalutaria, ſed præſertim Pœnitentiæ Sacramentum applicandi: ſi extra gregem euagentur, tum voce propria, tum canum, id eſt, prædi-

catorum & inferiorum Paſtorum hortamentis, atque etiam baculo Paſtorali, id eſt, ſanis reprehenſionibus, alijsque pœnis ſpiritualibus ad ouile Dominicum reducendi. Si denique à lupis, id eſt, Eccleſiæ hoſtibus diuexentur, per ſalubria conſilia, cæteraque media ſpiritualia, atque demum per cenſuras Eccleſiaſticas, ſi opus eſt, iſtorum impetitus repellendi plenam habet poteſtatē. Et hæc poteſtas, quantum eſt ex parte poteſtatis, atque ipſius officij Paſtoralis, ſufficiens [e] eſt ad animarum ſalutem procurandam. Reliqua verò, quæ prętereà ad æternam ouiū ſalutam conſequendam neceſſaria ſunt, ab ipſis ouibus, quarum id maximè intereſt, & quæ perire non poſſunt niſi volentes ſubminiſtrari debent.

e S. Bernardus lib. 4. de conſid. ad Papam Eugeniū ſcribens, *Euangelizare*, inquit, *paſcere eſt, fac opus Euangeliſtæ, & Paſtoris opus impleſti.*

342 *Ad primum argumentum reſpondetur primò*, Eo niſi rectè intelligatur, probari primùm, non ſolùm Principes hæreticos & infideles, ſi populum ad infidelitatem pertrahant, verùm etiam malos Principes, & ſcandaloſos Pontifices, qui Epiſcopatus vendunt, , Eccleſias diripiunt, &c. poſſe ſuis dominijs priuari. Nam quamuis hæretici antonomaſticè *Lupi* dicantur, attamen, vt S. Auguſti-

nus f tradit, & mali homines, atque hypocritæ *Lupi* etiam appellantur.

Deinde, hoc etiam argumento, nisi rectè explicetur, probari videtur, posse hæreticos, & malos Principes, & forsan malos Pontifices non solùm dominijs suis priuari, verùm etiam per insidias à quocunque trucidari, si alioquin à grege vastando cohiberi nequaquam possint, sicut qui libet interficiendi lupos potestatem habet.

f Lib. 6. cōtra Iulian. cap. 7. & de conflictu vitiorū, & virtutum, cap. 4.

343 *Respondetur secundò* concedendo antecedens, nimirum hæreticos rectè dici lupos; sicut etiam lupi sunt infideles, si alios ad infidelitatem pertrahant.

Ad Consequentiam dico, posse Pastorem Ecclesiæ Principem hæreticum per Excommunicationem, & censuras spirituales arcere, posse etiam iubere populo, ne eum sequentur in sua hæresi, aut in alia quauis re illicita. Veruntamen si Card. Bellarminus intelligat, posse Pastorē Ecclesiæ iubere populo Christiano, ne principem infidelem, aut hęreticum in rebus licitis sequantur, eiue obediant in ijs, quę absque spiritualis suæ salutis dispendio pręstare possunt, illud pręterquam quòd gratis assumit, quodq; ab eo non est ad-

huc fufficienter probatum, Sanctorum etiam Patrum doctrinæ euidenter repu-
344 gnat. Audi quid dicant veteres Sancti Petres: S. Ignatius [g] *Cæsari*, inquit, *subiecti estote in ijs, in quibus subdi nullum animæ periculum est.* Iustinus Martyr, [h] *proinde*, inquit, *nos solum Deum adoramus, & vobis in rebus alijs læti inseruimus, Imperatores, ac Principes hominum esse profitentes, & simul precantes, vt cum Imperali potestate sanam quoque mentem obtinere comperiamini.* Tertullianus, [i] *Colimus ergo*, inquit, *& Imperatorem sic, quomodò & nobis licet, & ipsi expedit, vt hominem à Deo secundum & solo Deo minorem.* Et alio in loco [k] ait *Igitur quod attinet ad honores Regum vel Imperatorum, satis præscriptum habemus, in omni obsequio esse nos oportere secundùm Apostoli præceptum subditos magistratibus, & Principibus, & Potestatibus, sed intra limites disciplinæ, quousque ab idololatria separamur. Propterea enim & illud exemplum trium fratrum præcurrit, qui aliàs obsequentes erga Regem Nabuchodonosor, honorem Imaginis eius constantißimè respuerunt.* Et Hieronymus ad Tit. 3. [l] *Si bonum est*, inquit, *quod præcipit Imperator, iubentis obsequere voluntati; si verò malum est, & contra*

g In epist. ad Antiochenos.

h In orat. ad Antoninum Pium.

i ad Scapulam cap. 2.

k de Idololatria cap. 2.

l Super illud Admone illos Principatibus & Potestatib' subditos esse.

Deum sapit, responde illi de Actibus Apostolorum, Oportet obedire Deo, magis quàm hominibus. Vide etiam quæ ex. SS. Ambrosio, Augustino, & Bernardo superiùs [m] retulimus. m Nu. 284. & seq.

345 Quocirca de iure diuino est (quod prædicti Patres explicarunt) vt populus fidelis Principibus infidelibus in rebus licitis obediat: qua igitur auctoritate fultus potest Summus Pontifex contra ius diuinum prohibere populo fideli, ne Principis sui, tametsi infidelis, aut hæretici, in rebus honestis imperium exequatur, vt ex hac prohibitione Princeps dominio suo in subditos priuetur? Nõ enim in verbis iam allatis ait Card. Bellarminus, posse Pontificem priuare principem hæreticum, aut infidelem suo dominio, aut vsu eius, & proinde posse iubere populo, ne eum sequantur, quæ consequentia multo congruentior fuisset, sed è conuerso dicit, posse Pontificem iubere populo, ne Principem hæreticum sequantur, & proinde posse priuare eum suo dominio, quasi priuatio dominij esset effectus consequens prohibitionem Pontificis, ne populus suo Principi obedientiam præstet, cum tamen priùs o-

porteat Principem dominio ſuo, aut vſu eius priuari, quàm poſſit populus prohiberi, ne in rebus licitis eius imperio obtemperent. Nam imperium in Principe, & obediētia in ſubdito, ſunt iure diuino ex neceſſitate connexa, & vt rectè docet Card. Bellarminus [n] *omne membrum ſubiectum eſſe debet capiti; & omnis filius Parenti iure naturæ ſubijcitur.*

346 Neque exiſtimo mentem eſſe Card. Bellarmini quòd obediētia, quam ſubditi ſuo Principi debent, ſeu, quod idem eſt, poteſtas Principis in ſubditos ſit per ſolam Excommunicationis ſententiam (quæ quidem à Pontifice contra Principem iuſta de cauſa ferri poteſt) ipſo facto ſublata, cum excommunicatio ex ſe non habeat ſufficientem vim priuandi Principem ſuo dominio, aut vſu eius. Quod quamuis ſatis apertè colligatur ex ipſa natura, & diffinitione Excōmunicationis, quæ nihil aliud eſt, quā *Cenſura Eccleſiaſtica, qua quiſpiam ab Eccleſiaſtica fidelium communione ſeparatur* [o]; idem tamen expreſſis verbis aſſeuerant doctiſſimi Theologi, vt Paludan' [p], Richardus [q], B. Antonius [r], Sotus [ſ], Medina [t], Richeomeus [u], & alij communiter.

[n] Lib. 2. de Monachis cap. 19.

[o] Suarez. tom. 5. diſp. 8. Sec. 1. Stephanus de Auila, cap 1. de Excom. & alij.

[p] In 4. d. 18. q. 6. ar. 2.

[q] Ibidem ar. 11. q. 1.

[r] 3. part. tit. 25. cap. 1.

[ſ] Lib. 1. de Inſt. q. 6. ar. 6.

[t] In 1. 2. q. 96. ar. 4.

[u] In expoſtul. Apolog. pag. 175

Neque abs re erit in maiorem huius confirmationem ea hîc inserere, quæ de hac materia scribunt duo celeberrimi huius tēporis Theologi, & eiusdem cum Card. Bellarmino instituti religiosi. Primus est Franciscus Suarez[x], cuius hæc sunt verba: *Quod vt declaretur, oportet aduertere,* *Excommunicationem non posse habere hunc* 347 *effectum,* (tollendi scilicet dominium regni, aut populi, & exhibitionem tributorum, vel seruitiorum, quæ illi respondet) *circa huiusmodi subditos, nisi supposito priùs aliò, nimirum, quod domini priuentur dominio, vel vsu eius, quia manente dominio in sua vi, fieri non posset, quin inferiores obedire tenerentur, & consequenter communicare, saltem quantum necessarium esset ad suam obligationem implandam, iuxta cap. Inter alia de sententia Excommunicationis. Excommunicatio autem per se non habet hunc effectum, quia sicut non priuat dominio aliarum rerum temporalium, neque vsu earum, ita nec priuat hoc dominio; quia non est de illo maior ratio, nec est ius, in quo de Excommunicatione hoc specialiter disponatur. Dico autem de Excommunicatione,* 348 *quia de nonnullis Excommunicatis, vt de hæreticis, & similibus interdum*

x Tom. 5. disp. 15 sec. 6. nu. 3.

hoc in iure disponitur, tamen ex hac ipsa dispositione speciali intelligere possumus Excommunicationem secundùm se non habere hunc effectum, nam vbi ille efficiendus est, specialiter in lege, aut sententia exprimi necesse est. Ac propterea quando talis effectus adiungitur, non appello illum effectum Excommunicationis, sed specialem pœnam simul cum Excommunicatiòne impositam; sicut cum hæreticus excommunicatur, & priuatur dominio rerum suarum, non est hæc priuatio effectus Excommunicationis, sed pœna quædam simul cum illo coniuncta. Hactenus Suarez. Alter est Martinus Becanus in disputatione Theologica de fide hæreticis seruanda, y qui ita ait: *Hinc facile apparet, hæreticos, ex eo præcisè quòd excommunicati sunt, non priuari dominio, & iurisdictione, siue in subditos, siue in bona temporalia, sed hanc priuationem esse distinctam pœnam, & distincta lege irrogatam.*

y c. 8. Nu. 16.

349 *Ad Secundum Respõdetur*, penes Pastorem gregis Dominici esse auctoritatẽ Principes malos per Censuras Ecclesiasticas recludendi, & separandi à reliquo grege quoad ea, quę ad negotia Ecclesiastica spectant, qualia sunt Sacramentorũ perceptio, Sacrorũ rituum participatio,

& huiusmodi, immò & in aliquo casu eos è Dominico ouili exterminãdi plenam potestatem habet. Verùm meminisse etiã oportet, Principes malos esse eiusmodi arietes, & Pastori Ecclesiastico in rebus spiritualibus subiectos, vt ipsi quoque in temporalibus Supremi Pastores alterius gregis, politici nimirum existant; Non pertinet autem ad Pontificem oues, aut arietes ex tali politico ouili, sed ex suo duntaxat, nempe Ecclesiastico, eijcere, vel talem Pastorem politicum officio suo priuare, cum huiusmodi potestas temporalis sit, & ad potestatem ciuilem, non spiritualem pertineat.

350 Multo fortasse aptiùs acommodari posset prędictum Bellarmini argumentũ Prælatis Ecclesiasticis, qui magis propriè sunt arietes gregis Dominici, siue Ecclesiæ, quàm sint Principes tẽporales. Habet enim supremus Ecclesię Pastor potestatẽ huiusmodi arietes, si furiosi euadant, & ouile destruãt, recludendi, & prohibendi, ne gregem vlteriùs præcedant cum tota potestas hæc spiritualis sit, & Reipublicę spirituali aptissimè cõueniat.

351 *Ad tertium Respondetur* similiter, posse Pastorem Ecclesię Principes Chri-

ſtianos cogere per Excommunicationem aliaſque animaduerſiones ſpirituales, vt eo modo Deo ſeruiant, quo ſecundùm ſuum ſtatum tenentur, non tamen poteſtatis ſpiritualis limites excedere debet. At Pœna capitis, membrorum mutilatio, dominiorum temporalium priuatio, cæterarumq; temporalium pœnarum inflictio intra fines ſpiritualis poteſtatis Euãgelico non continentur. Quapropter explicare debuiſſet Card. Bellarm. quid per illas commodas rationes, quas in fine adiungit, intelligi velit. Neque enim ſatis commodum eſt poteſtatis Eccleſiaſticæ, & ciuilis actus, atque officia commiſcere, aut ab vna in aliam in eadem argumentatione trãſilire, ſicut non ſolùm in hac ratione, ſed & in præcedentibus ſæpius eum feciſſe ſuis locis animaduertimus.

Neque exiſtimo huiuſmodi argumentationem rationi à Card. Bellarmino cõſtructæ non omnino abſimilem, fore vt ſatis commodam ab ipſo approbandam.

352 *Reges, & Principes Chriſtiani, quantùm ad ciuilia, ſunt Paſtores populi Chriſtiani, atq; etiam ipſius Eccleſiæ Protectores* z *ac defenſores conſtituti; ergo habẽt omnem poteſtatem*

z Supra in Præfat.

tem

tem necessariam ad populum Christianum gubernandum, & Ecclesiam à luporum, aliorúmque Ecclesiæ hostium vastationibus protegendam; sed Pontifices, qui pacem publicam iniuriosè perturbant, Ecclesias diripiunt, Episcopatus vendunt, innocentes opprimunt, aut similia facinora perpetrant, sunt lupi, & hostes tum Ecclesiæ, tum status politici: ergo Principes Christiani habent potestatem illos coercendi, & cogendi omni ratione, qua poterunt, ne Ecclesiæ & Reipublicæ politicæ ruinam moliantur.

Hæ sunt rationes omnes, quibus Cardinalis Bellarminus demonstrare enititur penes Pontificem esse dominium rerum omnium temporalium, & potestatem de illis in ordine ad bonum spirituale disponendi, quæ, vtrùm ad rem fidei stabiliendam satis sint, an potiùs ad opinionem probabilem vix confirmandam etiam iuxta ipsiusmet principia sufficiant, subtilioribus ingenijs discutiendum relinquo.

Relinquum iam est, vt ad duodecim exempla, quæ in capite octauo affert Cardinalis Bellarminus, breuiter etiam respondeamus.

353 *Primum exemplum est, 2. Paralip. 26.* „

" *vbi legimus Oziam Regem, cùm Sacerdotis*
" *officium vsurparet, à Pontifice fuisse de tem-*
" *plo eiectum, & cum propter idem peccatum*
" *lepra à Deo percussus fuisset, coactum etiam*
" *fuisse ex Vrbe discedere, & regnum filio re-*
" *nunciare. Quòd enim non sponte sua, sed ex*
" *sententia Sacerdotis, Vrbe & regni admini-*
" *stratione priuatus fuerit patet: nam legimus*
" *Leuit.* 13. Quincunque, *inquit lex*, macu-
" latus fuerit lepra, & separatus est ad arbi-
" trium Sacerdotis, solus habitabit extra
" castra. *Cum ergo hæc fuerit lex in Israel, &*
" *simul legamus* 2. *Paralip.* 26. *Regem habi-*
" *tasse extra Vrbem in domo solitaria, & fi-*
" *lium eius in Vrbe iudicasse populum terræ,*
" *cogitur dicere fuisse eum ad arbitrium Sacer-*
" *dotis separatum, & consequenter regnandi*
" *auctoritate priuatum. Si ergo propter le-*
" *pram corporalem poterat Sacerdos olim Re-*
" *gem iudicare, & regno priuare, quare id non*
" *poterit modò propter lepram spiritualem, id*
" *est, propter hæresim, quæ per lepram figura-*
" *batur, vt Augustinus docet in quæstioni-*
" *bus Euangelicis lib.* 2. *q.* 40. *præsertim cum*
" 1. *Cor.* 10. *Paulus dicat contigisse Iudæis*
" *omnia in figuram?*

354 Hoc est primum exemplum, quo Card. Bellarminus per quandam figu-

ram ex veteri Testamento desumptam probare contendit, penes Romanū Pontificem esse potestatem priuandi Principes hæreticos suis dominijs. Ita enim argumentatur: *Poterat Sacerdos Leuitici generis propter lepram corporalem Regem iudicare, & regno priuare, ergo poterit Summus Pontifex propter lepram spiritualem, id est, propter hæresim, quæ per lepram figurabatur, Regem regno priuare. Antecedens constat ex duobus locis sacræ Scripturæ simul collatis, nempe ex Leuit. 13. & 2. Paralip. 26. Consequentiam probat ex 1. Cor. 10. Vbi Paulus dicit contigisse Iudæis omnia in figuram.*

355 *Respondetur primò*, si hoc argumentum validum esset, plus eo probaretur, quam forsan Cardinalis Bellarminus vltrò concederet, nempe non solùm Summum Pontificem, verum etiam Episcopos inferiores, immò & Sacerdotes habere potestatem iure diuino priuandi Principes suis dominijs propter lepram spiritualem, sicut in veteri lege non solùm Summus Pontifex, sed etiam Sacerdotes inferiores iudicandi de lepra potestatem habebant. *Homo*, inquit lex [a], *in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color, siue postula, aut quasi lucens quippiam, id*

[a] Leuit. 13. ver. 2.

est, plaga lepræ, adducetur ad Aaron Sacerdotem, vel ad vnum quamlibet filiorum eius, & ad arbitrium eius separabitur.

356 Deinde hoc exemplum etiam probat, non solùm propter hæresim, sed etiam propter alia quæcunque crimina mortifera posse Principes ab Episcopis & Presbyteris deponi, quia non solum peccatum hæresis, sed alia etiam peccata per lepram figurabantur, vt ipsemet Cardinalis Bellarminus [b] fatetur, qui de confessione peccatorum loquens: *Ad Sacerdotes*, inquit, *Christianos pertinet cognitio peccati, quod per lepram figurabatur, & lepra spiritualis aptissimè nominatur.*

b Lib. 3. de Pœnit. cap. 3.

357 *Respondetur secundò*, rationem hanc Cardinalis Bellarmini ex prędicto exemplo desumptam, esse etiam infirmissimam, cum propositio antecedens sit valdè incerta, ne dicam falsa, & consequentia non minus dubia.

Et quod attinet ad antecedentem, eiusque probationē, quamuis ipse rectè colligat ex Leuit. 13 & 2. Paralip. 26. potuisse Sacerdotem Leuitici generis Reges leprosos iudicare, & sententiam contra eos ferre, vt soli habitent extra castra, quę est

prima pars antecedentis, cum huiusmodi separatio fuerit à Deo ad Sacerdotis arbitrium leprosis imposita; non tamen illico rectè colligitur, Sacerdotē Leuiticum habuisse auctoritatem priuandi Reges leprosos suis Regnis etiam per accidens, & consequēter, nisi priuatio Regni necessariò consequeretur habitationem in loco separato à reliqua plebe, quod tamen ex Scriptura efficaciter probari nequit. Nam vt rectè aduertit Franciscus Suarez [c], *priuatio dominij perpetuò durat, postquā semel fit*: at illa separata habitatio leprosorum, ad arbitrium Sacerdotis imponenda, solùm durabat pro tēpore, quo lepra infecti erant; quo tamen tēpore veri Reges permanebant, tametsi Regni administratio penes ipsos non erat. Neq; enim impotentia Regnum administrādi ius, auctoritatemque regnandi Regibus aufert, vt patet in Rege impubere, penes quem est vera potestas, iusque dominandi, licèt illi, donec ad pubertatem veniat, Tutor, seu Curator constitui soleat, qui Regis nomine quęcunque regni negotia de facto administret. quòd autem Ozias toto infirmitatis suæ tempore, id est, vsque ad diem mortis suæ verus Rex per-

c Disp. 15. de Excom mun. sect. 6. nu. 3.

manebat, apertissimè docet Glossa 2. Paralip. 26. vbi ita ait: *Volunt Hebræi in anno vigesimo quinto Oziæ hoc accidisse* (hoc est, eum lepra percussum esse) *cuius reliqui anni sunt viginti septem: regnauit autem annis quinquaginta vno.* Atque id ipsum ex ipsa sacra Scriptura non obscurè colligitur eo loco. Vnde tametsi in versiculo 21. legamus, eo tempore quo Ozias erát leprosus, Ioathan filiũ eius *rexisse domũ Regis, & iudicasse populum terræ*, non tamen legimus *regnasse Ioathan filium eius pro eo*, nisi postquam Ozias defunctus fuerat.

359 Neque etiam satis firmiter probat Cardinalis Bellarminus Sacerdotes Leuiticos habuisse auctoritatem priuandi Reges leprosos solùm regni administratione pro eo duntaxat tempore, quo lepra contaminati erant. Nam quamuis Ozias, postquam à Domino plaga lepræ percussus erat, regnum non administrabat, ea causa esse poterat, quia ipsemet sponte, durante tempore infirmitatis suæ, cum ad regni gubernacula moderanda non esset idoneus, committebat regimen Ioathan filio suo, ipsumque regni sui administratorem constituebat, donec ad pristinam sanitatem restitutus

esset. Sed quòd Sacerdos Leuiticus Reges leprosos, aut regno, aut regni administratione priuandi auctoritatem haberet, ex sacra Scriptura satis colligi non potest. Sicut neque etiam ex sacris literis rectè deducere valemus, Sacerdotem Leuiticum habuisse auctoritatem priuandi Patres familias leprosos, aut bonis suis, aut bonorum suorum administratione; licèt verisimile sit, tales Patres familias, cum ad arbitrium Sacerdotis habitare deberent extra castra, cõmisisse alijs facultatem bona sua administrandi, quandiu lepra aspersi erant. Atque ita patet imbecillitas propositionis antecedentis.

360 *Quod attinet ad consequentiam*, tametsi propositionem antecedẽtem concederemus, nempe habuisse Sacerdotes veteris testamenti auctoritatem priuãdi Reges leprosos saltem Regni administratione, non per se, sed solùm consequenter, vt Card. Bellarminus deducit, quia nimirum auctoritatem habebãt separandi eos à consortio reliquit populi, & consequenter, vt ipse ait, priuandi eos Regno; Negamus tamen consequentiam. Nam figura illa leprosorum in hoc con-

ſiſtit; quòd ſicut in veteri lege, qui lepra corporali infecti erãt, debebant ad arbitriũ Sacerdotis, quãdiu lepra inquinati erant, à conſortio reliquæ plebis ſeiungi; ita in lege Euangelica, qui lepra ſpirituali contaminati ſunt, poſſunt per Põtifices ab Eclesiaſtica fideliũ communione dimoueri, donec ad priſtinam ſanitatẽ reuerſi fuerint. Et propterea, ſi ex eo, quòd leproſi in domo ſeparata ex ſententia Sacerdotis extra caſtra manere deberent, donec mundati eſſent, neceſſariò conſequatur, quòd regnum temporale pro eo tempore adminiſtrare non poſſent, nihil mirum, quòd conſequenter etiam Regni adminiſtratione pro eo tempore priuarentur. At ſatis conſtat apud doctiores, melioriſque notæ Theologos, vt ſupra [d] vidimus quòd priuatio aut Regni, aut adminiſtrationis regni temporalis non neceſſariò conſequatur excommunicationem Eccleſiaſticam: Atque idcirco in hoc etiam deficit ſimilitudo iſta Cardinalis Bellarmini, ideoque totum argumentum eius eſt inefficax.

[d] Nu. 346.

361 Quinimò, ſi à figura ad rem figuratam rectè argumentatur Card. Bellarminus in materia de Euchariſtia [e], vbi ex

[e] Lib. 1. de Euchar. cap. 3.

figuris veteris testamenti probat, Christum Dominũ verè, & realiter in Eucharistia præsentem esse: tametsi concederemus Sacerdotes Leuiticos habuisse potestatem priuandi Reges leprosos suis Regnis non solùm consequenter, sed etiam per se, & primariò: non tamen proinde sequeretur penes Sacerdotes Euangelicos esse etiam eiusmodi potestatē Reges hęreticos suis Regnis priuandi. Nam hoc ipso quòd lepra corporalis, & pœna iure diuino illi annexa, figura erat hæresis, seu lepræ spiritualis, & pœnæ, quæ illi ex Christi lege respondet, non debet hæresis propter figuræ significationem lege Euangelica puniri amissione regni temporalis, eo quòd hæc pœna in lege veteri lepræ corporali imposita fuerit; sed pœna altioris ordinis, nempe spirituali, & regni æterni amissione castigari oportet: quoniam figura semper est imperfectior, & inferioris ordinis re figurata, sicut vmbra ipso corpore, vt ibidem Bellarminus tradit. Atque hac ratione nōnulli Theologi non inepè colligunt Christum Dominum fuisse Regem æternum, & superioris Ordinis, quia per Melchisedech, qui Rex temporalis erat, figurabatur.

362 Illud verò, quod in fine addidit Card. Bellarminus ex 1. Cor. 10. contigisse Iudæis *omnia* in figurâ, vt inde probet, lepram corporalem in veteri testamento fuisse figuram hæreseos, & lepræ spiritualis, non rectè deducit, ex S. Paulo, neque verba ipsius integrè, ac fideliter producit: Nam ipse ibidem solùm ait: *Hæc omnia* (ea scilicet pauca, quæ priùs enumerauerat) *in figura contingebant illis*; de hac autem lepræ figura nullam planè eo loco fecit mentionem.

" 363 *Secundum exemplum est 2. Para-* " *lip. 23. Vbi cum Athalia tyrannicè occupas-* " *set regnum, & foueret cultum Baal, Ioiada* " *Pontifex vocauit centuriones, & milites,* " *& iussit eis, vt Athaliam interficerent, quod* " *& fecerunt, & pro ea Ioas Regem creauit.* " *Quòd enim Pontifex non suaserit, sed iusserit,* " *patet ex illis verbis* 4. Rex. 11. Et fecerunt " Centuriones iuxta omnia quæ præce- " perat eis Ioiada Sacerdos. *Item ex illis 2.* " *Paralip.* 23. Egressus autem Ioiada Pon- " tifex ad Centuriones, & Principes exer- " cius dixit eis, Educite eam (*Athaliam* " *reginam*) extra septa templi, & interfi- " ciatur foris gladio. *Quòd autem causa huius* " *depositionis, & occisionis Athaliæ non solùm*

tyrannis eius fuerit, sed etiam quòd foueret »
cultum Baal, patet ex illis verbis, quæ ponun- »
tur immediatè post eius occisionem. Itaque, »
inquit Scriptura, ingressus est omnis popu- »
lus domum Baal, & destruxerunt eam »
& altaria, & simulachra illius confrege- »
runt Mathan quoque Sacerdotem Baal »
interfecerunt ante aras. »

364 *Hoc est Secundum exemplum* Card. Bellarmini, quod ipse pro potestate Papali Principes deponendi ex Scriptura sacra, sed contra manifestũ Scripturæ sensum adducit. Quod vtrum per considerantiam, vel de industria fecerit, temerè iudicare nõ audeo. Vix tamen persuaderi possum, virum tam eruditum aliquid ex sacris literis ad rem tanti ponderis cõprobandam afferre voluisse, nisi priùs tum locum ipsum, tum legitimum illius sensum diligenter expendisset. Quod si pręstiterit, satis profectò mirari non possum, hominem doctissimũ in re grauissima, (qualis est Regum, ac imperatorum, *qui solo Deo minores sunt*, depositio, atque etiam occisio) ex coniecturis adeò leuib⁹ argumentari potuisse. Nam inprimis hoc Card. Bellar. argumentum, si aliquid haberet roboris, vt reuera non habet vtiq;

demonstraret Summum Pontificem habere potestatem Principes supremos nō solùm ob tyrannidem, sed etiam propter hæresim, aut idololatriam, non dominijs tantùm, verùm etiam vita priuandi; quod quamuis ex doctrina ipsius manifestè sequi superiùs [f] euidenter deduximus; hoc ipsum tamen ipsemet, exemplū istud Athaliæ pro sua sententia confirmanda adducens, non obscurè significat.

f Nu. 43. & seq. & 329.

366 *Deinde falsum est* Ioiadem Pontificem creasse Ioas Regem, vt Card. Bellarminus hoc loco affirmat, id est, ius regnandi, quod priùs non habuit, illi donasse, cum statim ab interitu fratrum, quos impia Athalia perfidiosè trucidauerat, verum Regni dominium hæreditario iure penes Ioas esset, tametsi Athalia possessionem tyrannicè occupauerat. Neque enim inusitatum est, aliquem illud, cuius alter est dominus, aut bona aut mala fide nonnunquam possidere. Ideoque inter dominium, & possessionē latissimum discrimen ab omnibus Theologis, ac Iurisconsultis assignari solet.

367. Igitur Ioiada Athaliam occidendo nihil aliud effecit, quàm quod fidelē quemque subditum in tali casu præstare

oportuerat. Cum enim ob vitę innocentiam, opinionem sanctitatis, officijque dignitatem in summa apud populũ, Regnique Proceres veneratione haberetur, tãtùm apud eos prȩualebat eius auctoritas, seu fauor, vt omnes vnanimi consensu ad perfidam vsurpatricem occidendã, Regemque legitimum à Regni possessione iniustè detentum, in possessionem mittendũ, eius præsertim hortatu, facillimè traherentur. Hoc autem vires duntaxat, & potentiam Ioiadæ, summamque eius apud plebem, atque Optimates gratiam, & non veram aliquam Regem de nouo creandi auctoritatem arguebat.

368 Quapropter nihil prorsus in fauorem Bellarmini ex hoc exemplo vlla consecutione aut vera, aut verisimili rectè concludi potest. Quoniã ex sacris literis colligi nequit, vel Athaliam iussu Ioiadæ Pontificis ob cultum Idolorum occisam fuisse, sed solùm propter manifestam tyrannidem, quia nimirum & semen Regium truculenter interfecerat, & Regnum vero hærede superstite iniustè occupauerat, ideoque legitima Regina esse non poterat; vel Ioiadam Pontificẽ tam propria auctoritate, quàm ex con-

ſenſu Regis, Procerum, totiuſque populi occiſionem illam præcepiſſe: Et propterea exemplum iſtud nihil omnino conducit ad comprobandum veros Reges, ac Principes, quamuis hæreticos, aut Idolatras, qui Regnum ſuum legitimè poſſident, auctoritate Papali aut occidi, aut regno priuari vllatenus poſſe.

369 *Hoc Secundum*, nempe Ioiadam Pontificem hanc Athaliæ occiſionem ſolùm auxilio, & conſilio ſuo ſolicitaſſe, & non propria auctoritate, ſed ex Ordinum conſenſu Regis nomine præcepiſſe, conſtat ex illis verbis [g]; *Anno autem ſeptimo confortatus Ioiada aſſumpſit Centuriones, &c, & inijt cum eis fœdus* (vt nimirum Athaliam interficerent, & Ioas Regis filium, Regemque legitimum in Regni poſſeſſionem, quam ipſa iniuſtè vſurpauerat, intromitterent:) *qui circumeuntes* (ait Scriptura) *Iudam, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, & Principes familiarum Iſrael, veneruntque in Ieruſalem. Inijt ergo omnis multitudo pactũ in domo Dei cum Rege, dixitque ad eos Ioiada, Ecce filius Regis regnabit, ſicut locutus eſt Dominus ſuper filios Dauid.* Quæ verba exponens Gloſſa 4. Reg. 11. *Hic*, inquit, *deſcribitur veri*

g 2. Paralip. 23.

Regis institutio per sollicitudinem Ioiadæ Pontificis quærentis ad hoc assensum, & auxilium Principum, & nobilium Regni, cum dicitur, Pepigitque cum eis fœdus. Quare præceptũ illud Ioiadæ de occidenda Athalia Centurionibus impositũ processit ex priori illo fœdere, quod antea cum illis, & cum Rege pepigerat. Ac proinde sicut quilibet priuatus subditus cuilibet Regis nomine præcipere potest, & tenetur, vt ad proditorem patriæ, & Principis comprehendendum auxilium præstet, absque eo quòd aliqua præcipiendi auctoritas illi propria concedatur: ita non est necesse, quòd potestas aliqua peculiaris imperandi tribuatur Ioiadæ, ea solùm de causa, quòd Athaliam iniustè Regnum occupantem, ex consensu Regis ac Reipublicæ occidi præcepisset, licèt de præcepto strictè sumpto, & non communiter accepto, quomodò à consilio, & suasione parum differt, iussionem illam Ioiadæ intelligendam esse velimus.

371 *Primum verò illud* quod à Card. Bellar. asseritur, nempè non solùm propter tyrannidem, sed etiam ob idololatriã occisam fuisse Athaliam (licèt nihil

conferat ad veri, ac legitimi Principis, quamuis Idololatræ, occisionem defendendã, cum constet Athaliam non fuisse veram, & legitimam Reginã, sed Regni, vero Rege superstite, vsurpatricem) ipse ex sacra Scriptura valde insufficienter concludit: cum verba illa occisionem Athaliæ proximè sequentia mala fide recenseat. Non etenim verba illa, *Itaque ingressus est omnis populus domũ Baal*, &c. immediatè sequuntur interfectionẽ Athaliæ, vel 4. Reg. 11. vel 2. Paralip. 23. vt Card. Bellar. parum fideliter refert; sed ista: *Pepigit autem Ioiada fœdus inter se, Vniuersumque populum, & Regem, vt esset populus Dei*: & deinde sequuntur illa verba à Card. Bellarmino relata, *Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam*, &c. Quare postrema hæc verba, quæ ipse pro solo suo fundamento adducit, non tam ad interfectionẽ Athaliæ referenda sunt, quàm post Athaliam interfectam ad fœdus initum inter Ioiadam, populum, & Regẽ, vt esset populus Domini: ex quo fœdere cum Domino inito, vt esset populus eius, moti erant ad domũ Baal, & simulachra eius destruenda. Non igitur ex hoc loco rectè colligit

Card.

Card. Bellarminus Athaliam Reginam vel propria Pontificis auctoritate, vel ob cultum Baal interfectam fuisse. Et tametsi vtrumque concederemus, quam vitiosum tamen sit ab illegitimæ Reginæ, & iniustè Regnum occupantis occisione ad veri Regis quamuis Idololatræ, interfectionem comprobandam argumentum ducere, quilibet vel rationis naturalis non omnino expers statim perspicere valet.

373 *Tertium exemplum est B. Ambrosij, qui cùm Episcopus esset Mediolanensis, & proinde Pastor, & Pater spiritualis Theodosij Imperatoris, qui Mediolani sedem suam ordinariè tenebat, primùm excommunicauit eum propter cædem, quam Thessalonicæ à militibus fieri imperauerat; deinde præcepit ei, Vt legem ferret, ne sententiæ latæ de cæde, vel bonorum publicatione ratæ essent, nisi post triginta dies à sententiæ pronunciatione; Vt nimirum, si quid per iracundiam præcipitanter dictasset, intra tot dierum spatium reuocare posset. Scribit hoc Theodoretus lib. 5. hist. cap. 17. Atqui non potuit Ambrosius excommunicare Theodosium propter cædem illam, nisi prius causam illam cognouisset & dijudicasset, licèt criminalis esset; & ad forum externum pertineret;*

" *non potuit autem cognoscere, & iudicare eius-*
" *modi causam, nisi etiam in foro externo legiti-*
" *mus Iudex Theodosij fuisset.*

" 374 *Præterea cogere Imperatorem ad le-*
" *gem politicam ferendam, & præscribere ei for-*
" *mam legis, nonne manifestè ostendit posse E-*
" *piscopum interdum temporali potestate vti*
" *etiam in eos, qui potestatem super alios accepe-*
" *runt? Et si Episcopus quilibet id potest, quan-*
" *to magis Princeps Episcoporum?*

375 *Respondetur*, hoc argumentum neque sententiam Cardinalis Bellarmini corroborare, aut nostram infringere, immò nec ipsam quæstionem propositam attingere. Nos enim non negamus Episcopos esse Patres, Pastores, & Iudices spirituales Principum Secularium etiam in foro externo Ecclesiastico, aut posse eos in tali foro propter peccata (quę vt suprà [h] diximus tum ad forum Seculare, tum ad Ecclesiasticũ pertinere possunt) coercere per excommunicationes, & Censuras spirituales, sicut Ambrosi⁹ excommunicauit Theodosium (*dummodo quis pro anathemate habendum ducat, quòd à liminibus Ecclesiæ sequestratus sit*, vt verbis vtar Othonis Frisingensis [i].) Neque cõtrouersia, quam in hac quæstione insti-

h Nu. 90. & seq. 223. & seq.

i Lib. 6. hist. cap. 35.

tuit Card. Bellarminus, est, An possit Sũmus Pontifex Principes propter peccata, quę ratione spiritualis offensę ad forũ spirituale spectant, censuris Ecclesiasticis castigare, sed solũ, an in ordine ad bonum spirituale habeat potestatem disponendi de tẽporalibus, & priuandi principes suis dominijs, de qua quęstione nulla prorsus fit mentio in hoc argumento.

376 Secundum argumentum est: *Cogere Imperatorem ad legem politicam ferendã, & præscribere ei formam legis, manifestè ostendit posse Episcopum interdum temporali potestate vti etiam in eos, qui super alios potestatẽ acceperunt; ergo si Episcopus quilibet id potest, multò magis Princeps Episcoporum.*

Respondetur, Hoc argumentum paulò quidẽ maiorẽ habere probabilitatis speciem, quàm pręcedens, esse tamen reuera inefficax ad potestatem temporalẽ Pontificis comprobandam. Non enim ex eo, quod Episcopus possit Imperatorem cogere) si de vera potestate coactiua loquamur, & non de quacũque coactione metu, vel amore alicuius rei facta; quæ à quibuscunque etiam priuatis inferri potest) ad legem politicam ferendam, & præscribere ei formam legis, quando ta-

lis lex necessaria est ad salutem spiritualem consequendam aut conseruandam, manifestiùs colligitur posse Episcopum interdum temporali potestate vti etiam in eum, qui non solùm super alios, sed etiam super ipsum Episcopum potestatem in tēporalibus accepit, quàm ex eo, quòd Imperator possit Episcopum sibi in temporalibus subiectum cogere ad legem Ecclesiasticā ferendam, & præscribere ei formam legis, quando talis lex necessaria est ad quietem publicam iure conseruandam, colligi queat, posse Imperatorem interdum spirituali potestate vti etiam in eum, qui in spiritualibus super ipsum potestatem accepit. Nam, vt
377 supra [k] diximus sicut Princeps spiritua-
k Nu. 92. & seq.
lis ex vi suæ potestatis spiritualis potest Principem politicum cogere pœnis spiritualibus, & intra fines potestatis Ecclesiasticæ, ne temporalia in detrimentum suæ salutis spiritualis, vel aliorum, illicitè administret, & nihilominùs potestate Ecclesiastica, non ciuili vti dicatur; ita Princeps politic[us], ex vi potestatis politicæ, potest compellere Principē Ecclesiasticum sibi in temporalibus, subiectum, pœnis tēporalibus, & intra limites pote-

ſtatis politicæ, ne in perniciem Reipublicæ temporalis rebus ſpiritualibus abutatur, nec idcirco poteſtatis Eccleſiaſticæ fines inuadit. Neque quoad hoc præcisè inter Principem Eccleſiaſticũ, & politicum ſufficiens ratio diſparitatis aſſignari poteſt, cum vterque ex ipſis ſuarum poteſtatum naturis ius habeat ad ſuas Reſpublicas vijs licitis, atque à Deo conſtitutis gubernandas, & ab iniquis oppreſſionibus vindicandas.

378 Si Card. Bellarminus hoc exemplo demonſtraſſet, S. Ambroſium pœnis criminalibus, & poteſtati politicæ proprijs Imperatorem propter cædem illam in foro externo vel caſtigaſſe, vel coegiſſe ad legem politicam ferendam, aliquid profectò effeciſſet, hoc enim eſſet propriè temporali poteſtate vti: Verùm cùm ſolùm oſtendat Ambroſium excommunicaſſe Theodoſiũ, & præcepiſſe illi, vt propter bonum ſpirituale legem politicã conderet, nihil aliud confirmat, quàm quod ſæpiùs ex profeſſo tradidimus.

379 Mitto præceptum iſtud de lege politica ferenda fuiſſe ab Ambroſio pro pœnitentia in foro cõſcientię Theodoſio iniunctum poſt publicã ſceleris agnitio-

nem & spontaneam suijpsius submissionem, non tam ad pœnam, quàm ad cautelam vt ex Theodorito manifestè deducitur: quam autem auctoitatem habeant Episcopi & Sacerdotes, pœnas & afflictiones temporales imponendi pœnitentibus, præsertim ad cautelam, ne in simile peccatum reincidant, alia est quæstio, & ab instituta controuersia penitus aliena.

" 380 *Quartum exemplum est Gregorij primi, in Priuilegio, quod concessit monasterio S. Medardi, & habetur in fine epistolarũ: Si quis, inquit, Regum, Antistitum, Iudicum, vel quarumcunque Secularium potestatum huius Apostolicæ auctoritatis, & nostræ præceptionis decreta violauerit, cuiuscunque dignitatis, vel sublimitatis sit, honore suo priuetur.*

Respondetur, in his Gregorij verbis non tam præceptũ imperantis, quàm imprecantis desideriũ contineri, vt ex ipso Pri-
381 uilegij contextu colligi videtur. Ita enim se habent verba Priuilegij. *Hæc igitur omnia quæ huius Apostolicæ auctoritatis, & nostræ præceptionis priuilegio cõtinentur, præfati Monasterij Rectoribus, & filijs præsentibus, & futuris, & omnibus Monasterijs ipsi loco subiectis, vel sociatis, sub anathemate seruan-*

da constituimus. Si quis autem Regum, Antistitum, Iudicum vel quarumcunque Secularium personarum huius Apostolicæ auctoritatis, & nostræ præceptionis decreta violauerit, aut contradixerit, aut negligenter duxerit, vel fratres inquietauerit, vel conturbauerit, vel aliter ordinauerit, cuiuscumque dignitatis vel sublimitatis sit, honore suo priuetur, & vt Catholicæ fidei deprauator, vel sanctæ Dei Ecclesiæ destructor à consortio Christianitatis, & corpore, ac sanguine Domini nostri Iesu Christi sequestretur, & omnium maledictionum anathemate, quibus infideles, & hæretici ab initio Seculi vsque in præsens damnati sunt, cum Iuda traditore Domini in inferno inferiori damnetur, nisi digna pœnitentia præfatorum Sanctorum sibi propitiauerit clementiam, & fratrum communione reconciliauerit concordiam. Hæc Gregorius.

382 Ex quibus constat, S. Gregorium eadem verborũ formula (vt alia ad rem quoque spectantia nunc prætermittam) Decreti sui violatores honore suo priuare, qua eos ad infernum cum Iuda traditore, nisi resipuerint, damnat: at satis liquet, posse Pontifices impœnitentibus damnationem solùm imprecari, non autem præcipere; Quare signum est S.

Gregorium Regibus præceptionem eius violantibus honoris priuationem non iuridicè imperasse, sed tantum malè precando exoptasse, aut ad summum à Deo esse priuandos declarasse.

383 Neque verisimile est, voluisse S. Gregorium in Priuilegio prædicto Reges & Principes supremos, quibus ipse, licet alioquin iniquis, maximam reuerentiam exhibere consueuit, pro parua quasi negligentia, & delicto comparatione aliorum leuiusculo, nempe si fratres inquietarent, aut priuilegium suum illis concessum vel violarent, vel negligenter ducerēt, suis dominijs, dignitatibus atque honoribus per sententiam definitiuam priuare, ex quorū depriuatione maximæ in Republica perturbationes, cædesque innumeræ consequi solent vt experientia nimis compertū est; Qui tamen Gregorius, vt superiùs [m] vidimus ob conscientiæ scrupulum, ne Deū offenderet, in mortē alicuius se miscere formidabat: tametsi, si in alicuius necem consentire ausus fuisset, facili negotio, vt ipsemet fatetur, Romanā Ecclesiam à Longobardis sæuè diuexatam, ab eorum persecutionibus vindicare, totumque ip-

m Nu. 256.

ſorum imperium funditus diſſipare potuiſſet.

384 Non igitur Gregorius ſentẽtiam Bellarmini amplecti auſus eſt, qui tam audacter affirmat, non debere Chriſtianos, ſi vires ſuppetant, Reges ac Imperatores, qui Eccleſiam perſequuntur, alioſque ad hæreſim aut infidelitatem pertrahũt, tolerare, ſed ad eos è Principatu pellendos iure diuino aſtrictos eſſe, quę eius doctrina à viro perquàm erudito [n] *Puritanorum conceptio* nuncupatur.

[n] Suprà Nu. 29.

385 *Quintum exemplum eſt Gregorij ſecundi, qui Leoni Imperatori Iconomacho prohibuit vectigalia ſolui ab Italis, & proinde mulctabat eum parte Imperij, cuius factum multi laudauerunt vt ſanctum, & legitimum, nimirum Cedrenus, Zonaras in vita Leonis Iſauri, & omnes alij hiſtorici, qui res geſtas horum temporum conſcripſerunt.*

386 *Sextum exemplum eſt Zachariæ, qui rogatus à primoribus Francorum Childericum depoſuit, & in eius locum Pipinum Caroli Magni Patrem Regem creari iuſſit. Cuius cauſa fuit, quia propter ſocordiam Childerici & Religioni, & Regno in Gallia extrema ruina imminere videbatur, vt patet ex Cedreno in vita Leonis Iſauri, Paulo Diacono*

lib. 6. cap. 5. de gestis Longobardorum, & Bonifacio Episcopo Moguntinensi in epistola ad Zachariam. Cuius facti Magdeburgenses nullum inuenire potuerunt in antiquis scriptoribus reprehensorem; nos autem plurimos habemus approbatores, nimirum Adonem, Sigebertum Rheginonem in Chronicis. Sed de hac re diximus plura contra Caluinum in 2. lib. cap. 17.

387 *Septimum exemplum est Leonis tertij, qui Imperium transtulit à Græcis in Germanos, propterea quòd Græci nullum auxilium laboranti Ecclesiæ Occidentali adferre possent. Ex quo factum est, vt licèt Imperatoria dignitas absolutè considerata non sit à Pontifice, sed à Deo mediante iure Gentium, vt suprà ostendimus ex Gelasio, Nicolao, & Innocentio tertio, tamen Imperatores, qui fuerunt à tempore Caroli Magni, Pontifici debeant suum Imperium. Quòd enim hæc potestas sit nunc apud Germanos à Pontifice est. Et licèt absolutè non esset necessarium, vt Papa confirmaret Imperatorem, nec vt Imperator Pontifici iuramentum fidelitatis præstaret, tamen à tempore translati Imperij in Germanos vtrumque requiritur, vt patet ex Innocentio tertio cap. Venerabilem extra. de electione; & ex Cle-*

mentina Vnica de Iureiurando. Neque iniuste hoc requiritur. Qui enim potuit Imperium Germanis conferre, potuit etiam certas conditiones adiungere propter eandem causam, ne videlicet contingeret hæreticum, vel schismaticum creari.

388 Ad hoc dupliciter respondent aduersarij; nam alij negant rectè factum, vt Pontifex Imperium à Græcis transferret in Germanos, & in hoc numero sunt Magdeburgenses, qui Cent. 8. cap. 10. col. 751. sic aiunt: Est hæc trāslatio præcipuum ex miraculis Antichristi. Theodorus quoque Bibliander tab. 10. suæ Chronicæ, dicit Leonem tertium vsurpata auctoritate Imperium à Græcis ad Germanos transtulisse.

389 Alij verò asserunt, factum quidem iure, sed Auctorem trāslationis non Pontificem, sed populum fuisse Romanum, ita Marsilius de Padua, referente Pighio lib. 5. Hierarc. Eccles. cap. 14.

390 Ad primos Respondeo, hanc translationem ritè, & legitimè factam fuisse, apertè constare. Primo ex consensu totius orbis Christiani; Semper enim omnes Christiani pro veris Imperatoribus habuerunt Carolum Magnum, eiusque successores, nec fuit vnquam vllus Rex Christianus, qui Imperato

"rem præcedere voluerit, tametsi eum alioqui
"potentia, & Regni antiquitate anteiret. Pri-
"mi sunt Lutherani, qui sicut populum fide
"& religione spoliauerunt, ita quoque Impe-
"ratorem suum de sede sua deturbare moliun-
"tur. Secundò ex fœlici euentu huius translatio-
"nis. Vt enim Deus ostenderet iure factum fuis-
"se, multis victorijs Carolum ornauit, regnum-
"que eius florentissimum, & Ecclesiæ vtilissi-
"mum esse fecit. Tertio ex confessione Impera-
"torum Græcorum, qui non semel confessi sunt
"Romanū Pontificem iure potuisse facere quod
"fecit. Nam inprimis, cum audisset Irenæ Impe-
"ratrix Carolum à Leone appellatum Impera-
"torem, non solùm non reclamauit, sed etiam
"Carolo nubere voluit, & fecisset, nisi perfidi
"quidam Eunuchi impediuissent, vt scribunt
"Zonaras, & Cedrenus in vita eiusdem Irenæ.
"Deinde mortua Irenæ Nicephorus Imperator,
"qui ei successerat, Legatos ad Carolum tan-
"quam Imperatorem misit, vt scribit Ado in
"Chronico anni D. CCC. tertij. Et paulò pòst
"deffuncto Nicephoro, Michael ei succcedens
"similiter Legatos ad Carolum misit, qui eum
"Imperatorem palàm salutauerunt vt scribit
"Ado in Chronico anni D. CCC X. Nec
"solùm Græci, sed etiam Persæ Legatos, &
"munera ad Imperatorem Carolum recens crea-

tum miserunt, vt scribunt Rhegino lib. 2. Otho Frisingensis lib. 5. cap. 31. Rursum (vt scribit Blondus lib. 5. Decadis 2. & Platina in vita Alexandri tertij) Imperator Græcorum Emmanuel, cum audisset Pontificem Alexandrum tertium ab Imperatore Friderico in extremas reductum angustias, idem Pontifici obtulit auxilium, & pecuniarum ingentem vim, si vellet Imperium Occidentis Constantinopolitanis Imperatoribus reddere. Respondit autem Pontifex, nolle se ea coniungere. quæ maiores sui de industria, & optima ratione diuisissent. Vbi Notandum est, Emmanuelem non voluisse aliud à Pontifice, quàm titulum Imperij. Satis enim sciebat possessionem ipsam à pontifice dari non potuisse, sed fuisse armis acquirendam; non autem solum titulum tanto precio emere voluisset, si eum inanem, vel etiam falsum, & illegitimum esse credidisset.

394 *Ad alios qui dicunt, auctorem translationis non pontificem, sed populum Romanum fuisse, facile est respondere. Nam inprimis populus Romanus nunquam ferè habuit Imperatoris creandi potestatem, sed antiqui Imperatores vel iure hæreditario habuerunt Imperium, vt Octauianus, Tiberius, Caius; vel ab exercitu creabantur, vt creatus fuit Clau-*

" *dius, Vespasianus & alij. Et fuisse hanc or-*
" *dinariam consuetudinem, vt Imperator ab*
" *exercitu crearetur, testatur B. Hieronymus*
" *epistola ad Euagrium; vnde extat canon Le-*
" *gimus, distinct. 93. Tempore autem Caroli*
" *Magni nullus fuit exercitus Romanorum, qui*
" *eum Imperatorem creare potuerit. Soli enim in*
" *Italia erant exercitus Græcorum & Longo-*
" *bardorum, & ij omnes Carolo infensi. Nec*
" *iure hæreditario Carolus Imperium habuit, vt*
" *patet.*

" 395 *Deinde si quam habuerunt Roma-*
" *ni in Imperatore eligendo auctoritatem, eam*
" *certè amiserunt, quando Imperij Sedes Con-*
" *stantinopolim translata fuit; Nam deinceps*
" *per annos circiter CCCCC. hoc est, à Con-*
" *stantino Magno vsque ad Carolum Ma-*
" *gnum nihil vnquam egit Senatus, popu-*
" *lusque Romanus circa Imperatorum crea-*
" *tionem.*

" 396 *Præterea Auctores omnes qui de*
" *hac re scribunt, vt Zonaras, Cedrenus in*
" *vita Irenæ, Paulus Diaconus lib. 23. rerum*
" *Romanarum, Ado in Chronico anni D. C.*
" *CC. Albertus Krantius in Metropoli lib. 1.*
" *cap 14. Otho Frisingensis lib. 5. cap. 31.*
" *Marianus Scotus, Hermanus Contractus,*
" *Lambertus, Rhegino Palmerius, Blondus,*

omnesque alij Chronologi, vel Historici, Leonem tertium asserunt Imperium à Græcis in Francos, seu Germanos trãstulisse. Quod idem docet Innocentius tertius cap. Venerabilem de electione. Ad eos, inquit, ius & potestas huiusmodi ab Apostolica Sede peruenit, quæ Romanum Imperium in persona magnifici Caroli à Græcis transtulit in Germanos. *Et ibidem subiungit, Principes Germaniæ id apertè recognoscere. Ipse etiam* Carolus *Magnus idem non obscurè significauit, cum scriptum à se testamentum, quo filios suos hæredes Imperij relinquebat, misit ad Leonem Papam, vt subscriptione sua firmaret, vt scribit Ado in* Chronico *anni octingentesimi quarti. Denique idem patet ex confessione Emmanuelis Græci Imperatoris, vt suprà est annotatum.*

397 *Octauum exemplum est Grægorij quinti, qui sanctionem edidit de Imperatore eligendo per septem Germaniæ Principes, quæ vsque ad hanc diem seruatur. Quod ita esse præter Blondum Decade 2. lib. 3. Nauclerum generatione 34. Platinam in vita Gregorij, quinti, aliosque multos historicos, asserunt etiam Magdeburgenses* Cent. 10. *cap.* 10. col. 546. *his verbis.* Gregorius suam patriam insigni aliqua dignitate ornaturus

" sanxit, vt penes solos Germanos ius es-
" set eligendi Regem, qui post diadema
" à Romano Pontifice acceptum Impe-
" rator, & Augustus appellaretur. Sunt-
" que Electores constituti, Moguntinus,
" Coloniensis, & Treuirensis Archiepisco-
" pi, Comes Palatinus Rheni, Saxoniæ
" Dux, Marchio Brandeburgensis, & Dux
" Bohemiæ. *Vtrùm autem iure pontifex id*
" *fecerit, non aperiunt. Sed si velint iure id fa-*
" *ctum, fateri cogentur, pontificem esse Impe-*
" *ratore, & principibus omnibus Superiorem,*
" *vt patet. Si verò dicunt non iure, sed tyran-*
" *nice, iniuriam facient suis patronis, & pro-*
" *tectoribus Duci Saxoniæ, Comiti Palatino,*
" *& Marchioni Brandeburgensi. Quid enim*
" *isti habent maius, quàm Electoratum? at non*
" *iure habent, si is qui dedit, dare non potuit.*
" *Dedisse autem Pontificem extra controuer-*
" *siam est.*

398 *Nonum exemplum est Gregorij septi-*
" *mi, qui Henricum Imperatorem deposuit, &*
" *alium eligi iussit, quod & factum est, vt ipsi*
" *etiam Magdeburgenses fatentur Cent.* 11. *cap.*
" 10. *in vita Gregorij septimi. Recte autem fa-*
" *ctum hoc fuisse & cum approbatione, & ap-*
" *plausu omnium bonorum in libro superiore*
" *ostendimus, vbi Pontifices à calumnijs hære-*
ticorum

ticorum vindicauimus.

399 *Decimum exemplum eſt Innocentij tertij, qui Othonem quartum ſimiliter depoſuit, vt patet ex Blondo, Decade 2. lib. 6.*

400 *Vndecimum eſt Innocentij quarti, qui in Concilio generali Lugdunenſi conſentientibus vniuerſis Patribus depoſuit Fridericum ſecundum, & vacauit tum Imperium annis viginti octo, vt Matthæus Palmerius in Chronico annotauit. Extat adhuc tota ſententia in Fridericum lata cap. Ad Apoſtolicæ de ſententia, & re iudicata in ſexto. Idem etiam Innocentius quartus dedit Regi Luſitaniæ coadiutorem quẽdam, qui regnum adminiſtraret, quandoquidem Regis negligentia & reſpublica, & religio in Luſitania detrimentum patiebatur. Id habetur cap. Grandi de ſupplenda negligentia Prælatorum in Sexto.*

401 *Duodecimum exemplum eſt Clementis ſexti, qui Ludouicum quartum Imperatorem à Ioanne vigeſimo ſecundo, & Benedicto duodecimo excommunicatum depoſuit. Cuius hiſtoriam vide apud Pighium lib. 5. Hierarch. Eccleſ. cap. 14. & 15. apud Robertum Arboricenſem tom. 2. Theoremate 7. de vtroque gladio.*

402 Hæc ſunt reliqua octo exempla,

quæ affert Cardinalis Bellarminus ad potestatem Papalem Principes suis dominiis priuandi confirmandam, quibus plura alia adiungi potuissent, quæ à Gregorio Tholosano [o], Ioanne Azorio [p], & nonnullis alijs commemorantur.

[o] Li. 26. de repub. cap. 4. 11. 12.

[p] Tom. Instit. lib. 12. cap. 5. q. 8.

Atque vt breuiter percurram quorundam ex istis exemplis, nimirum quinti, sexti, septimi, & octaui expositiones non omnino incommodas, nempe Gregorium eius nominis secundum (si verum esse cōcedamus quod de eo scribūt quidam vetustiores historici, tametsi cōtrarium expressè doceāt Anastasius Bibliothecarius [q], Paulus Diaconus [r], Platina [s], & Sebastianus Veronius [t] citans Blondum lib. 10. atque etiam Platinam) prohibuisse quidem, ne Leoni Isauro Imperatori à se excommunicato vectigalia ab Italis soluerentur, non tamen iuridicè priuasse illū iure suo tributa ab Italis exigendi, sed tantùm consilio, & hortatu suo præcipuum Auctorem fuisse, ne Itali Imperatori excommunicato vectigalia more solito penderent. Hoc etenim clarè indicat Otho Frisingensis [u] ita aiens: *Qua de causa Gregorius Papa commonito sæpè per litteras Imperatore* (Leone), *ac incorri-*

[q] In Greg. 2.

[r] Lib. 6. de gestis Lōg. cap. 49. in noua edit.

[s] [t] In Greg. 2.

[u] Li. 5. hist. cap. 18.

gibili inuento Italiam ab eius Imperio recedere persuasit. Itaque Gregorius non propriè imperando, sed suadendo mulctauit Imperatorem parte Imperij sui: atque prohibuit, seu hortatu suo impediuit, ne cõsueta tributa illi redderentur. In quo etiã sensu Abbas Vrspergensis in Chronico anni 718. qui ait *Gregorium omnia tributa Romanæ vrbis, & Italiæ Imperatori dari prohibuisse*, id est, suo consilio impediuisse, & alij quoque plures antiquiores historici commodè exponi possunt, esto, verum sit, quod de Gregorio tradunt, quos tamẽ hac in re (incertis forsan Græcorum rumoribus, & nimia eorum credulitate) deceptos fuisse alij, maiorem Anastasio, Paulo Diacono, & Platinæ, qui res gestas Romanorum Pontificum meliùs nouerunt, fidem adhibentes, non absque maxima probabilitate opinantur.

404 Similiter dici potest Zachariam Pontificẽ non reuera deposuisse Childericũ, sed solùm idcirco deposuisse dici, quia primoribus Francorũ deponẽtibus consensit, & depositionẽ illius vt licitam cõsuluit, suáque auctoritate approbauit. Ita enim exponunt Glossa in ca. Alius 15.

X ij

q.6. Occam, lib.1. Dial. tract. 2.3. par. ca. 18. Maior in 4. dist. 24. q. 3. Ioannes Parisiensis in tract. de potestate Regia & Papali, cap.15. Almainus de auctoritate Ecclesiæ, ca 1. Lupoldus Babenbergius de iuribus Regni, & Imperij Romani, ca.12. vbi etiam ad idem confirmandum citat Hugonem, & Gregorius Tholosanus li. 26. de Republica, ca. 5. nu. 14.

Auctores qui docent Zachariam non deposuisse Childericũ, nec Pipinum instituisse. Glossa. Occam. Maior. Ioan. Parisiens. Almainus. Lupoldus. Hugo. Greg. Tholos. Aimonius. Sigebertus. Ado Viennens. Blondus. S. Antoninus. Ioan. Tritemius. Nauclerus. Sabellicus. Michael Coccinius.

405 Fauent etiam Aimonius de gestis Francorum, lib.4. cap.61. vbi refert, *Pipinum Procerum suffragijs fuisse Regem electum.*

Sigebertus in Chronico, anni 750. vbi ait, *Pipinum Principem auctoritate Apostolica, & electione Fraucorum à S. Bonifacio Moguntino Archiepiscopo in Regem vngi, & coronari.*

Ado Viennensis in Chronico, anni 749. vbi ita scribit, *Pipino per Brocardum Herbipolensem Episcopum ad Sedem Apostolicam referente, Zacharias Papa respondit, Regem potius alium debere vocari, qui rempublicam gereret; vnde per consilium Legatorum, & Zachariæ Franci Pipinum sibi Regem constituunt.*

406 Blondus lib.10. Decad.1. *Inuenio,*

inquit, *apud Alcuinum, Paulumque & plærosque alios* ------ Proceres, *populosque eius gētis* (Francorum) *Pipini virtutem, & è contra Childerici Regis amentiam debitis pensantes meritis Zachariam Pontificem Romanum consuluisse, ineptúmne Regem vltrà tolerandum, an Pipinum merita fraudandum Regia dignitate censeret; cumque respondisset Pontifex, eum, quia Regia melius obire munera nosset, habendum Regem, Francos publico totius gentis consilio Pipinum declarasse Regem Childerico in Clericum tonsurato.*

S. Antoninus 2. parte hist. tit. 14. ca. 1. §. 2. ita scribit; *Hic igitur,* (Pipinus) *domus Regiæ maior, considerans sui Regis inertiam ad Papam Zachariam solennes nuntios misit, ipsumque consuluit, quis potius Rex esse deberet, & dici: An qui omnes Regni labores assumeret, an qui otio, & luxuriæ deditus solo Regio nomine tegeretur.* Cui summus *Pontifex dicitur remandasse, illum meritò debere regnare, qui rempublicam strenuè gubernare sciret, & posset. Hæc autem postquam nuntij Francorum primoribus retulerunt, conuocato Principum, & Prælatorum concilio, de communi sensu, & voluntate omnium Childericum solo nomine regem à regni fastigio deponunt, & mona-*

nastico illũ habitu induentes in Monasterio includunt, ac omnibus volentibus, & gaudentibus Pipinũ super Francos regnare faciunt -----
------ Et de huius Childerici depositione, & Pipini institutione habetur 15. q. 6. *Alius. vbi dicitur, Alius Romanus Pontifex Zacharias regem Francorum, &c. Et quod dicit, deposuit, exponit Glossa, id est, deponentibus consensit.*

407 Ioannes Trithemius in compendio Annaliũ de origine Regum, & gentis Francorũ, lib. 1. in fine. *Anno,* inquit, *Dominicæ Natiuitatis* 749. *Indictione secunda, Hildericus rex Francorum tanquam inutilis regno, de vnanimi omnium Procerum consensu, Zacharia quoque Papa Romano præstante consilium, à regno deijcitur, & in Monachũ tonsuratur anno regni sui nono.* Idem docet fusiùs, lib. 2. in anno 751.

Nauclerus generat. 26. in anno 750. *Itaque*, inquit, *Pipinus regũ Franciæ inertia perspecta, cum domi delitescerent, nec reipublicæ procurationem vllam susciperent, quòd & populi, & Proceres illius gentis Pipini virtutẽ, & regis Hilderici amentiam debitis pensarent meritis, Zachariam Pontificem consulunt, ineptúmne regem, & inutilem tolerandum, an*

Pipinum meritum fraudandum regia dignitate censeret; cumque Pontifex respondisset, eum, qui regia melius obire posset munera, habendum regem, Franci publico totius gentis consilio Pipinum regem eligunt, quod & per Zachariam probatum extitit, &c.

408 Sabellicus Ennead. 8. lib. 8. *Primores*, inquit, *regni & populi amplexi Pipini virtutem ---- Romano Pontifice priùs consulto, Regis appellatione Childerico adempta Pipinum regem creant.*

Denique Michael Coccinius in opusculo de translatione Imperij, propè initium totam hanc Childerici depositionem, & Pipini institutionem distinctiùs explicasse videtur: *Quamobrem*, inquit, *Childericus vltimus de Merouei stirpe tanquã regno inutilis fuit depositus, & Pipinus ex Gallia Belgica oriundus in regem à populo fuit assumptus. Quam quidem Childerici depositionẽ, & Pipini in regni sublimationem maximè consensu & auctoritate populi Franciæ vim & efficaciam suam habuisse credendum est. Sed quod in Pontificum decretis legitur, Zachariam Papam deposuisse Childericum, & Pipinum substituisse, subditosque à fidelitatis iuramento absoluisse, ea dicta secundùm mentem*

Ioannis Teutonici inibi expressam intelligenda sunt, quòd Zacharias dicatur Childericum deposuisse, & Pipinum substituisse, id est, deponentibus ac substituentibus consensisse, & subditos à iuramento fidelitatis absoluisse, id est, absolutos ostendisse. Nam cum Fräciæ populi dubitarent, anne regem Childericum regno inutilem possent deponere, & Pipinum regno substituere, non obstante fidelitatis iuramento Childerico præstito, cùm in eo dubio versarentur ipsi Franci, ipsam dubitationem decidendam ad Romanum Pontificem retulerunt, ad cuius declarationem ipsi Childericum deposuerunt, & Pipinum substituerunt. Sic ergo Zacharias Childericum deposuit, & Pipinum substituit, id est, deponendum, ac substituendum declarauit, aut, vt ex Ioannis mente attuli, id est, deponentibus ac substituentibus consensit.

409 Quapropter ex sententia horum Auctorum Childericus fuit Regno priuatus, & Pipinus Rex creatus cõsilio tantùm, & consensu Romani Pontificis, sed suffragiis, atque electione Francorũ, qui sibi Pipinum Regem cõstituebant. Illud ergo, quod legitur in quibusdam Chronicis, nẽpe Pipinũ auctoritate Zachariæ

Papę à Proceribus ad Regnũ eligi, intelligunt Lupoldus, Ioannes Parisiẽsis, Michael Coccinus, & alij, *auctoritate Papæ declarantis, & decernentis super dubio Procerum* (quod etiam facere potuissent, ait Parisiensis, sine Papę assensu ex causa rationabili) non autẽ *auctoritate institutionis, seu constitutionis Pipini in Regem Francorum.*

410 Atque hinc patet factum istud Zachariæ Papæ consulẽtis, & populi deponẽtis Regem Francorum nihil omnino fauere supremo Põtificis dominio in temporalibus, & auctoritati Papali Principes instituendi, vel deponendi, sed potiùs populum subiectum aliquam super Principem suum auctoritatem habere (si ex populorum factis ius eorum legitimum coniectare liceret) confirmare videtur. Quæ quæstio, An scilicet, penes Rempub. sit potestas Principem suum legitimum & absolutum ob aliquã causam, vel crimen è Regni solio deijciẽdi, cum periculosa admodùm sit, & nisi rectissimè explicetur, facilem præcipiti populo ad rebelliones, atque Regicidia ansam præbere possit, neque præsenti controuersiæ de potestate Pontificis temporali dirimendæ multùm con-

ducat, ab ea vlterius discutienda seperse-dendum esse duxi.

411 Hoc solum in pręsenti aduertere sufficiat, quòd quamuis multi Doctores affirment, pęnes Rempub. esse auctoritatem in paucissimis quibusdam maximi ponderis casibus Principem suum supremum Principatu priuandi; Alij tamen viri perdocti constanter asserunt, quod communitas in nullo prorsus casu Principem suum naturalem, & non libera populi electione, sed hæreditario iure regnantem, quamdiu Princeps manet, vllā iudicandi, vel castigandi auctoritatē habeat. Inter hos annumerari possunt Sancti illi Patres, atque Doctores superiùs [x] citati, qui docent, Principes, si deliquerint, diuino iudicio, & examini relinquendos esse, neque à quoquam mortaliū pœnis tēporalibus castigari, & puniri posse. Sed ex recentioribus hanc sententiam ex professo tuētur Gregorius Tholosanus [y] Cunerus Episcopus Leouardiensis [z], Ninianus VVinzetus [a] Adam Blacuodæus [b], Gulielmus Barclaius [c], &, vt alios taceam, Alexander Carerius, [d], vehemens alioquin potestatis Pontificiæ in temporalibus propugnator, *Qui*

x Nu. 5. & seq.
y Lib. 26. de Rep. ca. 5. nu. 24. 25.
z de officio Principis c. 7.
a In velitatione contra Buccan. & in Flagello Sectariorum passim.
412
b In Apol. pro Regibus, & lib. 2. de coniunctione Religionis, & Imperij.
c In libris de Regno.
d De potest. Rom. Pontificis lib. 2. c. 3.

nullum, inquit, *Iudicem habet in terris, vtique plures Iudices cum iudicare non posse fatendum est. Negata enim singularitate per verbum collectiuum & vniuersale, pluralia negata censentur. Constat itaque, vt suprà dictum est, Barones, & populos ex defectu potestatis coactiuæ, quam Vasalli non habent in Dominum suum, non posse Principem suum iudicare, nec deponere.* Et cap. præcedenti respondens auctoritati Aristotelis, qui 3. Polit. dicit, communitatem bene ordinatã posse Principem punire, *Loquitur*, inquit, *Philosophus de Rege qui per electionem communitatis instituitur: talis enim punitur, & deponitur per communitatem, quæ illum principaliter instituit, sicut Veneti, & Ianuenses, qui sibi Ducem eligunt, & si contra Remp. delinquat, eum deponere possunt: Secus de Rege, qui naturaliter, & ex successione, & ex certa stirpe regnat.*

413 Pari ratione responderi potest, Leonem tertium Pontificem non trãstulisse Imperiũ à Grecis ad Germanos propria tantùm auctoritate, sed ex cõsensu etiam eorũ, penes quos talis quoq; erat auctoritas; Et propterea eum nõ fuisse solũ, sed ad summũ fuisse præcipuum Aucto-

rem illius trāslationis, ad eum planè modum, quo Cardinalis Cusanus e scribit septem Electores constitutos fuisse auctoritate Gregorij quinti. Ita enim ait: *Vnde Electores, qui communi consensu omniū Alemanorum, & aliorum, qui Imperio subiecti erant, tempore Henrici secundi constituti sunt, radicalem vim habent ab ipso communi omnium consensu, qui sibi naturali iure Imperatorem constituere poterant, non ab ipso Romano Pontifice, in cuius potestate non est dare cuicunque Prouinciæ per mundum Regem, vel Imperatorem ipsa non consentiente. Sed concurrebat ad hoc cōsensus ipsius Gregorij quinti, tanquam vnius Pontificis Romani, qui iuxta gradum suum in consentiendo in communem Imperatorem interesse habet. Rectè, sicut in Concilijs vniuersalibus concurrit in primo gradu auctoritas ipsius per consensum cum aliis omnibus ipsum Concilium celebrantibus; vigor nihilominus definitionis non ab ipso primo omnium Pontifice, sed ex communi omnium, & ipsius, & aliorum consensu dependet.* Et infrà: *Ita*: inquit, *puto in veritate consensum Romani Pontificis à principio interuenisse, dum isti Eleectores constituerentur. Vnde ipsi, communi fungentes legatione omnium,*

e Lib. 3. de concordātia Catholica, c. 4.

qui Imperio subsunt, etiam totius Sacerdotij, & Romani Pontificis, eligunt.

414 Ad eundem prorsus modum quamplurimi Scriptores, tam antiquiores, quàm moderni asserunt, imperium Romanum translatum fuisse à Græcis ad Germanos non quidem sola Summi Pōtificis auctoritate, sed ex communi etiam consensu eorum omnium, nempe Cleri, Senatus, populíque Romani, quorum hoc intererat. Inter quos primus omnium erat Leo tertius Romanus Pōtifex, & totius Sacerdotij caput, qui suo in primis consilio, sollicitatione, & consensu translationem illam potissimū promouebat, & propterea Leoni tanquam præcipuo Auctori translatio illa à pluribus Scriptoribus meritò attribui solet.

Auctores qui docent solum Leonem Pontificem sed Populum Rom. Imperium à Græcis in Germanos transtulisse. Marian. Scot. Sigebertus. Vinc. Bellu. VValth. Naumb. Lupoldus. Ioan Paris. Ioa. Auēti. Theodoricus de Niē. Blondus. Æneas Syl. Donatus Acciaiolus. Paulus Æmi. Nauclerus. VVympfeling.

415 Hoc clarè indicat Marianus Scotus lib. 3. Chronici: *Carolus*, inquit, *hoc tempore à Romanis Augustus appellatus est.*

Sigebertus in Chronico anni 801. & Vincentius Belluacēsis in Speculo historiali lib. 23. ca. vltimo, *Romani*, inquiūt, *qui ab Imperatore Constantinopolis iamdiu animo desciuerant, nunc accepta occasionis opportunitate, quia mulier, excæcato Imperatore Con-*

Alciatus. Onuphrius. Cusanus. Coccinius. Radeuicus Præsules Alemaniæ. Adrianus Papa. Fridericus primus, & cęteri Germanię Principes.

stantino filio suo, eius imperabat, vno omnium consensu Carolo Regi Imperatorias laudes reclamant, eumque per manus Leonis Papæ coronāt, Cæsarem & Augustum appellant. Eadē verba habet VValthramus Naumbergensis Episcopus in libro de inuestitura Episcoporum, in principio.

416 Lupoldus Babenbergius in lib. de Iuribus regni, & Imperij Romani; cap. 12. *Ad hanc*, inquit, *oppositionem secūdum quosdam responderi potest, quòd prædicta translatio Imperij non ab Ecclesia Romana, sed potiùs à populo Romano robur habuit, & vigorem. Et huic responsioni Chronicæ de Imperij translatione loquentes fauere videntur. Referunt enim, quòd Leo Papa populo Romano petente, & acclamante, Carolum Magnum in Romanorum Imperatorem creauerit.* Vbi Nota Lupoldū per populi acclamationem non solam laudem in quo sensu Card. Bellarminus lib. 1. de translat. Imperij cap. 10. vocabulum illud apud historicos accipiendum esse insinuat, sed suffragium, & consensum populi magno applausu expressum, in Chronicis significari existimasse.

417 Ioannes Parisiensis de potest. Regia, & Papali cap. 16. *Amplius*, inquit, *non*

fuit factum(id est, Imperium translatum) *per solum Papam, sed populo acclamante & faciente* (& non tantùm collaudante, vt voluit Bellarmin.) *cuius est se subijcere, cui vult, sine alterius præiudicio. Ideo hoc fuit factum ex causa necessaria pro sui defensione contra infideles, & Paganos, vbi per alium non videbantur posse defendi, quod de iure poterant: nam populus facit Regem, & exercitus Imperatorem.*

Ioannes Auentinus lib.4. Annalium Boiorum *Pontifex*, inquit, *Senatus, populusque Romanus Imperium transferre iure suo in Germanos, Carolúmque & tacito Senatusconsulto, plebiscitoque decernit.*

418 Theodoricus de Niem in lib. de Inuestituris Episcopatuum, non longè à principio, *Populus, inquit, Romanus Legem condebat more solito, sed difficile erat pro vnoquoque negotio toties in vnum congregari, vnde sententiam, ius, & potestatem Imperij Imperatori concesserunt, quemadmodum legitur, Populus itaque Romanus concessit Carolo, & in eum transtulit omne ius suum, & potestatem.*

Blōdus lib.1. Decad.2. Æneas Syluius (qui postea Pōtifex Maximus, & Pius hu-

ius nominis secũdus dictus est) in abbreuiatione Blondi, & Platina in vita Leonis tertij, *Leo*, inquiunt, *Pontifex maximus populi Romani scito, precibusque, Carolum Imperatorem Romanorum declaratum diademate vetusto Imperatorum capitis gestamine coronauit.*

419 Et idem Æneas in lib. de ortu, & auctoritate Imperij Romani, c. 9. *Demũ verò*, inquit, *negligentibus Romam Græcis, eamque nunc Barbarorum, nunc aliorum direptioni relinquentibus, populus ille Romanus, qui suo sanguine tantũ pararat Imperiũ, qui suis virtutibus Monarchiam fundauerat orbis, venientem in auxilium eius Carolum Magnum Francorum Regem, natione Germanum, qui vrbem sacráque loca ab omni hostium incursione defendit, primò Patricium, post Augustũ, concurrente Summi Pontificis consensu salutauit Cæsarem.*

Donatus Acciaiolus in vita Caroli Magni, *Carolus*, inquit, *Magnus à Sũmo Pontifice Augustus appellatus, Imperatorium nomen, dignitatémque suscepit, non solùm assentiente, sed etiam applaudente populo Romano.*

420 Paulus Æmilius lib. 3. in vita Caroli Magni, *Romani*, inquit, *Proceres animis aliter*

aliter afficiebantur; Solium Imperij velut à numine incessum, quasi numine offerente, Regi Franco dandum; Summis in religionem meritis id deditum; eum victoriarum gradibus ad id culmen conscendisse; vt Summus Regum Summum rerum humanarum titulum obtineat. Diem quoque, locum, annum, celebritatem mortalium id postulare. Octingentesimus salutis annus agebatur; & rem diuinam Natali Domini ac Dei nostri Leo in æde Petri faciens, ingenti assensu Procerum, qui vndique in Vrbem admiratione Caroli, Francorúmque conuenerant, Carolum Augustum appellatum infulis, ac cæteris Imperij insignibus exornat.

Nauclerus generat. 26. in anno 800. *In die*, inquit, *Natiuitatis Domini, præhabita matura deliberatione, Leo Pontifex Romanus considerans Imperatores Constantinopolitanos ægrè id nomen tueri ——— & Occidentale Imperiũ quasi pro derelicto habitũ ——— populi Romani consensu Carolum Imperatorem Romanorum declarat, ac diademate coronat ter acclamante populo Romano, Carolo Augusto, &c.*

421 Iacobus Wympfelingius in Epitome rerum Germanicarum, cap.

9. *Pontifex, inquit, populi Romani scito, & precibus Carolum magna voce Imperatorem decernit, ac diademate donat.*

Andreas Alciatus nobilis Iurisconsultus (quam Nauarrus in cap. Nouit. de Iudicijs, Notab. 3. nu. 53. *Nedum vtriusque Iuris, sed etiam historiæ callentissimum appellat*) vt ex Illyrico refert Bellarminus lib. 1. de translat. Imperij, cap. 7. *Carolus*, inquit, *vt iustum aliquem titulum adepto Imperio prætendere posset, Cæsarem se, & Romanum Imperatorem à Pontifice, populóque Romano designari procurauit.*

422 Onuphrius Panuuinus, vt idem Bellarminus libro citato, cap. 10. refert, *Senatus*, inquit, *populique Romani suffragijs Carolus Magnus Imperator, & Augustus appellatur.*

Fauet etiam Cardinalis Cusanus, lib. 3. de Concordantia Catholica, cap. 4. circa initium, vbi ita scribit: *Non est igitur eo modo concedendum electores à Romano Pontifice potestatem eligendi habere sic, quòd nisi ipse consentiret, non haberent, aut si vellet, ab ipsis tollere posset. Quis, rogo, dedit populo Romano potestatem eligendi Imperatorem, nisi ipsum ius diuinum, & naturale? per viam enim voluntariæ subiectionis,*

& consensus in præsidentiam Prælationes concordantiales rectè & sanctè constitutæ sunt in omni dominandi specie.

423 Verùm Michael Coccinius in opusculo de translatione Imperij, huius translationis causam, & modum accuratiùs declarasse videtur: *Cum populus*, inquit, R*omanus, & vniuersi penè Italiæ populi temporis successu multarum gentium incursionibus, ac direptionibus expositi essent, vt Gothorum, Visigothorum, Hunnorum, ac Longobardorum, nec ipsi proprijs sese viribus defensare possent, neque Græci eos defendere curarent, quin potiùs mala malis accumulantes ipsimet Italos opprimere, ac spoliare nitebantur, nimiam auaritiam, & dominandi libidinem in eos exercentes:* R*omani itaque, & reliqui Italiæ populi Græcorum perspicientes auaritiam, simul & ignauiam, ac è regione Germanorum fortitudinem, industriam, & iustitiam, Imperium de Græcis transtulerunt in Germanos in Caroli Magni personam. Et talem Imperij translationem, Romanorum, cæterorúmque Italiæ populorum consensu, & auctoritate factitatam, suámque vim, & efficaciam habuisse haud dubitandum est. Nec obstat quod scribit Innocentius ad Bertoldum Zaringiæ Ducem, Sedem*

Apostolicam Romanum Imperium in personam magnifici Caroli de Græcis transtulisse in Germanos. Nam Sedem Apostolicam non in alio sensu Imperium transtulisse concedimus, quam Imperium transferentibus consensisse, aut transferendum declarasse, sed talis translatio vim, & efficaciam suam habuit à consensu populi.

424 Denique Radeuicus in Appendice ad Othonem Frisingensem de gestis Friderici, lib. 1. cap. 10. narrat, *quomodo Fridericus, & cæteri Principes Germaniæ qui tunc aderant, magna commotione indignati erant, eo quòd Adrianus Papa ad eum scripserat, Imperatorem dignitatis & honoris plenitudinem sibi à Pontifice collatam, & insigne Imperialis coronæ de manu eius suscepisse.* Atque vt ait Radeuicus, *ad horum verborum strictam expositionem, ac præfatæ interpretationis fidem auditores induxerat, quòd à nonnullis Romanorum* temerè *affirmari noluerant, Imperium Vrbis, & Regnum Italicum donatione Pontificum Reges nostros hactenus possedisse, idque non solum dictis, sed & scriptis, atque picturis repræsentare & ad posteros transmittere. Vnde de Imperatore Lothario in Palatio Lateranensi super huiuscemodi pictura scriptum est.*

Rex venit ante fores iurãs prius vrbis honores,
Post homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.

425 *De quibus picturis* (vt refert Radeuicus, cap. 16. (*conquestus est idem Fridericus coram Legatis pontificis; A pictura,* inquiẽs, *cœpit: ad Scripturam pictura processit: Scriptura in auctoritatem prodire conatur. Non patiemur, non sustinebimus, coronam antè ponemus, quàm Imperij coronam vnà nobiscum sic deponi consentiamus. Pictura deleatur, Scripturæ retractentur, vt inter Regnum & Sacerdotium æterna inimicitiarum monumenta non remaneant.*

Atque vt refertur in eodem capite, presules Alemanniæ, ad quos scripserat Papa Adrianus rogans eos, vt Imperatoris indignationem mitigare studerent, ita Pontifici respondent: *Nos salua gratia vestræ sanctissimæ Paternitatis, ea verba, quæ in literis vestris continebantur, tueri propter sinistram ambiguitatis interpretationem, vel consensu aliquo approbare non audemus nec possumus, eo quòd insolita & inaudita fuerunt vsque ad hæc tempora.* Ecce quid senserint Præsules Alemanniæ de auctoritate Pontificis Imperatorem instituendi.

426 Quinetiam ipse Adrianus Papa

(vt ſcribit Radeuicus cap. 22.) in alia epiſtola ad Fridericum, per illa verba. *Cōtulimus tibi inſigne Imperialis coronæ*, *quæ quidã* (vt ait Adrianus) *à ſenſu ſuo viſi ſunt ad alium retorquere*, declarat, ſe nihil aliud intellexiſſe, nihil quòd *contulimus tibi* &c. id eſt, *Imperialis dignitatis inſigne tuo capiti impoſuimus*: quæ tamen verba ipſe Fredericus, cæterique Germaniæ Principes in eo ſenſu intellexerunt, quaſi Imperium Vrbis, & Regnum Italicum donatione Pōtificum Imperatores Germaniæ hactenus poſſederant, quæ quidem eſt expreſſa ſententia Cardin. Bellarm. loco ſuperiùs f citato.

f Nu. 387.

427 Ex quibus omnibus conſtat, Carolum Magnum fuiſſe Imperatorem creatum, non ſola auctoritate Summi Pontificis, ſed etiam conſenſu, conſulto, ſcito, ſuffragijs, atque auctoritate Senatus, populique Romani. Quapropter non ſatis mirari poſſum, cur doctiſſimo Bellarmino g in mentem venerit, ad rem tanti ponderis, qualis eſt noua Imperatorum inſtitutio, comprobandam, tam ingentem auctoritatem multitudinem incaſſùm congerere, cum ne vna quidem ex illis omnibus commonſtret

g Lib. 1. de tranſlat. Imperij, cap. 4.

Summum Pontificem *so...* ...ctorita-te(in quo tota difficultas cõsistit (Imperium à Græcis ad Germanos transtulisse sed ad summum ostendant,translationẽ illam auctoritate quidẽ Pontificis(quod nemo negare potest) sed non *sola* ipsius factam fuisse. Attamen quamplurimi(vt iam diximus) disertis verbis affirmant, ad hanc quoque Imperij translationem, Senatus, populique Romani consensu, scitum, consultum suffragia, atque auctoritatem concurrisse.

428 *Præsenti itaque controuersiæ* dirimendæ multùm conducit doctrina, quam Cardinalis Bellarminus superiùs [h] tradiderat, nempe argumentum ab auctoritate negatiuè nullam vim habere. Ita enim ipse scribit: *Respondeo primò, nihil concludi ex argumentis ab auctoritate negatiuè. Non enim sequitur, Lucas, Paulus, & Seneca, non dicunt Petrum fuisse Romæ, igitur non fuit Petrus Romæ. Non enim isti tres omnia dicere debuerunt; & plus creditur tribus testibus affirmantibus, quàm mille nihil dicentibus, modò isti non negent, quod alij affirmant.*

h Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 8.

Cum igitur nullus omnino ex illis triginta duobus auctoribus, quos ipse trãs-

lationis Imperij per pontifices factæ testes adhibuit, inficietur, translationem illam auctoritate Senatus, populique Romani factam fuisse, atq; non tres tantum, sed multo etiam plures, quos suprà retulimus, apertissimè dicant, tum Romani pontificis auctoritatem, tum etiam consensum, scitum, consultum, suffragia, atque auctoritatem populi Romani interuenisse, non satis firmiter ex illis testimonijs probat Cardinalis Bellarminus, etiã iuxta suiipsius principia, translationem Imperijs à Græcis ad Germanos in Summum pontificem tanquam in *vnicum* illius Auctorem referendam esse. Nam alioquin, quod ipse, tanquam primus saltem ciuis, & Romanæ Ecclesiæ supremus pastor suo consilio, auxilio, & consensu præcipuus illius translationis Auctor fuerit, quique ideo Imperium Romanum transtulisse, à nonnullis Scriptoribus asseratur, à nemine in controuersiam vocari potest.

429 Quare iuxta doctrinam Card. Bellarmini iam traditam non licet ita argumentari: *Zonaras, Cedrenus, Paulus Diaconus, & plures alij Auctores ab ipso relati, non dicunt imperium Romanum fuisse à Græ-*

cis ad Germanos translatum auctoritate Senatus, populique Romani; igitur Imperium Romanum auctoritate Senatus, populique Romani non est translatum: non enim isti omnia dicere debuerunt, & plùs creditur tribus testibus affirmantibus, quàm mille nihil dicentibus.

Rursum, *plùs creditur tribus testibus affirmantibus, quàm mille nihil dicentibus, modò isti non negent, quod alij affirmant, sed multo plures, quàm tres Auctores tùm à nobis, tum ab ipso etiam Bellarmino citati asserunt translationem Imperij Romani factam fuisse consensu, scito, consulto suffragijs, atque auctoritate Senatus, populique Romani, & nullum omnino ex illis triginta duobus testimonijs hoc negat; ergo maior fides adhibenda est illis, qui affirmant, translatum fuisse Imperium per Pontificem, Senatum, populumque Romanum, quàm cæteris omnibus, qui quantumuis dicant hanc Imperij translationem factam fuisse per Romanum Pontificem, non tamen negant factam quoque esse per Senatum, polumque Romanum.*

430 Quin & plures ex illis triginta duobus Auctoribus, qui dicunt Leonem Pontificem Carolum Imperatorem creasse, coronasse, &c. eodem mo-

do exponi possunt, quod ipse Adrianus Papa verba sua superiùs [i] exposuit, quando scripsit, *Imperatorem dignitatis, & honoris plenitudinem sibi à Romano Pontifice collatam, & insigne Imperialis coronæ de manu eius suscepisse*; non quasi Pontifex Imperialem dignitatem verè illi contulerit, in quo sensu Imperator, cæterique Principes verba Pontificis sunt interpretati, sed solùm, quòd coronam, quæ insigne est Imperialis dignitatis, capiti suo imposuerit. Quæ verba non maiorem in Pontifice arguunt auctoritatē Imperatorem constituendi, quàm in cæteris Metropolitanis Regna conferendi, qui Principum capitibus Regale diadema imponunt. Atque ita satisfactum est tertiæ replicationi, quam contra hanc Responsionem Card. Bellarminus superiùs [k] adhibuit.

i Nu. 426.

k Nu. 396.

431 *Ad illud verò*, quod primo, & secundo loco contra hanc Responsionem opposuit [l], nempe *populum Romanum nunquam ferè habuisse Imperatoris creādi potestatem, sed antiquos Imperatores vel iure hæreditario habuisse Imperium, vel ab exercitu creatos fuisse. Et si quam habuerint Romani in Imperatore eligendo auctoritatem, eam certè*

l Nu. 394. 395.

amisisse, quando Romana sedes Constantinopolim translata fuit; Nam deinceps per annos circiter CCCCC. hoc est, à Constantino Magno vsque ad Carolum Magnum nihil vnquam egit Senatus, populusque Romanus circa Imperatorum creationem: facillima est Responsio, si priùs obseruemus, quæ Card. Bellarminus inferiùs [m] in tomo sequenti annotauit.

m Lib 1. de Laicis, cap. 6.

432 *Primum est, potestatem politicam in vniuersum consideratam non descendendo in particulari ad Monarchiam, Aristocratiam, vel Democratiam immediatè esse à solo Deo; nam consequitur necessario naturam hominis, proinde est ab illo, qui fecit naturam hominis. Præterea hæc potestas est de iure naturæ, non enim pendet ex consensu hominum: nam velint, nolint, debent regi ab aliquo, nisi velint perire genus humanum, quod est contra naturæ inclinationem. At ius naturæ est ius diuinum, iure igitur diuino introducta est gubernatio; & hoc videtur propriè velle Apostolus, cum dicit Rom. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

433 *Secundum est, hanc potestatem immediatè esse tāquam in subiecto in tota multitudine: nam hæc potestas est de iure diuino: at*

" *ius diuinum nulli homini particulari dedit*
" *hanc potestatem, ergo dedit multitudini. Præ-*
" *tereà sublato iure positiuo non est maior ratio,*
" *cur ex multis æqualibus vnus potiùs, quam a-*
lius dominetur, igitur potestas est multitudi-
" *nis. Denique humana societas debet esse perfe-*
" *cta Respublica, ergo debet habere potestatem*
" *seipsam conseruandi, & proinde puniendi per-*
" *turbatores pacis, &c.*

" 434 *Tertium est, hanc potestatem trans-*
ferre à multitudine in vnum, vel plures eo-
" *dem iure naturæ: nam Respublica non potest*
" *per seipsam exercere hanc potestatem, ergo te-*
" *netur eam transferre in aliquem vnum, vel*
" *aliquos plures: & hoc modo potestas Princi-*
pum in genere considerata est etiam de iure na-
" *turæ, & diuino, nec posset genus humanum,*
" *etiam si totum simul conueniret, contrarium*
" *statuere, nimirum vt nulli essent Principes,*
vel Rectores.

" 435 *Quartum est, in particulari singulas*
" *species regiminis esse de iure gentium, non na-*
" *turæ: nam pendet à consensu multitudinis con-*
" *stituere super se Reges, vel Consules, vel a-*
" *lios Magistratus, vt patet. Et si causa legiti-*
" *ma adsit, potest multitudo mutare regnum in*
Aristocratiam, aut Democratiam, & è con-
" *trario, vt Romæ factum legimus.*

436 *Quintum quod ex dictis sequitur est, hanc potestatem in particulari esse quidem à Deo, sed mediante consilio, & electione humana, vt alia omnia, quæ ad ius gentium pertinent: ius enim gentium est, quasi conclusio deducta ex iure naturæ per humanum discursum.*

437 Ex his perspicuum est, politicam Imperij Romani potestatem ex sententia Card. Bellarmini immediatè in ipso populo Romano residere, & ab eo, vel in Senatum, vel Imperatorem transferri, adeò vt ex ipsius populi, seu multitudinis consensu, & electione dependeat, quòd vnus sit Imperator, isque vel iure hæreditario Imperium habeat, vel ab exercitu, aut Senatu creetur. Quo fit, vt si causa legitima adsit, [n] possit populus ex mente Bellarmini mutare Regnum in aliud genus regiminis, & è conuerso; & consequenter si Princeps vel non valeat, vel saltem non velit ipsis imperare, possit totus populus tum nouum Regem sibi constituere, tum modum etiam regiminis immutare, vt contigisse videmus in transferendo Imperio à Græcis in Germanos ex sententia eorum, quos supra [o] commemorauimus.

n Multi tamen viri doctissimi contra Bellar. sentiunt nimirum non esse causam legitimam Regem deponendi, quòd regimini ineptus sit, & Regnū gubernare nō valeat, sed coadiutorē tantùm, seu Regni administratorem, pro tempore tātùm quo ineptus est, constituendi.

o Nu. 45. & seq.

438 Quoniam enim (vt scribit Lupoldus de Iuribus Regni & imperij, cap. 4. & 18. idemque indicant plures Auctores supra [p] citati) *Imperatores Graeci tempore Caroli Magni, & etiam ante tempora eiusdem; nimirum tempore Pipini patris, ac Caroli Martelli aui sui in Occidentali Imperio solo nomine regnabant, nec Ecclesia Romana, nec alia Christi Ecclesia, seu etiam quicunque alij à Longobardis oppressi contra iustitiam in eodem Imperio poterant per eos, vel auctoritate ipsorum iustitiam consequi; & sic Imperatores praedicti Occidentale Imperium quodammodo pro derelicto habebant, in eo, vt ex diuersis Chronicis apparet, solo nomine imperando*, Pontifex, Senatus, populusque Romanus ex tacito saltem aliorum omnium Occidentalium, qui Imperio subiecti erant, consensu, plenum ius, ac potestatem (quam per nullam consuetudinem, aut Sedis Imperij translationem, vtpote sibi congenitam, & ex iure naturae debitam, amittere poterant) etiam iuxta doctrinam Card. Bellarmini iam traditam, habebant nouum Imperatorem sibi constituendi, & consequenter Imperium, quod Graeci in partibus Occidentalibus solo nomine tenebant, ad

p Nu. 416. & seq.

CarolumMagnum eiusque Successores, aut ad alium quemcunque Imperij sede in illis partibus tunc quasi vacante, trãsferendi. Et propterea populus Occidentalis non amisit ius illud, & potestatẽ sibi connaturalem nouum Imperatorem in casu prædicto eligendi, ex eo quòd Imperij sedes Cõstantinopolim trãslata fuerit, vt perperam Card. Bellar. affirmat.

439 Quare huiusmodi argumentatio est apertè vitiosa: *Senatus, populusque Romanus nihil vnquam egerunt circa Imperatorum creationem per annos circiter quingentos, hoc est, à Constantino Magno vsque ad Carolum Magnum, ergo si quam habuerunt in Imperatore eligendo auctoritatem, eam certè amiserunt, quando Imperij sedes Constantinopolim translata fuit.* Nam, vt ex dictis constat, non potuit populus Romanus propter aliquam desuetudinem amittere auctoritatem sibi insitam, atque innatam, & ex iure tum diuino, tum naturali debitam, qualis erat illa, qua imperium ob causas prædictas à Græcis transtulit in Germanos. Itaque Card. Bellarminus in duobus illis argumentis suprà[q] relatis à negatione actus ad negationem potestatis congenitæ captiosè

q Nu. 394. 395.

argumentari videtur.

440 Neque etiam difficile fuisset ostendere, si instituti nostri ratio id postulasset, solum exercitum, secluso Senatus consensu, non habuisse Imperatorem eligendi plenam potestatem, tametsi negari non possit, quin Senatus nonnunquam ob vim, vel alterius periculi metum, electioni ab exercitu factæ assensum suum negare non ausus fuerit.

441 Atque ita manifestum est, quod supra [r] diximus, posse videlicet, ad quatuor præsertim exempla illa intermedia satis commodas expositiones adhiberi, quas etiam ad plura alia eiusmodi exemplorum genera afferri posse diserteis verbis affirmat Card. Cusanus [s], *Si Regum*, inquit, *& Imperatorum depositiones, aut Imperij translationes, & cætera forte ad hoc præsumendum* (quod imperium sit dependenter à Papa) *Apostolicum mouerent, sciat, nisi forte religioni, & humilitati obstaret, omnibus illis verè, & clarissimè respondere posse, & taliter, quod forte hæc nimium tantum potestatem aliisque partium concordantium aut consensu, aut acceptatione in Papa. Ut Papa, arguerent. Non defuerunt antiqui, qui Henricum quartum*

r Nu. 402.

s Lib. 3. de Concordantia Catholica cap. 41.

tum Basileæ coronatum per Romanorum Legatos ab excommunicatione Gregorij, seu Hildebrandi defendebant, etiam Apostolicæ sedis Cardinales pro tunc, & quoddam Concilium Romæ pro tunc celebratum.—— *Sic de Friderico secundo viro vtique in Ecclesia strenuissimo, ac fidei propugnatore scripta defensoria, & fortia inueniuntur, ac etiam de alijs Imperatoribus acquieuit sæpe Pontificibus populus ob obedientiæ bonum.* Hæc Cusanus.

442 Ex his igitur apparet, potestatem hanc Papalem Principes deponendi non satis firmiter fundari, aut in præfata Imperij Romani translatione, aut in Regis Childerici depositione, *ex qua* tamen (vt scribunt Godefridus Viterbiensis [t], & Otho Frisingensis [u], tam insigniter, idque miritissimè à Cardinale Bellarmino [*] laudatus) *Romani Pontifices regna mutandi auctoritatem trahunt.*

Sed prætermissis istis expositionibus, tanquam minimè necessarijs ad præfatas obiectiones ab exemplis petitas dissoluendas, & dato, quod singulæ illæ Pontificum res gestæ veræ sint, prout à Bellarmino recensentur, quod quidem fusiùs examinare præsenti instituto non

t In anno 754.
u Lib. 5. hist. cap. 23.
* Lib. 1. de transl. Imperij cap. 4. nu. 15.

multùm conducit; *Responderit potest breuiter*, nullo ex prædictis exemplis commonstrari illud, in quo tota controuersia consistit, nempe Summum Pontificem vllam prorsus habere auctoritatem ex Christi institutione de rebus temporalibus omnium Christianorum disponendi, ac Principes temporales Principatu priuandi, sed ad summum ostendunt, Pontifices quidem de facto talem exercuisse potestatem; Veruntamen quòd de iure id fecerint, neque rationibus, neque auctoritatibus satis solidè à Cardinale Bellarmino ad huc probatum est, quamuis alibi * illud hoc loco à se demonstratum esse affirmet, ibiq; singulas ferme rationes suas à nobis suprà allatas, & confutatas summatim repetat. Sed vtrùm eiusmodi demonstrationes assensum certum, & euidentem, qui demonstrationis effectus est, an vix opinatiuum gignere valeant, eorum sit iudicium, qui suas rationes, nostrasque solutiones ex ipsius principijs petitas æqua lance ponderauerint.

x Lib. 1. de transl. Imperij, cap. 14.

444 Ad hæc igitur & similia exempla eadem planè responsio adhiberi potest, qua ipse Cardin. Bellarminus in re non

dissimili vsus est, lib. 2. de ROM. PONT. cap. 30. ad quartum argumentũ, in quo obijciebatur, Christianos Imperatores sæpè iudicasse Pontifices, eosque deposuisse, *Respondeo*, inquit, *hæc quidem facta sunt, sed* »
quo iure ipsi viderint. Et paulò infrà: *Ab O-* »
thone primò, inquit, *satis constat bono zelo,* »
sed non secundum scientiam depositum esse Ioã- »
nem duodecimum: fuit enim iste Ioannes om- »
nium Pontificum fere deterrimus. Atque ideo »
non mirum, si pius Imperator, qualis fuit Otho »
primus, sed minus peritus rerum Ecclesiastica- »
rum iudicauerit eum potuisse deponi, præsertim »
cum multi Doctores idem senserint. »

445 *Simili prorsus ratione responderi poterit*, nonnullos Pontifices priuasse Principes suis dominijs, imperia transtulisse, & de rebus temporalibus Christianorũ disposuisse, sed quo iure ipsi viderint. *Neque enim oportet ex talibus factis singularibus* (ait Ioan. Parisiensis y) *quæ interdum ex deuotione ad Ecclesiam, vel ex causa alia, & non ex debito iuris fiunt, argumenta sumere.* Et Gregorius Tholosanus z, *Illud*, inquit, *tantum ex his colligo, difficilem esse quæstionem, num Summi Põtifices deponere Imperatorem vel Regem poßint, qui olim habuerit instituendi Summum Pontificem potestatem.*

y De potest. Regia & Pap. cap 15. ad. 5.

z Lib. 26. de repub. cap. 5. nu. 11.

Quin & inueniuntur plures destitutiones, & depositiones factæ ab Imperatore, Summorum Pontificum, non secus, quam destitutiones factæ Imperatorum à Summo Pontifice, vt vicißitudo in his maxima inueniatur. Vnde disputare de facto, & de exemplis depositionum perperam est. Et paulò infrà; *Ex quibus omnibus,* inquit, *inouatores ambitiosi rerum publicarum, & vsurpatores regnorum, rebellesque principibus legitimis colligere possunt, primùm, non ideo omnẽ depositionem principum iustam esse, quòd reipsa facta sit, nam nõ omnia facta iusta sunt; de hinc non idèo cõsequentiam fieri debere, quòd eius exemplo simile tentandum sit: Aliud enim est,* ait Mattheus Tortus [a] *facta Regum,* addo ego Pontificum, *referre: aliud auctoritatem, potestatemque probare.*

a In Respons. ad Apol. Anglicam. pag. 326. Edit. altera.

446 Neque mirandum est, Summos aliquos Pontifices tum zelo Dei accẽsos, tum rationibus probabilibus permotos, tum eorum, qui ipsis à consilijs erant, incitamentis impulsos iudicasse talem sibi competere potestatẽ temporalem in ordine saltẽ ad bonum spirituale, cum præsertim plurimi Doctores idem senserint.

447 Quamuis igitur nullas adhuc solidas repererim rationes, quibus persua-

deri possin, eiusmodi facta Pontificum in transferendis Regnis, & Regibus deponendis, si propria tantùm auctoritate illos ea fecisse quis velit, esse ex se legitima, cum Christus ipse actus, officia, & dignitates Pontificis, ac Imperatoris distinxerit, ne aut Pontifex iura Imperatoris, aut Imperator iura Pontificis præsumeret vsurpare. Existimo tamen Summos illos Pontifices, qui ex corde puro, conscientia bona, & fide non ficta in prędictam rerum temporalium dispositionem sese ingesserint, non esse ob ęiusmodi facta, quamuis alioquin ex se iniqua, facilè condemnandos, si præsertim probili virorum prudētum auctoritate moti ea sibi licere existimassent. Nec propterea censeo Principes illos, quamuis alioqui forsan nequissimos, redarguēdos esse, qui eiusmodi Pontificum depriuationibus restiterint, suumque ius vijs licitis defenderint, cum apud Theologos [b] satis constet, posse interdum ob conscientiam verè probabilē, quæ ab ijdem (quod ad culpam attinet) inuincibili æquiparari solet, esse bellum ex vtraque parte licitum quod tamen nihil impedit, quo minus causa alterius partis sit reipsa iniqua. 448

[b] Victoria relect. de iure belli, nu. 32. Vasquez 1.2. disp. 64. nu. 16. & alij

Aliud enim est operationem aliquam esse ex suo genere seu obiecto illicitam, & aliud eam vitio verti operanti, cum sæpe contingat, actionem aliquam, quæ alioquin ex suo obiecto, atque etiam circumstantijs praua esset, ob solem ignorantiam inuincibilem, vel conscientiam probabilem omnino à peccato excusari.

449 Neque mirum videri debet, opinionem illam, quæ potestatem hanc Pontificis temporalem tuetur, tam altas radices in mentibus etiam doctissimorum defixas reliquisse: partim, quia ab ipso primordio huius controuersiæ non defuerunt (sicut nec hodiè desunt) Pontifici assentatores, qui vel spe lucri, vel honoris cupiditate, vel fauore aut timore ipsius [e] potestatem eius plus nimio extollerent: partim quia rationes & argumenta, quibus auctoritas hæc Pontificis temporalis in ordine ad bonum spirituale innititur, magnum pre se ferũt probabilitatis specimen rem minus accuratè consideranti: partim quia, quamuis plurimi, tum pij, tum eruditi sem-

[e] Ioan. Paris. de potest. Regia & Papali, cap. 21. ad. 41. Dicere, inquit, quod tanti viri, inter quos aliqui fuerunt Sũmi Pontifices, scrispe-runt contra conscientiã suam in fauorẽ Principum. vel ob timorẽ eorum, est ponere os in cœlum. Magis autẽ probabiliter posset è contrario dici, quod tales Doctores, qui sic in debitè ampliãt auctoritatem Papæ, loquuntur timore, vel fauore ipsius, cum sint personę Ecclesiasticæ, qui magis possunt per ipsum promoueri. Et præcipuè cum ipsi dicant, licèt malè, quod summus Põtifex gratiosè amplectitur suã potestatẽ extendẽtes & reprimit obloquẽtes.

per extiterint, & hodię etiam existant,
qui contrariam secuti sunt sententiam,
ne tamen vel Pontificis indignationem
incurrerent, vel malis principibus ansam
tribuerent, aut Ecclesiam liberiùs diue-
xandi, aut paulò licentius viuendi, qui
potestate hac Pontificis temporali, quasi
quodam fræno in suo gradu facilius de-
tineri posse videbantur, præsentem con-
trouersiam silentio præterire, & ne pusil-
lis scandalum generarent, veritatem ip-
sam non relinquere negando, sed silen-
do tantùm occultare satius esse iudica-
bant: partim quia non solent Pontifices
libenter permittere, vt suorum præde-
cessorum res gestæ, aut opiniones, quæ 450
auctoritati Papali suffragantur, vel im-
pugnentur, vel in dubium vocentur. Et
propterea tam Pontifex ipse, quàm lo-
corum Ordinarij, atque hæreticæ praui-
tatis Inquisitores satis sunt soliciti, ne li-
bri aliqui, qui potestati Pontificę vllo
modo derogare videntur, in publicum
prodeant, & si prodierint, vel omnino
supprimantur, vel à nemine absque fa-
cultate speciali, eaque in scriptis habita
perlegantur, donec expurgati fuerint.
Atque ita difficillimum est, hisce pręser-

tim temporibus, aut in libris Catholicorum clausulam vlla reperire, quę temporalem Pontificis potestatem in controuersiam vocandi vel tantillam speciem habeat, aut certò cognoscere, quid librorum Auctores circa eiusmodi potestatē senserint, sed potiùs quam opinionē Librorum Censores secuti fuerint, cum illi non semper proprijs, sed istorum verbis loqui, suamq; sentētiam proferre, quamuis inuiti, sæpissimè compellantur.

451 Ideoque non est mirandum, opinionem hanc pro potestate Papali Principes deponendi apud Doctores adeo celebrem fuisse, vt in Concilio generali Lugdunensi præsentibus vniuersis patribus, fuerit ab Innocentio quarto Fridericus secūdus Imperio priuatus. Quia tamen eiusmodi depositio non erat res fidei, sed facti duntaxat, in quo tam Papa, quàm patres illi proprias secuti opiniones errare poterant, neque Conciliū talem depositionem à legitima potestate processisse definiuerat, non affert illorum patrum opinio (etiam si omnes pariter consensissent, quod tamen ex ipso Cōcilio colligi nequit) maiorem certitudinē pro auctoritate Pontificia Prin-

cipes deponendi, quàm si extra Conciliũ sententiam suam declarassent. Et eodem modo Responderi potest ad Concilium Lateranense sub Innocentio tertio, in cap. De hæreticis, cuius tamen auctoritatem tanquam minùs forsan efficacem Card. Bellarminus penitus prætermisit.

452 Illud nihilominus diligenter obseruandum est, quod quamuis ipse Bellarminus superiùs [d] asserat Innocentium quartũ in Generali Concilio Lugdunensi *consentientibus vniuersis Patribus* Fridericũ deposuisse; ex ipso tamen Concilio colligi non potest vniuersos Patres depositionem illam approbasse, sed plurimos potiùs reclamasse. Vnde in principio illius Bullæ (quod notatu dignũ est) non legitur, *Innocentius Seruus seruorum Dei, &c. Sacro approbante* Concilio, sicut in alijs Decretis Pontificijs, quæ in pleno Concilio fiunt, dici solet; sed tantùm *Sacro præsente Concilio*: neque in tota illa Bulla vlla fit mentio consensus Patrum, sed solùm prope finem illius Pontifex ait, se cum fratribus suis Cardinalibus, & Sacrosancto Concilio maturam, & diligentem deliberationem habuisse de pluribus nefandis & execrandis flagitijs Fri-

d Nu. 400.

clerici, ſed de conſenſu, & approbatione Cōcilij de deponendo Friderico ne verbum quidem. At ſi vniuerſi Patres depriuationem Friderici approbaſſent, non eſt veriſimile, quin Innocentius, vt ſua ſententia in Fridericum prolata toti mundo iuſtior appareret, talem Concilij approbationem exprimere voluiſſet, atque nō tantùm dicere, *Sacro præſente Concilio*, quibus verbis vti potuiſſet, tametſi totum Concilium repugnaſſet, ſed etiam *Sacro approbante Concilio*, cum præſertim protinus in ſequenti Decreto hac poſteriori loquendi formula idem Innocentius vſus fuerit.

Deinde ſententia illa depriuationis non ſine omnium audientiū, & circumſtantium ſtupore fulminata eſt, vt ibidē refertur, ſed non erat, quod vniuerſi Patres audita depriuationis ſententia tanto ſtupore afficerentur, ſi priùs dictæ depriuationi aſſenſum ſuum præbuiſſent.

454 His adde, tam Pontifices, quàm Concilia ſæpe multa ſtatuere, quorū ordinatio potius ad poteſtatem politicam, quàm ad Eccleſiaſticā ſpectat, ex expreſſo, vel tacito Principum conſenſu, qui per ſeipſos, aut per ſuos Legatos præſen-

tes ad sunt, vel ex præsumpta aut sperata saltem Principum ratihabitione. *Et hoc dicunt, expositores Iuris Canonici* (vt verbis vtar Ioannis Parisiensis [e]) *qui statũ in Ecclesia habuerunt etiam in casu, in quo minus videtur. Quærit enim Hostiensis* [f] *extra. de Hæreticis, cap. Vrgentis, vbi mandat Dominus Papa hæreticorum confiscari bona, Quid ad Papam de temporalibus? Et Respondet cum Domino suo Innocentio, quòd reuera nihil ad eum, sed hoc fecit de assensu Imperatoris, qui tunc Paduæ præsens consensit.*

e De potest. Regia, & Papali cap. 10.

f Hanc Resp. Hosti. non inuenio in cap. Vergentis, sed in præcedẽti cap. Ad abolẽdam.

Aliam expositionem adhibet Glossa in cap. Hadrianus, dist. 63. vbi Papa præcipit publicari eorum bona, qui eius decretum violant, & in cap. Delatori 5. q. 6. vbi statuit Delatoribus linguam capulandam, aut conuictis caput amputandum esse. Respondet enim Glossa *hic Ecclesiam docere, quid facere debeat Iudex Secularis.* Quæ eius Responsio ad similia Decreta, in quibus Sacri Canones pœnas temporales infligunt, accommodari potest.

455 Denique, si ex infelici successu cõiecturam facere liceret, an aliquæ Principum depositiones ritè sint factæ, sicut per argumentum à contrario ex fælici e-

uentu translationis Imperij à Græcis ad Germanos colligit Card. Bellarminus [g], translationem illam iure factam fuisse, profectò paucissimæ ex plurimis Regũ, aut Imperatorum depositionibus à legitima auctoritate processisse reperientur, quas ferme omnes maximæ in Ecclesia calamitates secutæ sunt, vt historiæ produnt. Quanta enim mala, quot bella, bellorũque discrimina, quę schismata, quot animarum, & corporum pericula subsecuta sunt primam omnium Imperatorũ, nempe Henrici quarti, depositionem auctoritate Papali factam, narrat Otho Frisingensis lib. 6. cap. 36. De depositione autem Friderici secundi Ioannes Trithemius ita scribit [h]: *Intrauit Fridericus post depositionem sui in Italiam, & tantis malis Papam, subiectosque illi populos afflixit, vt Pontificem viuere tæderet, voluissetque se nunquam depositionem illius cogitauisse.* Atque, vt cæteras depositiones taceam, quàm innumeras strages ac infinitas calamitates in Ecclesiam inuexerit prætensa hæc Pontificis auctoritas Principes deponendi, tantaque vi tum scriptis, tũ factis propugnata, nimis clarum, sed non satis lugendum Anglia nostra præbet testimonium.

g Supra nu. 391.

h In Chro. monasterij Hirsaugiēsis in anno 1244.

456 Atque ita liquidò constat, prædicta exempla Card. Bellar. pro auctoritate Pontificis tēporali confirmanda nihil certò, etiam iuxta ipsiusmet principia, concludere, sed aliæ rationes magis efficaces quàm rerum ab ipsis gestarum exēpla, in quibus Pontifices, etiam nonnunquam absque peccato falli possunt, & fallere, excogitandæ sunt ad probandū, penes Pontificē esse potestatem Regna, ac Imperia trāsferendi, Principes supremos Principatu priuandi, atque de rebus temporalibus omnium Christianorū etiam in ordine ad bonū spirituale disponēdi.

457 Neque multum mouere quemquam debet id, quod, meo iudicio, huius Pontificiæ potestatis in temporalibus præcipuum potest esse fundamentum, nempe, quòd communis opinio huic auctoritati patrocinetur, cum paulo antea plures rationes adduxerimus, quare opinio hæc, quæ potestatem Pontificis temporalem defendit, communior sit, quàm opposita, quæ talem potestatem Pontifici, vt Pontifex est, competere negat; Nec sufficiens ratio est ad probandum, opinionem aliquam esse veram, aut amplectendam, quia communis est & ab omnibus, vt plurimùm propu-

gnetur. Constat enim ex Couarruuia loco superiùs [i] citato, communē fuisse eo
[i] Nu. 117. tempore opinionem, quam hodie Card. Bellarminus vehementer impugnat, nēpe Summum Pontificem plenissimam ex Christi institutione habere in vniuersum orbem terrarum iurisdictionem tēporalem, eamque in Imperatorem, cæterosque Reges transfudisse. Quam sententiam tam mordicùs tenuerunt Bartolus, & alij complures Canonistæ, vt contrariam sententiam planè hæreticam esse affirmarent. Non enim viris doctis ignotū esse potest, plurimos non infimę notæ Theologos varias opiniones totis viribus defendere solitos esse, non tam pondere rationum motos, quàm auctoritate sui magistri, quasi in eius verba iurassent, persuasos. Quo fit, vt plures opiniones communi Doctorū calculo olim receptæ iam prorsus antiquatæ sint, atque è Scholis penitus explosæ.

459 Si Principes temporales, quando primùm hæc controuersia exorta est, tātam diligentiam adhibuissent, ne libri aliqui in suis Regnis diuulgarentur, qui Regali ipsorū auctoritati præiudicarent, donec Ecclesia litem diremisset, quanta

vsi sunt Summi Pontifices, ne aliquid, quod Papali ipsorũ potestati derogat, in lucem proferatur, proculdubio non tam communis hodie fuisset illa opinio pro potestate Pontificis Principes deponendi. Et nihilominùs nunquam defuerunt, nec iam desunt plurimi tum Theologi, tum Iurisconsulti, vt ex supradictis constat, qui potestatem hanc Pontificis temporalẽ palam denegare non sunt veriti.

460 *Super est demum*, vt ad ea Respõdeamus, quæ Card. Bellarminus superiùs [k] attulit ad legitimam Imperij translationem per Pontificem factam confirmandam, in quantum, posteriori nostræ ad hæc exempla Responsioni aduersari possunt. Concedimus igitur prædictam Imperij Romani à Græcis ad Germanos translationem legitimè factam fuisse; negamus tamen Romanum Pontificem secluso populo plenam habuisse illud trãsferendi auctoritatem. Et quamuis non fuisset à scriptoribus vlla populi assentientis facta expressa mentio (cuius tamen contrarium iam suprà [l] ostendimus) nihilominùs non propterea huius translationis veritati vllo modo quis detraheret, qui solum Pontificem absque

[k] Nu. 390. & seq.

[l] Nu. 416. & seq.

consensu populi plenam Imperium trãsferendi potestatem habuisse denegaret. Nam licèt Pontifex bona fide credens talem sibi competere potestatem, quæ tamen reuera illi non conuenit, suffragia populi ad dictam translationem non requisijsset, attamen translationem illam sola Pontificis auctoritate expresse factam, ex eo saltem fuisse legitimam constat, quòd in tali publico negotio populus tacens, nec contradicens, & consequenter tacitè consentiens (iuxta regulam Iuris, *qui tacet*) assensum suum præbuisset. Quod nunc à fortiori dicendum est, cum apud omnes historicos compertum sit) vt ipse etiam Card. Bellarminus [m] fatetur) populum Romanum non solùm non tacuisse, verùm etiam acclamasse, & cum ingenti applausu translationem illam collaudasse.

[m] Lib 1. de trãslat. Imperij cap. 4. & 10.

462 Quinimo si Card. Bellar. istã Imperij translationem à sola Pontificis auctoritate totum suum robur habuisse velit, illius veritatem valde suspectã reddit, & quodammmodo in controuersiã vocare videtur: quod nequaquã faciunt illi, qui eam non tantùm à Pontificis, sed à reliquæ etiã multitudinis consensu pende-

re

reuolunt; cum plurimi sint, ijque tum doctrina, tum religione conspicui, qui dubitant, an Pontifex iure diuino talem Imperia trāsferendi potestatem habeat; at ne vnus quidem, nec ipse Card. Bellarminus iuxta doctrinā suam superiùs [n] traditam, inficiari potest, eiusmodi auctoritatem in casu prædicto, quando nimirum Impetator solo nomine regnat, ipsumque Imperium pro derelicto habet, in tota multitudine residere.

n No. 432. & seq.

463 Atque ita tum rationibus, tum exemplis, quæ à Card. Bellar. ad potestatem spiritualem efferendam in potestatis temporalis depressionem allata sunt, abundè satisfecimus, atque perspicuè commonstrauimus, non esse adhuc ab eo sufficienter etiam iuxta ipsius principia demonstratum, aut Scripturarum testimonio, aut Apostolorum traditione, aut Ecclesiæ definitione, aut Sanctorum Patrum auctoritate, aut ipsis ationibus Thologicis, Summū Pontificem vllā prorsus ex Christi institutione habere auctoritatem, siue directè, siue indirectè, siue absolutè, siue respectiuè ad bonū spiritu ale, Principes Supremos suis dominijs te mporalibus dispoliandi,

464 Reliquum est duntaxat, priusquàm finem imponamus huic pro potestate Principum Apologiæ, in qua quid vtrique potestati tam spirituali, quàm temporali iure diuino debeatur, contẽplari licet, vt breuiter quoque ostendamus, quomodo inter has opinionum varietates fidelis quisque subditus quoad praxim se gerere debeat. Circa quã hoc potissimum documentum obseruare sufficiet, quod iuxta regulã Iuris approbatam, *In causa dubia (siue incerta) melior sit conditio poßidentis.* Si igitur contingat Summum Pontificem Principem quemcunque Christianum, qui bona fide in Principatus sui possessione manet, ob aliquod crimen per sententiam depriuationis è Principatu eijcere, cum de eiusmodi Papali auctoritate Principes Principatu priuandi non adhuc satis constet, sed apud Catholicos sit controuersum, non licet absque crimine imminutæ maiestatis Principem legitimum, non obstante tali depriuationis sententia, è Dominatus sui possessione exturbare, donec, quòd talem Pontifex habeat auctoritatem Principes deponendi, per Ecclesiæ definitionem fuerit stabilitum.

465 Neque obstat primò, quòd in dubijs parendum sit Superiori. Nam sicut Summus Pontifex est Superior in spiritualibus, ita in temporalibus Princeps Secularis est omnium Supremus.

Neque secundò, quòd in dubijs tutior pars sit eligenda, multo autem tutius videtur esse obtēperare Principi spirituali, qui Saluatoris nostri Iesu Christi Vicarius est in terris, præcipienti subditis, ne Principi suo temporali pareant, quàm iussum sequi Principis præsertim hæretici, populo sibi subiecto imperātis, vt ei obediant. Non enim securius, sed multos periculosius est in tali casu Principi spirituali obedire, si non cōstat eum talem habere auctoritatē principes hęreticos deponendi, & subditos ab eorum obedientia absoluendi, & consequenter pręcipiendi, ne Principi hæretico in reb⁹ licitis optemperent, quàm parere principi iusta imperanti, qui absque vlla controuersia principatum suum legitimè possidet. Qui enim principem Secularē prorsus renitentem è principatus sui possessione extrudere conatur, in supremo ferme in iustitię gradu, quę omnium scelerum contra virtutes morales, est

grauissimum, absque vlla controuersia delinquit, qui autem Pontifici præcipienti, ne subditi suo Principi, quantumuis hæretico, in rebus honestis obediant, parere neglexerit, quandiu apud catholicos tum pios, tum eruditos incertum est, an ipse talem præcipiendi auctoritatem habeat, nulli omnino, nec leuissimo quidem crimini obnoxius esse potest.

467 Neque quemquam perterrere debet, quod Summus Pontifex sit Christi Vicarius, cum Princeps quoque temporalis *Dei minister sit*, vt ait. S. Paulus ad Rom. 13. atque etiam ipsius Dei, qui est Rex Regum, & Dominus Dominantium, *Vicarius in terris*, vt Anastasius Papa in epistola ad Anastasium Augustum disertis verbis affirmat. *Pectus*, inquit, *Clementiæ vestræ sacrarium est publicæ fœlicitatis, vt per præstantiam vestram, quam velut Vicarium, Deus præsidere iussit in terris, Euangelicis Apostolicisque præceptis non dura superbia resistat, sed per obedientiam, quæ sunt salutifera compleantur.*

468 Neque obstat tertiò, quòd subditus forsan eam opinionem probabiliorem esse existimet, quæ asserit penes Pontificem esse potestatem Principes

hæreticos suis Regnis abdicandi. Et propterea, si Pontifici Principem suum in hoc casu deponenti non pareret, videretur contra propriam conscientiã, aut saltem contra dubiam operari, quorum vtrumque tum iure diuino, tum naturali est omnino illicitum. Etenim, vt rectè docent Theologi [o], potest quis tuta conscientia sequi opinionẽ, quam videt doceri à viris doctis, & peritis in ea arte contra propriam, eamque magis cõmunem, minusque tutam, & consequenter docent quod agere contra propriam opinionem, & agere contra propriam conscientiam sint res valdè distinctæ.

469 In hoc igitur casu, sicut in multis alijs non obstante propria opinione, qua quis speculatiuè per principia intrinseca arbitratur, se obligatum esse ita operari, vt sua opinio dictat, potest nihilominus, & tenetur rectum conscientiæ dictamen sibi formare, quo practicè hic, & nunc absque vllo dubio existimet se contra propriam opinionem debere operari. Et hoc dictamen practicum elicere potest partim ex principijs extrinsecis, nempe auctoritate virorum prudentium, ac in Theologia, Iurisq; prudentia peritorũ, qui contra ipsum sentiunt; quorum opi-

[o] Gabr. Vasquez. 1. 2. q. 19. ar. 6. disput. 62. cap. 4. 5. 8. & 9. Barth. Medina ibidem, ar. 6. q. vltima & penultima Sayrus in claue Regia lib. 1. c. 6. & alij.

nionem iuxta rectæ rationis, ac prudentiæ normam in moralibus tutò ſequi poteſt; partim ex prędicta regula Iuris, quod poſſeſſor bonæ fidei non eſt è poſſeſſione ſua excludendus, quandiu ius aduerſæ partis eſt incertum, & apud Theologos, ac Iuriſconſultos pios, ac eruditos controuerſum: Ad quod etiam dictamen eliciendum conducit alia regula Iuris, *Cum ſunt partium iura obſcura, fauendum eſt reo potiùs quàm Actori.*

470 Quamuis enim per propria & intrinſeca principia, quæ ſcilicet ducuntur ex cauſis rei, vel effectibus, aut incōmodis, quæ rem conſequuntur, eam opinionem amplecteretur, quæ aſſerit Papam talem habere auctoritatem hæreticos Principatu pellendi; Cum hoc tamen ſimul ignorare non poteſt, niſi de induſtria vel cæcutire, vel proteruire velit, tū, quòd contraria opinio ſit etiam nunc apud Theologos, & Iuriſconſultos controuerſa, & adhuc ſub Iudice lis exiſtat; tum potiſſimùm, quòd poſſeſſor bonæ fidei non ſit è poſſeſſione deturbandus, aut tanquam malè poſſidens condemnandus, quamdiu ius alterius partis eſt obſcurum.

471 Et propterea, ſiue Papa, ſiue Prin-

ceps, siue alius quicunq; extraneus Principem hæreticum è Regni sui possessione eijcere contenderet, lite hac de Principum depositione sub Iudice existente, apertissimam contra iustitiæ regulas iniuriam illi irrogaret. Atque à fortiori nõ potest à manifesta perduellione excusari subditus, quancunque opinionem circa potestatem Pontificis temporalem speculatiuè tueatur, qui practicè sub prætextu forsan deuotionis erga Sedem Apostolicam, non æquè etiam perpendẽs debitum suæ seruitutis erga Maiestatem Regiam obsequium, principem suum legitimũ, non obstante quacunque Excõmunicatione, aut depriuatione Papali è regni sui possessione expellere niteretur.

472 Venerandi igitur sunt Pontifices, vt Pastores nostri spirituales, Reges etiã honorificandi, vt Domini nostri temporales, non est deprimenda illorum auctoritas, vt horum potestas nimiùm efferatur, neque istorum Maiestati quidquã est detrahendum, vt Pontificum Iurisdictioni plus æquo deferatur, sed memores semper dominici præcepti, suum cuique tribuamus: *Cæsari reddentes, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo.*

FINIS.